

WYRAZY OBCE.

4085141

SŁOWNICZEK

zawierający

**NAJPOTRZEBNIEJSZE I NAJCZĘŚCIEJ UŻYWANE
W POLSKIEJ MOWIE OBCE WYRAZY,**

z którymi spotykamy się codziennie w potocznej mowie, w pismach
i drukach jakoteż w mowach wygłaszanych na zebraniach,

z doł adnem znaczeniem tychże i z przydaniem przy końcu, zbioru

NAJBARDZIEJ UŻYWANYCH

ZWRÓTÓW I SENTENCYI ŁACIŃSKICH.

1000182616

L W Ó W

NAKŁADEM STANISŁAWA KÖHLERA.

Z drukarni i litografii Pillera i Spółki.

1897.

AH7006

4234

K 386/63/22

**BIBLIOTEKA
UMCS
LUBLIN**

WŁADYSLAW SZYMAŃSKI
BOBODNICA

Przedmowa.

Oświata nasza jest wprawdzie po części rodzima i oryginalna, wiadomo jednak, jak dalece zasilamy się i zapożyczamy u innych, żyjących, a nawet i nieżyjących już narodów europejskich. Inaczej też być nie może. Wszak to samo czynią i wszystkie inne narody ucywilizowane. Jest to właśnie jednym z dowodów ciągłego oddziaływania ich na siebie w celu ułatwienia jak najszybszego postępu we wszystkich gałęziach wspólnej cywilizacji.

Jak na wielu innych polach naszego życia codziennego pojawia się ów obcy pierwiastek zarówno w naszej mowie potocznej jak i w piśmiennictwie. Wprawdzie uczeni stojący na straży czystości języka starają się wszelkie obce pojęcia, wyrażenia i zwroty odtworzyć słowami mowy ojczystej, co w wielu razach skutek pomyślny odnosi; pomimo tego wcisnęło się i wciska ciągle w każdy język, a zatem i w język polski bardzo wiele wyrazów obcych. Z czasem takie wyrazy przyjmują się, ileż ich jednak zachowuje odrębna, obca pisownię! Z tym faktem trzeba się koniecznie liczyć i do niego zastosować.

Zresztą owo zapożyczanie się stoi w ściślejszym związku ze specjalną dziedziną wiedzy, do której wyraz obcy należy. Tak na przykład czerpie świat uczony ze wspólnej wszystkim skarbnicy starożytnych języków greckiego i łacińskiego, inni posługują się wyrazami angielskimi, francuskimi, włoskimi i t. p.

Kto posiadał te wszystkie języki, temu zrozumienie napotykaných tak często obcych wyrazów, cytatów lub przysłów nie sprawi oczywiście żadnych trudności. Tacy stanowią jednak wśród czytającej publiczności tylko wyjątki. Natomiast szeroki ogół pragnący zrozumieć chociażby tylko dzienniki i inne pisma peryodyczne lub belletrystyczne musi w tym względzie uciekać się do środków pomocniczych.

Potrzebę takiego objaśnienia wyrazów obcych napotykaných w piśmiennictwie ojczystem rozumiano już dawniej. Zadanie to spełniają i zagranicą i u nas liczne mniej lub więcej obszerne encyklopedye i leksykony.

Wszelako pragnieniem dzisiejszego społeczeństwa jest więcej niż kiedykolwiek dawniej jak najkorzystniejsze wyzyskanie czasu i oszczędność w wydatkach. Dlatego wnet i leksykony wydały się dla bardzo wielu zbyt kosztownymi i obszernymi, zaczęto postarano się zagranicą o odpowiadające ściśle tej potrzebie słowniczki. Z czasem niektóre z owych słowniczków okazały się tak praktyczne, że doczekały się wielu wydań.

Mniej lub więcej obszernych, a przytem specjalnych i ściśle fachowych encyklopedyi, leksykonów i słowniczków dla poszczególnych gałęzi wiedzy ludzkiej pojawia się w polskim języku coraz więcej. Dla potrzeb jednak szerszej publiczności uczyniono dotąd u nas bardzo mało.

Publikacyi takich pojawiło się dotąd zaledwie kilka, częścią pod zaborem pruskim, głównie zaś w Warszawie, jakoto H. Wernica, J. Glińskiego i innych.

Czytająca publiczność naszego kraju ma odpowiednio do odmiennych pod niejednym względem stosunków i potrzeb swoje specjalne wymagania i życzenia. Zastosować się do wymagań i życzeń naszej publiczności i przedłożyć jej ile możności dogodny podręcznik przy czytaniu dzienników i innych pism peryodycznych tudzież utworów belletrystycznych, oto

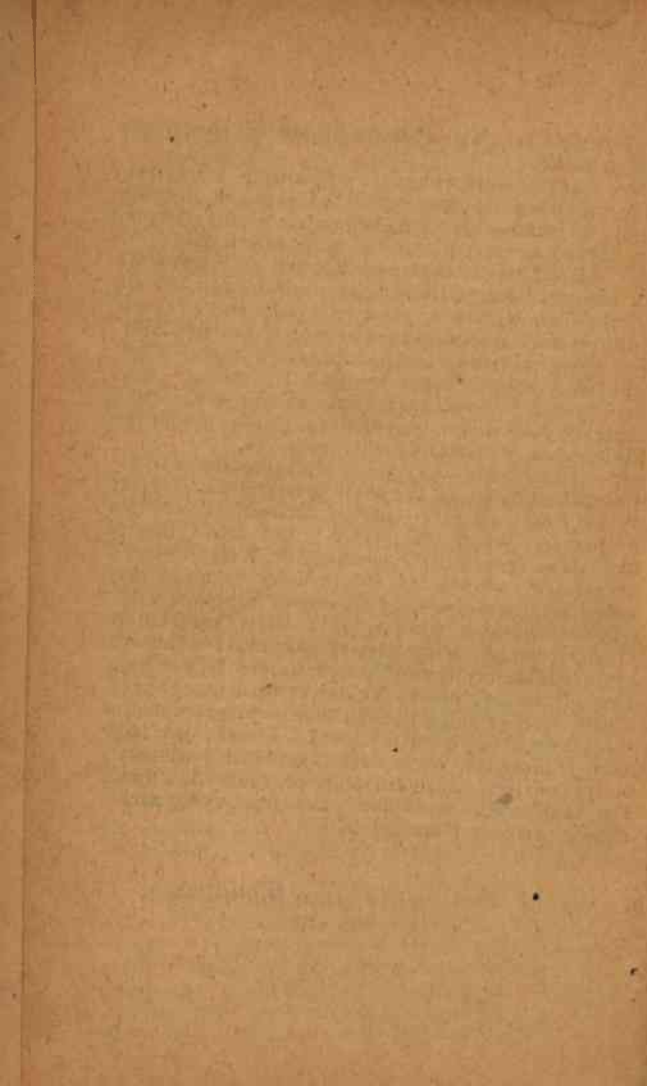
był jedyny cel, jaki wydawca niniejszego słowniczka miał na oku.

Aby ten cel osiągnąć, wybraliśmy i włączyli z wyrazów ściśle naukowych lub fachowych te tylko, które z terminologii poszczególnych nauk ścisłych, do użytku szerszej publiczności się przedostały.

Obok wyrazów wymawiających się inaczej niż są napisane dołączyliśmy w nawiasie uwagę, jak się je właściwie wymawia; prócz tego podaliśmy przy każdym słowie w skróceniu z jakiego języka pochodzi. Najwięcej jednak trudu i zastanowienia wymagał odpowiadający celowi dobór wyrazów i określenie znaczeń tychże. W tym względzie odbyto szczegółowy przegląd całkowitych encyklopedyi jakoteż podobnych niniejszemu wydawnictw zagranicznych.

Czego nam dostarczyły dotychczasowe wydawnictwa swojskie, to starannie przerobiliśmy, wyrazy u nas nie używane opuścili, natomiast wieloma w naszym kraju przyjętymi i pod wielu innymi względami poprawili i pomnożyli. Wreszcie gwoli uzupełnienia słowniczka dołączyliśmy do niego przy końcu zbiorów najczęściej używanych przysłów i sentencji łacińskich wraz z ich polskim przekładem. W każdym razie jest niniejszy słowniczek w naszym kraju jednym z pierwszych wydawnictw tego rodzaju. Przyjęty szczerą chęcią jak najskuteczniejszego przysłużenia się czytającej publiczności, uprasza wydawca o łaskawe przesyłanie mu uwag i życzeń, jak należałoby niniejszy słowniczek uzupełnić i ulepszyć. Z prawdziwą wdzięcznością przyjmie te uwagi i w następnych wydaniach zastosuje wedle zachodzącej potrzeby i możliwości.

Wydawca.

A.

- A.** albo **a.** **anno** w łąć. w roku; także przyimek od w greckiem umieszczone na początku wyrazu ma znaczenie przeczenia n. p. akatolik = niekatolik; à w francuskim przyimek do, w, od; w handlu zn. po, n. p. à 1 kor. = po 1 kor.
- Abalienacya** ł. pozbycie się czegoś, zrzeczenie się, przeniesienie prawa własności na inną osobę.
- Abażur** ł. zasłona na lampę.
- Abdykacya** ł. zrzeczenie się, ustąpienie (n. p. z tronu.)
- Aberracya** ł. zboczenie (u-mysłowe), zbłądzenie.
- Ab initio** ł. od początku.
- Ab instantia** ł. uwolnienie dla braku dowodów.
- Ab intestato** ł. odziedziczenie majątku po osobie zmarłej bez testamentu.
- Abiturient** ł. (mający odejść) uczeń składający egzamin dojrzałości (maturę ł.)
- Abjudykacya** ł. odsądzenie od czegoś, nieprzyznanie czego.
- Ablucya** ł. umycie rąk.
- Abnegacya** ł. zaparcie się.
- Abnegat** ł. niedbający o siebie.
- Abolicya** ł. zniesienie (np. prawa niewolnictwa), darowanie kary.
- Abominacya** ł. wstręt, obrzydzenie.
- Abonament** f. przedpłata, opłata z góry za pewną rzecz zamówioną (n. p. dzieło, czasopismo, obiad i t. p.); *abonent* f. składający przedpłatę.
- Ab ovo** ł. od początku.
- Abortus** ł. poronienie, płód poroniony.
- Aboriginowie** ł. najdawniejsi mieszkańcy.
- Abrogacya** ł. unieważnienie prawa.
- Absces** ł. wrzód.
- Absencya** ł. nieobecność; *absenteizm* zn. szkodliwy zwyczaj zamożnych obywateli w kraju przebywania za granicą.
- Absentować się** być nieobecnym.
- Absolucya** ł. rozgrzeszenie.
- Absolutoryum** ł. uwolnienie n. p. z uniwersytetu po ukończeniu studyów; dowód ukończenia studyów.

Absolutnie ł. stanowczo, bezwzględnie.

Absolutyzm ł. samowładztwo, tyrania.

Absolwować ł. uwolnić, ukonać.

Absorbować ł. pochłaniać.

Abstrakcja ł. (odrywanie)

tworzenie w myśli pojęć na podstawie tego, co spostrzegamy zmysłami; pojęcie oderwane; rzecz *in abstracto* tak jak ją pojmujemy — *in concreto* tak jak się zmysłem przedstawia; nauki *abstrakcyjne*, nauki traktujące o pojęciach oderwanych, t. j. oderwanych od tego, co widzimy, nie podpadających pod nasze zmysły n. p. dusza, cnota, występki i t. p.

Abstynencja ł. wstrzemięźliwość.

Absurd ł. głupstwo, niedorzeczność (*absurdum*).

Abusus ł. nadużycie.

A. c. *Anno currente* ł. w bieżącym roku.

A capite ł. od początku; (zw.) od ustępu (w liście, książce).

Accelerando *w.* w muzyce, coraz spieszniej.

Acheront *g.* podziemie, piekło w wyobrażeniu starożytnych Greków.

Achillesa *plęta*. Achilles, bohater grecki, mógł być według podania tylko

w pięcie ze skutkiem rannym; stąd przenośnie *A. p.* = słaba strona człowieka.

Achromatyczny *g.* bezbarwny przy perspektywie: usunięcie barwnych obwódek pochodzących z rozszczepienia światła.

Achromatopsya *g.* wada oka polegająca na niemożności rozpoznania pewnych barw.

A condition *f.* (a kondisją) pod warunkiem.

Activa, Aktywa ł. czynny stan majątku.

Ad acta ł. złożyć do aktów; przen. zaniechać dalszego prowadzenia sprawy.

A. D. *Anno Domini* ł. w roku Pańskim.

Adagio *w.* (adadżo) zwolna (w muzyce).

Adaptacja, patrz str. 6.

A dato ł. od dnia wyrażonego na dokumencie.

Ad calendas graecas ł. (do greckiego 1. dnia w miesiącu) przen. na czas nieograniczony, przysł. na „święty nigdy“.

Addio *w.* do widzenia.

Adept *f.* zwolennik, uczeń, stronnik, złototwórca rzekomy (*Linde*).

Ad exemplum ł. na przykład.

Adherent ł. stronnik.

Ad hoc ł. na to, w tym

celu, umyślnie w tym celu.

Ad hominem ł. „do człowieka“ n. p. dowodzenie zastosować „do człowieka“, z którym mówimy — t. j. zastosować do jego pojęć.

Adieu *f.* z Bogiem, przen. żegnam.

Ad infinitum ł. do nieskończoności

Ad interim ł. tymczasowo.

Adjunkt ł. (przydzielony) pomocnik (np. sędziego), zastępca naczelnika (sądu), ranga urzędnicza.

Adjutant *f.* oficer przy boku wyższego, dla roznoszenia jego rozkazów.

Adlatus ł. dodany do boku (p. p. pomocnik funkcyonaryusz, urzędnik).

Ad libitum ł. do woli, podług upodobania

Ad litteram ł. co do joty, dosłownie.

Administracya ł. zarząd, zarządzanie.

Administr [†] zawiadowca, rzadca.

Admiracya ł. zdumienie, podziwianie, uwielbienie; *admirować* ł. podziwiać.

Admirał *f.* dowódzca floty wojennej.

Admiralicya ł. urząd zarządzający sprawami floty.

Admisya ł. przypuszczenie.

Ad modum ł. na sposób,

podług tego.

Admonicya ł. napomnienie.

Adnotacya ł. uwaga, przypisek, objaśnienie, zapissek (n. p. w księgach gruntowych.)

Adaptacya ł. urządzenie czego (n. p. mieszkania, lokalu) odpowiednio do potrzeb.

Ad oculos ł. naocznie.

Adonis ł. mityczny kochanek Wenery; przen. ulubieniec kobiet, piękny młodzian.

Adoptacya ł. przybranie dziecka cudzego za własne.

Adoracya ł. ubóstwianie, uwielbianie.

Ad patres ł. do ojców; przen. na drugi świat.

Ad rem ł. do rzeczy (właściwej).

Adres *f.* napis na kowercie, pismo dziękczynne, winszujące, prośba, odpowiedź sejmu na mowę panującego i t. d.

Adwent ł. czas przed „przyjściem Zbawiciela“, 4 tygodnie poprzedzające uroczystość Bożego Narodzenia obchodzone postem.

Adwersarz ł. przeciwnik.

Aerolit *g.* kamień z przestworza (meteorolit).

Aerometer *g.* przyrząd służący do oznaczania gęstości powietrza.

Aeronauta *g.* żeglarz napowietrzny; aeronautyka, sztuka unoszenia się w powietrzu, kierowania balonem.

Aerostat *g.* balon; aerostatyka, nauka o mechanicznych własnościach ciał lotnych (powietrza, gazów).

Afekt *f.* uczucie zw. uczucie miłości; afektacja, wymuszoność, przesadność, uczuciowość.

Afera *f.* nieprzyjemne zajście, wydarzenie, (nieprzyjemna sprawa).

Afirmacya *ł.* potwierdzenie.

Afisz *f.* publiczne ogłoszenie; afiszować się *f.* zwracać na siebie uwagę.

Afonia *g.* brak głosu, utrata głosu.

Aforyzm *g.* zasada (myśl), krótko i treściwie wyrażona (krótkie zdanie); aforystycznie mówić, zwięźle wygłaszać swe myśli, zasady.

Afrodyta *g.* Venus *ł.* Wenera, bogini piękności, miłości.

Afront *f.* ubliznienie, uchybienie, hańba, obelga.

Aga *t.* naczelnik turecki.

Agat *t.* pewien rodzaj drogiego kamienia o różnych barwach

Agencya, Ajencya, Ajentura *ł.* biuro służące do załatwiania interesów, a

w szczególności pośrednictwa n. p. handlowego; Agenda *ł.* sprawy do załatwienia, książka służąca do zapisywania spraw bieżących, książka zawierająca przepisy wykonywania obrzędów kościelnych.

Agent *ł.* Pośrednik lub wysłaniec załatwiający poruczone sobie sprawy n. p. handlowe, polityczne, policyjne i t. p. Agent prowokacyjny, agent jeduej władzy lub stronnictwa podlegający do zaburzeń w tym celu, aby potem zwrócić broń przeciw tym, którzy dali się uwieść do zaburzeń.

Agio *w.* (ażio) przewyżka, naddatek opłacany przy wymianie pieniędzy ponad ich nominalną wartość. Ażio złota wobec srebra, przewyżka ceny złota ponad normalny stosunek jego ceny do srebra.

Ażiotaż, spekulacye giełdowe, mające na celu wywoływać sztucznie (a często i nieuczciwie) wyżkę lub niżkę kursów.

Agitacya *ł.* wprowadzanie w ruch, poruszanie umysłów celem nakłonienia ich do działania, do czynów dobrych lub złych, do zaburzeń. Agitator *ł.*

- poruszający umysły, nakłaniający, podburzający. Agitować = nakłaniać do czego (do dobrego lub złego), wicherzyć, podburzać, (sprawę agitować, popierać. Linde).
- Agitato** *w.* w muzyce: z ożywieniem.
- Aglomerat** *ł.* zleppek, połączenie różnorodnych części w całość.
- Agnat** *ł.* krewny w linii męskiej, po mieczu.
- Agonia** *g.* beznadziejność, stan beznadziejny, konanie, pasowanie się ze śmiercią.
- Agrafa** *f.* spinka.
- Agrarny** *ł.* rolniczy, dotyczący spraw rolnictwa, zawodu rolniczego.
- Agrarzysta** zajmujący się sprawami rolnictwa i polityki rolniczej (agrarniej).
- Agressya** *ł.* (przystęp), napad.
- Agronomia** *ł.* nauka rolnictwa; agronom = wykształcony zawodowo rolnik.
- A Jour** *f.* (ażur) jak w dzień, przeczroczyscie, przejrzyscie.
- Akademia** *g.* stowarzyszenie uczonych. Zakład naukowy wyższy. Szkoła wyższa, wszechnica.
- Akatolik** *g.* niekatolik.
- Akcent** *ł.* nacisk (głosu).
- Akcept** *ł.* przyjęcie t. j. podpisanie wekslu przekazowego; zobowiązanie się przeto do zapłaty; w potocznym wyrażeniu kupieckim, weksel; akceptant = przyjmujący zobowiązanie wekslowe przez podpis.
- Akceptacya** *ł.* przyjęcie, uznanie.
- Akcesya** *ł.* przyrost (majątkowy).
- Akcesista** *ł.* przystępujący do praktyki, kandydat na posadę.
- Akcesorya** *ł.* rzeczy przynależne lub dodatkowe.
- Akcyja** *ł.* czynność, działalność; świadectwo udziału w pewnym przedsiębiorstwie z prawem do zysków z niego, papier wartościowy; (w poezyi) tok czynności, stanowiącej ośnowę poematu lub dramatu.
- Akcydens** *ł.* uboczny dochód.
- Akcyonaryusz** *f.* wspólnik tow. akcyjnego, właściciel akcyi jako papieru wartościowego.
- Akcyza** *f.* podatek od artykułów spożywczych.
- Akkumulator** *ł.* zbieracz elektryczności, przyrząd do skupienia siły elektrycznej.
- Aklamacya** *ł.* jednogłośnie przyjęcie czegoś przy głosowaniu, uznanie.
- Aklimatyzować** *f.* przyzw-

czając do miejscowego klimatu.

Akolita *g.* pomocnik, służący do mszy.

Akomodacya *ł.* przystosowanie.

Akompaniament *f.* towarzyszenie instrumentu przy śpiewie, lub też towarzyszenie jednego instrumentu muzycznego drugiemu.

Akord *f.* zgoda tonów w muzyce, umowa o zapłatę od całości pracy, a nie od sztuki.

Akredytować *ł.* uwierzytelnić, (na) pełnomocnika, posła przy obcym dworze; akredytywa, list uwierzytelniający, dowód poselstwa, misyi dyplomatycznej.

Akrobata *g.* linoskok.

Akrostychon *g.* utwór poetycki, którego pierwsze litery poszczególnych wierszy tworzą pewne nazwisko lub zdanie.

Aksyomat *g.* prawda, nie potrzebująca dowodu, pewnik, zasada.

Akt *ł.* czynność prawna lub uroczysta, obchód, obrzęd, część dramatu; akty (akta), dokumenty prawne.

Aktor *ł.* artysta dramatyczny,

Aktualnie *f.* istotnie.

Akustyka *g.* nauka o głosie;

akustyczny, odnoszący się do słuchu, zastosowany tak, aby dobrze słyszeć można.

Akuszer *f.* lekarz położnictwa i chorób kobiecych; akuszerka, kobieta egzaminowana w akuszeryi.

Akwarella *f.* obraz malowany wodnymi farbami.

Akwarjum *ł.* zbiornik z wodą do utrzymania pewnych okazów ryb, zwierząt i roślin wodnych.

Akwatynta *w.* miedzioryt lub w ogóle sztych, nasladujący malowanie tuszem.

Akwedukt *ł.* wodociąg.

A la *f.* na sposób, jak.

Alabaster *f.* gatunek białego marmuru, przenadzwyczajna białość.

A la minute *f.* za minutę, za chwilę, zaraz, bardzo szybko.

Alarm *f.* krzyk „do broni“, „ogieńk, popłoch, trwoga; alarmować = wezwać pogotowie, rzucić postrach, zaniepokoić.

Albinos *ł.* człowiek o białych włosach i cerze, a czerwonych oczach.

Albion *a.* dawna nazwa dawana W. Brytanii, wysoka wyspa, dziś tylko poetycznie; Wielka Brytania, Anglia.

Album *ł.* książka na fotografię lub do wpisywa-

- nia wierszy, pamiętnik, (sztambuch).
- Alchemia** *g.* przesądna chemia średniowieczna: mniemana sztuka robienia złota.
- Ale** *a.* (el) mocne piwo angielskie z pszenicy, bez chmielu.
- Alegat** *ł.* załącznik t. j. dołączony do podania dokument, dowód, świadectwo.
- Al'gorya** *g.* podobieństwo.
- Alewiacya** *ł.* ulga, darowanie podatków, ciężarów skarbowych.
- Alfa** *g.* a, pierwsza litera alfabetu (abecadła); alfa i omega, początek i koniec, przen. wszystko.
- Al fine** *w.* do końca (w muzyce).
- Al fresco** *w.* rodzaj malowania na świeżo pobielonej ścianie.
- Algebra** *arab.* część matematyki, posługująca się literami w miejsce cyfr jako liczbami ogólnymi (algebraicznymi).
- Alians** *f.* związek, przy mierze, umowa (polityczna); aliant należący do związku.
- Alias** *ł.* inaczej.
- Allaż** *f.* mieszanina metali.
- Alibi** *ł.* gdzieindziej, znajdowanie się gdzieindziej.
- Allgator** *ł.* rodzaj krokodyla.
- Alimentacya** *ł.* żywienie, zaopatrzenie, dostarczanie żywności, utrzymywanie.
- A linea** *ł.* od początku wiersza, poszczególny wiersz, zaznaczony w druku.
- All is true** *a.* wszystko prawda.
- Alkalia** *g.* sole ługowe gryzące.
- Alkaloidy** *g.* sole roślinne.
- Alkermes**, barwnik, farba nieszkodliwa używana do cukrów i ciast.
- Alkierz** *arab.* mały pokoiik przyboczny, zwykle sympialny.
- Alkohol** *arab.* wyskok t. j. spirytus pozbawiony wody. Alkoholizm, przyzwyczajenie do używania alkoholu, zatrucie się alkoholem. Alkoholometr = probierz tęgości alkoholu.
- Alkoran** *arab.* pismo św. Mahometan.
- Allach** *ł.* nazwa Boga u Mahometan.
- Allegro** *w.* ochoczo; allegreto, nieco ochoczo (w muzyce).
- Alleluja** *hebr.* chwalcie Boga.
- Alluzya** *ł.* przygrywka, przymówka, przytyk.
- Alma mater** *ł.* matka żywicielka, czcigodna matka, tytuł akademij i uniwersytetów.
- Allodya** *ł.* lennictwa, lenne

- posiadłości; allodialny: lenniczy.
- Allopatya** *g.* leczenie za pomocą środków przeciwdziałających chorobie.
- Almanach** *arab.* rocznik, kalendarz.
- Alteracya** *ł.* pomieszenie, wzruszenie.
- Alter ego** *ł.* drugi ja.
- Alternacya** *ł.* przemiana.
- Alternatywa** *ł.* konieczny wybór jednego z dwojga.
- Altruizm** *ł.* uczucie przeciwne egoizmowi, miłość bliźnich.
- Aluminium** *ł.* glin, metal lekki, biały.
- Alomn** *ł.* wychowanie z układu naukowego, zwłaszcza duchownego.
- Aluwialny** *ł.* napływowo.
- Alwar** *ł.* nazwana według autora dawna gramatyka łacińska.
- Amalgamat** *ł.* mieszanina rtęci z metalami.
- Amant** *ł.* kochanek (aktor, grający role miłosne).
- Amanuent** *ł.* podręczny, urzędnik np. w bibliotekach publicznych.
- Amator** *ł.* miłośnik (nauk, sztuki).
- Amazonka** *g.* mityczne wojownicze kobiety: stąd kobieta jeżdżąca konno, suknie do jazdy konnej.
- Ambalaż** *f.* opakowanie.
- Ambasada** *f.* najwyższej rangi poselstwo dyplomatyczne przy obcym dworze; ambasador *f.* najwyższy rangą poseł dyplomatyczny.
- Ambo** *ł.* 2 numery postawione na loteryi liczbowej.
- Ambra** *arab.* wonna żywica.
- Ambrozya** *g.* boski pokarm (mitologiczny).
- Ambulatorium** *ł.* lecznica, szpital tymczasowy.
- Ambulans** *f.* połowy szpital wojskowy, wóz kursujący między pewnymi stacyami.
- Amen** *hebr.* niech się tak stanie.
- Ametyst**, kamień koloru fioletowego.
- Amfiteatr** *g.* budynek bez dachu, opatrzony siedzeniami półkolem co raz to wyżej się wznoszącymi.
- Amfitryon** *g.* lubiący sprawić ucztę, wystawnie przyjmować gości
- Amnestya** *g.* ułaskawienie, pozwolenie na powrót z wygnania do kraju.
- Amonlak** *g.* sól gryzaca.
- Amor** *ł.* bożek miłości, przen. miłość.
- Amortyzować** *f.* (uśmiercić), uznać co za nieistniejące, spłacać dług częściowo.
- Amputacya** *ł.* odcięcie części ciała.

- Amulet** *arab.* przedmiot noszony przy sobie jako mający chronić od nieszczęść (na Wschodzie).
- Amunicya** *f.* zapasy wojenne, głównie proch i kule.
- Anabaptysta** *g.* nowo-chrzestaniec, członek sekty religijnej, której przepisy nakazywały ponowny chrzest po dojściu do wieku dojrzałego.
- Anachoreta** *g.* pustelnik, samotnik.
- Anachronizm** *g.* fakt do niewłaściwego czasu w opowiadaniu historycznym odniesiony n. p. gdyby ktoś przedstawiając czasy biblijne, mówił o kolejach; a oznacza także niestosowną przestarzałość t. j. niepotrzebną pozostałość z dawnych czasów.
- Anafora** *g.* kilkakrotne powtórzenie jednego wyrazu na początku następujących po sobie zdań, celem uwydatnienia znaczenia tegoż.
- Anagram** *g.* odwrócone słowo n. p. sum odwrócić na mus: przemiana wyrazów przez przestawienie pewnych liter, zagadka zgłoskowa.
- Anakreontyk** *g.* żartobliwy, lekki wierszyk liry czny.
- Analekta** *g.* wybór najcelniejszych ustępów z piśmarzy i poetów.
- Analfabeta** *g.* nie znający alfabetu, nie umiejący czytać i pisać.
- Analgezya** *g.* bezwrażliwość, nieczułość na ból.
- Analiza** *g.* rozbiór, rozkładanie na części — w chemii na pierwiastki.
- Analogia** *g.* podobieństwo.
- Anarchia** *g.* bezrząd, bezprawie, nieład; anarchista *g.* człowiek dążący do przewrotu istniejących stosunków społecznych.
- Anatema** *g.* klątwa kościelna, wyklęcie.
- Anatom** *g.* biegły w rozbiieraniu ciał organicznych, znawca budowy ciał; anatomia *g.* nauka o składzie i rozbiieraniu ciał istot organicznych.
- Adante** *w.* zwolna, spokojnie (w muzyce).
- Androny**, baśnie, bajki, plotki, bajania.
- Anekdota** *g.* krótkie żartobliwe opowiadanie.
- Anemia** *g.* niedokrewność, blednica.
- Angażować** *f.* zapraszać, zamawiać, np. aktorów, artystów, upraszać do tańca.
- Angina** *ł.* zapalenie gardła.
- Anglikanizm**, panujące w Anglii wyznanie religijne.

Anilina, farba różnokolor. wydobywana z węgla kam. przez stosowne działanie chem.

Anima vilis ł. zwierzę, istota niedoleźna, nędzna, nie mogąca się bronić.

Animallizm ł. zwierzęcość.

Animować ł. zachęcać, pobudzać.

Animozya ł. stan podniecony namiętności, pasya.

Animusz ł. męstwo, odwaga, śmiałość.

Ankler n. (kotwica), „wychwył“ (w zegarze).

Ankieta f. specjalna komisya w celu zbadania pewnej sprawy.

Annały ł. roczniki.

Anneksya ł. zagarnienie, przyłączenie.

Anodyna g. lekarstwo, ból łagodzące.

Anomalia g. nieprawidłowość, nieforemność.

Anonim g. bezimienny, n. p. autor; list anonimowy, niepodpisany.

Anonsować f. uwiadamiać, ogłaszać.

Anormalny g. nieprawidłowy.

Anerold g. rodzaj barometra.

Ansambl, patrz ensembl.

Ansa ł. powód do gniewu, chęć zemsty, zaczepka, chrapka.

Antaba n. rękojeść, uszko.

Antagonista g. przeciwnik;

antagonizm g. współzawodnictwo.

Antenat ł. przodek, (zwłaszcza wysokiego stanu).

Anti(y) ł. przeciw, dodane do słów nadaje im znaczenie przeciwności np. semita, żyd; anty-semita, nieprzyjaciel, przeciwnik żydów; antychryst, nieprzyjaciel Chrystusa.

Antologia g. wybór najpiękniejszych miejsc z pisarzy.

Antracyt g. węgiel kamienny z połyskiem.

Antrakt f. międzyakt.

Antreprenier f. przedsiębiorca.

Antropofag g. ludożerca.

Antropologia g. nauka o istocie człowieka; antropolog, zajmujący się tą nauką; antropometrya, nauka o stosunku miar ludzkiego ciała, o pomiarach czaszki; antropomorfizm, przedstawienie czegoś w ludzkiej postaci; antropopatya, cierpienie ludzkie.

Antycypacya ł. wzięcie zapłaty lub podjęcie należytości naprzód, z góry; anticipando, sposobem antycypacyi.

Antydot albo **Antidotum** g. lekarstwo przeciw truciznie.

Antyk ł. przedmiot starożytny, zabytek, człowiek

o przestarzałych pojęciach i zwyczajach.

Antynomia *g.* sprzeczność w ustawach.

Antypatya *g.* niechęć, wrodzona odraza.

Antypoda *g.* mieszkaniec drugiej półkuli.

Antysemita *l.* nieprzyjaciel żydów.

Antyseptyczny *l.* zgniliznie zapobiegający.

Antropocentryzm *g.* odnośnienie wszystkiego do człowieka, jako pana przyrody.

Antystrofa *g.* druga zwrotka w chórach greckich.

Antyteza *g.* przeciwstawienie.

Aorta *g.* tętnica główna sercowa.

Apage *l.* odstęp, pójdź precz; apage satanas. pójdź precz djable.

Apanaż *f.* uposażenie, pensya, wypłacana księżętom i księżniczkom krwi.

Aparat *l.* przyrząd.

A parte *f.* (apart) oddzielnie.

Apartament *f.* pokój wykwintnie urządzony.

Aparycja *l.* ukazanie się, zjawienie.

Apatya *g.* obojętność, odrętwienie; apatyczny *g.* obojętny, nieczuły.

Apelacya *l.* odniesienie się do władz wyższych.

Apeudiv *l.* dodatek.

Apercepcya *l.* spostrzeżenie dokonanych już; przyswojonych spostrzeżeń.

Aplauz *l.* oklask, okrzyk.

Aplikant *l.* przysposabiający się do czego, praktykant; aplikować *l.* gorliwie się do czego przykładać, bezpłatnie praktykować; aplikacya, (pilność) robótka kobieca, wymagająca wiele pracy i pilności.

Apodyktycznie *g.* stanowczo.

Apoftegma *g.* krótkie zdanie, przypowieść.

Apokryf *g.* rzekome pismo nieautentyczne; księgi pisma św. nie uznawane przez Kościół.

Apollo *g.* bóg sztuk pięknych, ideał piękności męskiej.

Apologia *g.* obrona.

Apopleksya *g.* udar (mózgowy lub sercowy), szlak, nagłe uderzenie krwi.

Apostata *g.* odstępeca, odszczepieniec; apostazyja *g.* odszczepieństwo, odstąpienie od religii.

A posteriori *l.* wnioskowanie z następstw, ze skutków o przyczynie.

Apostolstwo *l.* posłannictwo.

Apoteoza *g.* ubóstwianie.

Apretura *a.* zabarwienie i wykończenie tkanin.

- Aprobacya** *ł.* potwierdzenie, pochwalenie: aprobata *ł.* pozwolenie władzy np. władzy religijnej na wydrukowanie książki.
- A propos** *f.* (a propo) odnośnie do tego (tematu), co się tego tyczy.
- Aproximative** *ł.* w przybliżeniu.
- A quatre mains** *f.* (a katr me) na 4 ręce (w muzyce).
- Arabeski** *f.* fantazyjne ozdoby.
- Aranżować** *f.* urządzać, ułożyć; aranżer *f.* prowadzący np. tańce.
- Arbiter** *ł.* rozjemca, sędzia polubowny.
- Archalzm** *g.* przestarzały sposób myślenia, mówienia lub pisania.
- Archeolog** *g.* znawca, badacz starożytności; archeologia, nauka o starożytnościach.
- Archidyecezya** *g.* arcybiskupstwo.
- Archipelag** *g.* gromada obok siebie leżących wysp.
- Architekt** *g.* budowniczy; architektura *g.* budownictwo.
- Archiwum** *ł.* miejsce przechowania starych dokumentów, map i t. p.
- Arena** *ł.* miejsce igrzysk, tor wyścigowy, widownia.
- Arenda** *ł.* dzierżawa; arendarz, dzierżawca.
- Areometer** *g.* narzędzie do mierzenia gatunkowej ciężkości płynów.
- Areopag** *g.* najwyższy sąd w starożytnych Atenach.
- Argument** *ł.* dowód, środek przekonywający.
- Argus** *g.* mityczna postać stuoka: argusowe oczy, oczy czujne, podejrzliwe.
- Arloso** *w.* spiewnie, melodyjnie.
- Arkada** *f.* łuk, sklepienie.
- Arkan** *f.* sznur z kulą lub kluczką do chwytania zwierząt (rodzaj stryczka).
- Arkana** *ł.* tajemnice,
- Arktyczny** *g.* północny podbiegunowy.
- Arlekin** *f.* błazen, pajac; arlekinada, błaznowanie.
- Arogancya** *ł.* zarozumiałość, pycha.
- Aromat** *g.* zapach, woń.
- Apregglo** *w.* (apredžio) szybkie następstwo tonów akordu (w muzyce)
- Arsenał** *f.* zbrojownia.
- Arterya** *ł.* tętnica, żyła prowadząca krew z serca.
- Artezyjska studnia** *f.* głęboko wiercona studnia.
- Artrytyzm** *g.* bolesna choroba stawów.
- Artykuł** *ł.* część ustawy, pisma.
- Artysta** *f.* sztukmistrz; ar-

tystycznie *f.* podług prawideł sztuki, z wdziękiem.

Arya *f.* melodia, pieśń, śpiew.

Aryadne *g.* córka Minosa króla Krety, której kłębek wyprowadził Tezeusza z labiryntu; stąd nieć Aryadny, pewna wskazówka, szczęśliwy początek, ślad, po którym można dojść prawdy.

Aryanizm *g.* sekta religijna, przecząca Bóstwa Chrystusa Pana.

Aryjskie języki, indoeuropejskie t. j. słowiańskie, romańskie, germańskie, łacińskie, greckie, perskie, indyjskie.

Arytmograf *g.* łamigłówka, w której zamiast liter są liczby.

Asanacya *ł.* uzdrowotnienie pewnej okolicy lub miasta.

Asceta *g.* pokutnik, samotnik przen. człowiek pobożny.

Asekuracya *ł.* ubezpieczenie n. p. od ognia, na życie i t. d., towarzystwo lub zakład ubezpieczeń.

Asocyacya *ł.* kojarzenie np. wyobrażeń, myśli; asocyacya społeczna, stowarzyszanie się, łączność.

Asonancya *ł.* zgodność dźwięków.

Aspirant *ł.* starający się o

o coś, ubiegający się o coś; aspiracya, ubieganie się, dążenie do czego.

Astenia *g.* niemoc, bezsilność.

Astma *g.* oddech utrudniony, dychawica.

Astrolog *g.* wróżący z gwiazd: astrologia, przesadna nauka o gwiazdach.

Asumpt *ł.* powód, pobudka.

Asygnaty (cy) *ł.* przekazy, papiery wartościowe.

Asymilacya *ł.* upodobnianie.

Asystencya *ł.* orszak.

Asystent *ł.* pomocnik, przyboczny, funkcyjaryusz lub urzędnik.

Atakować *ł.* napadać, zaczepiać.

Atanazyja *g.* nieśmiertelność.

Atawizm *ł.* dziedziczność duchowych lub cielesnych właściwości objawiająca się niekiedy w jednostce drugiego lub dalszego nawet pokolenia.

Ateneum *g.* świątynia grecka, gdzie odczytywano utwory literatów.

Atentat *ł.* zamach np. na życie, spisek.

Ateusz, Ateista *g.* niewierzący w istność Boga, bezbożnik.

Atelier *f.* (atelier) pracownia n. p. artysty, lekarza, fotografa.

Atlas g. bajeczny olbrzym unoszący świat na swych barkach; zbiór kart geograficznych.

Atleta g. człowiek silnie zbudowany.

Atmosfera g. powietrze ziemię otaczające.

Atom g. nierozdzielna już więcej część.

Atrakcja ł. siła przyciągania, przen. powab.

Atrofia g. niezyt, zmarnienie całego ciała lub części.

Atropina ł. pierwiastek wileczej jagody (belladony).

Attrybucya ł. władza nadana, zakres tej władzy.

Attencya ł. uwaga, baczność, wzgląd, uszanowanie. Linde.

Attycka sól, wykwintny dowcip.

Audyencya ł. posłuchanie u wysoko w społeczeństwie położonej osoby.

Augur ł. wróżbarz, wieszczek.

Aula ł. sala.

Aura ł. stan powietrza, pogoda.

Aureola ł. obwódka promienista około głowy świętych; przen. chwała.

Auspicya ł. opieka n. p. pod auspicjami, pod przewodnictwem.

Austerya f. dom zajezdny.

Autentyczność g. tożsamość, prawdziwość.

Autobiografia g. opis własnego życia.

Auto da fe hiszp. akt wiary, palenie na stosie kacerzy lub pism kacerskich.

Autograf g. pismo własnoręczne.

Autokracya g. jedynowładztwo.

Automat g. przyrząd mechaniczny, zdający się własną poruszać siłą.

Cutonomia g. samorząd, prawo wydawania ustaw w zakresie samorządu, t. j. zarządzanie sprawami pewnymi bez odwoływania się do władz wyższych.

Autopsya g. naoczne przekonanie się.

Autorament ł. zaciąg wojska; dawnego autora-mentu, człowiek starej daty.

Autorytet ł. niezbita uwaga naukowa.

A vue f. (awiu) za okazaniem, także „à vista“.

Awans f. podniesienie do wyższej rangi, godności.

Awantura f. przygoda, kłótnia, zajście.

Awersya ł. wstręt, obrzydzenie.

Awizacya ł. zawiadomienie, wezwanie do opuszczenia wypowiedzianego pomieszkania.

Azyl ł. przytulisko.

Azur *f.* ażurowy, przezroczysty.

B.

Babel *hebr.* **Babilońska** wieża przen. zamęt.

Bachanalie *ł.* uroczystość

Bachusa, bożka wina i wynudanej rokoszy zmysłowej; przen. pijatyka, rozpusta.

Bachantka *ł.* kapłanka Bachusa, przenośnie: kobieta rozkoszom zmysłowym oddana.

Baisse *f.* spadek kursu papierów giełdowych, spekulacya na obniżkę.

Bajazzo *w.* pajac, kłown, błazen.

Bakcyle *f.* żyjątka laseczkowe drobniutkie, pod mikroskopem jedynie widziane.

Bakterye, żyjątka mikroskopijne, chorobotwórcze „mikroby“ (drobnoustrojowe); bakteryologia, nauka o bakteryach, mikrobach.

Balans *f.* równowaga, waga.

Balast *f.* ciężar n. p. służący do potrzebnego obciążenia okrętów lub balonów — przen. niepotrzebne rzeczy, rupiecie psujące porządek.

Balet *f.* utwór sceniczny polegający na tańcu i mimice.

Ballada *w.* rodzaj poetyckiego utworu. osnutego na tle podania.

Ballerina *f.* patrz solistka.

Ballistyka *ł.* nauka o ruchu wyrzuconych ciał w powietrze — nauka o pociskach.

Balsam *g.* wonny sok roślinny, lekarstwo; balsamiczny *g.* wonny, przyjemny; balsamować *g.* zaprawić ciało umarłego celem ochrony przed zgnilizną.

Balustrada *f.* szereg słupów otaczających pewien przedmiot.

Bambus, indyjskie drzewo trzciniowe.

Ban, kroacki wojewoda, (także pieniądz).

Banalny *f.* oklepany, czezy, pospolity.

Bandaż *f.* opaska.

Bandera *f.* chorągiew okrętowa z herbem państwa.

Banderola *f.* opaska rządowa na artykułach spożywczych, podlegających opłacie.

Banderya, honorowy konny orszak.

Bandolet, pas rzemienny, przewieszony przez ramię, utrzymujący płaszcz.

Bandura *h.* rodzaj instrumentu muzycznego, lutnia kozacka z krótką szyją.

Bandyta *f.* rozbójnik należący do szajki (związku bandy).

Banicya *u.* wygnanie z kraju; banita, wygnaniec.

Bankiet *f.* uczta, uroczysta biesiada

Bankructwo *f.* popadnięcie w stan niewypłacalności, upadek interesu np. handlu, banku.

Baptyści *g.* sekta protestancka religijna, w której dorosli tylko chrzest otrzymują.

Barak *f.* chata obozowa, buda żołnierska.

Barbaryzm *g.* błąd grammatyczny polegający na przesadnym lub samowolnym używaniu obcych wyrazów.

Barbarzyństwo *g.* dzikość, srogość, okrucieństwo.

Bard, poeta, śpiewak u dawnych Gallów.

Barege *f.* (bareż) delikatna tkanina przezroczysta.

Barjera *f.* zaporą, rogatka.

Barka *f.* łódka, płaskie czółno.

Barocco *f.* dziwaczny, o nieregularnych liniach; nazwa architektonicznego stylu.

Barometr *g.* przyrząd wskazujący zmiany w ciśnieniu powietrza, skąd mniej więcej wnioskować

wać można o pogodzie.

Barykada *f.* wał ochronny z różnych przedmiotów, zatarasowanie ulicy.

Baryton *w.* głos męski pośredni między basem a tenorem.

Bas *w.* najniższy męski głos.

Basen *f.* zbiornik wody

Bas-relief *f.* (ba relief) półwypukła rzeźba.

Basso profundo *w.* najniższy bas.

Basta *w.* dosyć.

Bastard (*f.* batarad) mieszaniec, także dziecko nieprawego łoża (bękart), pokurcze.

Bastyon *f.* wysunięta część fortyfikacji z obwałowania.

Baszłyk *tur.* okrycie na szyję i ramiona u kobiet.

Baszta *t.* wieża zamkowa.

Baszybożuki *tur.* nieregularne tureckie wojsko.

Batalla *f.* bitwa, akeya, potyczka.

Batallon *f.* oddział wojska; część półku (przy piechocie).

Bateria *f.* pewna liczba dział, armat; także stosów galwanicznych razem połączonych celem wzmocnienia prądu elektrycznego.

Batuta *w.* dawanie taktu, laseczka do dawania taktu.

Batyst *f.* delikatny i cienki rodzaj płótna.

Bazalt, twardy kamień pochodzenia wulkanicznego.

Bazar *pers.* targowisko.

Bazylika *g.* kościół (katedralny) w stylu bazylik.

Bazyliszek, rodzaj jaszczurki, przen. człowiek ze złym wzrokiem, złośliwy.

Bazis *g.* fundament *ł.* podstawa.

Beaté du diable *f.* (boté diu diabl), djabelska uwodząca pięć noś.

Bedel, woźny względnie funkcyonaryusz uniwersytecki.

Bej lub **Reg** *tur.* pan, tytuł urzędników w Turcyi.

Bejca (bajca) *n.* gryząca zaprawa, używana przy farbiarstwie, garbarstwie i t. d.

Bela *n.* 10 ryz papieru.

Bel-esprit *f.* (bel-espri) człowiek dowcipny.

Beletrysta, powieściopisarz; beletrystyka, literatura powieściowa.

Belial *hebr.* piekielny książę.

Bellona *ł.* bogini wojny.

Belweder *w.* piękny widok, miejsce skąd piękny widok; nazwa wielu pałaców i innych wspaniałych budowli.

Belzebub, czart, szatan najwyższy.

Bemol znakniżenia półtonu w muzyce.

Bene *ł.* dobrze.

Benedykcyja *ł.* błogosławieństwo, poświęcenie.

Beneficyat *ł.* otrzymujący pewne dobrodziejstwo *n.* p. stypendyum; beneficyum *ł.* dobrodziejstwo, dochód; benefis *f.* dochód, korzyść.

Benevolencyja *ł.* łaska, przychylność.

Berlinka *n.* duża łódź towarowa.

Beryl, kamień drogi, koloru morskiej wody.

Bestya *ł.* dzikie zwierzę.

Betel *ind.* gatunek liścia do żucia.

Bête noire (bet noir) *f.* znienawidzony, wstrętny człowiek.

Bibliograf *f.* znawca książek, spisujący je; bibliografia *g.* nauka o książkach, wydawnictwach, księgozbiorach.

Biblioman *g.* namiętny amator lub zbieracz (rzadkich) książek.

Bibliopola *g.* księgarz.

Biblioteka *g.* księgozbiór, zbiór książek.

Bigamia *g.* dwużeństwo.

Bigot *f.* przesadnie nabożny.

Bigoteryja *f.* zabobonne przesadzanie w wierze i nabożeństwie.

Bilans *f.* porównanie do-

- chodów i wydatków, przy zamknięciu rachunków.
- Billet-doux** *f.* (bille du) liścik miłosny.
- Bill** *a.* projekt prawa w Anglii.
- Biograf** *g.* piszący życiorysy: biografia *g.* życiorys, opis życia.
- Biologia** *g.* nauka o życiu istot organicznych.
- Biret**, czapka czworograniasta, używana przez duchownych i doktorów.
- Bis** *ł.* dwa razy.
- Bislor** *g.* rodzaj drogiej materii.
- Bisurman** *ł.* Turek, Mahometanin, niewierny przetr. łożtr.
- Biurokracya** *f.* władza urzędników, system pedanterii urzędniczej; biurokrata, pedantycznie wykonywujący swą władzę urzędnik; biuralista, człowiek przesiąknięty porządkiem biurowym.
- Blust** *f.* popiersie.
- Blwak** *f.* koczowanie, obzowanie z bronią w ręku pod gołym niebem; koczowisko.
- Blżuterya** *f.* klejnoty, wyroby jubilerskie.
- Blaga** *f.* udawanie, zmyślanie, kłamstwo, gadanina; blagować, udawać, kłamać, łgać; blagier, udający znajomość rzeczy, a mówiący ni
- w pięć, ni w dziewięć.
- Blamować** *f.* ośmieszyć, zniesławiać.
- Blankiet** *f.* papier porubrykowany, ale nie wypełniony, jak kwit, weksel i t. p.
- Blansz** *f.* bielidło, barwa, puder.
- Blokada** *f.* otoczenie kłocami, słupami, obleżenie, osaczenie, opasanie; blockhaus *n.* twierdza z belek grubych; blokować, oblegać miasto, port.
- Blondyny** *f.* gatunek kornek cieniutkich.
- Bluetka** *f.* („iskierka“ dowcipu), dowcipny, mały utwór dramatyczny (farsa).
- Bojar** *n.* wojownik, szlachcic ruski (wołoski).
- Bojkotować**, mścić się lub karać kogoś przez zerwanie z nim stosunków społecznych i handlowych (zwyczaj indyjski).
- Boksy** *a.* walka na pięści, stąd bokser i t. p.
- Bolero** *h.* narodowy taniec hiszpański ze śpiewami.
- Bomba** *f.* pękająca kula napełniona palnym materiałem; bombardować, rzucać bomby *n. p.* do miasta obleżonego.
- Bombastyczność** *g.* napuszystość.
- Bonbon** *f.* (bąbą) cukierek.

Bonbonierka *f.* ozdobne pudełko na cukierki.

Bonifikacya *ł.* wynagrodzenie szkody.

Bonifratrzy *ł.* zakon, bracia miłośnierni.

Bon jour *f.* (bażur) dzień dobry.

Bon soir *f.* (ba-suar) dobry wieczór

Bon ton *f.* (ba-tą) dobry ton, sposób wytwornego obchodzenia się.

Bonum publicum *ł.* publiczne dobro.

Bon vivant *f.* (bawiwan) hulaka.

Bon voyage *f.* (bawojaż) szczęśliwej drogi.

Bora *w.* wiatr północno-wschodni na morzu Adriatyckiem (zw. Boreasz).

Bordo *f.* barwa brunatno-wisniowa.

Botanika *g.* nauka o roślinach; botanizować *g.* zbierać rośliny.

Brachylogia *g.* zwięzłe wyrażenie.

Bradypepsla *g.* złe trawienie.

Bransoleta *f.* ozdoba rąk, (naramiennik).

Branża *f.* zawód.

Bravissimo *w.* wybornie.

Brawura *f.* spełnienie odważnego, ale niepotrzebnego czynu.

Breloki *f.* drobnostki, dewizki służące do ozdoby łańcuszka od zegarka.

Breve *ł.* list papieski.

Brewerya *ł.* hałas, zamieszanie.

Brewlarz *ł.* książka do nabożeństwa dla duchownych.

Brevi manu *ł.* w krótkiej drodze *n. p.* załatwić sprawę albo doręczyć posyłkę.

Brokatella *f.* materya półjedwabna z wypukłymi kwiatami.

Bronchitis *g.* zapalenie oskrzeli.

Bronz, mieszanina miedzi i cyny.

Broszura *f.* książeczka tylko zeszyta.

Brullon *f.* zeszyt z pierwszym pismem na brudno.

Brutto *w.* waga towaru wraz z opakowaniem.

Bryg *a.* mały okręt dwumasztowy.

Brygada *f.* oddział wojska z 2 pułków złożony.

Brylować *f.* błyszczyć.

Bucyfał *g.* nazwa konia Aleksandra Wielkiego przen. szkapa, pegaz, niezdara.

Buduar *f.* pokój damski ozdobny.

Budżet *a.* projekt dochodów i wydatków.

Bufet *f.* miejsce przeznaczone na jadalnię.

Bufon *f.* komik operowy. błazen.

Bufonada *f.* nadętość.

Bukoliki *g.* pieśni paster-
skie, sielanki.

Buletyn *f.* sprawozdanie
codzienne o wypadkach
wojennych lub zdrowiu
znakomitych osób, spra-
wozdania z posiedzeń.

Bullon *f.* masa wygotowa-
na z mięsa, dająca się
konserwować.

Buliony *a.* frenzle złote
lub srebrne u szlif wyż-
szych oficerów.

Bull-dog *a.* rasa psów.

Bulwary *f.* szerokie space-
rowe ulice, drzewami
wysadzone.

Buńczuk *t.* drzewce z ogo-
nem końskim, oznaka
godności w Turcyi.

Burleska *f.* farsa, (satyry-
czne przedstawienie po-
ważnej rzeczy), krot-
chwila, rodzaj tańca.

Burnus *arab.* rodzaj płą-
szcza.

Bursa *f.* pensjonat dla
ubogiej młodzieży.

Burszu student niemieckie-
go uniwersytetu, nale-
żący do związku akade-
mickiego.

Burta *n.* bok łodzi lub o-
krętu.

Burżuazyja *f.* mieszczaństwo.

Busola *f.* kompas, igła
magnesowa wskazująca
strony świata.

Buzdygan *ł.* dawna broń
polska, żelazo na drzewcu
osadzone.

C.

Cadenza *w.* harmonijne za-
kończenie utworu muzy-
cznego (w muzyce).

Caffè - chantant *f.* (kafe-
szantan) kawiarnia, w
której odbywają się przed-
stawienia śpiewaków i
śpiewaczek (tingl-tangl).

Calendae *ł.* pierwszy dzień
w miesiącu.

Cambio *w.* weksel.

Camera *ł.* komnata.

Camera lucida *ł.* widnia
optyczna, służąca do od-
rysowywania z natury
pewnych przedmiotów;
camera obscura, ciemnia
optyczna, mająca zastoso-
wanie w fotografii.

Camerlengo *w.* kardynał
w czasie przed wyborem
papieża sprawujący rzą-
dy, zawiadujący skarbem
papieża.

Canaille *f.* (kanaj) gmin,
motłoch.

Cantabile *w.* śpiewnie.

Cantilena *w.* śpiewka.

Canzonetta *w.* piosnka,
śpiewka.

Cap *f.* przylądek.

Capriccio *w.* (kapriccio)
fantazyja muzyczna.

Caput (przycisk na *ú*), już
po czemś, niema go.

Caput *ł.* (czyt. kaput) gło-
wa, rozdział w książce.

Caritas *ł.* miłość.

Carré (kare) *f.* czworobok formowany przez wojsko, najeżony bagnetami.

Carte blanche *f.* (kart blansz) czysta biała karta; przen. dać komu *carte blanche*, nadać nieograniczone pełnomocnictwo.

Casus *ł.* traf, przypadek: *casus belli*, powód wojny; *casus fatalis* *ł.* nieszczęśliwy, fatalny wypadek.

Causa *ł.* przyczyna, sprawa.

Cause celebre *f.* (koz se-lebr) głośna, sensacyjna sprawa.

Cavatina *w.* rodzaj operowej arii.

Caverna *ł.* jama, jaskinia.

Cedent *ł.* ustępujący praw swoich, robiący cesję (ustępstwo): *cedować* *ł.* ustępować, czynić ustępstwo.

Ceduła *w.* karta ze spisem, spis; wykaz kursu papierów i monet na giełdzie; *ceduła wodna*, spis towarów na okręcie, należących do pewnego kupca.

Cekhaus *n.* skład broni lub sprzętów wojskowych.

Cekin *w.* stara moneta.

Cela *ł.* izdebka klasztorna.

Celebrant *ł.* kapłan prze-

wodniczący obrzędowi; *celebrować* *ł.* uroczyscie odprawiać.

Celebs *ł.* bezzenny.

Celibat *ł.* stan bezzenny.

Celluloid *ł.* masa podatna na rozliczne wyroby, złożona z materji drzewnej i kamfory.

Cellulosa *ł.* materya drzewna osłaniająca ściany komórek.

Celsyusz, imię wynalazcy termometru rtęciowego o 100 stopniach.

Cement *t.* wapno hydrauliczne do spajania materyałów.

Census *ł.* oszacowanie majątkowe.

Centaur *i.* bajeczny potwór.

Centralizacya *ł.* skupienie, ześrodkowanie *n. p.* ześrodkowanie handlu albo urzędów po większych miastach: system rządzenia głównie przez władze centralne *t. j.* najwyższe; *centralizować*, *ześrodkowywać*; *centralny*, *środkowy*, *główny*; *centrum* *ł.* środek — w parlamencie: stronnictwo umiarkowane.

Centryfugalny *ł.* odśrodkowy; *e.* siła, działająca w kierunku od środka przy obrocie ciał około osi,

Centryfuga, przyrząd do oddzielania tłuszczu z mleka lub miodu z wosku za pomocą siły odśrodkowej.

Centyfolia ł. róża stulistna

Centymetr ł. setna część metra (miara długości).

Centygram ł. setna część grama (miara wagi).

Cenzor ł. urzędnik cenzury, rozpatrujący rękopisy.

Cenzura ł. władza rozpatrująca książki w celu przekonania się, czy nie zawierają czego zabronionego ustawą lub przeciwnego ustawie, także postępowanie ucznia w przedmiotach naukowych, zabawa towarzyska; cenzus, oszacowanie majątku w celach podatkowych; cenzus wyborczy, podatkowa podstawa praw wyborczych.

Cera ł. barwa twarzy.

Ceramika g. garncearstwo artystyczne.

Cerber ł. pies, broniący wstępu do podziemia (mitologiczny).

Cerealia ł. rośliny zbożowe, zboże; nazwa pochodzi od Cerery, bogini płodów polnych.

Ceremonia ł. obrządek; ceremonie, formy grzeczności; ceremoniał ł.

porządek form zachowywanych podczas pewnej uroczystości; ceremoniant, zbyt uważający na formy grzeczności.

Certyfikat ł. pisemne zaświadczenie

Cessat ł. znosi się, (ustępuje).

Cesya ł. odstąpienie od swego prawa na rzecz drugiego; cesyonaryusz, ten, na którego rzecz prawo odstąpiono.

Chaise longue f. (szesłag) rodzaj sofy z oparciem (z jednej zwykle strony).

Chalkografia g. sztuka rytowania na miedzi.

Chambre garnie f. (szambr garni) pokoje umeblowane do najęcia.

Chambre separé f. osobne, oddzielne pokoje.

Champignon f. pieczarka, (grzyb).

Chan t. naczelnik tatarski.

Chaos g. zamęt, nieład, pierwotna materya świata; chaotyczny, pomieszany, bezładny.

Chapeauclaque f. (szapokciak) składany kapelusz.

Charakter g. właściwość, usposobienie człowieka; sposób pisania; charakternik g. czarownik, wróżbiarz; charakterystyczny g. mający od-

rebną cechę, znamienny: charakterystyka *g.* opis właściwych cech usposobienia lub działalności pewnego człowieka, albo też własności pewnego przedmiotu; charakteryzować, kreślić czyj charakter, nacechować, odróżniać od innych; *ch.* się w teatrze: przebierać się w sposób odpowiadający roli w sztuce.

Charge *f.* (szarż) godność, stopień.

Charmant *f.* (szarman) powabny, ujmujący, nadskakujący.

Charta magna *ł.* nazwa konstytucyi angielskiej, nadanej w r. 1215.

Charybda *g.* wir morski w pobliżu Messyny naprzeciw niebezpiecznej Scylli: przysł. między Scyllą a Charybdą, znajdować się w wielkiem niebezpieczeństwie.

Chateau *f.* (szato) zamek obronny.

Cheder lub **Chajder** *hebr.* żydowska szkoła.

Chef d'oeuvre *f.* arcydzieło.

Chemia *g.* nauka o pierwiastkach ciał i ich połączeniach; chemikalia, wyroby chemiczne.

Cher *f.* (szer) drogi, kochany.

Cherubin *hebr.* anioł.

Chic *a.* (tszik) zgrabność gustowny sposób zachowania się, elegancya (szyk).

Chimera *g.* dziwaetwo, kaprys, urojenie.

Chiromancya *g.* wróżenie z linii rąk.

Chloroform *g.* płyn usypiający, używany przy operacyach.

Chlorosa *g.* blednica.

Choleryk *g.* człowiek usposobienia cholerycznego, t. j. dążący stale do tego, co sobie przedsięwziął, rzadko się wzruszający, ale silnie.

Chorał *ł.* wspólny śpiew.

Choreografia *g.* nauka tańca.

Chorografia *g.* opis kraju lub okolicy.

Chrestomatya *g.* wybór ustępów z różnych dzieł.

Chromatyczny *g.* kolorowy, barwny; chromatyka *g.* nauka o mieszanii barw; gama chromatyczna w muzyce: gama podwyższana lub obniżana półtonami.

Chromolitografia *g.* litografia kolorami.

Chroniczny *g.* zastarzały, powtarzający się w pewnych okresach czasu.

Chronologia *g.* zestawienie wypadków dziejowych lub wogóle pewnych zdarzeń podług następ-

- stwa lat; nauka wskazująca czas dziejowych wypadków, rachuba lat.
- Chryja** *g.* długie i nudne pismo lub mowa: kłótnia.
- Chryzma** *g.* balsam z oliwą, używany przy bierzmowaniu (krzyżmo).
- Cicerone** *w.* (eziezerone) przewodnik przy zwiedzaniu sławnych miejsc, zabytków sztuki i t. p.
- Circa** *ł.* około, prawie.
- Cis**, z tej strony n. p. Cislitawia, kraje austriackie z tej strony rzeki Litawy.
- Cito** *ł.* szybko.
- Civis** *ł.* obywatel.
- Clara pacta** *ł.* dokładna umowa, szereg układu.
- Clown** *a.* (klaun) błazen cyrkowy.
- Coda** *w.* (koda) zakończenie muzycznego utworu
- Cognomen** *ł.* przydomek.
- Collatio** *ł.* porównanie, sprawdzenie pism, skąd kollacyonować, sprawdzać (kollacyonowanie).
- Collectanea** *ł.* zbiór notatek i uwag.
- College** *f.* (koleż) wydział wyższego zakładu naukowego.
- Colier** *f.* (kolie) naszyjnik, kolia.
- Colloquium** *ł.* rozmowa, dysputa egzaminacyjna (na uniwersytetach).
- Coma** *ł.* przecinek.
- Comes** *ł.* towarzysz, hrabia.
- Comestate** *w.* jak się masz?
- Comfortable** *a.* wygodnie, wygodnie.
- Comme il faut** *f.* (com il fo) ze szykiem, zgrabnie, jak należy.
- Commisvoyageur** *f.* (komiwojażer) podróżujący agent handlowy.
- Commerage** *f.* komeraż, plotka.
- Commerce** *f.* (komers) obrót handlowy, wspólna uczta studentów uniwersytetu.
- Compact** *ł.* ścisły, gruntowny.
- Comptoir** *f.* (kałtuar) kantor.
- Comte** *f.* (kał) hrabia.
- Comtesse** *f.* (kates) hrabina.
- Concedo** *ł.* zgadzam się.
- Concillum** *ł.* zebranie, zgromadzenie celem narady.
- Concordia** *ł.* zgoda, jedność.
- Condemnacya** *ł.* skazanie, potępienie.
- Condition** *f.* (kałdisią) warunk.
- Confiteor** *ł.* wyznaję, (modlitwa).
- Conform** *ł.* zgodny, stosowny.
- Conglomerat** *ł.* patrz konglomerat.
- Congres** *ł.* zejście się, zjazd monarchów; par-

- lament w Stanach Zjednoczonych pn. Ameryki.
- Congrua** ł. patrz kongrua.
- Consillum** ł. rada, narada (zw. lekarska); cons. abeundi, rada opuszczenia jakiegoś zakładu, stanowiska lub towarzystwa w drodze dobrowolnej — dla uniknięcia formalnego wydalenia.
- Consortes** ł. wspólnicy, towarzysze; et consortes i towarzysze.
- Consortium** ł. stowarzyszenie.
- Conto** w. rachunek (w buchalteryi); conto corrente rachunek bieżący.
- Contra** ł. przeciw.
- Contre coup** f. odpcchnięcie, odbicie.
- Contre façon** f. przedruk nieprawny, kradzież literacka.
- Contralto** ł. niższy alt.
- Contumacya** ł. patrz pod kontumacya.
- Convenable** f. odpowiedni, stosowny, przyzwoity.
- Corps de balet** f. (kor de bale) grupa tancerzy i tancerek baletu.
- Corpus delicti** ł. przedmiot, którym lub przy pomocy którego dokonano zbrodni — dowód nieomylny.
- Corso** w. bieg, tor wyścigowy, przejażdżka w oznaczonym dniu.
- Couloir** f. korytarz z sali do sali; za lożami w teatrze.
- Coupé** f. (kupe) przedział w wagonie
- Courant** f. (kurant) bieżący, n. p. rachunek b.
- Couvert** f. (kuwer) koperta, nakrycie do stołu.
- Creditor** ł. wierzyciel.
- Credo** ł. wyznanie wiary, zapatrywania,
- Creme** f. (krem) śmietanka.
- Crescendo** w. (kreszczendo) coraz silniej (w muzyce).
- Cricket** a. krokiet, gra ogrodowa w kule drewniane.
- Crimen** ł. zbrodnia; crimen laesae majestatis, obraza panującego.
- Criterion** ł. zasada przy wydawaniu opinii lub jakiegoś sądu.
- Culpa** ł. wina; mea culpa: moja wina.
- Çam laude** ł. chlubnie.
- Curiosum** ł. rzecz osobliwa, niezwykła.
- Curriculum vitae** ł. życiorys. opis życia.
- Cymborium** ł. miejsce na ołtarzu do przechowania św. Hostyi służące.
- Cykl** g. okreg, okres pewnej liczby lat, zbiór tworzący pewną całość np. cykl obrazów.
- Cyklon** g. wiatr połączony z trąbą powietrzną.

Cyklop *g.* olbrzym jedno-
oki mieszkający w Etnie
(mitolog.)

Cynfolia *ł.* cienkie blaszki
cyny.

Cynik *g.* wyznający zasady
filozofii cynicznej —
bezwstydný; cynizm *g.*
bezwstyd, bezczelność.

Cynkografia *g.* sztuka od-
bijania rysunków na
taflach cynkowych.

Cypel *n.* spiczasty koniec
skały.

Cyrkulacya *f.* obieg, krą-
żenie *n. p.* krwi, pienię-
dzy; ruch.

Cyrkularz *ł.* okólnik.

Cyrkuł *ł.* obwód.

Cyrkumstancya *ł.* okoli-
czności wypadkowi to-
warzyszające.

Cyrograf *g.* własnoręczne
pismo, zobowiązanie się
osobiste.

Cysterna *ł.* zbiornik na
wodę.

Cytata *ł.* przytoczenie
słów pewnego autora;
cytacya, wezwanie (na
termin).

Cywilizacya *ł.* uszlache-
tnienie obyczajów, stan
oświaty w kraju.

Cywilny *ł.* świecki; ślub
cywilny: ślub przed
władzą świecką zawarty.

Czajka *ł.* wielka kozacka
łódź; ptak.

Czambuł *ł.* łupy tatar-
skie w ludziach i by-

dle uprowadzone po
splądrowaniu kraju.

Czardasz *w.* taniec wę-
gierski.

Czek *a.* przekaz do banku
polecający wypłatę pe-
wnej kwoty ze złożone-
go depozytu czekowego.

Czekan *węg.* broń w ro-
dzaju obucha.

Czumak *ł.* chłop trudnią-
cy się furmanką na
Ukrainie.

D.

Da capo *w.* powtórnie, od
początku; *da capo al fine*
(w muz.) od początku do
końca.

Daktyl *g.* owoc palmy;
stopa wierszowa: jedna
złgoska długa i 2 krót-
kie.

Daktyliografia *g.* umieję-
tność rytowania drogich
kamieni. **Daktelioteka** *g.*
zbiór wyrzynanych ka-
mieni (kamei).

Daktylogia *g.* sztuka roz-
mawiania za pomocą
znaczków palcami (na
migi).

Dalmatyka *g.* ubiór dya-
konów i subdyakonów
przy obrzędach kościel-
nych używany, szata u-
żywana przy koronaeyi.

Daltonizm, ślepotą barw,
niemożność rozróżnia-
nia pewnych barw (patrz
achromatopsya).

Damnacya *ż.* potępienie, skazanie.

Damoklesa miecz, wiszący na włosku, stąd ciągle niebezpieczeństwo.

Danaid praca, Danaidy ponoszą, podług podania starożytnych Greków taką karę w Hadesie, że ciągle leją wodę do dziurawej beczki, stąd „daremna“, uciążliwa, a niemożliwa do wykonania praca.

Dandy a. elegant, przesadnie się zachowujący, modniś.

Darwinizm, teoria słynnego przyrodnika angielskiego Darwina o powstawaniu gatunków na podstawie naturalnego doboru i walki o byt.

Debata *f.* rozprawa, wymiana zdań; debatować, rozprawiać, obradować.

Debit *f.* odbył, prawo sprzedaży gazet za granicą.

Debet *ż.* winien: dług.

Debitor *ż.* dłużnik.

Debiut *f.* początek, pierwszy występ (aktora), stąd debiutant.

Deces *ż.* brak.

Decolte *f.* (dekolte) wygosowanie, odkrycie szyi aż do piersi.

Decorum *ż.* przyzwoitość.

Decrescendo *w.* coraz słabiej (w muzyce).

Decydować *ż.* rozstrzygać, wydawać wyrok.

Decygram *ż.* dziesiąta część grama.

Decymalny *ż.* system d., układ dziesiętny liczb tudzież podział miar i wag na dziesiętne części; decymalna waga: na której ciężarek równoważy dziesięć razy cięższy przedmiot.

Decymetr *ż.* dziesiąta część metra.

Decyzya *f.* rozstrzygnięcie, wyrok.

Dedukcyja *ż.* wywód, filozoficzna metoda rozumowania, rozszerzająca ogólne własności pewnej grupy na poszczególne jednostki do niej włączane; wnioskowanie z ogółu o szczegółach; (przeciwnieństwo do indukcji).

Dedykacyja *ż.* ofiarowanie, przypisanie komu utworu lub dzieła, wyrażone zwykle na pierwszej stronie.

De facto *ż.* rzeczywiście, w istocie.

Defekt *ż.* brak, wada.

Defensywa *ż.* odpór, obrona: defensor, *ż.* obrońca (n. p. wiary); defenzywny *f.* odporny.

Deficyt *ż.* brak, niedobór.

Defigurować *f.* uczynić bezkształtnym,

Deflada *f.* postępowanie szeregami, z oddaniem hołdu starszemu.

Definicja *ł.* określenie zwieźło, przedstawienie pewnego pojęcia.

Definiować *ł.* określać.

Definitywnie *ł.* stanowczo, ostatecznie.

Defraudacja *ł.* sprzeniewierzenie cudzej własności.

Degradacja *ł.* zniżenie stopnia, rangi.

Degeneracja *ł.* wyrodzenie się.

Degustować *f.* obrzydzić, zniechęcić.

Peista *ł.* i **Teista** *g.* wierzący na podstawie rozumowania w jednego Boga.

De jure *ł.* prawnie, z tytułu prawa.

Dejekt *ł.* dejekta, wydzieliny chorego.

Dekada *g.* dziesięć dni.

Dekagram *g.* dziesięć gramów.

Dekadencja *ł.* ustąpienie, poniżenie, upadek.

Dekadentyzm *ł.* kierunek w sztuce zmierzający ku rzeczom poziomym.

Dekanat *ł.* okręg będący pod zawiadowaniem dziekana.

Deklaracja *ł.* oświadczenie się, oznajmienie.

Dekokt *ł.* odwar, napój leczniczy.

Dekoncertować *f.* zmieszać siebie lub kogo, zafrasować.

Dekoracja *f.* ozdoba, malowidło służące do ozdoby tudzież *n. p.* do przybrania sceny.

Dekorować *ł.* ozdabiać, upiększać.

Dekret *ł.* postanowienie władzy, uchwała.

Delacja *ł.* oskarżenie tajemne, denuncjacja; delator = donosiciel.

Delegacja *ł.* poczet osób wysłanych w pewnej sprawie przez obywateli *np.* delegacja Sejmu do Rady państwa; Delegat *ł.* delegowany, do delegacji należący, deputat.

Delektować się *ł.* cieszyć się czemś, zachwycać.

Delia *w.* płaszcz z dużym kołnierzem.

Delfin *ł.* zwierzę morskie; tytuł francuskiego następcy tronu.

Delicje *f.* rozkosze, przysmaki.

Deliktum *ł.* przewinienie, przestępstwo, zbrodnia.

Delikwent *ł.* przestępca.

Delirium *ł.* obłąd, szal, majaczenie; delirium tremens *ł.* choroba inyśłowa (drzączka) wskutek zbytniego używania spirytualiów.

Demagog *g.* naczelnik społstwa, przywódca,

podlegacz ludu.

Demarkacya *f.* rozgraniczenie; demarkacyjna linia. graniczna linia.

Demaskować *f.* zdjąć maskę, wykryć prawdę.

Dementować *ł.* zbijać, zaprzeczać.

Demokracya *g.* gminowładztwo, rządy ludu; demokrata *g.* stronnik rządów ludu, a więc przeciwnik arystokracji.

Demon *g.* nadziemski duch, mający wpływ na losy ludzkie, zły duch.

Demoniczny *g.* opętany przez złego ducha, piekielny, potężny swą grozą i przewrotnością.

Demontować *ł.* usunąć, zrzucić, uczynić nieużytecznym (o działach).

Demonstracya *ł.* okazywanie, dowodzenie przy pomocy naocznych przykładów, publiczne okazanie lub wyznanie swoich zapatrywań.

Demoralizacya *f.* zepsucie obyczajów.

Denat *ł.* zmarły.

Denaturować *ł.* zmieniać własności przyrodzone (jakiegoś produktu przez domieszkę).

Dendrologia *g.* znajomość drzew.

Denobilitacya *ł.* pozbawienie szlachectwa.

De novo *ł.* na nowo.

Dentysta *ł.* lekarz chorób zębowych.

Denuncyacya *ł.* doniesienie, taj mne oskarżenie; denuncyant *ł.* donosiciel tajemny, szpieg.

Departament *f.* okrąg, powiat, oddział.

Dependent *ł.* zależny, pomocnik (n. p. adwokata).

Depesza *f.* wiadomość szybko wysłana n. p. telegraficznie.

Deponować *ł.* składać do przechowania.

Depopulacya *ł.* wyludnienie.

Depopularyzować *ł.* pozbawić wziętości, poddać kogo w nienawiść ogółu.

Deportacya *ł.* wysłanie, wywiezienie z kraju za karę.

Depozyt *ł.* rzecz poruczona do przechowania.

Deprawacya *ł.* zepsucie obyczajów.

Deprymować *ł.* przygniatać, przygnębić.

De publicis *ł.* o sprawach publicznych.

Deputacya *ł.* poselstwo; deputat *ł.* poseł; deputowany *ł.* wysłannik, przedstawiciel narodu, stanu lub towarzystwa.

Deranżować *f.* przeszkadzać, zepsuć szyki, humor.

Dermatologia *g.* nauka o skórze.

Dermoplastyka *g.* sztuka wypychania zwierząt.

Derwisz *t.* kapłan maho-metański.

Deser *f.* wety, (owoce, cukry) podawane po jedzeniu.

Descendent *t.* potomek.

Desideria *t.* życzenie, żądanie; desiderata, przedstawione żądania.

Desinfekcja *t.* (robienie nieszkodliwym) odwo-nienie, odrażanie, oczyszczenie powietrza ze szkodliwych zarazków, z wyziewów i zaraźliwych materyi.

Deskrypcja *t.* opis, opisanie.

Despekt *t.* obelga, znieważenie, obraza, uchybienie.

Desperacja *t.* zwątpienie, rozpacz.

Despota *g.* jedynowładzca, pan samowładny, ciemiężca; despotyzm *g.* samodzierstwo, absolutyzm, samowolne panowanie.

Destynacja *t.* przeznaczenie, gotowość.

Detail *f.* szczegół, handel drobiazgowy (detailiczny).

Delektyw *a.* tajny agent policyjny.

Detencja *t.* przytrzymanie, uwięzienie (zwłaszcza przed wyrokiem).

Determinacja *t.* stanowczość, zdecydowanie się na złe i dobre, odważne przyjęcie ciosu.

Detonacja *f.* huk wybuchu, wystrzał; detonować, huknąć, wybuchnąć, spiewać fałszywie.

Detronizacja *t.* złożenie z tronu.

Deus *t.* Bóg. **Deus ex machina**, nadzwyczajne zdarzenie, osoba lub duch pojawiający się na scenie, nadający inny kierunek akcji w dramacie starożytnym.

Dewaluacja *t.* urzędowe obniżenie wartości pieniędzy.

Dewastacja *t.* spustoszenie, zniszczenie (np. lasów).

Dewiza *f.* hasło, godło.

Dewocja *t.* poświęcenie się praktykom religijnym; dewotka *t.* nabożnisa, świętoszka.

Dezercja *łac.* ucieczka (z wojska); dezert, zbieg wojskowy, odstępca od pewnej sprawy.

Dezolacja *t.* spustoszenie.

Diametralny *t.* patrz dyametralny,

Diavolo *w.* do diabła.

Dictum *t.* słowo; dictum acerbum, słowo przykre; dictum factum *t.* powiedziano i wykonano.

Dies Irae ł. dzień gniewu Bożego, dzień fatalny (początkowe słowa hymnu pogrzebowego).

Digestya ł. uporządkowanie, trawienie,

Digesta *g.* patrz Pandekta.

Diluclda Intervalla ł. (jasne) chwile zdrowia w czasie choroby umysłowej.

Diluvium ł. potop, powódź.

Diorama *g.* przedstawienie obrazów na przezroczystej tkaninie za pomocą przyrządu optycznego.

Directe ł. wprost.

Diva *w.* ubóstwiana, boska, ulubiona (artystka).

Diversa ł. różnaitości.

Dixi ł. powiedziałem, skończyłem.

Docent ł. uczący, wykła dający na uniwersytecie; przygotowujący się na profesora uniwersytetu.

Doctus ex libro ł. uczony z książki.

Doga *a.* duży pies angielski.

Dogmat *g.* niewzruszona zasada religijna, naukowe twierdzenie.

Dogmatyka *y.* nauka o zasadach wiary.

Dokl *a.* warsztaty okrętowe.

Doktor ł. najwyższy stopień naukowy, po złożeniu egzaminów ścisłych; doktorant, ł. kandydat na

doktora: doktoryzować się, zrobić egzamina na doktora: doktryna, nauka (pewnej szkoły); doktryner, zwolennik bezwzględny pewnej naukowej zasady.

Dokument ł. dowód pisemny, akt urzędowy.

Dokumentnie ł. niewątpliwie, pewnie.

Dolar *a.* moneta obiegowa w Stanach Zjednoczonych.

Dolce *w.* (dolecze) miło, łagodnie, słodko.

Doloroso *w.* smutnie, boleśnie.

Domeny ł. dobra rządowe, koronne.

Domcillum ł. mieszkanie.

Domino *w.* okrycie maskaradowe do pół twarzy lub płaszcz; rodzaj gry w kości.

Domnować ł. górować, panować; dominium, własność ziemiska, wielka posiadłość.

Donacya ł. darowizna, dar.

Don Kiszot *h.* błędny rycerz z opowieści Cervantesa; stąd marzyciel, awanturnik; donkiszoteria, śmieszne postępowanie w imię urojonych idei.

Don Zuan *h.* bohater poematu Byrona i opery Mozarta, uwodziciel kobiet.

Dotacya ł. uposażenie, za-

- opatrzenie.
- Doza** *g.* dosis (dosys) dawka, miara.
- Doża** *w* tytuł naczelników Weneckich i Genueskich.
- Drachma** *g.* b. mały ciężarek używany w aptekach.
- Draga** *f.* maszyna służąca do pogłębiania rzeki.
- Dragoman** *tur.* tłumacz urzędowy na wschodzie.
- Drakońskie prawo**, greckiego prawodawcy Drakona — surowe, okrutne.
- Dramat** *g.* utwór sceniczny, poważny, na tle historycznym lub społecznym osnuty; dramaturg *g.* poeta lub pisarz dramatyczny; dramaturgia, teoria sztuki dramatycznej; dramatyczny opis, żywo rzecz przedstawiający jakby w dramacie.
- Draperya** *f.* ozdobnie ułożone fałdziste suknie, obicia lub osłony.
- Drapować** *f.* ubierać fałdzistą materją.
- Drastyczny** *g.* zbyt silnie działający, drażniący, ostry, nieprzyzwoity.
- Drelowanie** *n.* sianie rzędem; drelownik, siewnik rzędowy.
- Drenowanie** *f.* osuszanie gruntów zapomocą (glinianych) rur (dreny).

- Dresować** *f.* tresować, układać (n. p. psa do polowania) wyuczyć i oswoić zwierzę.
- Drezyna** *f.* wózek, poruszany po szynach kolejowych przez samego jadącego; nazwa od wynalazcy.
- Drogista** *f.* handlujący materjami aptecznymi i korzennymi towarami po części; droguerya, skład tych artykułów.
- Dryada** *g.* nimfa, rusałka leśna.
- Drylich**, dryliszek *a.* tkanina lniana mieszana z bawełną.
- Drylować** lub drelować, świdrować, wydobywać pestki z owoców.
- Dualizm** *ł.* dwoistość, system przyjmujący inienie dwóch pierwiastków dobrego i złego, które wzajemnie ścierają się z różnym skutkiem. Na systemie tym opierają się religie wschodnie. Także forma rządu, mocą której jeden panujący stoi na czele dwu państw autonomicznie się rządzących np. w Austro-Węgrzech.
- Dubium** *ł.* wątpliwość.
- Dublet** *ł.* drugi egzemplarz tejżesamej książki w księgozbiórce (księżnicy, bibliotece).

Dublować *f.* podwoić n. p. stawkę, strzał.

Due *w.* dwa, a *due voci* (due woczy) na dwa głosy (w muzyce).

Duet *w.* muzyka na 2 instrumentach lub śpiew na 2 głosy.

Dulcynea *hiszp.* urojona dama Don Kiszota, stąd kochanka, ukochana, słodka, (zwykle w żartobliwym, drwiącym znaczeniu).

Duplika *ł.* odpowiedź na replikę t. j. drugie pismo powoda w procesie pisemnym. Proces ten zaczyna się od pozwu, wniesionego przez powoda; na pozew ten wnosi pozwany obronę, a gdy powód niezgadza się z obroną wniesie replikę, wtedy pozwany wnosi do sądu pisemną duplikę.

Duplikat *ł.* drugi egzemplarz, odpis dokumentu.

Dur *ł.* twardy ton w muzyce; choroba brzuszna.

Duser *f.* grzeczność, komplement.

Duumwlrat *ł.* panowanie dwóch mężów.

Dyadem *g.* ozdoba przepaska na głowę, godło królewskie.

Dyagnostyka *g.* nauka rozpoznawania chorób.

Dyagnoza *g.* rozpoznanie,

oznaczenie choroby na podstawie symptomatów.

Dyakon *g.* duchowny, stopniem od kapłana niższy; dyakonat = niższy stopień święceń kapłańskich.

Dyalekt *g.* narzecze, (gwara w pewnej okolicy).

Dyalektyka *g.* biegłość w wymowie i rozumowaniu, sztuczne rozumowania.

Dyalog *g.* rozmowa dwóch osób (n. p. na scenie).

Dyamet *g.* średnica; dyametralny n. p. przekrój idący wzdłuż średnicy.

Dyana *g.* bogini łowów.

Dyapazon *g.* oktawa w dawnej muzyce, skala głosu lub instrumentu muzycznego.

Dyaryusz *ł.* codzienne zapiski, dziennik.

Dydaktyczny *g.* nuczający, polegający na prawidłach dydaktyki; dydaktyka część pedagogii, podająca prawidłą nuczaniu.

Dyceczya *g.* okrąg pod zarządem biskupa pozostający.

Dyetaryusz *ł.* pisarz, funkcyonaryusz dzienną płacę pobierający.

Dyeta *g.* zachowanie mierności w jedzeniu i picciu; dzienna tytułem a-

limentacyi przyznawana nadzwyczajna płaca urzędników wysłanych na komisye.

Dyfamacya, dyfamia *g.* oszczerstwo, znieważenie.

Dyferencya ł. różnica, spór, niezgoda; dyferencyalny, różniczkowy *n. p.* rachunek w matematyce.

Dyfuzya ł. przenikanie i mieszanie się cieczy i gazów.

Dygamia *g.* drugie, powtórne małżeństwo.

Dygnitarz ł. dostojnik.

Dygresya ł. odstępnie, zboczenie.

Dykcyja ł. sposób wyrażania się lub pisania.

Dykcyonarz ł. słownik.

Dyktator ł. najwyższy urzędnik w państwie z nieograniczoną władzą. obierany w starożytnym Rzymie, w chwilach najgroźniejszego niebezpieczeństwa, na czas 6-cio miesięczny.

Dylacya ł. odroczenie terminu w sądzie.

Dylemat *g.* dwojaki wniosek, z których jeden wybrać trzeba jako prawdziwy.

Dyletant *f.* oddający się pewnemu zajęciu *n. p.* sztuce z amatorstwa tylko, a nie zawodowo; dyletantyzm *f.* zajmowanie

się czemś z amatorstwa, a nie zawodowo.

Dyżans *f.* powóz pocztowy.

Dyluwium ł. potop; dyluwialny, odnoszący się do epoki potopu (w geologii), napływowy.

Dymisya ł. uwolnienie od służby.

Dynamika *g.* nauka o prawach ruchu ciał i o siłach poruszających.

Dynamit *g.* materyja wybuchowa.

Dynamomaszyna *g.* maszyna wytwarzająca siłę za pomocą elektryczności.

Dynastyja *g.* ród panujący.

Dyplom *g.* dokument, nadający prawa pewne lub godności.

Dyplomacya *g.* sposób postępowania i załatwiania spraw z obcemi państwami, przepisy dla posłów, posłowie dyplomatyczni; przen. zręczność w postępowaniu.

Dyplomata *g.* traktujący z przedstawicielami innych państw, człowiek zręczny w postępowaniu.

Dyplomatyka ł. nauka o dawnych dokumentach (także dawniej dyplomacya zwana).

Dyrekcyja ł. naczelne kierownictwo; dyrektywa, nadanie kierunku, udzielenie wskazówek; udzie-

lone wskazówki i instrukcje.

Dyrygent ł. przewodniczący, kierujący, kierownik (n. p. chóru).

Dyrygować ł. kierować, prowadzić.

Dys (dis) ł. ma podobnie przeczące znaczenie jak *a* dodane do słów na początku n. p. harmonia, zgodność tonów, dysharmonia: niezgoda i. w. i.

Dyscyplina ł. karność, porządek.

Dyscyplinarna kara, kara nałożona przez władzę zwierzchnią, a nie przez sąd.

Dysharmonia ł. niezgoda tonów, fałszywy dźwięk; przen. niezgoda.

Dyshonor ł, becześć, hańba

Dyskonto *f.* potrącenie procentu przy płaceniu weksłu przed terminem.

Dyskurs ł. rozmowa.

Dyskrecya ł. wzgląd, oględność, zachowanie tajemnicy; dyskretny ł. uważny, milczący, umiający zachować tajemnicę.

Dyskusya ł. roztrząsanie, rozprawa.

Dyspenza ł. zwolnienie od pewnych obowiązków n. p. postu, także od przeszkód do zawarcia małżeństwa.

Dyspepsya *g.* złe trawienie,

niestrawność.

Dysponować ł. rozporządzać, przygotowywać.

Dyspozycya ł. rozporządzenie, usposobienie; rozkład, plan utworu.

Dysproporcjonalny ł. niekształtny, nieproporcjonalny.

Dysputa ł. rozprawa (np. uczonych).

Dysonans ł. ton fałszywy, niezgodność, sprzeczność.

Dyssydent ł. innowierca, odstępca; ten, który porzucił religię katolicką.

Dystans *f.* przedział, odległość.

Dystrybucya ł. rozdzielanie, rozdawanie.

Dystylacya ł. oczyszczanie płynów z przymieszek.

Dystygowany ł. odznaczający się wytwornością w obejściu i mowie, znakomity.

Dystynkcyja ł. wytworność, wyższość w obejściu.

Dysymulacya ł. udawanie.

Dyzkant *w.* najwyższy głos w spiewie.

Dywersya ł. rozrywka; udany napad w czasie wojny dla zwrócenia uwagi nieprzyjaciela w inną stronę,

Dywidenda ł. udział w zysku przedsiębiorstwa.

Dywisya *f.* oddział wojska z różnych rodzajów broni złożony, zdolny do sa-

moistnego działania (dwie lub trzy dywizye stanowią korpus).

Dyżur *f.* dzienna służba, straż; stąd dyżurny.

Dziekan *ł.* profesor postawiony na czele wydziału uniwersyteckiego; duchowny przełożony nad dekanatem, obejmującym kilka p. obostw.

Dziuryt *tur.* włócznia wł. pocisk tępy.

Dżuma *ł.* zaraza morowa.

E.

Eau de Cologne *f.* (o de koloń) woda kolońska.

Ecce homo! *ł.* oto człowiek!; wizerunek Chrystusa z cierniową koroną.

Ecclesia *g.* zgromadzenie wiernych, kościół.

Echometr *g.* narzędzie do mierzenia trwania dźwięku.

Eden *hebr.* raj, rozkosz.

Edukacja *ł.* wychowanie, wykształcenie.

Edycya *ł.* wydanie, nakład n. p. dzieła.

Edykt *ł.* rozkaz, wyrok (sądowy).

Edyl *ł.* urzędnik bezpieczeństwa w starożytnym Rzymie, tyle co policya miejska.

Efekt *ł.* wynik, wrażenie, skutek; efekta *f.* rzeczy,

pakunki (podróżnych), majątek ruchomy, wartościowe papiery; efektowny, sprawiający (dobre) wrażenie.

Efemeryczny *g.* szybko znikający, chwilowy.

Efeminacya *f.* zniewieściałość.

Efendi *tur.* pan, tytuł urzędnika i uczonego w Turcyi.

Efronteryja *f.* bezczelność, bezwstyd, ubliżenie.

Egal *f.* jednakowy, równy

Egalité *f.* równość.

Egida *g.* tarcza, stąd osłona, opieka; zwierzchnicza opieka.

Egoista *ł.* samolub, sobek.

Egoizm *ł.* samolubstwo, sobkowstwo.

Egzageracya *ł.* wyniosłość, przesada.

Egzaltacya *ł.* uniesienie, przesada, przesadna uczciwość, usposobienie skłonne do uniesień, marzycielstwo.

Egzegeta *g.* wykładający, objaśniający Pismo św.

Egzekucya *ł.* wykonanie wyroku karnego, cywilnego lub też orzeczenia władz administracyjnych lub skarbowych, a więc także przymusowe ściąganie kar lub należytości skarbowych.

Egzekutor *ł.* wykonawca wyroku, ściągający kary

i należytości w drodze przymusowej; egzekwować wykonywać wyroki, ściągąć n. p. zaległe podatki.

Egzekwie ł. nabożeństwo za umarłych.

Egzemplarz ł. jedna sztuka czegoś, jeden okaz.

Egzorcyzm *g.* zaklinanie, wypędzanie djabła.

Egzorta ł. (exhorta) przemówienie, nauka religijna.

Egzoteryczny *g.* jawny, publiczny, widoczny dla wszystkich.

Egzotyczny *g.* obcy, zagraniczny (zw. z gorących sfer przychodzący).

Egzystencya ł. byt, utrzymanie, istnienie; egzystować ł. być, istnieć, utrzymywać się.

Eh bien *f.* (e bię) a dobrze, a zatem, i owszem.

Ejekcja ł. wymioty.

Eklektycyzm, eklektyzm *g.* wybieranie z rozmaitych systemów filozoficznych tego, co uważa się za najlepsze celem utworzenia osobnej całości; eklektyk *g.* filozof, wybierający z najrozmaitszych zasad to, co mu się wydaje najlepszem.

Eklezyasta *g.* sługa kościoła, kapłan pobożny, kaznodzieja.

Eklipsa *g.* eklipsis, zaciemnienie, zaciemnienie planety.

Ekliptyka droga ziemi około słońca kształtu spłaszczonego nieco koła.

Ekloga *g.* zbiór wybranych krótkich poezji; wybrane krótkie utwory poetyckie.

Ekonomia *g.* (dosł. zarząd domu) gospodarność, gospodarstwo (zw. rolne; stąd ekonom jako zaawidowca); oszczędność; ekonomia społeczna (polityczna) nauka o zjawiskach i prawach w gospodarstwie społecznem.

Ekonomista, zajmujący się nauką ekonomii społecznej w teorii lub w praktyce jej postulaty urzędujący.

Ekran *f.* zasłona używana przy doświadczeniach optycznych, zasłona na ramach rozpięta (z ozdobnemi zwykle wyszywaniem).

Ekscellencya ł. (dosł. excellentia, wyniosłość; znakomitość), tytuł wyższych urzędników, ministrów i t. d.

Ekscentryczność *t.* przesada, dziwaczność, oryginalność; ekscentryk dziwak.

Ekscepcya ł. wyłączenie, wyjątek; excepcjonalny,

wyjątkowy (w procesie) zarzut.

Ekscerpt ł. wyjątek, wyciąg z całości n. p. z książki lub z więcej książek.

Eksces ł. nadużycie, wybryk, bezprawie; **ekscendent** ł. wykraczający, sprawca wybryków.

Ekshalacya ł. wzięwanie.

Ekshibit ł. podanie; akt wniesiony, a pewnej sprawy dotyczący.

Ekshortacya ł. napomnienie.

Ekshumacya ł. wyjęcie zwłok z grobu.

Eksklamacya ł. okrzyk.

Ekskluzya ł. wykluczenie.

Eksklusiwe ł. wyłącznie.

Ekskomunikacya ł. wykluczenie, wyklecie.

Ekskrementa ł. odchody ludzkie i zwierzęce.

Ekskursya ł. wycieczka, przechadzka.

Ekskuza ł. uniewinnianie się, wytłómaczanie się; **ekskuzować** się, uniewinniać się.

Eksmisya ł. sądowe wyzucie z posiadania.

Ekspedycya ł. wysyłka, wyprawa.

Ekspedite ł. wybornie, doskonale.

Ekspedytor ł. wysyłający, ekspedytor (n. p. pocztowy).

Ekspektant ł. kandydat, o-

czekujący na posadę.

Ekspens ł. wydatek, koszt

Ekspert ł. znawca, biegły w czym.

Eksperyment ł. próba, doświadczenie; **eksperymentalny** ł. doświadczalny.

Ekspiacya ł. zmazanie winy, odpokutowanie.

Eksplicacya ł. wyjaśnienie, wyłożenie.

Ekspiracya łac. ostatnie technienie; koniec terminu; stąd wyrażenie n. p. **dzierżawa ekspiruje**, zam. „kończy się“).

Eksploatacya f. wydobywanie płodów ziemi na wielką skalę, wyzyskiwanie.

Eksplodować ł. gwałtownie wybuchać; **eksplozya** ł. wybuch, huk, wstrząśnienie.

Eksploracya ł. (rzadko używane) śledzenie, badanie.

Eksport ł. wywóz towarów z kraju za granicę.

Eksportacya ł. wyprowadzenie zwłok.

Ekspozycyja ł. wystawa, przedstawienie rzeczy.

Ekspozytura ł. wydelegowany urząd poza obręb siedziby n. p. **ekspozytura policyi**, **straży skarbowej** i t. d.

Ekspresya ł. silne wyrażenie, nacisk, dosadność, wymuszenie.

Ekspropryacya *ł.* wywłaszczenie.
Ekspulsya *ł.* wypędzenie, wyparcie.
Ekstabilacya *ł.* wykreślenie długu (ciężaru) z księgi hipotecznej.
Ekstaza *g.* zachwyty, uniesienie.
Ekstenzya *ł.* rozmiar, rozszerzanie się.
Eksterminacya *ł.* wytępienie.
Eksterni *ł.* (zw.) uczniowie nie mieszkający w zakładzie; eksterniści, uczniowie zdający egzamin w zakładzie, do którego nie uczęszczali na naukę codzienną;
Ekstra zob. extra.
Ekstradycya *ł.* wydanie (n. p. zbiega).
Ekstrakt *ł.* wyciąg n. p. z ziół, mięsa.
Ekstrawagancya *ł.* postąpienie, dziwactwo, zbyt wielkie, przekroczenie granic.
Ekstyrpacya *ł.* wykorzenie, wycięcie chorej części.
Ekumeniczny *g.* powszechny, ogólny.
Ekwator *ł.* równik.
Ekwillibrysta *ł.* umiejący zachować chwiejną równowagę, skoczek na linie, ekwilibrystyka, linoskoctwo.
Ekwipaż *ł.* zaprząg, po-

wóz z zaprzęgiem.
Ekwilpować *f.* sprawiać ubranie, zbroić się: urządzić n. p. dom.
Ekwitacya *ł.* szkoła jazdy konnej.
Ekwiwalent *ł.* równoważnik: równoznacznik wartości lub ceny; podatek wymierzony w pewien czas osobom prawnym (n. p. fundacyom i towarzystwom) od majątku jako niepozbywanego.
Elaborat *ł.* wypracowanie.
Elastycznosc *g.* sprężystość.
Elegia *g.* utwór poetycki liryczny poważny a okolicznościowym smutnym nastroju.
Elekcya *ł.* wybór: elekt *ł.* nowo obrany: elektor *ł.* wyborca.
Elektromagnetyzm *g.* magnetyzm powstający pod wpływem elektryczności; elektroskop *g.* przyrząd do oznaczania elektryczności. Elektrotęrapia *g.* leczenie za pomocą elektryczności; elektrofór *g.* przyrząd zbierający elektryczność. Elektryczność *g.* szczególniejsza własność ciał objawiająca się bądź siłą przyciągania i odpychania ciałek drobniejszych, bądź zjawiskami światła

- i ciepła, tudzież ruchu mechanicznego, świadczącymi o istnieniu dotychczas bliżej co do swej istoty niezbadanej siły elektrycznej; elektryzować, wzbudzać elektryczność przen. ożywiać, wzruszać nagle.
- Element** ł. żywioł, pierwotna materya; przyrząd do wytwarzania elektryczności także sto-sem zwany.
- Elementarny** ł. początkowy.
- Elew** f. uczeń, wychowanek.
- Elewacya** ł. podniesienie, wzniesienie, pewne ustawienie działa; elewator, przyrząd do podnoszenia ciężarów.
- Eliksir** ł. (najlepszy) odwar lub wyciąg roślinny, lekarstwo.
- Eliminacya** ł. wyrugowanie, wyrzucenie.
- Elipsa** g. krzywa linia w kształcie wydłużonego koła.
- Elizyum** ł. pola elizyjskie, mieszkanie cnotliwych w krainie umarłych.
- Eljen** ! weg. wiwat!
- Elokwencya** ł. wymowa.
- Elukubracya** ł. przy świetle nocnem pisana rzecz; lichy utwór, rozprawa.
- Emalia** f. szklista kolorowa powłoka.
- Emancypacya** ł. wyzwolenie, usamowolnienie;
- emancypantka ł. kobieta żądająca równouprawnienia z mężczyznami.
- Emblema** g. lub emblemat symbol, znak, godło.
- Embryologia** g. nauka o rozwijaniu się płodu.
- Embryon** g. zarodek, płód.
- Emeryt** ł. wysłużony.
- Emerytura** ł. wysłużona pensya (płaca).
- Emfatyczny** g. przesadzający w mowie, napuszony, przesady.
- Emfaza** g. przesada, napuszystość w mowie.
- Emfiteutyczny** g. wieczysty (dzierżawa).
- Emigracya** ł. wychodźstwo z kraju.
- Eminencya** ł. znamienitość, oświeconosc, wysokość; tytuł kardynałów.
- Eminent** ł. wyborny, celujący (uczeń).
- Emir** ar. tytuł książęcy mahometański.
- Emisaryusz** ł. wysłaniec (zw. polityczny z tajemnem poleceniem na zwiady).
- Emocya** ł. wzruszenie umysłu, wzburzenie.
- Emolument** ł. korzyść, zysk, dochody.
- Empirycznie**, na podstawie doświadczenia, doświadczalnie.
- Empryk** g. opierający się na doświadczeniu; bez teoretycznego wykształ-

cenia.

Empiryzm *g.* opieranie się na doświadczeniu.

Emporyum *ł.* (rya) rynek handlowy, wielkie miasto handlowe.

Emulacya *ł.* współzawodnictwo, współubieganie się.

En arrière *f.* (an arjer) w tył.

En avant *f.* (an awan) naprzód.

En carrière *f.* (ankarier) galopem.

Encyklika *g.* okólnik papieża do biskupów.

Encyklopedia *g.* alfabetyczny zbiór wiadomości dotyczących wszelakich nauk i umiejętności.

Encyklopedysta *g.* posiadający obszernie wiadomości z rozlicznych nauk i umiejętności, a także powierzchownie tylko wykształcony; encyklopedystami zowią też pewne grono dawnych filozofów francuskich.

Endemiczne *g.* choroby nieustannie w pewnym miejscu panujące.

En depot *f.* na składzie.

En detail *f.* (an detaj) częściowo, szczegółowo (n. p. częściowa sprzedaż).

Endosmoza *g.* wsiąkanie, przesiąkanie wzajemne płynów przez błonę je oddzielającą.

Energia *g.* siła; moc, wytrwałość.

Enerwacya *ł.* osłabienie nerwów.

En face *f.* (an fas) całą twarzą.

En gale *f.* (an gal) w paradzie, w przepisany na uroczystości stroju.

Engrozi *f.* kupiec hurtownie sprzedający towary.

En gros *f.* w wielkiej ilości, hurtem.

Enigmatyczny *g.* zagadkowy.

Enkaustyka *g.* malowanie porcelany w ogniu.

En miniature *f.* w zmniejszeniu.

En profil *f.* w profilu, z boku.

Ensemble *f.* razem, całość, zgodność.

Entrée *f.* (antre) wstęp.

Entrevue *f.* (antrwii) zobaczenie się, rozmowa, stąd interwiew, wizyta i rozmowa (n. p.) dziennikarza u którego z wybitnych mężów.

Entuzyasta *g.* zapaleniec, zagorzalec; entuzyzm *g.* zapal, zachwyty, gorliwość

Enuncyacya *ł.* wygłoszenie, wypowiedzenie.

Enveloppe *f.* (anwelop) owinięcie, kowerta.

Eo ipso *ł.* tem samym, przez to samo.

Eos *g.* jutrzeńka.
Eparchia *g.* dyecezya greckiego biskupa.
Epiczna *g.* poezya, poezya opowiadająca, poetyczne opowiadanie.
Epidemia *g.* zaraźliwa choroba większą przestrzeń obejmująca.
Epigamia *g.* powtórne małżeństwo.
Epigoni *g.* potomkowie; naśladowcy wielkich idei poprzedników.
Epigraf *g.* napis, godło, dewiza.
Epigramat *g.* krótki wierszyk satyryczny lub liryczny jako napis.
Epikureizm *g.* nauka greckiego filozofa Epikura, o szczęściu jako celu ludzkiego działania i życia; skłonność do zmysłowości; epikurejczyk, zwolennik Epikura, człowiek uciechom zmysłowym oddający się
Epilepsya *g.* padaczka, (choroba).
Epilo g *g.* zakończenie.
Episkopalny kościół *g.* panujący w Anglii kościół, na czele którego stoi monarcha i biskupi.
Epifanium *g.* napis na nagrobku, nagrobek.
Epitalamium *g.* pieśń weselna.
Epitet *g.* przydomek, nazwa.

Epizod *g.* ustęp w poemacie, nieposuwający dalej głównej akcji.
Epoda *g.* śpiew końcowy.
Epoka *g.* pewien okres czasu; ważna chwila, poroczynająca nowy okres w dziejach.
Epopeja, Epos *g.* poemat bohaterski, opowiadanie poetyczne o wielkich wypadkach z dziejów pewnego narodu.
Epuzer *f.* żeniący się.
Era *g.* wypadek dziejowy, rozpoczynający nowy okres i nową rachubę czasu.
Erato *g.* muza miłosnych pieśni (poezje erotyczne).
Ereb *g.* podziemie, piekło.
Erekcyja *ł.* wyniesienie czegoś, fundacya, zakład; erogować ustanawiać, zakładać, fundować jakis zakład n. p. dobroczynny i t. d.
Eremita *g.* pustelnik, samotnik.
Ergo *ł.* a więc, a zatem.
Erls lub **Eryda** *g.* bogini kłótni, niezgody.
Erolco *w.* bohatersko, silnie (w muzyce).
Eros *g.* miłość, bożek miłości; erotyczny *g.* miłosny n. p. utwór poetyczny.
Errata *ł.* błędy n. p. drukarskie.
Erudyt *ł.* głęboko uczony;

- erudyeya, wykształcenie, uczoność.
- Esencya** *f.* treść, wyciąg, istota; esencyonalny *f.* składający się z głównej istoty rzeczy, treściwy.
- Eskadra** *f.* flota, pewna ilość okrętów.
- Eskamoter** *f.* kuglarz; zręczny złodziej; eskamotować, zręcznie sprzątać z przed oczu — laska kuglarska — lub też ukraść.
- Eskorta** *f.* orszak zbrojny, straż.
- Eskulap** *g.* bożek sztuki lekarskiej przen. lekarz.
- Espressivo** *w.* dobitnie, z naciskiem (w muzyce).
- Estetyczny** *g.* zgodny z zasadami i poczuciem piękna; estetyka *g.* nauka o zasadach piękna.
- Estrada** *f.* wzniesienie.
- Estyma** *f.* poważanie, szacunek.
- Etablissement** *f.* (etablissement) zakład przemysłowy; zakład.
- Etalaż** *f.* (etalage) wystawienie towarów na widok publiczny, wystawa sklepowa.
- Etap** *f.* popas, spoczynek, droga z przygotowanymi miejscami wypoczynku.
- Etat** *f.* (dosł. stan. państwo, rząd) stała pensja urzędników państwowych lub krajowych; etatowy *f.* (państwowy) pobierający stałą płacę.
- Etazerka** *f.* ozdobna półka bez boków na książki lub drobiazgi, albo też na kwiaty.
- Eter** *g.* domniemana substancya (materya nieważka) przestrzeni świata zapośredniczająca. Z jej ruchu według teoryi undulacyjnej t. j. falowej powstaje światło i ciepło, płyn lotny służący jako orzeźwiający środek, eteryczny *g.* powiewny, lotny, delikatny.
- Etludy** *f.* ćwiczenia muzyczne dla wprawy.
- Etnografia** *g.* opis ludu pod względem sposobu życia i t. d. ludoznawstwo.
- Etnologia** *g.* nauka o pochodzeniu, obyczajach, cechach i rasach ludów.
- Etografia** (logia) *g.* opis zwyczajów jakiegoś ludu.
- Etui** *f.* (etiui) futerał, pudełko.
- Etyczny** *g.* obyczajowy, moralny; etyka *g.* nauka obyczajów, moralności; filozofia moralności.
- Etykieta** *f.* ceremoniał, zwyczaje dworskie; kartka z napisem nalepiona na jakimś przedmiocie oznaczająca zawartość przedmiotu n. p. flaszki, pakietu; etykietalny *f.*

ceremonialny.

Etymologia *g.* nauka o pochodzeniu wyrazów.

Eudajmonizm *g.* system filozoficzny, opierający etykę na dążeniu do szczęścia i rozkoszy.

Eudemonia *g.* szczęście, rokosz.

Eufemizm *g.* zastąpienie drażliwego lub nieprawidłowego wyrażenia innym łagodniejszym; eufemicznie (n. p. przemawiać) ładnymi słówkami.

Eufonia *grec.* przyjemne brzmienie, dźwięczność.

Eumenidy *g.* boginie zemsty, furje.

Eureka *g.* (heureka) znalazłem; sławny okrzyk Archimedesesa w chwili odkrycia ciężaru gatunkowego.

Eutanazya *g.* łagodna śmierć, bez cierpień, pragnienie łagodnej śmierci.

Euterpe *g.* muza muzyki w star. Grecyi.

Ewakuacja ł. opróżnienie (n. p. domu), ustąpienie.

Ewaluacja ł. ocenienie, obliczenie przemiany monet.

Ewangella *g.* (dosł. zwiastowanie dobrej nowiny) nowy testament.

Ewangellik *g.* protestant.

Ewentualność ł. możliwość

wypadku; ewentualnie na wypadek możliwy.

Ewidencya ł. widoczność; prowadzić coś w ewidencji = tak aby każdej chwili można znaleźć n. p. dłużnika w rejestrze.

Ewikcya ł. rękojmia, poręczenie.

Ewolucya ł. rozwój; obroty wojskowe; teoria ewolucyjna lub ewolucjonistyczna; teoria powstawania i rozwoju gatunków z jednego lub kilku osobników.

Ex abrupto ł. bez przygotowania.

Ex cathedra ł. z katedry, ze stanowiska nauczycielskiego, (ironicznie) orzec ex cathedra = ze zbytnią powagą wydać opinię.

Exercycya ł. ćwiczenia, najczęściej w muzyce.

Excelsior ł. w górę, wyżej.

Exclusive ł. wyłącznie.

Exempli gratia ł. na przykład.

Exemptio ł. wyjątek, uwolnienie.

Exequatur ł. niech będzie wykonane; uznanie obcego posła (konsula przez rząd).

Ex improviso ł. niespodzianie, nagle.

Ex jure ł. na mocy prawa.

Ex officio ł. z urzędu, obowiązku; skrócone *ex offo* z urzędu, sprawa urzędowa.

Explicite ł. wyraźnie, jasno.

Expose *f.* wyjaśnienie, sprawozdanie, przedstawienie sprawy (n. p. *exposé* ministra).

Expres *f.* posłaniec umyślny.

Ex professo ł. z powołaniem, z urzędu.

Ex promptu ł. z prędką, nagle, bez przygotowania.

Ex re ł. z okazji.

Exterieur *f.* zewnętrzny wygląd, powierzchowność.

Extra ł. zewnątrz; także oprócz: nadzwyczajny, osobliwy, zwykle w złożeniach spolszczone „ekstra“ n. p. ekstrawagan-cye; *extra statum* p. status.

Extrema ł. ostateczności. *Les extremes se touchent* *f.* ostateczności się schodzą.

Ex usu ł. z obyczaju, z używania.

Ex voto ł. na zasadzie ślubu.

Ezoteryczny *g.* zewnętrzny, zagraniczny, obcy, nieznanany.

F.

Fabrykat ł. wyrób fabryczny, sztuczny wyrób, także coś podrobionego.

Fabuła ł. (fabula) bajka, osnowa dzieła literackiego.

Facecya ł. żart, koncept, dowcip; *facecyonista* = lubiący żarty, dowcipny, lubiący opowiadać anegdoty.

Facet, facetka *f.* wyraz żartobliwy, lub żartobliwie pogardliwy na oznaczenie „jakaś osoba bliżej mi nie znana“.

Fach *u.* (należy mówić „zawód“) rodzaj zajęcia, zawód; *fachowy u.* zawodowy, kompetentny w czem.

Facsimile ł. podobizna, naśladowanie.

Factum (fakt) ł. czyn, zdarzenie.

Facyata *w.* przednia ściana, żartobliwie twarz, oblicze.

Faeton *g.* imię mitologicz. syna słońca: lekki a wytworny powóz otwarty.

Fahrenheit, imię wynalazcy 212 stopniowego termometru.

Fajans *f.* rodzaj glinki służącej do wyrabiania naczyń imitujących por-

celaną po powleczeniu emalia.

Fakcya ł. (rz) poplecznicy, stronnictwo.

Fakt ł. zdarzenie rzeczywiste zajście; wypadek.

Faktor ł. pośrednik handlowy; faktorya *a.* wielka handlowa osada (kolonia).

Faktura ł. kupiecki rachunek towarów, rodzaj technicznej budowy utworu tak muzycznego jak i literackiego.

Faktycznie ł. rzeczywiście, istotnie.

Fakultet ł. wydział na uniwersytecie,

Falanga *g.* dawny szyk bojowy: zwarte szeregi.

Falcować *n.* (Falz) składać (zw.) arkusze drukowane w książkowy format.

Falset *n.* głos fistułowy.

Faliment ł. bankructwo, upadek.

Falsyfikat ł. rzecz podrobiona, sfałszowana (zw. dokument, pieniądz).

Fama ł. wieść, rozgłos.

Familiarny ł. zażyły, zaufały.

Famulus ł. sługa, pomocnik.

Fanatyk ł. zagorzalec, zapaleniec; fanatyzm *g.* gwałtowna a przesadna żarliwość w jakimkolwiek kierunku *n.* p. w

religii.

Fanfara *f.* huczna muzyka na trąbach lub rogach wyrażająca tryumf: utwór muzyczny na trąby (trąby dawne).

Fanfaron *f.* chełpliwy, zuchwa udający, pyszałek, zarozumialec: fanfaronada = udawanie, przechwałki.

Fant *n.* zastaw, zakład-fantować, grabić, zajmować.

Fantasmagorya *g.* urojenie, złudzenie optyczne.

Fantastyczny *g.* urojony, dziwaczny; fantastyk, człowiek pełen marzeń i urojeń, także dziwak; fantazyja *g.* wyobraźnia; rodzaj utworu muzycznego, lub literackiego.

Fara *w.* parafia, kościół parafialny.

Farmaceuta *g.* oddający się naukom o lekach, aptekarz; farmacyja *g.* nauka o przyrządzaniu lekarstw; farmakognozja *g.* nauka o surowych środkach lekarskich; farmakologia *g.* nauka o działaniu lekarstw na organizm.

Farmazon *f.* członek religijno-politycznej sekty wolnych mularzy, masonów.

Farniente *w.* wypoczynek (nie nie robić)· dołce

far niente, mała chwila spoczynku lub swobody.
Farsa *f.* komedyjka, lekka krotoczwila.
Faryzeusz *h.* nabożniś, o-błądny.
Fasada *f.* przednia część budynku.
Fascykuł (skrót. Fasc.) *ł.* zeszyt, zbiór, plik dokumentów, papierów.
Fason *f.* forma, model, kształt.
Faszyna *f.* wiązka chrustu.
Fatalista *ł.* wierzący w przeznaczenie, predystynator; fatalizm *ł.* wiara w przeznaczenie, konieczność nieunikniona; fatalny *f.* nieprzewidziany a okropny, przykry, nieszczesny, nieunikniony, niechybny.
Fatamorgana *w.* rodzaj złudzenia optycznego.
Fatum *ł.* ślepy los, przeznaczenie, nieszczęście.
Fauna *ł.* ogół zwierząt pewnego obszaru, pewnej okolicy, kraju, części świata.
Fawor *ł.* łaska, przychyłność.
Faworyt *ł.* ulubieniec, ukochany.
Faza *g.* okres czasu; stadyum, stan pewnej czynności; odmiana księżyca.
Febus *g.* imię mitologiczne: bóg słońca, Apollo.
Fechtunek *n.* nauka robienia

bronia, uczenia się sztuki robienia bronia, fechtować się, bić się na pałasze.
Federacya *ł.* połączenie, związek.
Federalizm *ł.* system, związkowy w państwie.
Fejleton *f.* odcinek czasopisma przeznaczony na powieści i nowelle, ulotne pisemko; fejletonista *f.* autor pisma umieszczonego w odcinku (fejletonie).
Fellah arab. wieśniak egipski.
Feminizm *f.* tyle co emancypacya kobiet (wyzwolenie), dążenie do równouprawnienia kobiet; feministka = emancypantka, kobieta postępująca w imię zasad równouprawnienia kobiet.
Fenianie, fenianizm *a.* stronnictwo (tajemne) polityczne, dążące do uwolnienia Irlandyi z pod panowania angielskiego.
Feniks *g.* bajeczny ptak, który według podania spala się co 500 lat i z popiołów się na nowo odradza, zatem symbol odrodzenia, rzadka osoba lub rzecz.
Fenomen *g.* osobliwe zjawisko, rzecz rzadka.
Feralny *g.* (poświęcony zmarłym), zgubny, nieszczesliwy, niepomyślny.

- Ferment**, fermentacja ł. kiśnienie, kwas.
- Ferować** ł. wydać wyrok.
- Ferwor** ł. gorliwość, zapal, uniesienie.
- Ferye** ł. okres wolny od zajęć (zw. szkolne), sądowe = okres wolny od terminów.
- Feston** *f.* ozdoba w kształcie półwieńców n. p. z kwiatów.
- Festyn** ł. uroczystość, uczta, bankiet, zabawa, (zw. ogrodowa); też feta *f.*
- Fetyszizm**, bałwochwaltwo.
- Feudalizm** ł. lenność, system lenny, podwładność; feudalny ł. lenniczy.
- Fez** *tur.* wełniana czapka z kutasem.
- Flasko** *w.* zupełne nieudanie się czego.
- Fiat** ł. niech się stanie.
- Fidelkomis** *f.* p. majorat.
- Fi donc** *f.* (fi dą), fe! brzydko! nieładnie!
- Figuryczny** ł. obrazowy.
- Fikcja** ł. zmyślenie, utwór wyobraźni, wymysł.
- Fiksacya** ł. pomieszenie.
- Filantrop** *g.* przyjaciel ludzkości.
- Filaret** *g.* miłujący cnotę, członek b. stowarzyszenia filaretów w Wilnie.
- Filatelista** *g.* i *f.* zbieracz marek pocztowych.
- Filet** *f.* (file) poledwica.
- Filla** ł. oddział (towarzystwa handlu).
- Filigran** *f.* filigranowa! robota, delikatna robota.
- Filipika** *g.* (filipiki) nazwa mów słynnego mowcy i patrioty greckiego Demostenesa. w których z niezwykłą natarczywością i siłą uderzał na niebezpiecznego wroga wolności Grecyi Filipa macedońskiego, stąd: mowa gwałtowna lub ostre pismo polemiczne.
- Filister** *n.* przezwiska dawane przez studentów uniwersytetu niestudentom — przen. człowiek niskich pojęć.
- Filolog** *g.* znawca języków zwłaszcza starożytnych.
- Filologia** *g.* nauka języków (zw. starożytnych, klasycznych).
- Filosemita** *g.* sprzyjający żydom.
- Filozela** *f.* (filoselle) gruby jedwab.
- Filozof** *g.* mędrzec.
- Filozofia** *g.* nauka o początku, istocie wszechrzeczy, nauka prawdy i mądrości.
- Filtr** ł. przyrząd służący do oczyszczenia płynów; filtrować, oczyszczać.
- Filut** *f.* figlarz, żartowniś, frant, lis.
- Finat** ł. koniec, zakończenie.
- Finanse** *f.* stan majątkowy,

skarb państwa.

Fin du siecle *f.* (fę diu siekl) schyłek wieku, moralne rozprzeżenie jako jeden z objawów końca wieku 19.

Fines *f.* chytrność, człowiek przebiegły.

Finfa, puszczenie komuś dymu rurką pod nos; obelga, zniewaga.

Finezya *f.* subtelność, chytrność, bystrość.

Finis *ł.* koniec.

Finta *w.* udany pozorny zamach (w szermierce — także przen.)

Firma *ł.* stałe nazwisko, pod którym prowadzi się przedsiębiorstwo.

Firmament *ł.* sklepienie niebieskie.

Firman *tur.* rozporządzenie sułtana.

Fisharmonia *w.* instrument muzyczny klawiszowy z miechem poruszonym nogami.

Fiskalny *ł.* dotyczący skarbu państwa, skarbowy; fiskus, skarb państwa.

Fizyka *g.* nauka o prawach i przyczynach zjawisk w przyrodzie, oraz własnościach ciał; fizyczny *f.* siła, siła cielesna w przeciwstawieniu do duchowej.

Fizyognomia *g.* wyraz twarzy, rysy; fizyognomista

g. poznający charakter ludzi z rysów twarzy; fizys *g.* postać, wygląd.

Fizyokrata *g.* zwolennik pewnej szkoły ekonomicznej dopatrującej się w zjawiskach społeczno-gospodarczych pewnych stałych przyrodzonych norm jakby n. p. w fizyce.

Fizyologia *g.* nauka o prawach i objawach życia.

Flaga *ł.* ddżyste powietrze; a. okrętowa chorągiew, bandera.

Flegmatyk *g.* człowiek powolnego usposobienia, obojętny.

Fleksya *ł.* odmiana (w gramatyce).

Flibustyer *f.* rozbójnik morski.

Flirt *a.* zalecanki, kokietowanie.

Flaglstyka *g.* nauka o własnościach ciał palnych.

Flora *f.* królestwo roślin

Flota *j.* (flotylla) pewna liczba okrętów pod jednym dowódcą.

Fluktuacya *ł.* falowanie, chwiejność, niestałość.

Foliant *ł.* księga, in folio: w formie arkusza w dwoje złożonego; folio *ł.* arkusz, numer stronicy, karta księgi w buchalteryi.

Folklorystyka *szw.* nauka o podaniach i zwyczajach

poszczególnych ludów.

Fonetyka *g.* nauka o głosie, łączeniu głosów i tonów, pisownia podług bieżnienia słów przy wymawianiu.

Fonograf *g.* przyrząd Edisona, zatrzymujący dźwięki głosu i znowu po pewnym czasie je wygłaszający.

Fora *w.* drugi raz, bis; precz stąd.

Forma (format) *ł.* kształt, krój, wzór, moda, ceremonia.

Formacya *ł.* ukształtowanie, tworzenie się (zwykle pokładów ziemi).

Formalista *ł.* trzymający się zbyt mocno form zewnętrznych postępowania, na drobnostki uważający; **formalizm** *ł.* trzymanie się zbyt mocno zewnętrznej formy.

Formalność *ł.* utarty sposób postępowania, warunki postępowania (urzędowego); **formalny** *ł.* wyraźny, według przepisów; **formować** *ł.* kształtować, układać.

Formularz *ł.* wzór, według którego jakieś pismo o utartej formie sporządzać należy.

Formuła *ł.* przepis, wzór, prawidło; **formułować**, **określać**, **ująć** w ścisłe wyrazy.

Fornir *n.* cieniotka deszczułka zwykle z szlachetnego drzewa, służąca do oklejania mebli.

Forsa *f.* siła, gwałt, nateżenie się; **forsować** *f.* nateżać, chcieć coś koniecznie przeprzeć, przeprowadzić, męczyć się, wysilać.

Forte *w.* silnie, mocno.

Fortel *n.* podstęp, podejście.

Fortissime *w.* bardzo mocno.

Fortuna *ł.* szczęście, los, majątek.

Fortyfikacya *f.* obwarowanie.

Forum *ł.* rynek w dawnym Rzymie; także trybunał.

Forytować *ł.* dopomagać, popierać *n. p.* osobę lub sprawę.

Forzando *w.* (w muz.) z naciskiem jednego tonu.

Fosforescencya *g.* własność ciał pewnych polegająca na świeceniu w ciemności.

Fotografia *g.* zdjęcie widoku lub portretu za pomocą światła słonecznego, łącznie z potrzebnym działaniem chemicznym; **fototypia** *g.* światłodruk.

Foyer *f.* ognisko; krata, przez którą opada popiół; izba ogrzana w teatrze.

- Fracht** ł. należytość, za przewóz towarów.
- Fragment** ł. ustęp z dzieła, ułamek, urywek.
- Franc maçon** f. (fran masą) farmazon, wolny mułarż.
- Franko** w. opłacony; frankować listy, opłacać.
- Frant** n. chytry, filut, lis.
- Frater** ł. brat. braciszek zakonny.
- Fraucymer** n. damy dworskie, pomieszkawie kobiet należących do dworu.
- Frazeolog** g. człowiek wypowiadający czeze rzeczy w ozdobnych zwrotach (frazesach); frazeologia g. piękna budowa czezych zdań; frazes zwrot mowy, pięknie zbudowane zdawia często używane; czeze zdawia mimo pięknej budowy.
- Frazować**, oddzielić i zaakcentować poszczególne części melodyi w wykonaniu utworu (w muzyce).
- Fregata** f. lekki okręt wojenny.
- Frekwencya** ł. uczęszczanie, liczne odwiedzanie; zbieranie się gromadne.
- Frenetyczny** g. gwałtowny, szalony; frenezya g. szał, uniesienie.
- Frenologia** g. nauka poznawania skłonności ludzi z budowy czaszki.
- Freski** w. malowidło wodnymi farbami na świeżym tynku (ob. al fresco).
- Fricassées** f. (fricasé) potrawka.
- Fronda** f. proca; stronnictwo polityczne we Francyi za Ludwika XIV.; przen. warcholstwo polityczne.
- Front** ł. czoło, część przednia, przód.
- Frykasy** f. wyszukane potrawy, łakocie,
- Frymark** n. handel, kupczenie, zamiana.
- Fryz** g. ozdoba w budownictwie, pas wąski a długi na ścianie.
- Fryza** f. fałdowany kołnierzyk.
- Fryzura** f. piękne ułożenie włosów.
- Fuga** f. połączenie, rodzaj utworu muzycznego, ł. ucieczka; fugas chrustas, ucieczka, w nogi.
- Fular** f. lekka jedwabna materya.
- Fumigacya** ł. okadzanie.
- Fumoir** f. (fumoar) oddzielny pokój do palenia cygar.
- Fumy** ł. dąsy, próżność, duma, ton.
- Fundacya** ł. ustanowienie, wzniesienie, zapis. założenie (n. p. kościoła, szkoły).
- Fundament** ł. podwaliny,

- podstawa; fundamentalny *t.* zasadniczy, główny.
- Funkcyja** *t.* sprawowanie, czynność, zajęcie; funkcyonować *t.* pełnić zajęcie, urząd; być w ruchu (o maszynie, przyrządzie).
- Furaż** *f.* karm koni wojskowych.
- Furda** *t.* drobnostka, bagatelka.
- Furfant** *w.* frant, fanfaron, samochwał.
- Furioso** *w.* szalenie, z uniesieniem.
- Furora** *w.* rzesisty oklask. nadzwyczajne uznanie, podziw.
- Furya** *t.* bogini zemsty; wściekłość, szał, kobieta złośliwa (patrz Eumenidy).
- Furyer** *f.* kwatermistrz wojskowy.
- Fuszer** *n.* partacz.
- Fuzya** *t.* połączenie, zmieszanie; strzelba.

G.

- Gabinet**, mały pokój do pracy; ministerium; pokój ze zbiorem okazów naukowych.
- Goblotka** *f.* oszklona szafka (zw. wystawowa).
- Gagatek**, ulubieniec, pieszczoł.
- Gage** *f.* patrz gaża.

- Gala** *f.* wspaniały strój, uroczystość dworska.
- Galant** *f.* grzeczny; elegant, nadskakujący paniom.
- Galanterya** *f.* delikatne, wytworne obejście; grzeczność, nadskakiwanie; galanteryjne towary, towary składające się z przedmiotów do ozdoby służących, wytwornych drobiazgów.
- Galanthomme** *f.* (Galantom) człowiek honorowy, zacny; miły w obejściu.
- Galernik** *f.* zbrodniarz na galery skazany: skazaniec na galerach; galery, statki bez masztów, na których dawniej zbrodniarze pracowali.
- Galerya** *t.* korytarz, miejsce w teatrze najwyżej położone, budynek ozdobiony słupami, rzadkie zbiory mieszczący *n. p.* obrazy.
- Gallicyzm** *t.* zbytne naśladowanie francuskich zwrotów; zwrot lub słowo niezgodne z duchem języka polskiego, a wzięte z francuskiego.
- Gallikański**, francuski.
- Galop** *f.* bieg, cwał; tańiec.
- Galwaniczna** bateria, połączenie kilku stosów (elementów) galwanicz-

- nych; galwanizm, elektryczność powstająca przez zetknięcie się dwóch ciał niejednorodnych, dobrych jednak przewodników elektrycz; galwanizowanie, użycie elektryczności jako środka leczniczego, powlekanie zapomocą prądu galw. przedmiotów powłoką z metalu n. p. złotem i srebrem.
- Gama** *g.* skala muzyczna.
- Gangrena** *g.* zniszczenie życia organicznego w pewnej części ciała, zgorzelina tkanek, a w następstwie tego rozkład krwi.
- Garniować** *f.* ozdabiać, obszywać, bramować.
- Garnizon** *f.* załoga miejscowa.
- Garotowanie** *h.* używany w Hiszpanii sposób trawienia zbrodniarzy przez uduszenie.
- Garson** *f.* posługacz w cukierniach i restauracjach, chłopiec usługujący.
- Gastralgia** *g.* ból żołądka.
- Gastronomia** *g.* sztuka wytwornego przyrządzania potraw; *g.* gastronom *g.* znawca wytwornej kuchni, smakosz.
- Gastryczny** *g.* żołądkowy.
- Gastrylog** *g.* brzuchomowa.
- Gaudium** *ł.* wesołość, radość.
- Gawoń** *f.* dawny taniec francuski.
- Gaz** *f.* ciało lotne.
- Gaza** *f.* przeźroczysta, cienka tkanina.
- Gazon** *f.* murawa, trawnik.
- Gaź** *f.* (gage, gaź) pensja, płaca, żołd
- Gea** *g.* bogini ziemi, ziemia.
- Gehenna** *hebr.* piekło.
- Gejzer** *u.* źródło gorącej wody.
- Ge'lee** *f.* galareta mrożona, lody.
- Gencyana** *ł.* goryczka (rośl.)
- Genealogia** *g.* rodowód.
- Generacya** *ł.* pokolenie, ród.
- Generallissimus** *ł.* najwyższy wódz.
- Generalny** *ł.* główny.
- Generoso** *w.* wzniosłe, szlachetnie.
- Genesis** *g.* początek, ród, rodzaj.
- Geneza** *g.* powstanie, pochodzenie.
- Geniusz**, umysł twórczy, wyższemi zdolnościami obdarzony, dokazujący nadzwyczajnych czynów i dzieł; genialny będący wytworem geniuszu, twórczy wyższemi zdolnościami obdarzony.
- Gentleman** *a.* (dżentlmen) człowiek wyższego stanu, dobrze wychowany.
- Geodezya** *g.* nauka o mierzieniu powierzchni zie-

mi, miernictwo.

Geofagia *g.* jedzenie ziemi (glinek jadalnych).

Geognozya *g.* znajomość układu warstw ziemi.

Geografia *g.* opis ziemi.

Geologia *g.* nauka o budowie, rozwoju i naturze ziemi.

Geometrya *g.* nauka o pomiarach przestrzeni i ciał bryłowych.

Georgiki *ł.* poezye opiewające ziemiaństwo (zwykle rozumiemy pod tą nazwą sielskie utwory Wergiliusza).

Germanizm *ł.* wyrażenie lub zwrot właściwy tylko językowi niemieckiemu, a w innym *n. p.* polskim źle użyty.

Ghetto *w.* żydowska dzielnica w miastach.

Giaur *tur.* niewierny.

Giełda *n.* miejsce załatwiania interesów pieniężnych, giełdowych, handlowych.

Giesta *ł.* ruchy wyrażające uczucia; giestykulacya *ł.* używanie giestów.

Gigant *g.* olbrzym.

Gilotyna *f.* maszyna do ścinania winnych wó Francyi.

Gilza *n.* (Hülse) tutka nabożowa, tutka cygaretowa,

Gimnazjum *g.* średni zakład naukowy z wykła-

dem języków klasycznych.

Giocoso *w.* (dziokożo) żartobliwie, wesoło.

Giro *w.* (żyro) przekazanie weksłu na 3-cią osobę; przeniesienie z folio na folio.

Gladylator *ł.* zapaśnik, szermierz u Rzymian.

Glaukoma *g.* choroba oczu.

Glazura *n.* polewa, szkliwa powłoka.

Gleba *ł.* ziemia orna; glebae adscriptus, związany z rolą, nie wolny, poddany.

Glejt *n.* list zapewniający bezpieczeństwo i wolne przejście t. z. list żelazny.

Gliptoteka *g.* zbiór kamieni i kruszczów rzeźbionych; galerya okazów snycerstwa, rzeźb i t. p.

Glob *ł.* kula ziemską; globus, kula naśladowująca ziemię lub niebo.

Gloria *ł.* chwała, cześć.

Glorleta *f.* altana na wzniesieniu z pięknym widokiem.

Glossa *g.* objaśnienie trudnych wyrażen lub zawitych zdań (*n. p.* w piśmie św. lub dawnych księgach) na marginesie zwykle robione; dopisek.

Glottologia *g.* znajomość obcych języków.

Gluten *ł.* klej roślinny lub

zwierzęcy (otrzymywany z białka).

Gnom *g.* duch ziemny, gór i skarbów strzegący.

Gnomon *g.* słoneczny zegar; gnomonika *g.* sztuka robienia słonecznych zegarów.

Gnostycyzm *g.* system filozofii religijnej, którego zwolennicy przypisywali sobie tajemniczą znajomość prawd religii chrześcijańskiej.

Gobelny *f.* cenne dywany i i obicia tkane wzorzysto.

Golm (goj) *hebr.* u żydów pogardliwe nazwisko każdego, kto nie jest żydem.

Goliat *hebr.* (przen.) olbrzym.

Gondol *w.* weneckie czółno.

Goniometr *g.* kątomierz.

Gordyjski węzeł, nierozwiązalny. (Aleksander Wielki mieczem go przeciął) przen. trudny do rozwiązania, zawity.

Gorgony *g.* mitol. straszne - wiedźmy, których widok przemieniał w kamienie.

Gotyckie litery, stare niemieckie ozdobne pismo; gotycki styl budowa odznaczająca się ostrymi łukami.

Gracya *ł.* jedna z 3 bogiń wdzięku; wdzięk, powab, łaska; gracyalista *ł.* żyjący na łaskawym

chlebie.

Gradacya *ł.* stopniowanie, podwyższanie.

Gradativo *w.* stopniowo.

Grad *s* *ł.* stopień.

Graficzny *g.* przedstawiony pismem i rysunkiem; grafikon, przedstawienie szematyczne pismem i rysunkiem.

Grafiön *g.* narzędzie do kreślenia linii.

Grafolog *g.* poznający charakter człowieka z jego pisma.

Grafologia *g.* sztuka poznawania charakteru człowieka z pisma jego.

Gramatyka *g.* nauka języka.

Granat *ł.* kamień drogi ciemno czerwony; pękająca kula.

Grand *h.* tytuł arystokracji hiszpańskiej.

Grandioso *w.* wzniosłe, wspaniałe.

Grasować *ł.* rozszerzać się, panować (o chorobach).

Gratias *ł.* dzięki.

Gratis *ł.* darmo, bezpłatnie.

Gratulacya *ł.* życzenie, powinszowanie.

Gravissime *w.* seryo, z powagą (w muzyce).

Grawacya *ł.* obciążenie; **Grawamina**, skargi, zażalenia.

Grawerować *f,* ryc, wyrzynać,

Grawitacya ł. ciężenie.
Grawitować ł. n. p. do
 ziemi ciążyć, być przy-
 ciąganym, (przen.) skła-
 niać się ku czemu.
Grawura f. miedzioryt lub
 staloryt.
Graziozo w. wdzięcznie,
 mile.
Great attraction a. (gret
 atrekszen) główny po-
 wab, przynęta.
Gremialnie ł. gromadnie.
 razem.
Gremium ł. zgromadzenie,
 związek.
Grenadier f. rodzaj woj-
 ska pieszego.
Grenadyna f. lekka jedwa-
 bna materva.
Grog a. napój z gorącej
 wody, rumu i cukru.
Groom a. chłopiec, ma-
 sztalerz, lokaj.
Groteski f. arabski, fanta-
 styczne ozdoby.
Grotesque f. dziwaczny.
Gründer n. zakładający
 przedsiębiorstwo dla spe-
 kulacyi giełdowych na
 papierach tego przedsię-
 biorstwa; gründerstwo =
 ruch przedsiębiorczy w
 celach spekulacyjnych.
Gryf n. bajeczne zwierzę;
 lew z orlą głową i skrzy-
 dłami; rękojeść.
Grypa, katar krtani, z za-
 paleniem i gorączką.
Gryzетка f. dzieweczyna
 miejska zalotna.

Guano hiszp. nawóz z od-
 chodów ptaków mor-
 skich.
Gust ł. upodobanie, smak.
Guturalny ł. gardłowy.
Gwarancya f. rękojmia, za-
 bezpieczeńie; gwaranto-
 wać = ręczyć.
Gwardya f. przyboczna
 straż (panującego); na-
 rodowa = wojsko oby-
 watelskie.
Gwinea a. złota moneta
 angielska wartości 21
 szylingów; nazwa kra-
 ju w Afryce.
Gynekologia g. nauka o
 naturze i chorobach ko-
 biet.

III.

Habilitacya ł. wykład na-
 ukowy celem uzyskania
 prawa wykładania na
 uniwersytetach, stąd ha-
 bilitować się.
Habit ł. suknia zakonna.
Habitus ł. postawa, wejrze-
 nie.
Hades g. świat podziemny,
 piekło u starożytnych.
Hadzi arab. mahometanin,
 który odbył pielgrzymkę
 do Mekki.
Hagiografia (agiografia) g.
 żywoty Świętych; też
 hagiologia.
Haja n. (ryba morska) re-
 kin, łudojad.

Hajdamak *tur.* włóczęga, zawadyśka, zbój.

Hajduk *węg.* dawne wojsko węgierskie; gwardzista; lokaj.

Halabarda *n.* włócznia zakończona toporem.

Halucynacya *ł.* chorobliwe złudzenie zmysłów, przywidzenia, widziadła.

Hamak *tur.* rodzaj łożka wiszącego z plecionych sznurów.

Hamernia *n.* fabryka wyrobów metalowych.

Hamować *n.* powściągać, powstrzymywać.

Hands-off *a.* (hends off) przez z rękami, nie tykać.

Handźar *tur.* nóż, sztylet.

Hanza *n.* dawny związek handlowy miast niemieckich.

Haracz *tur.* danina, opłata.

Harem *tur.* poczet żon u mahometan, oddzielne mieszkanie żon.

Harmonia *g.* zgodność (tonów).

Harmonijny *g.* zgodny, dźwięczny.

Harmonizować, zgadzać się.

Harpagon *g.* sknera, skąpiec.

Harpie *g.* potwory skrzydlate w postaci kobiet ze skrzydłami.

Harpun *a.* ośeka używana przy połowie wielorybów,

Haszysz *ind.* środek odurzający.

Hausse *f.* (os) zwyczaj kursów na giełdzie; hausier (osie) spekulujący na podniesienie kursu (ceny) papierów.

Haust *ł.* łyk.

Hawelok *a.* rodzaj zarzutki z peleryną.

Hazard *f.* traf, przypadek; śmiałość i ryzykowne podjęcie się czegoś gra niebezpieczna; narażanie się na niebezpieczeństwo; hazardować *f.* stawiać na los szczęścia, ryzykować.

Hebdomedalny *ł.* tygodniowy.

Hebe *g.* bogini piękności i młodości.

Hebes *ł.* (dosł.) tępy; zakuta, tępą głową.

Hedonizm *g.* system filozoficzny, uważający rozkosze za właściwy cel życia.

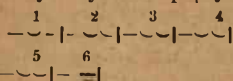
Hedźra lub **Hegira** *ar.* ucieczka Mahometa z Mekki do Medyny w r. 662; era (początek liczenia lat) mahometańska.

Hegemonia *g.* naczelne dowództwo; przewaga; zwierzchnicza władza.

Hejnał *węg.* poranna pieśń religijna wygrywana na dętych instrumentach.

Hekatomba *g.* ofiara ze stu byków; uroczysta ofiara,

Heksamet *g.* 6-cio stopowy wiersz daktyliczny używany w epopiejach

Hektograf *g.* przyrząd (naczynie blaszane) z masą odbijającą wielokrotnie pismo atramentem chemicznym wykonane.

Hektolitr *g.* sto litrów.

Helikon *g.* góra w Beocyi (Grecyi), siedlisko mityczne muz.

Heliograviura *g.* rycina reprodukowana z płyty cynkowej, na której odbito ją fotograficznym sposobem.

Helios *g.* słońce.

Helioskop *g.* przyrząd optyczny służący do obserwacji słońca.

Hellada *g.* starożytna Grecya; helleniści *g.* znawcy języka i literatury greckiej.

Helotyzm *g.* niewolnictwo (w Sparcie), poddaństwo, niewolnicze obyczaje; helota, niewolnik, poddany.

Hematyna *g.* barwnik krwi.

Hematyzm *g.* krwotok.

Hemeralopia *g.* kurza ślepotą.

Hemikrania *g.* migrena, ból głowy w jednej części tejże.

Hemisfera *g.* półkula.

Hemoroidy *g.* krwawnice, obrzmienia żył w dolnym ustępie kanału kiszki powstałe skutkiem nieregularnego trawienia.

Hepatologia *g.* nauka o wątrobie.

Hepatyk *g.* cierpiący na wątrobę.

Heraldyk *g.* znawca herbów.

Heraldyka *g.* nauka o herbach.

Herb *g.* znak nadawany jako oznaka szlachectwa.

Herbarium *ł.* zielnik.

Herbarz *ł.* dzieło obejmujące rodowody szlacheckie i opisy herbów.

Heredytalny *ł.* dziedziczny.

Heretyk *g.* niewierzący w naukę kościoła katolickiego, kacerz; herezya, odszczepienstwo.

Herkules *ł.* bohater grecki, syn Jowisza (Zeusa) symbol siły męskiej, przen. siłacz; herculesowa praca, olbrzymia praca.

Hermafrodyt *g.* dwupłciowy, obojnak.

Hermetyczny *g.* szczelnie zamknięty.

Heroiczny *g.* bohaterski, dzielny.

Herol-komiczny *g.* bohaterko-śmieszny.

Herolna *g.* bohaterka.

Herolizm *g.* bohaterstwo.

gotowość do poświęcenia się, do ofiary ze siebie.

Herold, posłaniec w starożytniej Grecyi obwieszczający rozliczne sprawy i wypadki.

Heros *g.* półbożek, ubóstwiany bohater.

Herostrat, mieszkaniec Efezu, który pragnąc rozgłosić swe imię spalił w 365 prz. Chr. sławną świątynię Dyany; sława Herostrata — smutna sława; osławienie.

Hesperus *g.* wieczór. *Wenus*, gwiazda wieczorna.

Hesperydy *g.* (mitolog.) dziewice powiewne. w których ogrodach rosły złote jabłka.

Hetera *g.* kochanka, zalotnica, nierządnicą.

Heterodoksya *g.* nauka odstępująca od wiary kościoła.

Hiatus *g.* rozziw, zbieg dwu samogłosek trudnych do wymowy.

Hic mulier ł. dzielna kobieta, herod baba, szwed baba.

Hidalgo *h.* szlachcic hiszpański.

Hidrotica *g.* środki na poty.

Hierarchia *g.* stopniowanie godności i urzędów, np. hierarchia kościelna.

Hieroglify *g.* obrazowe pismo starożytnych Egip-

cyan.

High-life *a.* (haj lajf) życie wyższego świata.

Hipiatryka *g.* umiejętność leczenia koni.

Hipochondrya *g.* śledzienie, chorobliwy rozstrój ducha, smutne, zgryźliwe usposobienie; choroba powstająca z cierpienia śledziony lub nerwów brzusznych.

Hipodrom *g.* tor nakryty do ujeżdżania koni, cyrk.

Hipokryta *g.* obłudnik, fałszywy; hipokryzya *g.* obłuda, nieszczerłość, udawanie.

Hipolog *g.* znawca koni; hipologia, nauka o koniach.

Hipoman *g.* namiętny miłośnik koni.

Hipoteka *g.* instytucja ksiąg gruntowych podająca rzeczywisty stan majątkowy pewnych osób, ważna zatem przy pożyczkach, które bywają w hipotecę zaznaczone i zabezpieczone.

Hipoteza *g.* teoria na prawdopodobieństwie oparta, przypuszczenie; hipotetyczny *g.* polegający na przepuszczeniu, niepewny.

Histerya, **Histeralgia** *g.* rozstrój w systemie nerwowym kobiety.

Historyografia *g.* dziejopi-

pisarstwo: historyograf, historyk, dziejopisarz.

Historyozofia *g.* filozofia historii; teoria dziejów.

Histryon *ł.* kuglarz, aktor u dawnych Rzymian.

Hoc anno *ł.* w tym roku.

Hołd *u.* uległość, cześć.

Homagium *f.* hołdownictwo, przysięga wierności.

Homar *u.* rak morski.

Homeopata *g.* lekarz posługujący się metodą homeopatyczną; homeopatyja *g.* metoda dr. Hahnemana, polegająca na używaniu w małych dawkach przeciw chorobie takich środków, które u zdrowych tę samą chorobę wywołać mogą.

Homeryczny *g.* jak za czasów Homera — śmiech głośny; ogólny wybuch śmiechu.

Homicidium *ł.* morderstwo, zabójstwo.

Homilia *g.* kazanie, duchowna nauka.

Homme de fortune *f.* (om de fortiun) szczęśliwy człowiek.

Homme d' esprit *f.* (om despri) rozumny, genialny człowiek.

Homme d' etat *f.* mąż stanu.

Homo *ł.* człowiek,

Homogen *g.* pokrewny, jednakowy.

Homologia *g.* zgodność, podobność; homologiczny, zgodny, odpowiedni, podobny.

Homomorficzny *g.* równokształtny.

Homonim *g.* dwuznaczny wyraz.

Homo novus *ł.* nowy człowiek, osobistość nieznaną, a wpływająca na widok publiczny.

Homunculus *ł.* człeczyna.

Honeste *f.* szlachetnie, uczciwie, porządnie.

Honnête *f.* szczodry, zacny.

Honny soit qui mal y pense *f.* hańba temu, kto o tem źle sądzi (dewiza angielskiego orderu „Podwiązki“).

Honor *ł.* dobre imię, cześć; honory = oznaki czci; h. komu czynić, przyjmować gości; honorarium *ł.* pieniężne wynagrodzenie autorów, lekarzy i t. p.; honorować *ł.* wysoko cenić, wynagradzać; weksel h. zapłacić.

Honwedzi *węg.* obrona krajowa węgierska.

Hora *ł.* godzina; h. canonica, godzina przeznaczona na odmawianie przez kapłanów przepisanych modlitw.

Horda *tat.* tłum, zgraja,

Horografia *g.* sztuka urządzania słonecznych zegarów.

Horoskop *g.* wykaz długości dnia i nocy o każdym czasie w różnych miejscowościach; wróżba losu z położenia gwiazd w chwili narodzenia się człowieka; widoki na przyszłość.

Horrendum *ł.* coś straszego!

Horror *ł.* zgroza, strach; *h. vacui* *ł.* obawa próżni.

Hors concours *f.* poza konkursem.

Hortolog *ł.* znawca ogrodnictwa, ogrodnik.

Horyzont *g.* widnokrąg, zakres wiedzy.

Horyzontalny *g.* poziomy.

Hosanna *hebr.* zawitaj Panie!

Hospitacya *ł.* zwiedzanie, wizytacya (szkoły lub urzędu przez wyższego urzędnika, inspektora).

Kotel garni *f.* urządzone mieszkanie do najęcia.

Humaniora *ł.* umiejętności wszechstronnie kształcające.

Humanista *ł.* wszechstronnie, naukami klasycznymi wykształcony, zwolennik humanizmu; humanitarny *ł.* ludzki, łagodny, przyjazny; humanitarność, ludzkość; humanizować, łagodzić,

nobyczając. humanizm *ł.* szkoła naukowa na przełomie wieków średnich i nowych na klasycznych autorach oparta.

Humbug *a.* blaga, oszustwo.

Humoreska *ł.* utwór, powiastka, żartobliwej treści; humorystyczny, dowcipny, wesoły.

Humus *ł.* czarnoziem.

Huragan *hiszp.* silna burza, wichur gwałtowny.

Huryska *arab.* dziewczica w raju Mahometa wiecznie młoda i piękna.

Hybrydy *g.* mieszańce, płód dwóch gatunków n. p. konia i osła z czego powstaje muł (także nazwa wysp).

Hydra *g.* wodny potwór, któremu głowy przez Herkulesa odcięte odrastały, stąd: ustawicznie szerzące się nieszczęście.

Hydrat *g.* związek chemiczny w połączeniu z wodą.

Hydrant *g.* rodzaj studni.

Hydr uliczna *g.* prasa służąca do wywarcia znacznego ciśnienia.

Hydremla *g.* wodnisty skład krwi (chorobliwy).

Hydrofobia *g.* wodostreć; hydrografla *g.* część geografii traktująca o wodach; hydromania *g.*

namietność przesadna leczenia się zimną wodą; **hydropata** *g.* lekarz leczący zimną wodą; **hydropatyja** *g.* metoda leczenia zimną wodą.

Hydropsya *g.* wodna puchlina.

Hydrostatyka *g.* nauka o równowadze płynów.

Hydroterapia *g.* zastosowanie wody jako środka leczniczego.

Hydryada *g.* wodna nimfa,

Hyglena *g.* nauka o warunkach zachowania zdrowia.

Hygrologia *g.* nauka o wilgotności powietrza.

Hygrometr *g.* przyrząd do oznaczenia i mierzenia wilgoci w powietrzu.

Hylogologia *g.* nauka o materji.

Hylotelista *g.* uważający materję za bóstwo, za początek i przyczynę wszechrzeczy.

Hymen *g.* bożek małżeństwa, błona dziewicza.

Hymenografia *g.* opisanie błon.

Hymn *g.* wzniosła pieśń pochwalna.

Hyperastenja *g.* nadzwyczajne osłabienie, bezsilność.

Hyperbola *g.* rodzaj linii krzywej, także figura retoryczna: przesada; hy-

perbolicznie *g.* przesadnie, krzywo.

Hyperemia *g.* napływ krwi.

Hyperestezja *g.* zbytńia czułość, drażliwość nerwów.

Hypertrofia *g.* nadmierne odżywianie się, tycie, nadmierny wzrost lub krwistość pewnego organu.

Hypnotyzm *g.* sen spowodowany wpływem t. zw. magnetycznym jednej osoby na drugą (mesmeryzm).

Hypnotyzować *g.* wprowadzać w sen sztuczny, w stan odrętwienia.

Hypokryzja *g.* obłudza, skryte a złe usposobienie.

Hypostenja *g.* brak sił.

Hypsometryja *g.* nauka mierzenia wysokości.

Hystetoromia *g.* cięcie cesarskie (operacja przy porodzie).

Hyzop *g.* aromatyczna roślina używana do potraw i lekarstwa.

I.

Ichonografia *g.* sztuka kreślenia planów.

Ichtyofagi *g.* ludzie żywiący się niemal wyłącznie rybami.

Ichtyografia *g.* (opisowa) nauka o rybach.

Ichtyolog *g.* znawca ryb; ichtyologia *g.* naturalna historia ryb.

Idea *g.* rozumowe pojęcie doskonałości, wyobrażenie piękna; pomysł, do urzeczywistnienia którego zdamy; idealista *g.* idealnie na rzeczy się zapatrujący, człowiek pełen różnych nieurzeczywistnionych pomysłów; idealizm *g.* zapatrywanie się na rzeczy i stosunki świata ze strony idealnej — przez szkła wyobraźni, a nie ze stanowiska rzeczywistych stosunków, teoria przepisująca człowiekowi wrodzone najwyższe uczucia postawione przez Platona: intelektualne, moralne i estetyczne, czyli prawdy, dobra i piękna; idealizować *g.* przedstawiać ze strony piękna, podnosić do ideału; idealny *g.* zbliżony do ideału, doskonały, urojony, wymarzony, skończona piękność, duchowy; ideał *g.* przedmiot idei, twór mysli i wyobraźni, wzór piękna skończonego i doskonałości; *idée fixe* *f.* (*idée fixe*) myśl ciągle a uporczywie zaprzatająca umysł, umysłowe zбочenie.

Idem ł. *tensam*; podobnież. **Identyczność** ł. tożsamość, równoznaczność; identyczny ł. ten sam, taki sam, równoznaczny, jednakowy; identyfikować ł. dwa różne pojęcia, uważać za jedno, utożsamiać.

Ideolog *g.* rozprawiający o ideach i ideałach, marzyciel, niepraktyczny; ideologia *g.* rozprawianie o ideach, zajmowanie się niepraktycznymi rzeczami, nauka o tworzeniu się pojęć.

Ideoplastya *g.* wpływ wyobraźni na ciało.

Idiolatrya *g.* ubóstwianie siebie samego.

Idiom *g.* prowincjonalne narzecze.

Idiosynkrasya *g.* usposobienie organizmu do odczuwania szczególniejszego popędu lub wstrętu ku pewnym rzeczom, szczególny wstręt lub popęd n. p. szczególny wstręt do pewnych potraw, zapachów, szmerów.

Idiota *g.* umysłowo niedołążny.

Idiotykon *g.* słownik wyrazów w pewnych okolicach używanych.

Idiotyzm *g.* głupkowatość, umysłowe niedołążstwo; właściwość języka.

Idolatria *g.* bałwochwalstwo
Idylla *g.* sielanka, obrazek z sielskiego życia; idylliczny *g.* sielankowy, wiejski, niewinny, prosty.
Ignominia *g.* niesława, zniewaga, hańba, wstyd; kara na honorze.
Ignorancya *ł.* niewiedomość, brak nauki; ignorantia juris albo legis *ł.* nieznajomość prawa niezajomość ustawy; ignorant *ł.* nieuk, nieświadomy czego; ignorować *ł.* niechcieć znać, mieć za nic, lekceważyć.
Ignotus *ł.* nieznany.
Ikara lot, zbyt śmiałe a zasadnicze usiłowanie, zawód z powodu niedopisania zbyt śmiałych planów. **Poloty Ikar**, niepomyślne próby. (Ikar mitycz. syn Daedala, sztukmistrza, który wynalazł skrzydła i wraz z synem wzbіл się w górę niepomny przestróg ojca, wleciał zbyt wysoko w powietrze. Skrzydła woskiem przyklejone odpadły, a śmiały chłopiec zginał w głębiach morza).
Ikarya, wymarzona kraina szczęścia, utopia.

Ikonoграфия *g.* opisanie obrazów starożytnych i posągów; ikonolatria *g.* czczenie obrazów; ikonoklazya *g.* (niszczenie) burzenie obrazów; ikonoklaści obrazoburcy, sekta religijna, nieuznająca obrazów świętych.
Ilłada *g.* poemat bohater-ski o trojańskiej wojnie w 12 księgach, przypisywany Homerowi.
Ilłata *ł.* wniosek; wkładka, ofiara, przyczynek majątkowy (posag).
Illegitimus *ł.* nieprawny, nieposiadający prawa; illegitimi thori = nieprawego łoża. nieprawy.
Iluminacya *ł.* uroczyste oświetlenie (p. p. wszystkich okien).
Ilustracya *ł.* rycina, rysunek i t. d. objaśniający tekst jakiejś książki.
Ilustrissime *ł.* tytuł wyższych duchownych: najprzewielebniejszy.
Ilustrować *ł.* ozdabiać tekst rysunkami.
Iluzya *ł.* złudzenie, marzenie zwodnicze; iluzoryczny, iluzyjny *ł.* zwodniczy, łudzający, nie pewny.
Imagnacya *ł.* wyobraźnia; urojenie, przywidzenie; imaginować *f.* wyobrazić,

wymarzyć, wystawić sobie; imaginacyjny, ł. urojony.

Imam *arab.* uczony, duchowny mahometański.

Imitacya ł. naśladowanie, naśladownictwo.

Immaculata ł. niepokalana.

Immatrykulacya ł. wpisanie do ksiąg uniwersytetu w charakterze słuchacza.

Immaturitas ł. niedojrzałość, przedwczesność.

Immediate ł. wprost, bezpośrednio.

Immerite ł. niezasłużenie.

Immigracya ł. osiedlenie się gromadnie w obcym kraju; immigrant, przybysz z zamiarem stałego osiedlenia się, kolonista.

Immobilia ł. nieruchomy majątek.

Immortalizacya ł. unieśmiertelnienie, zapewnienie wiecznej pamięci.

Impar ł. nierówny; imparitas, nierówność.

Imparcyalność ł. bezstronność.

Impedimentum ł. zawada, przeszkoda.

Imperator ł. cesarz; imperatywny, rozkazujący, samowładny.

Imperfekcyja ł. niezupełność, wada.

Imperializm *f.* rządy na rozkazach, na samowładz-

twie i sile wojskowej oparte.

Imperium ł. cesarstwo.

Impersonaliter ł. nie we własnej osobie.

Impertynencya ł. grubiaństwo, niegrzeczność, zuchwalstwo: impertynent ł. zuchwalec, grubian, obrażający, bezczelny.

Impet ł. pęd, zapęd, uniesienie, siła; impetyk ł. porywezy, gwałtowny, unoszący się.

Implicite ł. łącznie (np. załatwiać pewną sprawę łącznie z drugą).

Implikacya ł. wplątanie kogo w jakąś sprawę.

Imponować ł. wzbudzać podziw, szacunek lub obawę.

Import ł. przywóz zagranicznych towarów; importować, sprowadzać z zagranicy towary.

Impotencya (impotens) ł. niemoc.

Impregnować ł. nasycić płynem n. p. papier wojskiem.

Impresaryo *w.* przedsiębiorca przedstawień teatralnych, koncertów etc.

Impresya ł. wrażenie, wpływ.

Impresyonizm ł. sposób malowania polegający na wywoływaniu zjawisk barwnych przez barwy wzajemnie się uzupeł-

- niające, stąd impresyoni-
nista.
- Impreza** *w.* zamysł, przed-
sięwzięcie.
- Imprimatur** *ł.* wolno druko-
wać, pozwolenie cenzury.
- Improviso** *ł.* niespodzianie,
znenacka.
- Improwizacya** *ł.* mowa, po-
ezya, muzyka bez przy-
gotowania; improwiza-
tor, mówiący, śpiewają-
cy bez przygotowania.
- Impudencya** *ł.* bezczelność.
- Impuls** *ł.* zachęta, pobudka.
- Imputować** *ł.* zarzucać coś
komu, posądzać o co;
imputacya, zarzut, posąd-
zenie.
- Imunitacya** *ł.* uwolnienie
(od podatków).
- In abstracto** *ł.* w pojęciu
(nie w rzeczywistości).
- In actu** *ł.* w rzeczywistości.
- Inauguracya** *ł.* zagajenie,
uroczyste otwarcie n. p.
roku szkolnego.
- Inclusive** *ł.* włącznie.
- In continuo** *ł.* w dalszym
ciągu.
- Incognito** *ł.* pod obcem na-
zwiskiem.
- In contumaciam** *ł.* zaocznie.
- In corpore** *ł.* wszyscy razem.
- In crudo** *ł.* w surowym stanie.
- Indagacya** *ł.* badanie. śledz-
two.
- Indeks** *ł.* wskazówka (na
zegarze), spis rzeczy,
wykaz książek przez ko-
ściół zakazanych.
- Indemnizacya** *ł.* wynagro-
dzenie szkody, straty,
spłata.
- Indirecte** *ł.* nie wprost.
- Indolencya** *ł.* nieczułość,
obojętność, przytępienie.
- Indos** *w.* ustąpienie weks-
lu, zaznaczone na stro-
nie odwrotnej; indosant,
odstępujący weksel; in-
dosaryusz, ten, na któ-
rego rzecz odstąpiono
weksel.
- Indukcyja** *ł.* wnioskowanie
ze spostrzeżeń i doświad-
czeń pojedynczych o o-
gólnych prawach i przy-
czynach (por. dedukcyja);
w elektryczności: prądy
wytwarzające się w po-
bliżu ciała elektryzowa-
nego.
- Indulgencya** *ł.* odpust.
- Indult** *ł.* zwolnienie od prze-
pisów obowiązujących,
udzielane przez władzę
duchowną.
- Indyferentny** *ł.* obojętny;
indyferentyzm, obojęt-
ność, zwłaszcza w rze-
czach religijnych; także
w sprawach politycz-
nych i t. p.
- Indygenat** *ł.* nadanie cu-
dzoziemcowi szlachectwa
(w dawnej Polsce).
- Indygnacya** *ł.* oburzenie.
gniew.
- Indygo** *ł.* farbierski barw-
nik błękitny.
- Indywidualizm** *ł.* sposób

zapatrywania się na rzeczy, właściwy pewnej jednostce; indywidualność, odrębność, właściwość; indywiduum, jednostka, osobistość.

In effigie ł. w obrazie (n. p. wykonać wyrok na portrecie złoczyńcy, nie mogąc go doścignąć).

Inercya ł. bezwładność.

Inexprimable *f.* dosł. nie do wyobrażenia (żartobliwie o pantalonech).

In extenso ł. w całości, dokładnie.

Infamia ł. niesława, hańba; infamis, zhańbiony, pozbawiony czci, bezecny.

Infant, *h.* lub infantka, dzieci królewskie w Hiszpanii i Portugalii.

Infiltracya ł. wsiąkanie, przesiąkanie.

Infima ł, najniższa klasa w dawnych szkołach.

Infirmerya ł. szpital (na małą urządzony skalę).

In flagranti ł. na gorącym uczynku.

Inflamacya ł. zapalenie.

In follo ł. w formie arkuszowym.

Informacya ł. objaśnienie.

Infuła ł. oznaka godności biskupiej (mitra); infułat, prałat, mający prawo używać infuły.

Infuzorya ł. wymoczki.

Infuzya ł. nalanie, namo-

czenie ziół; infuzum, nastroj.

Ingerencya ł. wpływ, mieszanie się do czego.

In gratiam ł. dla, gwoli, na cześć.

Ingredyencya ł. dodatki, przyprawy.

In gremio ł. wspólnie, razem.

Ingres ł. uroczyste, wejście do katedry, objęcie władzy biskupiej.

Inhalacya ł. wzięwanie, wdychanie.

Inhumacya ł. pogrzebanie.

Inicyały ł. ozdobne litery początkowe; początkowe litery imienia i nazwiska.

Inicyatywa ł. rozpoczęcie, pobudka.

Injekcyja ł. wstrzykiwanie,

Inkarnacya ł. wcielenie.

Inkasent ł. ściągający należności; inkaso *w.* ściąganie należności.

Inkaust *g.* atrament.

Inklinacya ł. skłonność.

Inkluz ł. duch zamknięty w czym (przesąd).

Inkomodować ł. niepokoić, przeszkadzać.

Inkorporacya ł. wcielenie.

Inkrustacya ł. pokrywanie się przedmiotów osadem mineralnym, wykładanie mebli złotem, marmurem i t.p.(inkrustowany).

Inkrymlnować ł. oskarżać.

Inkubacya ł. wysiadywanie pisklat; inkubator, przy-

rzad do sztucznego wy-
lęgania kurecząt.

Inkunabuły ł. pierwsze dru-
kowane książki od wy-
nalezienia druku do koń-
ca XV. wieku.

Inkwilrować ł. badać sądo-
wnie.

Inkwizycja ł. badanie; sąd
duchowny dla śledzenia
i karania kacerzy; ba-
danie sądowe; inkwizyt
ł. obwiniony o przestęp-
stwo; inkwizycyjna za-
sada, śledcza w procesie
w przeciwstawieniu do
zasady swobodnej rozpra-
wy stron.

In merito ł. „w istocie rze-
czy“ np. rozpoznawanie
sprawy, wydanie wyro-
ku co do istoty rzeczy,
w odróżnieniu od orzecz-
nia co do formalności „in
formali“.

In naturalibus ł. w stanie
natury.

Innerwacja ł. wpływ sta-
nu nerwów na tempera-
ment, usposobienie.

Innowacja ł. zaprowadze-
nie jakiej nowości, (tak-
że wznowienie).

Inobediencya ł. nieposłu-
szeństwo.

In octavo ł. w ósemce,
w formacie ósmej części
arkusza; przyczem roz-
różniamy format ósemko-
wy, większy, i mniejszy:

po łacinie in octavo mi-
nori i in octavo majori.

In parentesi ł. nawiasem.

In partibus infidelium ł.
tytuł biskupów sufraga-
ganów, których dyece-
zye są w rękach nie-
wiernych.

In persona ł. osobiście.

In petto ł. w głębi duszy.

In pleno ł. w komplecie,
w całości.

In quarto ł. w formacie
ćwiartkowym — czwartej
części arkusza.

Insania ł. obłąd, insania
nocturna bezwiedne cho-
dzenie po nocy (lunaty-
cyzm).

Inscenizacja ł. przygoto-
wania do odegrania na
scenie utworu dramaty-
cznego.

In sedecimo *f.* w formacie
szesnastki (arkusza).

Insektologia ł. nauka o
owadach.

Inseparable *f.* (eseparabl)
nierozłączny, nieodstę-
pny.

Inserat ł. publiczne ogło-
szenie (w czasopiśmie).

Inskrypcya ł. wpis, napis.

Insolacya ł. porażenie sło-
neczne.

Insolancya, niezwykły spo-
sób wyrażania się, gbu-
rowatość.

Insolwencya ł. niewypła-
calność; insolwent, nie-
wypłacalny.

Insomnia ł. bezsenność.

In spe ł. w nadziei.

Inspekcya ł. nadzór; wizyta inspektora.

Inspektor ł. urzędnik nadzorujący.

Inspekty ł. grzędy ogrzewane sztucznem ciepłem (w ogrodnictwie).

Inspicyent ł. urzędnik nadzorczy.

Inspiracya ł. natchnienie, wmówienie; inspirowany, podmówiony.

Inspirować, podmówić, nakłonić n. p. świadka do zeznawania w pewien sposób.

Instalacya ł. wprowadzenie na urząd, posadę; zwykle nadanie probostwa.

Instanicya ł. stopniowanie władz n. p. sądów na wyższe i niższe; wnosić instancję za kim, wstawić się.

Instantané ł. (ęstantané) natychmiast, tak zwane a la minut.

In statu quo ł. w dotychczasowym stanie, położeniu.

Instrukcyja ł. wskazówki, przepis postępowania; instruktor ł. nauczyciel.

Instrument ł. narzędzie, przyrząd, (dowód).

Instruować ł. nauczać, objaśniać.

Instygować ł. poduszczać, szczwac.

Instynkt ł. celowy popęd lub wstręt wrodzony, objawiający się w zmyślności zwierząt, bezwiednej zmyślności człowieka; instynktownie ł. na podstawie bezwiednego popędu; bezwiednie, przecuciowo.

Instytucya ł. zakład, ustanowienie; instytut ł. zakład n. p. naukowy.

Insubordynacya ł. niekarność, nieposłuszeństwo, nieuległość wobec władzy, wykroczenie przeciw karności.

Insultacya ł. zniewaga, obelga stąd insultować, napadać z obelgami.

Insurekcyja ł. powstanie, rokosz.

Insurgent ł. powstaniec.

Insygnia ł. oznaki (n. p. królewskiej władzy).

Insynuacya ł. wmawianie w kogoś czego, wypowiedanie podejrzenia.

Intabulacya ł. wpisanie do ksiąg gruntowych (hipotecznych).

Integralny ł. całkowity, nienaruszony, stanowiący nierozdzielną całość.

Intelektualność ł. władza pojmowania, umysłowość; intelektualny, rozumowy.

Inteligencya ł. wykształcenie umysłowe, bystrość

rozumu; wykształcona warstwa społeczeństwa; inteligentny ł. pojętny, wykształcony.

Intencya ł. zamiar, chęć, zamysł.

Intendent *f.* rzadca, zawiadowca, wojskowy urzędnik administracyjny.

Intensya ł. wyteżenie siły.

Intensywne gospodarstwo ł. wymagające wielkich nakładów.

Intercalare ł. czas dodawany w roku przestępnym; czas między objęciem posady przy zmianie duchownych.

Intercepcya ł. przyjęcie, zatrzymanie w drodze.

Intercyza ł. przedślubny kontrakt, przedślubna umowa.

Interdykt ł. zakaz zwykle w sprawach duchownych: zakaz odprawiania służby Bożej, sprawowania urzędów w zakresie władzy kapłańskiej wchodzących.

Interesant *f.* mający w czemś udział, interes, mający sprawę.

Interesowny, chciwy.

Interesujący, zajmujący.

Interim ł. tymczasem; rzeczowo wzięty ten wyraz znaczy też rozejm, pokój tymczasowy.

Interlocutor *f.* osoba, z którą się rozmawia.

Interludium ł. przygrywka w muzyce.

Intermedium ł. czas pomiędzy dwoma terminami.

Intermezzo *w.* krótki utwór dramatyczny lub operowy dawany często między dłuższymi aktami sztuki, przegrywka w środku dzieła muzycznego lub opery.

Intermisya ł. przerwa.

Intermistyczny ł. tymczasowy.

Internacyjny ł. międzynarodowy.

Internacyonał, związek międzynarodowy socjalistyczny.

Internat ł. zakład wychowawczy.

Inter nos ł. pomiędzy nami, w cztery oczy.

Internować ł. ograniczyć komu miejsce wolnego pobytu w kraju; uwięzić.

Interpelacya ł. publiczne zapytanie ze strony członka jakiegoś zebrania, postawione bądź prezesowi zebrania, bądź któremu członkowi prezydium, bądź wreszcie innym członkom tego zebrania.

Interpolacya ł. wtrącenie w tekst nie znajdujących się tamże poprzednio

- wyrazów lub zdań (n. p. w celu sfałszowania dokumentu, w celu poprawienia lub wyjaśnienia tekstu i t. p.)
- Interpozycja** ł. wstawienie, włożenie pośrednictwo.
- Interpretacja** ł. wykład, wyjaśnienie.
- Interpunkcja** ł. używanie znaków piśmiennych.
- Interregnum** ł. bezkrólewie.
- Interrogacja** ł. pytanie.
- Interview** *a.* (interviu) schadzka, widzenie się; zwłaszcza wizyta dziennikarzy u znakomitych osób i rozmowa z nimi.
- Interwał** ł. odstęp, pauza (w muzyce).
- Interwencja** ł. wdawanie się, wmięszanie w cudzą sprawę, pośrednictwo.
- Interymalny** ł. tymczasowy.
- Intestatus** ł. bez testamentu (zmarły); ab intestato, dziedziczenie po zmarłym bez testamentu.
- Intime** *f.* (ętim) poufały, ścisły.
- Intolerancja** ł. nieznośnienie obcych przekonań, religii.
- Intonacja** ł. podanie właściwego tonu, rozpoczęcie śpiewu.
- Intrada** *f.* przegrywka, krótki wstęp do muzycznego utworu.
- Intra muros** ł. wewnątrz murów, u siebie.
- Intra parentesim** ł. nawiasowo.
- Intrata** ł. dochód, zysk.
- Intratny** ł. zyskowny, wielki dochód przynoszący.
- Introdukcyja** ł. wstęp, przygotowanie do jakiejś czynności.
- Intromissya** ł. sądowe wprowadzenie w posiadanie.
- Intronizacyja** ł. wyniesienie na tron.
- Intruz** ł. wdzierca, natręt, gość nieproszony.
- Intryga** ł. chytre knowanie, zawikłanie, podejście, zawikłanie akcji w sztuce dramatycznej; intrygant ł. skrycie i podstępnie działający, wikłający sprawę; intrygować ł. knuć powikłania, wprowadzać w kłopot, dawać do myślenia, zaciekawiać.
- Intulcya** ł. odczucie, przeżucie, wnikięcie myśłą i wyobraźnią w jakąś sprawę np. w dzieje.
- In usu** ł. w użyciu.
- Inwalid** ł. żołnierz niezdolny do dalszej służby z powodu kalectwa, wieku i t. p.
- Inwazyja** ł. najazd, wtargnięcie.
- Inwektywa** ł. obraźliwy zarzut.
- Inwencya** ł. twórczość, wynalezienie.
- Inwentarz** ł. spis majątku,

- spis nieruchomości, zwierzęta gospodarskie.
- Inwestycya** ł. sposób produktywnego użycia pieniędzy, włożenie kapitału w przedsiębiorstwo, użycie pieniędzy publicznych na cele publicznej użyteczności.
- Inwestygacya** ł. badanie, śledzenie.
- Inwestytura** ł. nadawanie praw lub władzy do rządów duchownych lub świeckich.
- Inwitacya** ł. zaproszenie.
- Inwokacya** ł. wezwanie.
- Inwolucya** ł. powikłanie.
- Ipo facto** ł. na podstawie samego dokonanego czynu.
- Ipo jure** ł. na podstawie prawa, bez względu na dowolność stron lub sędziego.
- Irade tur.** pisano, rozporządzenie sułtańskie.
- Irlis g.** nazwa bogini; tęcza: tęczówka (błona oczna).
- Ironia g.** wypowiedanie zdania mającego wprost przeciwne znaczenie np. pochwały zamiast nagan, ale w ten sposób, że łatwo dorozumieć się można, że chcemy szyderczo naganę wyrazić; szyderstwo.
- Irracyonalizm** ł. nie kierowanie się rozsądkiem.
- Irredenta w.** stronnictwo polityczne włoskie, dążące do połączenia z Włochami sąsiednich krajów z włoską ludnością; także Rumunia irredenta, Polonia irredenta i t. d.
- Irrupcyja** ł. wtargnięcie, najście, napad.
- Irrygacya** ł. sztuczne nawodnianie.
- Irytacya** ł. rozdrażnienie, drażliwość.
- Islam tur.** religia mahometańska.
- Istm g.** międzymorze.
- Item** ł. również, podobnie.
- Iterum** ł. powtórnie.
- Izabelowy kolor, brunatno-żółty.**
- Izochimeny g.** linie łączące na mapach miejsca o jednakowej średniej temperaturze zimy.
- Izolacya g.** odosobnienie (np. przy elektryczności).
- Izolować g.** oddzielić, odłączyć, odosobnić.
- Izokliniczne linie g.** linie na mapach łączące punkty, w których igła magnetyczna wykazuje jednakowy kąt nachylenia.
- Izometryczny g.** te same wymiary mający.
- Izotermij g.** linie na mapach, łączące punkty ziemi o tej samej średniej temperaturze rocznej.
- Izorety g.** linie, łączące

miejsca o jednakowej średniej temperaturze lata.

J.

Jacht *a.* statek spacerowy, wiosłowy z żaglami.

Jamb *g.* stopa wierszowa składająca się z krótkiej i długiej zgłoski (— —)

Janczary *tur.* wyborowa turecka piechota.

Jankes *a.* nazwa amerykańców w Stanach Zjednoczonych.

Jaspis *g.* kamień nieprzezroczysty o różnej barwie i deseniach.

Jassyr *tur.* turecka lub tatarska niewola.

Jehowa *hebr.* Wieczny, nazwa Boga.

Jeremiady *f.* Skargi Jeremiego (zbytnie skargi), narzekania.

leton *f.* (żeton) marka do gry, znaczek.

Jockey *a.* (Dżoki) koniusz, amator konnych wyścigów; Jockey Club, (Dżoki klub) arystokratyczne stowarzyszenie amatorów konnych wyścigów.

Jocosa *ł.* żarty, farsy.

Journal *f.* (żurnal) dziennik, wzory mód.

Jowialny *ł.* wesoly, żartobliwy.

Jowisz, najwyższy bóg sta-

rożytnych Rzymian; u Greków Zeus.

Jubilat *ł.* obchodzący rocznicę rozpoczęcia zawodu lub innej ważnej w życiu chwili.

Jubiler *n.* właściciel pracowni i handlu kosztownościami.

Jubileusz *ł.* uroczystość pamiątkowa obchodzona w 25 lub 50-tą rocznicę jakiegoś zdarzenia.

Judofil, zwolennik żydów.

Juki *tur.* torby, tłómczki ładowane na konie.

Junior *ł.* młodszy.

Junona *ł.* mitol. małżonka Jowisza, królowa matka bogów i ludzi; Grecy zwali ją Hera.

Jupiter *ł.* Jowisz u Rzymian; u Greków Zeus, najwyższy bóg; mąż Junony (Hery).

Jurament *t.* przysięga.

Jura stolae *ł.* dochody proboszczów za wykonywanie obrzędów religijnych.

Juris consultus *ł.* prawny doradca.

Jury *f.* (żiury) sąd przysięgłych, sąd znawców np. sztuki i przemysłu.

Jurydycznie *ł.* prawnie.

Jurysdykcya *ł.* władza sędziowska, jej zakres, moc sądenia w pewnym obrębie.

Jurysprudencya *ł.* znajomość praw.

Jurysta ł. prawnik,
Jus gladii ł. prawo mie-
 cza (życia i śmierci).
Juste milieu *f.* (żiust mi-
 lio) właściwy środek,
 środkowa, pośrednia dro-
 ga postępowania.
Justyfikacya ł. tłumaczenie
 się, usprawiedliwienie
 (z łacińskiego „institia“
 sprawiedliwość).

K.

(Brakujących wyrazów na-
 leży szukać pod literą C.)

Kaaba *arab.* świątynia Ma-
 hometa w Mekce wraz
 z „kamieniem świętym“.
Kabel *f. i a.* lina okrętowa;
 ochrona zewnętrzna rur
 lub drutów np. telegra-
 ficznych; telegraf pod-
 morski; druty zapuszczo-
 ne w morze, lub pro-
 wadzone ziemią lub wodą.
Kablina *a.* budka kąpielowa
 na morzu, kajuta ok-
 rętowa.
Kabriolet ł. lekki powo-
 zik jednokonny, kariolka.
Kacierz *n.* sekciarz, od-
 szczepieniec, heretyk.
 odstępca od katolickiej
 wiary, stąd kacerstwo.
Kataster *f.* wykaz, opis i
 ocenianie posiadłości
 ziemskich, w celu opo-
 datkowania tychże; także

sam podatek t. z. kata-
 stralny.

Kadencya *f.* rytm, harmo-
 nijne zakończenie utwo-
 ru muzycznego coraz
 niższymi tonami; czas
 przeznaczony do zała-
 twiania pewnych czyn-
 ności n. p. sejmowych,
 sądowych i t. p.

Kadi *tur.* sędzia u Tur-
 ków.

Kadry *f.* komplet rezer-
 wowych oficerów i pod-
 oficerów potrzebnych do
 zorganizowania oddziału
 wojska.

Kaduk ł. upadły, szatan,
 (n. p. „do kaduka“ ł. od
 „caducus“ znikomy, prze-
 padły; iure caduco, na-
 podstawie ustawy orze-
 kającej, np. iż majątek
 nie mający dziedzica
 przepada na rzecz pań-
 stwa.

Kahał *hebr.* zwierzchność
 gminy żydowskiej.

Kajak (grenland.) lekkie
 czółenko, kryte z otworem
 dla wioslarza.

Kajuta *f.* pokój na statku
 dla podróżnych.

Kalambur *f.* dowcipna gra
 wyrazów, wyraz dwu-
 znaczny.

Kalcynacya ł. zwapnienie.

Kalefakcyja ł. ogrzewanie.

Kalefaktor ł. pałacy w pie-
 cu; stróż szkolny.

Kalejdoskop *g.* optyczna zabawka, polegająca na prawie odbijania się światła w zwierciadłach kątowych, służy także do odrysowywania pięknych wzorów w kalejdoskopie utworzonych.

Kaleotechnika *g.* sztuka pięknego przedstawiania rzeczy.

Kaligrafia *g.* „piękne pisanie”; nauka pięknego pisania.

Kalkować, naciskać miech przy organach w celu nadęcia tychże.

Kaliopa *g.* muza pieśni bohaterkiej.

Kalka *f.* przezroczysty papier (lub płótno) a także pokryty farbą, służący do odbijania.

Kalkulacya *ł.* obliczenie, obrachowywanie możliwych zysków i wyszukiwanie odpowiednich cen sprzedaży; kalkulować, obliczać, w jaki sposób urządzić ten lub ów interes towarowy.

Kaloryfer *ł.* przyrząd do rozprowadzania ciepła; prowadzący ciepło z pieca głównego do pomieszczeń w celu ogrzania tychże.

Kalorymetr *g.* narzędzie służące do oznaczenia ciepła ciał.

Kalumnia *ł.* potwarz, oszczerstwo.

Kamea *f.* kosztowny kamień wypukło rzeźbiony (zw. umieszczony na tle kamienia lub metalu odmiennej barwy).

Kameleon, jaszczurka zmieniająca barwę, przen. człowiek zmiennego charakteru, usposobienia.

Kameralistyka *ł.* nauka gospodarstwa dobrami publicznymi.

Kamerton *n.* instrument podający ton główny do nastrojenia instrumentu. Posiada zwykle kształt widełek, po polsku nazywa się stroik.

Kameryzować *f.* wysadzać drogiemi kamieniami.

Kamlot *f.* rodzaj wełnianej tkaniny.

Kampania *f.* wojenna wyprawa, okres wojenny, czas (okres) fabrykacji.

Kanallzacya *ł.* urządzenie kanałów (w mieście lub też kanalizacya rzek celem uzyskania dróg wodnych).

Kancellista *n.* urzędnik manipulacyjny, pomocniczy n. p. przy władzach sądowych lub administracyjnych.

Kancyonał *ł.* śpiewnik kościelny.

Kandelabr *f.* kilkuramienny świecznik.

Kandydat *ł.* starający się o posadę, lub o jakąś godność albo urząd publiczny.

Kandydatura *ł.* staranie się o posadę, wakujące miejsce, urząd publiczny i t. p.

Kanibalizm *f.* (*cannibal*) ludożerstwo; kanibal, ludożerca.

Kanikuła *ł.* upały, przen. szaleństwo.

Kanon *g.* przepis, ustawa, prawo kanoniczne (kościelne), opłata pewna gruntowa.

Kanonada *f.* dłuższy czas trwające strzelanie z dział; (kanona, dział).

Kanonierka *f.* mały okręt wojenny.

Kanonizacya *ł.* uroczyste uznanie za świętego.

Kantata *ł.* utwór poetyczny przeznaczony do śpiewu z towarzyszeniem muzyki lub bez tejże (na czyjaś cześć ułożony).

Kantor *f.* biuro, kancelarya kupiecka; *ł.* przewodniczący chóru kościelnego.

Kantylena *w.* melodia, piosenka.

Kantyna *f.* szynk żołnierski; kantynierka *f.* markietanka.

Kaolin *chińs.* najczystsza glina porcelanowa.

Kapacitas *ł.* zdolność, tęga głowa.

Kapitalista *f.* posiadający kapitały, utrzymujący się z kapitałów lub procentów z tychże.

Kapitalizować *f.* z dochodów tworzyć kapitały zwykle za pośrednictwem pieniądza; stąd też potocznie składać pieniądze mieniać majątek na pieniądź.

Kapitalny *ł.* wyborny, wysmienity.

Kapitel *ł.* nagłówek słupa, tytuł, napis u góry.

Kapitulacya *f.* poddanie się, złożenie broni na podstawie układu z nieprzyjacielem: kapitulować *f.* poddać się nieprzyjacielowi.

Kapituła *ł.* rada kanoników, uchwała rady, (stad wyciąć komuś kapitułę, dać tęga naukę).

Kaprys *f.* grymasy, dziwactwo, zachcianki.

Kapsułka *ł.* rodzaj pigułek; kulka żelatynowa zawierająca wewnątrz płynne lekarstwo.

Kaptować *ł.* ująć, zjednać sobie.

Karaimi lub *karaiici* *hebr.* sekta żydowska odrzucająca talmud, a trzymająca się tylko biblii.

Karambol *f.* w grze bilar-

dowej uderzenie dwóch kul, zetknięcie się zderzenie się pociągów, par tańczących i t. p.

Karat *g.* wążka mała do złota i drogich kamieni, próba złota; t. j. próba czystości złota według wagi.

Karbonizacya *ł.* zwęglanie.

Karbunkuł *ł.* rubin; wrzód zaraźliwy gangrenowaty.

Karcer *ł.* areszt w zakładach naukowych.

Kardiologia *g.* nauka o sercu.

Kardynalny *ł.* główny, zasadniczy.

Kares *f.* pieczęta, przywołanie się.

Karjera *f.* współobieganie się, postępowanie w zawodzie, awansowanie.

Karjolka *f.* lekki powozik (jednokonny) zw. pocztowy.

Karkan *f.* naszyjnik z pereł lub drogich kamieni, obręcz, pręgiarz.

Karmazyn *f.* ciemno paśowy kolor, nazwa szlachcica polskiego starożytnego rodu, któremu przysługiwało prawo używania karmazynowych szat.

Karnacya *f.* kolor ludzkiego ciała w malarstwie.

Karniol *f.* kamień mięsnego koloru w białe prążki.

Karotować *f.* licho stawiać (w grze), nie ryzykować.

Karpollt *g.* skamieniały owoc.

Kartel *f.* umowa n. p. państw co do wymiany jeńców; producentów co do cen swoich wyrobów, co do zakresu produkeyi i t. d.

Kartografia *g.* sztuka rysowania map geograficznych.

Kartonaż *f.* wyroby tekturowe.

Kartonować *f.* lekko oprawiać.

Karuzel *w.* drewniane koło lub wózki w koło się obracające (służące do zabawy).

Karyatydy *g.* kobiece figury podpierające głowami belkowanie domu, balkony lub t. p.

Karykatura *f.* przesadne przedstawienie jakiejś postaci, ohydna i śmieszna postać, dziwoląg; karykaturować, przedstawić w formie śmiesznej lub brzydkiej, oszpecić, zozydzić.

Karykiel *f.* koczyc, powozik.

Kasacya *ł.* unieważnienie, zniesienie wyroku w najwyższej instancyi; sąd trybunał kasacyjny, sąd najwyższej instancyi.

Kasandra *g.* wróżbiarka mitol. proroczego ducha

- której słowom jednak nie wierzono.
- Kasetka** *f.* pudełko, szkatułka.
- Kaskada** *f.* wodospad.
- Kasta** *ł.* klasa ludzi oddana wyłącznie pewnemu zawodowi (w Egipcie), przenośnie pewnemi zasadami przejęte stronnictwo w sobie skupione.
- Kastorowy** *ł.* bobrowy.
- Kastowość**, przestrzeganie i ścisłe trzymanie się praw urodzenia i pewnych stopni w społeczeństwie. Sprzyjanie jedynie swemu stanowi.
- Kastrat** *ł.* rzezaniec, eunuch.
- Kastygacya** *ł.* karcenie, chłosta.
- Katakлизм** *g.* wywrót gwałtowny, gwałtowna burza, przewrót w naturze, przen. klęska lub przewrót w społeczeństwie.
- Katakomby** *g.* podziemne korytarze w starożytnym Rzymie, w których ścianach znajdują się trumny, podziemia na cmentarzach służące do umieszczenia zmarłych. W nich to ukrywał się cały świat chrześcijański w wiekach prześladowania chrystyanizmu i odprawiał nabożeństwa.
- Katalektę** *g.* zebranie, zbiór ułamków starych dzieł.
- Katalektyczny** *g.* przerwany, niezupełny.
- Katalepsya** *g.* nerwowe odrętwienie całego ciała; choroba na powtarzaniu się takiego odrętwienia polegająca.
- Katalog** *g.* spis alfabetyczny n. p. dzieł, obrazów, imion.
- Kataplazm** *g.* ciepłe okłady wilgotne.
- Katarakta** *g.* wodospad; choroba oczu.
- Katastrofa** *g.* niespodziewany, nagły wypadek, przełom w dramacie.
- Katechumen** *g.* przygotowujący się do przyjęcia chrztu w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, gdy udzielano dorosłym.
- Katedra** *g.* główny kościół, miejsce wykładu nauczyciela i miewania odczytów, także posada profesora uniwersytetu n. p. katedra historii, prawa i t. d.
- Kategoria** *g.* dział pojęć, klasa, podział, grupa, dział, rodzaj.
- Kategorycznie** *g.* szczegółowo, dokładnie, stanowczo; kategoryczny *g.* wyraźny, dokładny, stanowczy.
- Katon** *g.* senator rzymski, surowy sędzia obyczajów; stad mąż surowych obyczajów.

- Katoptryka** *g.* część optyki podająca prawa odbijania się światła od zwierciadeł.
- Kaucya** *ł.* zabezpieczenie, zastaw. rękojmia dotrzymania umowy.
- Kaustyczny** *g.* gryzący, palący.
- Kaustyka** *g.* sztuka wypalania.
- Kauteryzacya** *ł.* przypiekanie chorych części ciała palącemi środkami.
- Kauzyperda** *ł.* adwokat przegrywający sprawę (żartobliwie używany wyraz).
- Kawalkada** *f.* konny orszak.
- Kawatyna** *w.* krótka piosnka
- Kazeina** *ł.* sernik, część składowa mleka i sera.
- Kazualizm** *ł.* teoria podająca przypadek lub traf, jako przyczynę wszystkich zdarzeń.
- Kazualny** *ł.* przypadkowy.
- Kazuista** *ł.* teolog rozstrzygający sprawy sumienia.
- Kazulstyka** *ł.* wyszukiwanie wszelkich możliwych kwestyj prawnych, celem ich rozwiązania — drobnostkowe badania prawnicze,
- Każolować** *f.* pochlebiać, pieścić.
- Kedyw** (khedyw) *tur.* tytuł wicekróla Egiptu.
- Keepsake** (kipsek) *a.* album z rysunkami.
- Kefalologia** *g.* nauka o głowie.
- Kefir** *tur.* napój wyfermentowany z krowiego mleka.
- Kejf** *tur.* poobiedni wypoczynek.
- Keramika** zob. ceramika; keramografia *g.* malowanie na naczyniach glinianych.
- Keroplastyka** *g.* sztuka wyrabiania woskowych figur.
- Klermasz** *n.* jarmark, uroczystość (odpustowa).
- Kleson** *f.* wóz na amunicję, cylinder żelazny, w którym po zapuszczeniu w wodę i wypompowaniu tejże z wnętrza muruje się filary mostowe.
- Kilof** *n.* rodzaj młota do rozbijania murów i ziemi (używany w górnictwie).
- Kilogram** *f.* 1.000 gramów (waga); kilometr 1.000 metrów.
- Kindzał** *tur.* długi sztylet, pugiuał
- Kinematyka**, kinetyka *g.* nauka o ruchu.
- Kinkiet** *f.* lampa przytwierdzona do ściany, lampa teatralna.
- Kiosk** *tur.* altana ogrodowa, okrągły budynek

do sprzedaży kwiatów, owoców i t. d.

Kiper *a.* pracujący około wina, znawca wina; *n.* okrawacz i fałszerz pieniędzy.

Kirasyer *f.* żołnierz ciężkiej jazdy noszący pancerz.

Kirylica, słowiański cerkiewny alfabet.

Kirys *ł.* zbroja z blachy, pancerz.

Kitaj *ar.* materya bawełniana glansowana.

Klaka *f.* najęte oklaski dla aktorów: klaki'r, oklaskujący zawodowo.

Klan (ćlan) *szkoc.* pokolenie, ród.

Klarnet *f.* dęty instrument muzyczny (drewniany).

Klarować *ł.* oczyszczać, wyjaśniać.

Klasa *ł.* oddział, stan w społeczeństwie; klasyfikacya, ugrupowanie, podział, także ocenienie postępów ucznia.

Klasycy *ł.* znakomici pisarze starożytności (Greków i Rzymian) jakoteż późniejsi autorowie w klasycznym duchu piszący; klasycyzm *ł.* doskonałość artystyczna starożytnych, polegająca na zgodności formy i treści; naśladownictwo greckich i rzymskich klasyków; klasyczny *ł.* klasycznie pię-

kny, klasyków naśladowający.

Klaustrofobia *g.* uczucie niepokoju lub trwogi w miejscach zamkniętych.

Klauzula *ł.* końcowy warunek w dokumencie lub końcowe zastrzeżenie; klauzula egzekucyjna *ł.* zastrzeżone w dokumencie prawo natychmiastowej egzekucyi w razie niedotrzymania umowy.

Klauzula *ł.* zamknięcie, klasztorny przymus.

Klawiatura *f.* klawisze instrumentu muzycznego wraz z mechanizmem.

Klawicybał *f.* dawny instrument w rodzaju dziesiętnych fortepianów.

Klepsydra *g.* zegar wodny; narzędzie składające się z dwóch baniek wąskim przewodem połączonych, przez które piasek przesypany się z bańki do bańki oznacza czas upłyniony; doniesienie porzebowe.

Kleptomania *g.* chorobliwy pociąg do kradzieży.

Klient *ł.* stale udający się o radę do pewnego adwokata, stale kupujący w handlu; klientela *f.* ilość klientów, zwolenników.

Kilka *f.* grono (w pogar-

- dliwem znaczeniu) szajka (n. p. złoczyńców).
- Klimat** *g.* stan ciepłoty pewnego kraju lub okolicy i właściwości atmosferycznych; klimatologia *g.* nauka o klimacie.
- Klinika** *g.* część szpitala przeznaczona do praktycznej nauki medycyny (na chorych).
- Klio** *g.* muza historii i pieśni bohaterkiej.
- Klisza** *f.* tablica z drukiem nieruchomym lub ryciną, szklanna tafła do odbijania fotografii.
- Kłown** *a.* cyrkowy błazen.
- Klub** *a.* grono towarzyskie, stronnictwo polityczne w sejmie, parlamencie.
- Koadjutor** *ł.* prałat, pomocnik biskupa.
- Koafiura** *f.* (coiffure) uczesanie włosów, fryzura, strój na głowę.
- Koalescencya** *ł.* rośnięcie, ścisłe połączenie.
- Koalicya** *ł.* związek polityczny.
- Kobold** *n.* bajeczny duch górski.
- Kodeks** *ł.* księga praw, zbiór ustaw.
- Kodycył** *ł.* rozporządzenie ostatniej woli nie mające wymogów testamentu; dodatek do testamentu.
- Kodyfikacya** *ł.* ułożenie poszczególnych ustaw w jedną systematyczną całość.
- Koegzystencya** *ł.* współistnienie.
- Kofelna**, składnik kawy mający własność pobudzającą; w większej ilości trujący.
- Kognacya** *ł.* pokrewieństwo ze strony matki.
- Kognoskować** *ł.* rozpoznawać, badać, poszukiwać.
- Koherencya** i **Kohezya** *ł.* związek (myśli, ciała), łączność, spójność.
- Kohorta** *ł.* oddział wojska.
- Kohortacya** *ł.* napomnienie.
- Koincydencya** *ł.* współczesne wydarzenie się, zbieg okoliczności.
- Kokleta** *f.* kokietka, kobieta starająca się podobać, zalotna; kokieterya *f.* chęć podobania się, zalotność.
- Kokon** *f.* oprzęd poczwarki jedwabnika.
- Kokota** *f.* kobieta lekkich obyczajów.
- Kolaborator** *ł.* współpracownik.
- Kolacyonować** *ł.* porównywać odpis, sprawdzać zgodność odpisu z oryginałem.
- Kolator** *ł.* opiekun miejscowego kościoła, mający prawo mianowania proboszcza z przedłożonej mu listy kandydatów, mający prawo patronatu.

Kolaudacya *ł.* sprawdzenie po ukończeniu budowy, czy takowa odpowiada planom i kosztorysom.

Kolegialny *f.* złożony z więcej osób, sąd kolegialny w odróżnieniu od jednoosobowego, znaczy taki sąd, w którym grono sędziów rozstrzyga o sprawie.

Kolegiata *ł.* kościół katedralny z kapitułą miejscową, lecz bez własnego biskupa.

Kolegium *ł.* zgromadzenie osób na naradę; grono profesorskie na uniwersytecie; zakład naukowy publiczny.

Kolekcya *ł.* zbiór.

Kolektor *ł.* zbieracz; sprzedający loteryjne losy.

Kolektura *ł.* miejsce sprzedaży losów loteryi liczbowej.

Kolektywizm *ł.* kierunek socjalistyczny (zob. socjalizm) żądający upaństwowienia produkcji (ziemi, fabryk i t. p.), a wydzielania jednostkom tego, co im potrzeba na zaspokojenie życiowych potrzeb.

Kolektywny *f.* zbiorowy.

Kolla *f.* naszyjnik, łańcuch na szyję,

Koligacya *ł.* pokrewieństwo, powinowactwo.

Kolizeum lub **Kolosseum**,

olkrzymi cyrk w Rzymie; nazwa wytwornych gmachów na widowiska.

Kollizya *ł.* zbieg dwóch niezgodnych lub wprost przeciwnych okoliczności kollizya obowiązków; zbieg sprzecznych obowiązków.

Kolokacya *ł.* wyposażenie; spis i porządek wierzycieli mających być spłaconymi w postępowaniu konkursowem.

Kolonla *ł.* osada; kolonista *ł.* osadnik; kolonizacya *ł.* zasiedlenie miejscowości jakiejś osadnikami; kolonialne towary, towary pochodzące z zamorskich kolonii; kolonialny handel, handel tymi towarami.

Koloratura *ł.* artystyczne upiększenie śpiewu.

Koloryt *ł.* zabarwienie; umiejętnie zestawienie barw.

Koloryzator *ł.* kolorujący rysunki farbami.

Kolos *g.* olbrzymi posąg, ogrom; kolosalny *g.* olbrzymi, ogromny.

Kolporler *f.* sprzedający po domach książki, gazety, roznoszący gazety lub książki; kolportaż *f.* obnoszenie książek i dzienników.

Kolubryna *f.* armata.

Kolumna *ł.* słup, oddział wojska, pojedyncza stron-

nica książki lub gazety; kolumnada, szereg słupów otaczających jakiś budynek.

Koma ł. przecinek.

Komandor *f.* naczelnik rycearz zakonu, posiadający najwyższy stopień orderu.

Komandyta *f.* spółka handlowa z uczestnikami gwarantującymi i temż tylko funduszów dostarczającymi; komandytyści, członkowie spółki komandytowej.

Komasacya *f.* połączenie gruntów rozprószonych w jedną całość.

Komblnacya ł. umiejętne połączenie, wnioskowanie na podstawie roztrząsania kwestyi; kombinacye tworzą też pewien rodzaj działania w matematyce (nauka o kombinacyach).

Kombustya ł. spalenie.

Komedyja ł. sceniczny wesoły utwór.

Komedoni ł. współbiesiadnicy.

Komentarz ł. objaśnienia i uwagi do dzieła; komentować ł. wyjaśniać dzieło, zaopatrywać przypisami.

Komeraż *f.* powaśnienie, nieporozumienie.

Komercyjny ł. kupiecki, handlowy.

Komfort *a.* wytworność.

Komik ł. aktor do ról komicznych, człowiek dowcipny.

Komis ł. zlecenie dane w handlowym interesie; dać w komis, dać towary na sprzedaż z warunkiem zapłacenia za nie po dokonanej sprzedaży.

Komisant ł. załatwiający komisy.

Komisowy dom ł. załatwiający zlecenia i interesa stron.

Komisyja ł. wydelegowane z większego grona mniejsze, celem przeprowadzenia pewnej sprawy lub skonstatowania stanu tejże sprawy.

Komisyoner *f.* załatwiający handlowe zlecenia, interesa.

Komitat *węg.* powiat w Węgrzech.

Komitent ł. dający zlecenia.

Komitet *f.* zebranie osób wybranych w celu przygotowania lub wykonania pewnych spraw.

Komitywa ł. zażyłość, przyjazne stosunki, poufałość

Komocya ł. ruch, wzbudzenie, wstrząśnienie.

Komparacya ł. porównanie.

Kompars ł. niemą rolę na scenie zajmujący.

Kompas *f.* igła magneso-
wa zawsze na północ
zwracająca się, zegar
słoneczny.

Kompendium *ł.* podręcznik,
przewodnik.

Kompensacya i kompensata
ł. potrącenie, wyrówna-
nie wzajemnych należy-
tości i pretensyi; waha-
dło kompensacyjne, wa-
hadło dokładne, bo nie-
ulegające wpływom tem-
peratury wobec odpo-
wiedniego dobrania me-
tali o różnej rozszerzal-
ności.

Kompetencya *ł.* moc wyro-
kowania w pewnej sprae-
wie, zakres działalności
pewnej władzy, zdolność
do wypowiedzenia zda-
nia w pewnym zakresie;
kompetentny *ł.* uprawnio-
ny, właściwy, znający
się na czem zawodowo,

Kompilacya *ł.* ułożenie
dzieła z utworów różnych
autorów, dzieło ułożone
z mechanicznie zesta-
wionych ustępów z ró-
żnych autorów; kompi-
lator *ł.* układający dzie-
ła nie samoistnie, lecz
przez zbieranie ustępów
z różnych pism.

Kompleksya *ł.* skład; bu-
dowa ciała.

Komplet *ł.* ogół osób, po-
trzebnych do załatwie-
nia pewnej sprawy; kom-

pletny *ł.* cały, zupełny;
kompletować *ł.* uzupeł-
niać.

Kompliment *f.* pochleb-
stwo, grzeczne słówka.

Komplikacya *ł.* zawikłanie,
zaplątanie, powikłanie
(n. p. chorób).

Komplot *ł.* spisek tajemny,
sprzysiężenie.

Komponować *f.* tworzyć,
ułożyć, wymyślać, zmy-
ślać; kompozycyja *ł.* u-
łożenie, układ, utwór
muzyczny, tworzenie,
dzieło; kompozytor *ł.*
autor muzycznego u-
tworu.

Kompres *ł.* zmoczone płó-
tno przykładane do ciała
w leczeniu (okład).

Kompromis *ł.* akt polubow-
nego załatwienia sporu
dotyczących stron.

Kompromitacya *ł.* zdradze-
nie się z niehonorowe-
mi lub nierzetelnemi
sprawami, narażenie na
wstyd lub odpowiedzial-
ność, zhańbienie, zawsty-
dzenie.

Komuna *f.* gmina; rewo-
lucyjny ustrój gminny
w Paryżu w r. 1871;
komunard, członek pa-
ryskiej komuny.

Komunał *ł.* powszechnie
znane zdanie, oklepiane
zdanie, ogólnik.

Komunik *ł.* oddział jazdy.

Komunikacya *ł.* wzajemne

udzielanie wiadomości, związek, stosunek, drogi lądowe i wodne.

Komunikat ł. piśmienne za-wiadomienie strony dru-giej; komunikować się, mieć z kim stosunki, zno-sić się z kim.

Komunista ł. zwolennik komunizmu; komunizm *f.* stronnictwo politycz-no-socyalne, dążące do zrównania wszystkich stanów, zniesienia oso-bistego mienia i wspól-nego używania własno-sci ogółu.

Konak *tur.* pałac.

Koncentracya ł. sprowa-dzenie w jeden punkt, połączenie, ześrodkowa-nie.

Konceptista ł. urzędnik konceptowy niższej ran-gi n. p. przy urzędach politycznych.

Koncepcya ł. pojęcie; po-częcie.

Koncept ł. pomysł, żart.

Konceptowy papier, zwy-czajny papier; papier do pisania na brudno (do konceptowania).

Koncert ł. wykonanie pu-bliczne muzycznych u-tworów przez jednego lub więcej artystów; kon-certant *f.* artysta wystę-pujący na koncercie.

Koncesyonaryusz ł. otrzy-

mujący przyznanie, kon-cesyę, przywilej.

Koncesya ł. przyznanie, przyzwolenie, nadanie przywileju.

Koncha ł. muszla.

Koncyllum ł. obrada, na-rada, zgromadzenie, so-bór.

Koncyplent ł. urzędnik konceptowy względnie praktykant mający zo-stać konceptystą.

Koncytować ł. obmyślać.

Kondemnata ł. potępienie, skazanie.

Kondensacya ł. zgęszcze-nie, skroplenie pary.

Kondolencya ł. współczucie, okazanie współczucia.

Konduita ł. prowadzenie się, sprawowanie się, za-chowanie; świadectwo, sprawowania się.

Kondukt ł. orszak towarzy-szący np. przy pogrzebie.

Konduktor ł. nadzorca przy zakładach przewozowych; piorunochron; część ma-chiny elektrycznej.

Kondycya ł. warunek, o-bowiązek, zawód.

Kondygnacya ł. wyższe piętro, wiązanie z belek.

Koneksya ł. nawiązane sto-sunki; znajomości i sto-sunki wpływowe.

Koneser *f.* znawca.

Konfederacya ł. związek, sprzymierzenie (polit. w Polsce); konfederat *f.*

sprzymierzony, związkowy.

Konfekcyja *f.* robota, wykonanie np. ubrań damskich.

Konferencyja *ł.* posiedzenie, wspólna narada.

Konferować *ł.* naradzać się.

Konfesya *ł.* wyznanie religijne.

Konfidencyja *ł.* poufałość, zażyłość.

Konfidencyonalnie *ł.* poufale.

Konfiguracyja *ł.* układ, ukształtowanie.

Konfirmacyja *ł.* potwierdzenie.

Konfiskacyja lub konfiskata *ł.* zabranie majątku na rzecz skarbu, wogóle zabranie.

Konflagracyja *ł.* spalenie.

Konflikt *ł.* spór, sprzeczka, starcie się, zawikłanie, kolizya w dramacie zaciekawiająca czytelnika.

Konform *ł.* jednostajny, zgodny.

Konfort *ł.* przepych, bogate uposażenie.

Konfrontacyja *ł.* zestawienie dwu świadków jednej sprawy pozostających w sprzeczności dla wyjaśnienia, który się myli, lub stawienie obwinionemu świadków do oczu.

Konfundować *ł.* mieszać kogo, wprowadzić w kłopot.

Konfutacyja *ł.* odparcie za-

rzutów, zbijanie dowodów.

Konfuzyja *ł.* mieszenie, zakłopotanie, zawstydzenie.

Kongestya *ł.* chorobliwy, napływ krwi do głowy.

Konglomeracyja *ł.* skupienie; konglomerat, mieszanina, zlepek.

Konglutynat *ł.* coś ze sobą spojonego.

Kongregacyja *ł.* zgromadzenie, stowarzyszenie; kongregacyoniści *ł.* stowarzyszenie w Anglii odrzucające władzę biskupią.

Kongres *ł.* zjazd n. p. monarchów, uczonych, w celach narady.

Kongrua *ł.* odpowiednie utrzymanie duchownego, proboszcza, pensya.

Kongruencyja *ł.* zgodność, przystawanie.

Koniczny *ł.* stożkowaty.

Konifery *ł.* drzewa szpilkowe.

Konjektanea *ł.* zbiory uwag, przypuszczeń i pomysłów różnej treści.

Konjektura *ł.* krytyka ustalająca pewien tekst na podstawie odrzucenia innych tekstów jakiegoś dawnego dzieła, (domysł, wyjaśnienie).

Konjugacyja *ł.* odmiana czasowników.

Konjukcyja *ł.* połączenie, spójnik.

Konjunktura ł. zbieg okoliczności, łączne zdarzenia, okoliczności mające wpływ na ceny targowe i na ceny w ogóle.

Konjuracya ł. przysiężenie.

Konklawe ł. zebranie kardynałów celem obioru papieża.

Konkludować ł. wnioskować, zakończyć; **konkluzya** ł. wniosek, zakończenie.

Konkokcyja ł. trawienie, strawność.

Konkomplacya ł. zaopiniowanie próby, podania przez władzę przełożoną.

Konkordancya ł. zgoda, zgodność.

Konkordat ł. ugoda papieża z rządem w sprawie religijnej.

Konkretny ł. podpadający pod zmysły, pewny, rzeczywisty.

Konkubinat ł. pożycie wspólne mężczyzny z kobietą bez połączenia ślubem małżeńskim (t. z. na wiarę).

Konkurencyja ł. współzawodnictwo, współubieganie się zw. w handlu.

Konkurent ł. starający się, współzawodnik, rywal.

Konkurs ł. zawiadomienie sądowe dłużnika o swej niewypłacalności; łączne sądowe wystąpienie wie-

rzycieli celem rozbioru pozostałego majątku dłużnika (masy konkursowej); ubieganie się o posadę, nagrodę i t. d.

Konsekracya ł. poświęcenie.

Konsekwencya ł. zgodność wyniku z założeniem, wynik, następstwo, postępowanie zgodne ze słusnością i zasadami; **konsekwentny** ł. zgodny z sobą, logiczny.

Konsens ł. udzielenie pozwolenia, zgoda, tyle co koncesya — np. w przemyśle pozwolenie na prowadzenie przedsiębiorstwa podlegającego koncesyi.

Konserwacya ł. zachowanie, utrzymywanie w należytym porządku budynku, parku kolejowego i t. p.

Konserwatoryum ł. wyższa szkoła muzyczna.

Konserwatysta i **konserwatywny** ł. zachowawca starych zwyczajów, dawnych form politycznych, przeciwny postępowi i wszelkim reformom.

Konserwować ł. przechowywać, w całości utrzymywać; **konserwy** *f.* owoce, jarzyny lub mięsivo odpowiednio przyrządzone i przechowane

w szczelnie zamkniętych puszkach, okulary kolorowe utrzymujące w stanie ochronnym wzrok.

Konskrypcya ł. spis, pobór (do wojska), obliczenie ludności za pomocą spisu.

Konsola *f.* podstawka umocowana do ściany.

Konsole (*consols*) *f.* papiery publiczne wartościowe.

Konsolacya ł. pocieszenie, pociecha; dzieci, potomstwo.

Konsolidacya ł. złączenie, ujednostajnienie, ugruntowanie.

Konsonans ł. całkowita zgodność tonów w muzyce.

Konsorcyum ł. towarzystwo, spółka.

Konspiracya ł. sprzysiężenie, spisek.

Konstabl *a.* policyant.

Konstatować ł. sprawdzać, stwierdzić.

Konstelacya ł. grupa gwiazd.

Konsternacya ł. zbiecie z tropu, z toru, przerażenie, zakłopotanie, przesstrach.

Konstrukcyja ł. układ, budowa, wzór.

Konstrykcyja ł. ściąganie się, ograniczenie.

Konstytucya ł. ustawa państwowa, przyznająca obywatelom równość prawa bez względu na stan i

majątek, tudzież udział w rządzie za pośrednictwem wybieralnych posłów.

Konstituować ł. urządzać; ukonstituować *n. p.* towarzystwo, wybrać rząd i t. d.

Konsultacya ł. narada.

Konsumcyja ł. spożycie, spotrzebowanie przez społeczeństwo wytworów np. żywności; wycieńczenie ciała.

Konsument ł. spotrzebowujący, spożywający.

Konsumować ł. spożywać, spotrzebowywać,

Konsyderacya ł. rozważanie, zastanowienie się, wziętość.

Konsygnacya ł. wykaz, spis; konsygnować ł. spisać *n. p.* wysłane towary, trzymać w koszarach wojsko w pogotowiu.

Konsylium ł. narada (lekarzka).

Konsystencya ł. trwałość, moc, spójność.

Konsystorz ł. władza duchowna do załatwiania spraw administracyi duchownej.

Konszachty *n.* tajemne porozumiewanie się.

Kontagium ł. zaraza.

Kontakt ł. zetknięcie się, związek z kim, połączenie.

Kontekst *ł.* związek myśli, wskazanie logicznego związku między poprzednimi a następnymi ustępami.

Kontemplacya *ł.* rozważanie, zastanowienie się; kontemplacyjny *n. p.* umysł, skłonny do rozważania, badania i zastanawiania się nad istotą rzeczy.

Kontenans *f.* postawa, przytomność umysłu; stracić kontenans, zmieszać się.

Konterfekt *ł.* portret.

Kontestacya *ł.* potwierdzenie.

Kontorsya *ł.* przekręcenie, wykrzywienie twarzy.

Kontrabanda *f.* tajemny przewóz towarów przez granicę w celu uniknięcia opłaty cła; towary skonfiskowane przez straż akcyzową za przemytnictwo.

Kontradykcyja *ł.* przeciwieństwo, sprzeczność.

Kontrahent *ł.* zawierający umowę.

Kontrakcyja *ł.* ściąganie, skrócenie.

Kontrakt *ł.* umowa; dokument pisemnej umowy.

Kontrapunkt *ł.* teoria muzyki, dotycząca harmonijnego układu i kombinowania tonów.

Kontrasekuracya *ł.* aseku-

racya wzajemna zakładów asekuracyjnych.

Kontrast *f.* przeciwieństwo, sprzeczność.

Kontrasygnować *ł.* położyć podpis po podpisie wystawiającego akt; stąd kontrasygnatura, drugi podpis (bez którego dokument mógłby być nieważnym).

Kontrawencyja *ł.* przestąpienie ustawy.

Kontrefakcyja *ł.* naśladowanie, podrobienie, przedrukowanie dzieła bez zezwolenia osób prawo własności posiadających.

Kontrmina *ł.* podkopy dla zniweczenia min nieprzyjacielskich; przen. fortele giełdowe dla osłabienia machinacyi strony przeciwnej.

Kontrola *ł.* nadzór, sprawdzenie; władza dozoruja; stąd kontrolor.

Kontrować *ł.* przeczyć.

Kontrowersya *ł.* spór, kwestya sporna (w nauce).

Kontrybucya *ł.* podatek jednorazowy, dodatkowy, opłata wojenna.

Kontrybuent *ł.* płacący podatek (kontrybucyę).

Kontuor *f.* patrz kantor.

Kontumacyja *ł.* niestawienie się przed sądem, zaoczność, wyrok zaoczny.

Kontur *ł.* szkic, zarys.

Konturbacyja *ł.* zamieszanie

nie, niepokój.

Kontuzya ł. uszkodzenie ciała powstałe skutkiem nacisku powietrza partego piorunem lub strzału.

Kontynent ł. ląd stały; kontynentalny odnoszący się do stałego lądu (a nie do wysp); stąd system kontynentalny napoleoński, zakaz Napoleona zabraniający dowozu towarów angielskich.

Kontyngens lub kontyngent ł. z góry umówiona ilość n. p. wojska lub potrzeb, które miasta lub kraje pewne mają dostarczyć: ilość umówiona rocznej produkcji pewnych wytworów i t. p.

Kontynuacja ł. dalszy ciąg, przedłużenie; kontynuować ł. dalej jaką czynność prowadzić, ciągnąć naprzód.

Konweksyjny ł. wypukły.

Konwenans *f.* przyzwoitość, stosowne postępowanie.

Konwencya ł. ugoda, umowa.

Konwencyonalny ł. polegający na umowie, zwyczajem uświęcony, od dawna używany, przestarzały.

Konwenlować ł. zgadzać się w czem, przypadać do gustu.

Konwent ł. zebranie (zakonne), klasztor.

Konwersacya ł. rozmowa potoczna.

Konwersya ł. przemiana, zamiana, przejście na inną wiarę, zmiana stopy procentowej długu zaciągniętego przez państwo n. p. długu pewnego na inny korzystniejszy; konwertować ł. nawrócić, przemienić, zamienić; dług pewien zamienić na korzystniejszy pod względem opłaty procentów.

Konwertyta ł. nawrócony.

Konwikt ł. zakład, w którym przebywający mają wspólny stół; zwykle zakład naukowy.

Konwlsarz ł. wyrabiający przedmioty cynowe.

Konwój ł. oddział zbrojny.

Konwokacya ł. zwołanie, (w dawn. Polsce zwołanie sejmu na narady).

Konwulsye ł. drgawki, chorobliwe skurcze mięśni.

Kooperować ł. współdziałać, pomagać.

Kooptacya ł. przyjęcie, dobór przez samych członków, członków nowych towarzystwa, ku przeprowadzeniu pewnej czynności tego.

Koordinować ł. przyłączyć do czego, uporządkować.

Kopla ł. odpis, naśladowanie; rodzaj piki (broń).

Koplować ł. odbijać, prze-

- pisywać, odrysowywać.
- Kopulacya** ł. ślub, połą-
czenie.
- Kopuła** ł. okrągłe sklepienie
tworzące szczyt gmachu.
- Koramizować** ł. (od słowa
„coram“ wobec) podpi-
sać jakiś dokument (n.
p. w charakterze bądź
świadka formalnego, bądź
też w charakterze współ-
uprawnionego do podpi-
sywania dokumentów).
- Koran** arab. święta księga
Mahometan.
- Kord** pers. pałasz szabla.
- Kordon** f. pas graniczny,
granica.
- Kordyalny** ł. serdeczny, po-
ufny.
- Kordyał** ł. napój orzeźwia-
jący.
- Korekta, korektura** ł. po-
prawa błędów (n. p. dru-
karskich).
- Korelacya** ł. wzajemny sto-
sunek.
- Korepetycyja** ł. wspólne po-
wtarzanie lekcji pod kie-
runkiem korepetytora (u-
czącego), wspólna nau-
ka powtarzająca.
- Korespondencyja** f. pisanie,
zbiór listów; korespon-
dować f. utrzymywać
listowne stosunki, od-
powiadać.
- Korespondent** f. piszący
listy; handlowy pomoc-
nik prowadzący kores-
pondencyę; członek po-
- zamięscowy towarzystw
naukowych; współpra-
cownik pism peryod.
- Kornet** f. podchorąży, da-
wny czepiec kobiecy.
- Korporacya** ł. ciało, zgro-
madzenie, cech, stowa-
rzyszenie.
- Korpulencyja** ł. otyłość.
- Korpulent, korpulentny** ł.
tłusty, otyły.
- Korpus** ł. dosł. ciało; część
ciała od szyi do nóg;
oddział armii złożony z
wszelkiego rodzaju bro-
ni, składający się zwy-
kle z 2 lub 3 dywizji.
- Korsarz** f. rozbójnik morski.
- Kortezy** hiszp. (poch. od
„corte“ = dwór) zgroma-
dzenie stanów w Hisz-
panii i Portugalii.
- Korupcyja** ł. psucie się,
gnicie ciała, moralne
zepsucie, sprzedajność,
przekupstwo.
- Koryfeusz** g. przewodnik,
(przen.) znakomitość w
naukach lub sztuce.
- Korygować** ł. poprawiać.
- Koryncki styl** p. styl.
- Kosmetyka** g. sztuka upię-
kszania, podnoszenia pię-
kności ciała; kosmetyki
g. upiększające środki.
- Kosmiczny** g. dotyczący
wszechświata.
- Kosmogonia** g. nauka o
powstaniu świata; kos-
mogrofia g. opisanie
świata; kosmologia g.

nauka o budowie i naturze wszechświata.

Kosmopolita *g.* obywatel świata, kierujący się zasadą: gdzie dobrze tam ojczyzna (*ubi bene ibi patria*), uważający świat za ojczyznę; kosmopolityzm, teoria o obywatelstwie całego świata, zasada „gdzie dobrze tam ojczyzna” połączona z obojętnością na sprawy swego kraju.

Kosmorama *g.* rodzaj panoramy, przedstawiającej malownicze widoki.

Kosmos *g.* świat, wszechświat.

Kostyczny *ł.* złośliwy, szydreczy, uszczypliwy.

Kostyum *f.* ubiór strój.

Koszenila *f.* owad z rodziny czerwców służący do wyrabiania purpurowej farby.

Kotara *tat.* namiot, osłona, zasłona nad łóżkiem.

Koterya *f.* tyle co klika; łagodniejsze od tego wyrazu, ale mimo to ujemne określenie jakiegoś stronnictwa lub związku osób dla pewnego celu się łączących.

Kotować *f.* numerować (n. p. akta), położyć cenę na co; wciągnąć do cennika giełdowego (ceduła kursów), stąd papiery kotowane, papiery war-

tościowe, których kurs prowadzi giełda w ewidencji.

Koturn *g.* wysokie teatralne obuwie starożytnych aktorów greckich.

Kozeta *f.* mała kanapka.

Kraby *hol.* gatunek raków.

Krach *n.* trzask; liczne i nagłe bankructwa w jednym czasie, wywołujące popłoch na giełdzie.

Kraniologia *g.* nauka o czaszce; kranioskopia *g.* nauka wnosząca z budowy czaszki o władzach umysłowych i charakterze człowieka.

Krazer *g.* otwór wulkanu.

Kreacya *ł.* tworzenie, utwór.

Kreatura *ł.* stworzenie zw. w znaczeniu pogardliwym człowiek, którego uczyniły urzędnikiem lub dygnitarzem nie zasługi, lecz protekcyja.

Kredyt *ł.* zaufanie, udzielenie pożyczki.

Kredytywa *f.* akredytywa, list uwierzytelniający, piśmienne pełnomocnictwo, dawane posłom uwierzytelnionym przy obcych dworach.

Kremacya *ł.* palenie zwłok ludzkich; krematoryum, zakład do palenia zwłok.

Kreole *h.* dzieci Europejczyków urodzone w gorących krajach.

- Kreować** ł. wybierać, mianować; kreować posadę lub urząd, tworzyć.
- Kreozot**, olej trujący znajdujący się w smołe drzewnej, używany jako środek przeciw zgniliznie.
- Krepa** *f.* ciężka gaza.
- Krescencya** ł. (wzrost), plon zboża.
- Kretyn** *f.* człowiek małego wzrostu, upośledzony na ciele i umyśle, idyota; stąd kretynizm.
- Krezus**, król Lidyi, sławny z bogactw; stąd przen. bogacz.
- Kronglas** (z angielsk. crown-glass) czyste szkło używane do wyrobów optycznych, na soczewki i t. p.
- Kronika** *g.* historia porządkiem lat (chronologicznym) pisana; kronikarz, autor kroniki.
- Krucyaty** ł. wojny krzyżowe.
- Krucyfiks** ł. krzyż z wyobrażeniem zawieszono go na nim Chrystusa.
- Krup** *f.* silne zapalenie krtani, dławiec.
- Krupier** *f.* pomocnik trzymającego bank w zakładach gry.
- Kryminalista** ł. uczony badacz zbrodni i prawa karnego; niewł. używane też w znaczeniu tem, co kryminalnik tj. zbro-
- dniarz więzieniem karnym.
- Krypta** *g.* kaplica podziemna, tajemna pieczara, grobowce podziemne.
- Kryptografia** *g.* pisanie tajemnym pismem; kryptogram, pismo zrozumiałe dla wtajemniczonych.
- Kryptonim** *g.* autor ukrywający swe nazwisko, podpisujący się n. p. pierwszymi literami lub innymi znakami.
- Kryterium** *g.* istotne oznaki (cechy) służące za podstawę do wydania sądu.
- Krytyczny** *g.* ściśle naukowo rzecz rozbiegający; niepomyślny, przykry.
- Krytyka** *f.* ocena, sąd naukowy o czemś.
- Krytykować** *g.* oceniać, wydawać sąd naukowy.
- Kryzys** *g.* chwila decydująca i okoliczności, rozstrzygające o obrocie rzeczy; przesilenie się choroby; przesilenie społeczno-gospodarcze w produkeyi i t. p.
- Ksantypa** *g.* żona Sokratesa sławna z złośliwości i swarów; stąd przen. zła żona, kłótniwa kobieta, jędza.
- Ksylograf** lub ksyloglif *g.* snycerz, rzeźbiarz (w drzewie).
- Ksylografia** *g.* sztuka drzeworytnicza, sztuka ro-

bienia drzeworytów.

Kubliczny *g.* sześcienny.

Kullnarny *ł.* dotyczący kuchni.

Kullsy *f.* ściany ruchome, tworzące boczne dekoracje teatralnej sceny; za kulisami, skrycie; kulis, część giełdy, gdzie zawierają interesa giełdźiarze nie należący do giełdy t. z. kuliserzy.

Kulminacyjny punkt *ł.* punkt, stopień najwyższy, najwyższa chwila.

Kult *ł.* cześć religijna; kulturkampf *n.* przezwisko walki religijnej wszczętej przez Bismarka przeciw kościołowi katolickiemu.

Kultura *ł.* umiejętna uprawa roli, oświata; kulturträger, (niosący oświatę *n.*) u nas w pogardliwym znaczeniu nazwa Niemców i innych narzucających swą oświatę i język.

Kumulacja *ł.* nagromadzenie, równoczesne piastowanie kilku urzędów.

Kumys *tat.* napój z kobyłego mleka.

Kunktacja *ł.* zwlekanie, ociąganie się; w taktyce, unikanie bitwy, dręczenie przeciwnika unikaniem ozięznego zetknięcia się; kunktator, zwlekający (umyślnie).

Kupelacja *ł.* oddzielenie za pomocą ognia złota i sre-

bra od innych metali; oddzielenie.

Kupido *ł.* kupidyn; amor, bożek miłości.

Kuplerstwo *f.* stręczenie do niemoralnych czynów *n. p.* do nierządu.

Kuplet *f.* wierszyk, piosnka wesola.

Kupon *f.* wycinek, przekaz na procenty, dołączany do papierów wartościowych, za którego okazaniem otrzymuje się wypłatę płynnego procentu.

Kuracja *ł.* leczenie.

Kurant *f.* (bieżący), moneta obiegowa; śpiewka.

Kuratela *ł.* opieka nad pełnoletnimi, urzędownie rozciągnięty nadzór nad osobą i jej majątkiem *n. p.* nad marnotrawcą, kretynem, obłąkanym; kurator *ł.* opiekun zawiadujący sprawami osób oddanych pod kuratelę, zawiadowca spraw fundacyi naukowych, dobroczynnych i t. p.

Kuraż *f.* (courage) odwaga, śmiałość.

Kurenda *ł.* okólnik, pismo obiegowe (zw. kościelne kurendy biskupie).

Kurhan *pers.* mogiła.

Kurs *f.* bieg, jazda, cena obiegowa; cena papierów wartościowych notowanych na giełdzie.

Kursoryczny *ł.* szybki, po-

- spieszny, n. p. czytanie, wykład naukowy nie przerywany wyjaśnieniami.
- Kursywa** *ł.* rodzaj druku podobny do pisanych liter.
- Kurtaż** *f.* (courtage) wynagrodzenie należące się stręczycielowi giełdowemu.
- Kurtuazya** *f.* uprzedzająca grzeczność, dworskość.
- Kurtyna** *f.* zasłona sceny.
- Kurtyzanka** *ł.* dworaczka, zalotnica, nierządnicza.
- Kurya** *ł.* dwór i rząd pański; okręg wyborczy.
- Kuryer** *f.* goniec; kuryerski *f.* szybko pędzący n. p. pociąg.
- Kustosz** *ł.* pilnujący, dozorujący, urzędnik biblioteczny lub muzealny.
- Kwadrant** *ł.* czwarta część koła i łuku koła podzielonego na stopnie; przyrząd do mierzenia kąców.
- Kwadrat** *ł.* czworobok umiarowy o równych bokach; kwadratura koła, wykazanie że kwadrat i koło są jednym i teńsamem, a więc zadanie niemożliwe do rozwiązania.
- Kwadrować** *ł.* przypadać, stosować się.
- Kwakier** *a.* (dosł. drzący), sekta religijna protestancka.
- Kwalifikacya** *ł.* uzdolnienie, dowody tegoż uzdolnienia do pewnych czynności n. p. do urzędowania.
- Kwarantana** *f.* miejsce i czas przeznaczony na zatrzymanie się osób, zwierząt tudzież przechowanie przedmiotów pochodzących z krajów dotkniętych zarazą.
- Kwarta** *ł.* czwarta część (n. p. garnca), nazwa czwartego tonu licząc od zasadniczego (w muzyce), rodzaj cięcia w szermierce.
- Kwartal** *ł.* czwarta część roku; dzielnica miasta.
- Kwartet** *ł.* utwór na cztery głosy, lub 4 instrumenty.
- Kwaterna** *ł.* mieszkanie wojskowego; leże wojskowe; stąd kwaterować, kwaterunek.
- Kwaterno** *ł.* cztery numery (w loteryi liczbowej).
- Kwef** *tur.* zasłona twarzy u kobiet na wschodzie.
- Kwerenda** *ł.* poszukiwanie, szperanie.
- Kwesta** *ł.* zbieranie datków na rzecz biednych, na klasztor i t. p. cele; kwestarz, chodzący po kwescie.
- Kwestya** *ł.* pytanie, rzecz do rozstrzygnięcia; kwestyonaryusz lub kwestyonarz, zbiór, szereg py-

tań rozesyłany do różnych osób lub też przedłożony komuś, celem uzyskania odpowiedzi; kwestyonować *ł.* podać w wątpliwość, zatrzymać urzędownie rzecz jakąś przy przewozie lub sprzedaży jako podejrzaną.

Kwiytyzm *ł.* szukanie szczęścia w spokoju, beczynności.

Kwinta *w.* piąty ton od głównego; jedna ze strun skrzypcowych.

Kwinterno *ł.* pięć numerów (w loteryi liczbowej).

Kwintesencya *ł.* najsilniejszy wyciąg, treść sama, istota rzeczy.

Kwintet *w.* kompozycya na 5 głosów lub tyleż instrumentów.

Kwirynał *ł. i wł.* pałac królewski w Rzymie; dwór włoski.

Kyrie elejson *g.* Panie zmiłuj się!

L.

L. cyfra rzymska = 50.

Labialny *ł.* wargowy (np. spółgłoski).

Labirynt *g.* nazwa mitycznej budowli o ogromnej ilości sal i krużganków na wyspie Krecie, który Dedal sztukmistrz dla króla Minosa miał zbu-

dować; z budynku niepodobna było znaleźć wyjścia, stąd przen. sprawa lub rzecz zawikłana, nierozwiązalna; gmach w którym się można zabłąkać.

Laborant *ł.* pracujący w laboratorium.

Laboratoryum *ł.* pracownia zw. chemiczna.

Lacrimoso lub **lagrimoso** *w.* w muzyce, żawo, żałośnie.

Lady *a.* (ledi) pani, dama w Anglii.

Lafa *tur.* płaca miesięczna.

Laguny *w.* bagniste niziny na wybrzeżu Adryatyku tworzące wysepki i kanały.

Lalk *ł.* braciszek zakonny; człowiek nie mający dokładnego pojęcia o pewnej sprawie lub nauce.

Lalsser falre, lalsser passer (aller) *f.* (lese ferlese pase), zawada ekonomiczna, żądająca swobody konkurencyi.

Laka *ar.* guma żywiczna.

Lakmus *ł.* błękitnik, niebieski barwik roślinny, lakmusowy papier, papier nasycony sokiem błękitniku, przybierający w kwasach czerwoną barwę.

Lakonicznie *g.* zwięźle, krótko, węzłowato; lakonizm *g.* sposób jędrnego

a krótkiego wypowieda-
nia myśli.

Laktometr (laktoskop) *g.*
przyrząd do mierzenia
dobroci mleka.

Lama *tybet.* mongolski ka-
płan Buddy; rodzaj ma-
teryi przetykanej złotem
lub srebrem; tkanina
wełniana; oblamowanie
sukni (stąd lamować);
zwierzę tybetańskie.

Lament *ł.* krzyk bóleści,
skarga, użalenie się, stąd
lamentacye, lamentować.

Lampas *tur.* pas odmien-
nego koloru *n. p.* u spo-
dni, u czapki i *t. p.*

Lamperya *ł.* obicie dolnej
części ściany deszczuł-
kami, lub pomalowanie
ciemniejszą farbą.

Lamplon *f.* mała lampka
do illuminacyi.

Lamprofonia *g.* czystość i
doniosłość głosu w mu-
zyce.

Lamus *n.* budynek muro-
wany, od ognia zabez-
pieczony, służący do
przechowania rozma-
itych rzeczy.

Lanca *f.* pika ułańska z cho-
ragiewką.

Lancet *f.* nożyk do opera-
cyi chirurgicznych.

Landara *w.* stara karetka
podróżna.

Lando *f.* powóz długi o je-

dnakowo szerokich sie-
dzeniach.

Landsz turm *n.* pospolite ru-
szenie.

Landwera *n.* obrona krajo-
wa.

Lankastra metoda *a.* me-
toda pedagogiczna wza-
jemnego uczenia się
dzieci.

Lansady *f.* łukowe skoki
konia, (skoki szczupa-
kiem).

Lansler *f.* ułan; taniec
francuski.

Laparotomia *g.* cięcie ce-
sarskie.

Lapldarny styl *ł.* krótki a
zwięzły sposób wyraża-
nia się i pisania.

**L' appetit vient en man-
geant** *f.* (lapeti wię an
manżan) apetyt wzмага
się wraz z jedzeniem.

Lapsus calami *ł.* błąd pió-
ra, popełniony przez po-
spiech lub nieuwagę.

Lapsus linguae *ł.* mimowol-
ny błąd w mowie.

Lar i lary *ł.* mityczne o-
piekuńcze duchy domu.

Larghetto *w.* nieco zwolna
(w muzyce).

Largo *w.* zwolna.

Largo assai *w.* całkiem
wolno, uroczyście.

Larl farl *ł.* niedorzeczność,
brednie.

Larum *f.* alarm.

Larwa *ł.* poczwarzka owa-
du, straszdyło, widmo

Laryngoskop *g.* wziernik krtani.

Lasciate ogni speranza *w.* porzućcie wszelką nadzieję.

Laserować, (wyrażenie malarskie), pociągnąć rozrzedzoną farbą na białem lub srebrnem tle, tak aby barwa tła prześwidłała.

Lasso, **Lazo** *hiszp.* rzemień długi z kulą służący do chwytania zwierząt.

Lateralny *ł.* boczny, poboczny, postronny.

Laterować *ł.* zliczać sumę cyfr jednej strony celem przeniesienia na drugą.

Latryna *ł.* dół przeznaczony na odchody, wychodek.

Latyfundya *ł.* wielkie dobra ziemskie.

Latynizmy *ł.* zwroty właściwe językowi łacińskiemu.

Laudemlum *ł.* opłata za prawo wieczystej dzierżawy.

Laur *ł.* wawrzyn, którym wieńczono bohaterów, stąd laury, tryumfy.

Laureat *ł.* uwieńczony za odznaczenie się w naukach lub sztuce.

Lawa *w.* stopiona masa wydobywająca się z wulkanów.

Laweta *f.* osada działa

(armaty) z przyrządem do kierowania.

Lawina *n.* ogromna masa śniegu staczająca się z gór.

Lawirować *n.* żeglować przy przeciwnym wietrze w zygzak, aby nie stracić kierunku, działać ostrożnie a przebiegle.

Lawn-tennis *a.* gra ogrodowa w piłki, podbijane t. zw. raketami.

Lawować *ł.* nakładać rozwodnioną farbą lub tuszem rysunki.

Lazaret *ł.* szpital.

Lazaroni *w.* żebracy w południowych Włoszech.

Lazur *ł.* minerał; błękitna, lazurowa barwa, błękit.

Łażować, **folgować**, **pobłażać** (w grze w karty).

Leader *a.* (lider) przywódca stronnictwa.

Legacya *ł.* poselstwo.

Legalizować *ł.* urzędownie potwierdzić prawdziwość n. p. podpisu, uwierzytelnić, prawnie uznać; legalizacya, prawne uwierzytelnienie np. podpisu przez urząd lub przez notaryusza.

Legalny *ł.* prawny, zgodny z prawem.

Legat *ł.* poseł papieski; zapis, jako rozporządzenie ostatniej woli.

Legato *w.* grać łącząc i zlewając tony.

Legatura ł. przymieszanie nieszlachetnego metalu do szlachetnego.

Lege artis ł. według prawideł sztuki, po mistrzowsku.

Legenda ł. opis zdarzenia z życia świętego, podanie pełne cudowności.

Leggere w. lekko, bez nacisku (w muzyce).

Legia ł. oddział wojska; legia honorowa, instytucya orderu legii; legion, wielki oddział wojska złożony z ochotników, nie wchodzący w skład armii stałej.

Legionista ł. żołnierz (polski) należący do legionów, będących w służbie francuskiej.

Legislacya ł. prawodawstwo; legislatura i legislatura f. władza, ciało prawodawcze.

Legitymacya ł. udowodnienie tożsamości osoby na podstawie dokumentów; wykonanie praw pewnych, stąd legitymować się ł. praw swoich dowodzić, wykazywać się dokumentami.

Legitymiści f. we Francyi, zwolennicy dziedzicznej monarchii.

Legować ł. zapisać, przekazać.

Lekcyja ł. wykład przed-

miotu, wyjątki z pisma św.

Leksykograf g. autor słownika; leksykografia g. układanie słowników; leksykologia g. nauka o pochodzeniu, znaczeniu i używaniu wyrazów, leksykon g. słownik; zbiór wyrazów z podaniem ich znaczenia.

Lektor ł. czytający, tytuł profesorów języków nowoczesnych na uniwersytecie; lektura, czytanie, czytelnictwo.

Lektyka ł. krzesło lub kanapka nakryta do noszenia ludzi.

Lelum-Polelum, starosłowiańskie bóstwo; przen. ślamazarność, niedołęźność.

Lemma g. założenie, zdanie bez dowodzenia przyjęte z pewnej nauki.

Lenno n. średniowieczne prawo panów t. zw. „lennych“ nad gruntami lenników; lennictwo, dobra lenne; lenny, hołdowniczy.

Lentando w. (w muzyce) zwalniając.

Lente ł. powoli, ze spokojem.

Leptograficzne pismo g. drobniutkie pismo.

Leptologia g. wykrętna mowa, przebiegłość w mówieniu, krętaćwo.

Le rol est mort, vive le rol *f.* (lö rua e mor, wiw lö rua) król umarł, niech żyje król! (powitanie nowowstępującego na tron monarchy).

Letarg *g.* śmierć pozorną.

L' état c' est mol *f.* (leta se mua) państwo to ja! (słowa Ludwika XIV.)

Lete *g.* mityczna rzeka zapomnienia.

Leukopatya *g.* blednica.

Lewant *w.* kraje wschodnie, Turcya azyatycka; lewantyński handel, handel z krajami wschodnimi.

Lewar *ł.* przyrząd do podnoszenia ciężarów; przyrząd do przelewania płynów.

Lewiatan *hebr.* olbrzymi bajeczny potwór morski.

Lex tallonis *ł.* prawo odwetu.

Libacya *ł.* ofiara z wina u starożytnych; nadmierne użycie wina.

Libella *ł.* waga do oznaczania poziomu; ważka (owad).

Liberalizm *ł.* wolnomyślność, dążenie do swobód obywatelskich; liberalny, wolnomyślny.

Libertyn *ł.* niedowiarek, rozpustnik.

Liberum veto *ł.* prawo możności zerwania uchwał sejmowych przez jednego posła za pomocą za-

łożenia t. zw. „veto“ (w Polsce).

Liberya, ubranie służby.

Libracya *ł.* wahanie się.

Librecista *ł.* układający tekst do oper; libreto *w.* tekst czyli słowa opery.

Licencya *ł.* wolność; licentia poetica, wolność poetycka w używaniu niezwykłych form lub w budowie wiersza.

Licet *ł.* wolno, jest dozwolone.

Liceum *g.* średni zakład naukowy tyle, co gimnazjum.

Licytacya *ł.* publiczna sprzedaż polegająca na przetargu, publiczny przetarg.

Lieutenant *ł.* (lejtnant) oficer, porucznik.

Liga *f.* związek, przymierze.

Ligato *w.* w muzyce: w sposób łączący tony.

Likier *f.* wódka słodka, zaprawna.

Likwidacya *ł.* obrachunek należności, ostateczne obliczenie; stąd likwidacyjna komisya, likwidacyjny termin, t. j. czas sądownie wyznaczony wierzycielom do zgłaszania się z pretensjami; likwidacyjne listy, papiery wartościowe stanowiące odszkodowanie właścicieli ziemskich za uwłaszczenie wło-

- ścian ; wreszcie „likwidować“, wykazać dowodami swą pretensyę, uznać płynność pretensyi ; także: zwijać interes.
- Likwor** ł. płyn ; likwory, wódki słodkie.
- Lilliput**, człowiek bajecznie mały.
- Liman** tur. szerokie, błotniste ujście rzeki.
- Limfa** ł. płyn bezbarwny składem do krwi podobny krążący w organizmie w limfatycznych naczyniach (rureczkach), krowianka ; limfatyk, człowiek, u którego w organizmie przeważa limfa, człowiek powolnego usposobienia.
- Limitować** ł. ograniczyć ściśle, oznaczyć, ustanowić, odroczyć.
- Lincz** także Lynch (*ang.* Lynch) wyrok doraźny ludu i doraźna kara, zwykle przez powieszenie ; stąd linchować, doraźnie ukarać śmiercią.
- Lingwista** ł. znawca i badacz języków.
- Lingwistyka** ł. znajomość i badanie języków.
- Linia demarkacyjna** ł. linia odgraniczająca.
- Liniowe wojsko**, wojsko regularne ; liniowe okręty, okręty wojenne.
- Linoleum** ł. mieszanina kauczuku i korku, używana na chodniki.
- Lir** w. moneta obiegowa włoska równa frankowi.
- Lira** g. starodawny muzyczny instrument ; symbol poezyi ; liryczny g. śpiewny, pełen uczucia ; poezya liry zna, opiewająca przeważnie uczucia ; liryk g. poeta liryczny.
- Literalny** ł. dosłowny.
- Literat** ł. pisarz, autor, żyjący z prac literackich ; uczony pracownik na polu piśmiennictwa ; literatura ł. ogół piśmiennych utworów odzwierciedlających życie duchowe i rozwój oświaty narodu.
- Litkup** n. w zwyczaju będący poczęstunek po dokonaniem kupnie.
- Litochromia** g. litografowanie barwnych obrazów — tyle, co chromolitografia.
- Litofania** g. sztuka wyrobienia na pół przezroczystych obrazów na porcelanie.
- Litofity** g. skamieniałe rośliny.
- Litoglifika** g. sztuka wyrzynania na kamieniach.
- Litograf** g. rysownik i rytownik na kamieniu, tudzież ogólnikowo: pracujący w litografii, właściciel zakładu litograficznego.

- Litografia** *g.* sztuka rytowania na kamieniu; przemysł (artystyczny) polegający na rozmnażaniu za pomocą płyt kamiennych utworów sztuki, pisma i t. p.; zakład, w którym odbijają pismo i ryciny sposobem litograficznym.
- Litoralny** *ł.* kraj, nadbrzeżny.
- Litotomia** *g.* wydobycie kamienia (w chirurgii).
- Litura** *ł.* wykreślenie, zatarcie pisma.
- Liturgia** *g.* porządek odprawiania nabożeństwa wraz ze wszystkimi odnoszącymi się doń przepisami; liturgiczny, dotyczący nabożeństwa; liturgika, opisanie i wyjaśnienie kościelnych obrzędów.
- Liwerant** *n.* przedsiębiorca, dostawca hurtowny (zw. dla wojska), stąd liwerować, liwerunek.
- Loco** *ł.* w miejscu.
- Logiczność** *ł.* ścisłość myślenia i rozumowania; logiczny *g.* odpowiedni prawdom rozumnego myślenia; logika *g.* (myślenie), nauka badająca i podająca prawidła rozumnego myślenia.
- Logografia** *g.* kronikarstwo.
- Logogryf** *ł.* zagadka głowska polegająca na przedstawieniu głosek i zgłosek.
- Lojalność** *f.* trzymanie się, ustaw, wierność, prawość; lojalny *f.* trzymający się ustaw, wierny, prawy.
- Lokacya** *ł.* umieszczenie; zamieszczenie na wyższym lub niższym miejscu w klasyfikacyjnym spisie uczniów.
- Lokal** *ł.* mieszkanie.
- Lokalizować** *ł.* umiejscowić; ograniczyć na pewne miejsce *n. p.* ogień.
- Lokalny** *ł.* miejscowy.
- Lokomobila** *ł.* motor parowy (maszyna parowa), dający się przewozić.
- Lokomocya** *ł.* zmiana miejsca; lokomocyjny *ł.* ułatwiający przenoszenie się z miejsca na miejsce.
- Lokomotywa** *ł.* motor parowy poruszający się z miejsca; parowóz, parochód.
- Lokować** *ł.* umieszczać, ustawić, umieszczać kapitał na procenty.
- Lokucya** *ł.* sposób wyrażania się.
- Lombard** *w.* zakład zastawniczy.
- Lont** *n.* sznurek nasycony zapalną materią, służący do zapalania broni palnej (dawniej), materii wybuchowych, *min* i t. p.

Lord a. tytuł szlachty wysokiej w Anglii.

Loreta f. dama półświata.

Los n. przeznaczenie, zdarzenie, przygoda, dola; szczęście i nieszczęście; bilet loteryjny.

Lotto, loterya w. gra publiczna, w której stawiający na pewien numer w stosunku do stawki zyskuje prawo do wygranej.

Louvre f. (luwr) dawny pałac królewski w Paryżu mieszczący liczne zbiory sztuk pięknych.

Lowelas f. uwodziciel.

Łoża f. przegródka dla widzów w teatrze; łoża masońska, miejsce zgromadzenia wolnych mularzy.

L. s. (Loco sigilli) ł. miejsce pieczęci; miejsce na odpisie odpowiadające temu miejscu w oryginalnym dokumencie, gdzie się pieczęć znajduje.

Lubryka ł. czerwona kredka, używana przez stolarzy.

Lucyper ł. szatan; wódz szatanów.

Lucida Intervalla ł. patrz dilucida.

Ludwisarnia, fabryka, w której odlewają działa, moździerze, dzwony i t. p.

Luldor f. moneta złota = 20 franków,

Luka n. otwór, dziura, wyłom, brak czego,

Lukratywny ł. zyskowny, korzystny.

Luksus ł. zbytek, przepych.

Lukubracya ł. nocna naukowa praca.

Lukulusowa uczta ł. przen. bardzo zbytkowna uczta.

Lumen ł. światło, przen. człowiek bardzo świątły; luminarz ł. znakomitość.

Lunacye ł. zmiany księżyca.

Lunatyk ł. człowiek chodzący we śnie po nocy przy świetle księżyca; lunatyzm, chorobliwy stan objawiający się chodzeniem we śnie.

Lunch a. (löncz) drugie śniadanie, przekąska.

Luneta f. przyrząd optyczny przybliżający oddalone przedmioty.

Lupa f. soczewka powiększająca, służąca do obserwowania drobnych przedmiotów.

Lustracya ł. przegląd, rewizya; stąd lustrator.

Luzować n. zmieniać n. p. żołnierza na posterunku.

Luzak, sługa obozowy.

Lynch a. ob. Lincz.

£.

£. znaczy funt sterling = 10 zł. w. a.

Łaszł n. miara = 3840 litrom; waga okrętowa = 1865 kł.

M.

- M.** cyfra rzymska znacząca 1.000.
- Maceracya** *ł.* rozmięczenie, wymoczenie; macerować, moczyć, mięczyć, czynić kruchem; wymacerowany, wymoczony; wyniszczony.
- Machlavelizm** *w.* przebiegłe i przewrotne postępowanie.
- Machina** *ł.* przyrząd służący do odpowiedniego skierowywania i oszczędzania siły, do przenoszenia jej, tudzież do wytwarzania.
- Machinacya** *ł.* podstępne działanie, knowanie, mactwo.
- Machinalnie** *ł.* bezwiednie np. poruszać się, działać.
- Madame** *f.* pani.
- Madapolam** *f.* cieniutki francuski batyst.
- Mademoiselle** *f.* (madmuazel) panna.
- Madonna** *w.* obraz Najśw. Panny.
- Madras**, półjedwabna tkanina.
- Madrygał** *f.* krótki wierszyk żartobliwej treści, zawierający dowcipny komplement i t. p.
- Madziar, Madyar, Węgier.**
- Maestoso** *w.* wzniosłe, uroczyście, majestatycznie.
- Maestro** *w.* mistrz.
- Ma fol** *f.* (ma foa) na honor, doprawdy.
- Mag** *pers.* astrolog, czarnoksiężnik.
- Mag.** skrócony wyraz Magister.
- Magazyn** *f.* skład większy; magazynier, zarządzający składem.
- Magia** *g.* sztuka czarnoksięska; sztuka wywoływania zdumiewających zjawisk z pomocą fizyki i chemii; magiczny *g.* czarodziejski; magik *g.* biegły w sztukach magicznych.
- Magister** *ł.* stopień naukowy uniwersytecki.
- Maglstrat** *łac.* władza; zwierzchność gminna miasta; budynek mieszczący w sobie zwierzchność miasta; magistratura *ł.* władza zwierzchnia; urząd.
- Magna charta** *ł.* dokument stanowiący podstawę konstytucyi angielskiej.
- Magnat** *ł.* wielki pan; bogacz.
- Magnaterya** *ł.* zasobna arystokracya.
- Magnes** *ł.* minerał posiadający własność przyciągania metali; przenośnie przedmiot przyciągający; magnesować *ł.* udzielać żelazu własności magnesu (przyciągania); magnesowa igła,

metalowa strzałka osadzona na osi pionowej zwracająca się końcem stale ku północy i służąca do rozpoznania stron świata; magnetyczny ł. przyciągający; magnetyzm ł. zjawiska siły magnetycznej; t. zw. magnetyzm zwierzęcy oznacza ogół zjawisk połączonych ze snem sztucznym; zjawiska te znane są pod nazwą mesmeryzmu; magnetyzować ł. wprawiać w t. z. sen magnetyczny.

Magnificus ł. dostojny. tytuł rektora uniwersytetu; magnifika ł. pani, kobieta okazała, wystrojona; żona (w żartobliwym znaczeniu).

Mahabharata *ind.* poemat indyjski epiczny zawierający 100.000 wierszy.

Mahdi *arab.* prorok, przywódca wojny religijnej w Egipcie.

Mahometanizm *arab.* religia ustanowiona przez Mahometa; Islam.

Majestat ł. wielkość, wspaniałość, godność zwierzchników państw; majestatyczny ł. wspaniały.

Majoliki *w.* naczynia gliniane, powleczone białą lub kolorową emalią.

Majones *f.* (właściwie) pianą z bitej oliwy.

Major ł. wyższy stopień oficerski.

Majorat ł. przez władzę uznane prawo familjne, mocą którego majątek przechodzi niepodzielnie na najstarszego syna lub najbliższego krewnego; posiadłość przywiązana do tegoż prawa.

Major domus ł. marszałek domu.

Majorowa tonacya *w muz.*, tonacya lub gama o wielkiej tereyi, składającej się z dwóch całych tonów; dur.

Majorytet ł. większa liczba głosów, przewaga; stąd majoryzować, przewagę swą innym przygnębiać.

Makademizacya *a.* system budowania dróg z kamieni drobno tłuczonych.

Makaronizm *w.* styl, sposób mówienia polegający na mieszaniu cudzoziemskich zwrotów i wyrażań do ojczystej mowy; okres makaroniczny — w literaturze polskiej, zakazony makaronizmem.

Makata *arab.* drogie obicie z tkaniny jedwabnej, przetykanej srebrem lub złotem.

Makintosz *a.* materya nie-

- przemakalna, płaszcz z tejże materyi.
- Makrobiotyka** *g.* sztuka długiego życia.
- Makrologia** *g.* rozwlekłość mowy.
- Maksyma** *ł.* zasada, zdanie wypowiedziane jakąś zasadę.
- Maksymalnie** *ł.* najwyżej, najwięcej, o ile można.
- Makulatura** *ł.* papier zepsuty nieudalęm pismem lub drukiem: pierwsze odciski na prasie, drukarskiej które się wyrzuca, tudzież nieudalę druki; stąd papier ma nie nie przydatny, chyba do obwijania przedmiotów.
- Makuła** *ł.* plama.
- Mala fide** *ł.* w złej wierze.
- Mal à propos** *f.* nie w porę.
- Mala nota** *ł.* zła kreska.
- Malarya** *w.* rodzaj febry.
- Maleficium** *ł.* zbrodnia.
- Malentendu** *f.* (malantandiu) nieporozumienie.
- Male parta** *ł.* źle nabyte rzeczy; majątek nieuczciwie nabyty.
- Maligna** *ł.* silna gorączka połączona z majaczeniem.
- Malkontent** *f.* niezadowolony ze stosunków n. p. politycznych lub społecznych.
- Maltretować** *f.* źle się z kimś obchodzić.
- Maltuzyanizm** *a.* teoria angielskiego ekonomisty Malthusa, według której państwo winno powstrzymać zbyt szybki wzrost ludności.
- Malwersacya** *ł.* sprzeniewierzenie, oszustwo.
- Malum necessarium** *ł.* konieczne złe, złe nieuchronne, nieuniknione.
- Mamelucy** *arab.* mahometaniścy słudzy, niewolnicy, pochodzący z chrześcijańskich rodziców, odszczepieńcy.
- Mamona** *chaldejs.* pieniądze, skarby, bogactwa.
- Mamut** *lat.* olbrzymie przedpotopowe zwierzę.
- Mandaryn** *port.* wysoki urzędnik w Chinach.
- Mandat** *ł.* polecenie, pełnomocnictwo, zlecenia dane posłowi przez wyborców.
- Mandataryusz** *ł.* pełnomocnik, dawniejszy urząd w Austrii.
- Manekin** *a.* duża lalka o ruchomych członkach; człowiek niesamodzielny.
- Mane - Tekel - Fares** *chaldejs.* zważono, obliczono, osądzono; zapowiedź zniszczenia.
- Manewr** *f.* podstęp, wykręt; manewrować, ćwiczyć w obrotach (wojsko); przemyślnie działać, używać wybiegów,

- podstępu; manewry, ćwiczenia wojskowe.
- Maneż** *f.* ujeżdżalnia.
- Mania** *g.* obłąd, namiętny popęd, skłonność ku czemu; maniak *g.* obłąkany.
- Maniera** *f.* ułożenie, sposób zachowania się; manierowany, wymuszony.
- Manifest** *f.* publiczna odezwa panującego do narodu.
- Manifestacya** *f.* publiczne wyjawienie zasad myśli, lub uczuć; manifesto-
wać *ł.* okazywać, jawnie przedstawiać.
- Manipulacya** *f.* czynność biurowa polegająca na usługach więcej mechanicznych, aniżeli conceptowych.
- Mankament** *ł.* uchybienie, błąd.
- Manometr** *g.* narzędzie do mierzenia prężności gazów i pary wodnej.
- Mantyka** *g.* zrządca, nuzdziarz.
- Mantyla** *w* zarzutka damska, pelerynka.
- Mantyna** *f.* rodzaj jedwabnej materyi.
- Manuale** *ł.* podręcznik, książka podręczna.
- Manufaktura** *ł.* rękodzielnictwo; wyrobę rękodzielnicze.
- Manu propria** *ł.* własnoręcznie.
- Manuskrypt** *ł.* rękopis.

- Marazm** *g.* wycieńczenie, osłabienie wskutek starości.
- Marcepan** *w.* ciastko z migdałów i cukru.
- Marchande des modes** *f.* (marszan de mod) modniarka.
- Margaryna** *f.* sztuczne masło, fabrykowane z łożu.
- Margiel**, gatunek ziemi, złożonej z gliny, wapna i piasku.
- Margines** *ł.* brzeg książki lub papieru czysty (nie zadrukowany lub zapisany).
- Marka** *n.* pieniądz niemiecki = 60 ct.; znaczek, znak ochronny wyrobów przemysłowych.
- Markler** *ł.* obsługujący przy bilardzie.
- Markletanka** *f.* handlująca wiktuałami w obozie lub podczas marszu wojska.
- Markiz** *f.* margrabia; markiza *f.* margrabina; ruchomy płócienny daszek nad oknem.
- Marmelada** *f.* roztartą masą z owoców gotowanych z cukrem.
- Maroder** *f.* żołnierz odłączający się od wojska lub opóźniający się z powodu słabości.
- Maronlci**, chrześcijańska sekta w Syryi.
- Maroquin** *f.* (marokę) skóra kozła farbowana i de-

- likatnie groszkowana; sałian.
- Mars** *ł.* bożek wojny; groźna postać, groźny wyraz twarzy; planeta; marsowy, wojenny, groźny; marsowaty, nasrożony.
- Marselina** *f.* lekka jedwabna materya.
- Marsylianka** *f.* pieśń z czasów rewolucyi francuskiej.
- Martyrologium** *g.* dzieje życia i śmierci męczennika.
- Maryasz** *f.* rodzaj gry w karty.
- Maryaż** *f.* związek małżeński, ożenienie.
- Maryonetka** *f.* lalka o ruchomych członkach, człowiek bez własnej woli, popychadło.
- Marynarz** *ł.* żeglarz; marynarka, ogół okrętów wojennych pewnego państwa; rodzaj ubrania.
- Marynować** *f.* zaprawiać octem i korzeniami; stąd przen. długo coś przechowywać bez użytku; marynata, marynowane *n. p.* ryby.
- Masa konkursowa** *ł.* majątek dłużnika oddany sądownie do podziału między wierzycieli konkursowych.
- Masakrować** *f.* mordować, niszczyć, zbić.
- Masarz** *f.* wedliniarz.
- Masaż** *f.* rozcieranie i ugniatanie ciała, w celach leczniczych, mięsienie.
- Maska** *f.* osłona twarzy naśladowująca twarz ludzką lub zwierzęcą; przen. udawanie; fałsz, obłuda.
- Maskarada** *f.* zabawa w maskach.
- Maskarony** *w.* potworne twarze umieszczane jako ozdoby architektoniczne nad oknami lub drzwiami.
- Maskować się** *f.* zasłaniać się, udawać, być obłudnym.
- Mason** *f.* wolny mularz; masonerya, wolnomularstwo.
- Mastodont** *g.* olbrzymie zwierzę przedpotopowe w rodzaju słonia.
- Mastyks** *g.* rodzaj żywicy.
- Masztalerz** *n.* dogładający koni, stajenny.
- Maszyna** *ob.* machina.
- Maszynerya** *ł.* urządzenie wewnętrzne jakiegoś przyrządu; urządzenie scenicznych ruchomych dekoracyj.
- Maślacz** *węg.* gatunek węgierskiego wina.
- Mat** *f.* matowy, bez połysku; w grze w szachy: przegrana.
- Matador** *h.* pogromca byków na igrzyskach, mąż wysoko położony, znakomity.

Match *a.* (macz) zakład między dwiema osobami.

Mater dolorosa *ł.* Matka bolejąca; Matka Boska bolejąca.

Materya *ł.* to, z czego przyroda tworzy rozliczne swe postacie; rzecz spsstrzedz się dająca, dotykalna; materyał, zapas wytworów, przeznaczonych do przerobienia; materyalista, człowiek uznający tylko materję w świecie, żyjący tak, jakby świat składał się tylko z materji, goniący tylko za pieniędzmi; materyalizm *ł.* system filozoficzny nie uznający istnienia ducha i uważający materję za przyczynę wszechrzeczy.

Matrona *ł.* kobieta poważna ze względu na wiek i stanowisko; matka obywatelka.

Matryca *f.* forma, służąca do odlewania czcionek, monet, metali.

Matrykulacya *ł.* wpisanie do księgi wpisów (studentów na uniwersytecie).

Matrymonialny *ł.* odnoszący się do małżeństwa; matrymonialne zamiary, zamiary zawarcia małżeństwa.

Matura *ł.* dojrzałość; egzamin dojrzałości naukowej.

Mauvals genre *f.* (mowe żanr) w złym tonie.

Mauvals gout *f.* (mowe gu) w złym guście.

Mauvals sujet *f.* (mowe siuje) hultaj, niepoń.

Mauzoleum *g.* wspaniały grobowiec.

Maxlimum *ł.* najwięcej, najwyższa wartość.

Mazerować, naśladować farbą słoje drzewa.

Mea culpa *ł.* moja wina.

Meandry *g.* ozdoby z poplątanych linii lub roślin, rodzaj krótkich utworów poetyckich.

Mecenas *ł.* opiekun nauk i sztuk, adwokat, obrońca sądowy.

Mechaniczna praca, na sile fizycznej polegająca; mechanika *g.* nauka o prawach równowagi i ruchu ciała; o budowie i zastosowaniu maszyn.

Mechanizm *g.* wewnętrzne urządzenie maszyny lub też jakiegoś zakładu np. przemysłowego.

Meczet *tur.* kościół mahometkański.

Medlum *ł.* sposób, środek, pośrednik u spirytystów; osoba pośrednicząca przy wywoływaniu zjawisk snu sztucznego, będącą przedmiotem tych zjawisk.

Meduza *g.* jedna z 3 mitycznych gorgon (jędz) mająca na głowie zamiast

- włosów węże, których groźny widok przemienił patrzącego w kamień.
- Medyacya** *ł.* pośrednictwo; medyator, pośrednik.
- Medycyna** *ł.* nauka o zdrowym i chorym organizmie ludzkim i leczeniu.
- Medykament** *ł.* środek lekarski.
- Medytacya** *ł.* zastanawianie się, rozważanie, rozmyślanie; medytować, rozważać, rozmyślać.
- Mefisto, Mefistofeles** *g.* dyabeł.
- Mefityczny** *g.* cuchnący, duszący.
- Megaskop** *g.* przyrząd optyczny oddający obrazy w powiększonych rozmiarach.
- Megera** *g.* jedza, furja.
- Mekka** *arab.* święte miejsce w Arabii, jako rodzinne miasto Mahometa.
- Mekler** *n.* pośrednik w interesach zw. giełdowych.
- Melancholla** *g.* choroba polegająca na ponuro-smutnem usposobieniu; smętne usposobienie.
- Melanż** *f.* mieszanina, zw. kawa ze śmietanką.
- Melasa** *g.* syrop pozostający po skryształizowaniu się cukru.
- Melinit** *g.* rodzaj materyi wybuchowej.
- Melloracya** *ł.* ulepszenie.
- Mellis** *f.* gorszy gatunek cukru.
- Mellitele** *lit.* bogini wiosny i kwiecia.
- Melodramat** *g.* dramat z towarzyszeniem muzyki.
- Melodya** *g.* śpiewność, nuta, śpiew.
- Meloman** *g.* namiętny miłośnik muzyki.
- Melotypla** *g.* druk nut za pomocą czonek.
- Melpomena** *g.* muza tragicznej poezyi.
- Memorandum** *ł.* ku pamięci, odezwa przypominająca.
- Memoryał** *ł.* podanie przedstawione obszernie, dla utrwalenia w pamięci ważniejszych a szczegółowo uzasadnionych żądań; odezwa, księga notat dla pamięci.
- Menaż** *f.* prowadzenie gospodarstwa domowego; oszczędzanie, wspólny stół.
- Menażerya** *f.* zbiór żywych zwierząt trzymanych w klatkach.
- Menażować** *f.* oszczędzać.
- Mener** *f.* przywódca partyi n. p. ludowej.
- Mennica** *n.* zakład, w którym bija pieniądze.
- Menonci**, sekta religijna.
- Mente captus** *ł.* głupkowaty, waryat.
- Mention honorable** *f.* (mansią onorabl) zaszczytna

- wzmianka; list pochwalny.
- Mentor** ł. przewodnik, nauczyciel, doradca.
- Menu** *f.* (menü) spis potraw.
- Menzura** *f.* wymiar, przedział między pojedyńkującymi się; w muzyce: oznaczenie wzajemnego stosunku tonów; w aptekach: naczynie do mierzenia płynów; w drukarstwie: miara kolumn.
- Mer** *f.* (maire) naczelnik okręgu we Francyi, burmistrz.
- Meritum** ł. treść główna sprawy, przedmiot sporu.
- Merkantylny** ł. kupiecki; merkantylizm ł. system ekonomii społecznej upatrujący bogactwo kraju głównie w pieniądzach, zalecający rozwój eksportu, a ograniczanie importu i t. d.
- Merkury** ł. planeta; mitol. bóg kupców, przemysłu, handlu i złodziei.
- Merkuryusz** ł. rtęć, żywe srebro.
- Merla** *a.* rodzaj grubej a sztywnej gazy.
- Merydyan** ł. południk.
- Merynosy** *hiszp.* wyborowe hiszpańskie owce.
- Merytoryczny** ł. dotyczący głównej treści przedmiotu, stanowczy n. p. orze-
- czenie stanowczo załatwiająca sprawę.
- Mesmeryzm**, nauka o t. z. magnetyzmie zwierzęcym i leczenie za pomocą zwierzęcego magnetyzmu.
- Messalina** ł. kobieta najgorszych obyczajów.
- Mestozo** *w.* smutnie, żalostnie.
- Mesyjanizm** *hebr.* posłannictwo; wiara w wyższe posłannictwo narodu polskiego.
- Messyasz** *hebr.* Zbawiciel.
- Meta** ł. cel, kres.
- Metachromotypia** *g.* przenoszenie kolorowych obrazków na inne przedmioty.
- Metafizyka** *g.* nauka o nadzmysłowych rzeczach; metafizyczny, nadzmysłowy.
- Metafora** *g.* przenośnia.
- Metafrazą** *g.* tłumaczenie, przerobienie wierszy na prozę.
- Metaliczny** *g.* naśladowający, przypominający metal np. połysk, głos dźwięczny.
- Metallki** *g.* wartościowe papiery austr. z r. 1816 płatne w złocie.
- Metaloidy** *g.* pierwiastki niemetaliczne, ale podobne do metali.
- Metalurgia** *g.* sztuka topienia metali.
- Metamorfoza** *g.* przemiana.

Metaplazma *g.* zmiana wyrazu przez odrzucenie sylaby lub litery.

Mestastaza *g.* przemiana, przeniesienie się choroby z jednej części ciała na drugą.

Metempsychoza *g.* wędrówka dusz, wiara w przechodzenie dusz zmarłych z jednego organizmu w drugi.

Meteor *g.* zjawisko świetlne w powietrzu, gwiazda spadająca, kula ognista; coś szybko przemijającego; meteorolit, kamień spadły z powietrza.

Meteorologia *g.* nauka o zjawiskach w powietrzu, w atmosferze.

Meteoroskop *g.* przyrząd wskazujący zmiany powietrza.

Metier *f.* (metié) zawód, rodzaj zatrudnienia.

Metoda *g.* sposób postępowania, wykładu; metodyczność, systematyczność w postępowaniu metodyczny, systematyczny.

Metodologia *g.* albo metodyka, nauka o metodach nauczania.

Metodyści *g.* sekta protestancka.

Metr *f.* jednostka systemu dziesiętnego miary powierzchni; nauczyciel.

Metrapaź *f.* starszy ze-cer, składający kolumny czasopism.

Metresa *f.* kochanka, ulubienica.

Metronom *g.* przyrząd do wybijania taktu.

Metropolla *g.* stolica arcybiskupa, kraj macierzysty wobec swych kolonii; metropolita *g.* główny arcybiskup.

Metrotomia *g.* cięcie cesarskie.

Metryczny system, dziesiętny system miar i wag.

Metryka *g.* świadectwo urodzenia; nauka o mierze wierszy lub tonów; zbiór dawnych listów, aktów i dokumentów urzędowych.

Metys *hiszp.* potomek ludzi białych i Indyan w Ameryce.

Mezaliani *f.* małżeństwo między osobami nierównego stanu.

Mezzanin *f.* półpiętro.

Mezza-voce *w.* (meća wocze) półgłosem, przytłumionym głosem.

Mezzo - piano *w.* niezbyt cicho.

Mezzo-soprano *w.* średni sopran od *a* do *f*.

Mf. (mezzo forte) *w.* niezbyt mocno.

Mlazma *g.* zaraźliwy wyziew.

Migracya ł. wędrówka np. ptaków.

Migrena *f.* nerwowy ból głowy.

Mikado *chiń.* japoński cesarz.

Migracya głosu *g.* znikanie głosu.

Mikroby *g.* najniższe organiczne twory dostrzegalne tylko pod mikroskopem; niektóre z nich są często przyczyną chorób i zarazy.

Mikrofon *g.* przyrząd umożliwiający pochwycenie najcichszych dźwięków.

Mikrokosmos *g.* świat na małą skalę, (człowiek).

Mikrometr *g.* przyrząd do mierzenia bardzo małych rozciągłości.

Mikroorganizm *g.* drobno-ustrój.

Mikroskop *g.* drobnowidz, przyrząd powiększający przedmioty; mikroskopijny *f.* bardzo drobnutki, ledwo dostrzegalny.

Mikstura ł. lekarstwo z kilku środków zmieszane, płynne.

Milady *a.* (miledy) pani.

Millard ł. tysiąc milionów.

Milicya ł. siła zbrojna należąca do stałej armii.

Milligram ł. tysięczna część grama.

Millimetr ł. tysięczna część metra.

Militarny ł. wojskowy; mi-

litaryzm ł. przewaga wojskowości w państwie.

Millenium ł. tysiąclecie.

Milord *a.* JW. pan, tytuł szlachty w Anglii.

Mimika *g.* sztuka wyrażania uczuć i myśli ruchami ciała i układaniem twarzy, gestykulacja.

Mimoza ł. czułek, roślina zamykająca listki za dotknięciem; przen. istota czuła.

Mina ł. podkop, kopalnia; wyraz twarzy.

Minaret *tur.* okrągła wieża przy tureckim meczecie, skąd zwołują lud na modlitwę.

Mincarstwo ł. bicie monet; mincarskie, opłata mienicza.

Mineralogia *g.* dział nauk przyrodniczych traktujący o minerałach; minerał *g.* kamień, ruda kruszcowa.

Minia ł. rodzaj czerwonej farby.

Miniatura *f.* portrecik nader drobnych rozmiarów; miniaturowy *f.* drobnutki.

Minimum ł. najmniej; minimum egzystencji, najmniejsza ilość pieniędzy (mienia) wystarczająca na utrzymanie.

Minister ł. dawniej urzędnik dworski, obecnie

- najwyższy urzędnik za-
wiadujący pewnym dzia-
łem spraw państwa; sąd
ministerjum, ministry-
alny.
- Ministrant** ł. służący do
Mszy św.; ministrantu-
ra ł. sposób służenia do
Mszy św.
- Minor** ł. młodszy; tonacya
muzyczna.
- Minorum gentium** ł. niż-
szych stopni, drugorzędni
n. p. autorowie, powie-
ściopisarze.
- Minotaur** g. potwór postaci
pół byka i pół czło-
wieka.
- Minstrel** a. bard, śpiewak
i muzyk wędrowny, po-
eta (w średnich wiekach).
- Minus** ł. mniej, brak.
- Mirabilia** ł. rzeczy cudo-
wne.
- Miracula** ł. cuda.
- Miraż** f. złudne zjawisko
napowietrzne, malowid-
ło.
- Miriady** ł. niezliczona ilość.
- Miryametr** g. 10.000 me-
trów.
- Mirra** g. wonna żywica.
- Miryorama** g. obrazy two-
rzące przy łączeniu ich
z sobą coraz nowe wi-
doki.
- Mirza i Murza** pers. książę
perski lub tatarski.
- Mis en scen** f. (mis an
sen) ob. Inscenizacya.
- Miscellanea** ł. pisma różnej
- treści, notatki różnej
treści razem zebrane.
- Miserere** ł. dosł. zmiłuj
się; choroba ciężka, po-
łączona z wymiotami ka-
łowemi.
- Miss** a. panna, dziewica.
- Misterye** g. tajemne obrzą-
dki u Greków; duchowne
dramaty w wiekach śre-
dnych; przedstawienie
męki Chrystusa Pana.
- Mistres** a. pani.
- Mistycyzm** g. badanie nie-
pojętych tajemnic reli-
gii; zamiłowanie w nad-
zmysłowych rzeczach;
chorobliwe upodobanie
w tajemniczości, nad-
zmysłowości; mistycz-
ny g. tajemniczy, nad-
zmysłowy.
- Mistyfikacya** g. zwodzenie,
obałamanucenie.
- Misya** ł. posłannictwo, na-
wracanie pogan na wia-
rę chrześcijańską; mi-
syonarz ł. kapłan po-
święcający się nawraca-
niu pogan.
- Misywa** ł. odezwa, okólnik.
- Mit** zob. Myt.
- Mitologia** g. nauka o ba-
jecznych bogach staro-
żytności.
- Mitra** g. infuła biskupia,
korona książęca.
- Mixtum compositum** ł. mie-
szanina z rozlicznych
części złożona.
- Mizantrop** g. nieprzyjaciel

- ludzi, odludek; mizantropia, wstręt do ludzi.
- Mizogamia** *g.* wstręt do stanu małżeńskiego.
- Mnemonika, mnemotechnika** *g.* sztuka dopomagania pamięci.
- Mobilizacya** *ł.* powołanie wojska pod broń; uruchomienie wojska.
- Moda** *f.* powszechne używanie pewnego stroju.
- Model** *ł.* wzór; osoba służąca artyście za przedmiot studyów.
- Modelować** *ł.* odciskać lub wyrabiać z gliny i gipsu wzory do figur.
- Moderacya** *ł.* umiarkowanie.
- Moderato** *ł.* umiarkowanie (w muz.)
- Moderator** *ł.* kierownik przy maszynie (część maszyny regulująca ruch).
- Modernizować** *ł.* nadawać zabytkom lub utworom dawnym pozór i cechy nowoczesnych.
- Moderować** *ł.* uspokajać, łagodzić.
- Modny** *f.* nowy, gustowny.
- Modulacya** *ł.* harmonijne przechodzenie tonu w ton drugi.
- Modus** *ł.* sposób; modus procedendi, sposób postępowania; modus vivendi, utrzymanie dobrych stosunków.
- Modyfikacya** *ł.* zmiana; mo-
- dyfikować *ł.* zmieniać, łagodzić.
- Mohair** *a.* (moher) włochata wełniana materya.
- Molre antique** *f.* (moar antik) rodzaj materyi jedwabnej.
- Molekuły** *ł.* drobiny, najdrobniejsze cząstki ciał.
- Molestować** *ł.* naprzykrzać się.
- Moll** *w.* tonacya, gama (w muzyce).
- Molo** *w.* tama.
- Moloch** *hebr.* bożek, któremu na ofiarę poświęcano ludzi.
- Molla** *tur.* muzułmański kapłan.
- Moment** *ł.* chwila.
- Momus** *ł.* bożek żartu i szyderstwa.
- Monady** *g.* żyjątka mikroskopijne.
- Monarchia** *g.* jednowładztwo, państwo, w którym władza jest w rękach panującego; monarchista, stronnik monarchii.
- Mongolfier**, balon wznoszący się za pomocą ogrzanego powietrza (nazwa od wynalazcy).
- Monitor** *ł.* napominający; bat, różga.
- Monitum** *ł.* napomnienie, przestroga.
- Monizm** *g.* system filozoficzny, według którego duch i materya stanowią jedność.

Monodram *g.* sztuka teatralna, w której tylko jedna osoba występuje.

Monofiletizm *g.* teoria, według której wszystkie organiczne istoty od jednego pierwotnego gatunku pochodzą.

Monofizyci *g.* sekta chrześcijańska, według której w Chrystusie jest tylko jedna natura, a nie dwie: boska i ludzka.

Monogamia *g.* jednożeństwo.

Monografia *g.* rozprawa traktująca o jednej tylko osobie, o jednym przedmiocie, o jednym zdarzeniu lub wypadku historycznym.

Monogram *g.* znak złożony z początkowych liter imienia i nazwiska, ze sobą powiązanych.

Monodelizm *g.* stan nerwowy, w którym wyobrażenie choroby (inaginy) rzeczywistą chorobę spowodzić może.

Monoki *f.* szkiełko na jedno oko.

Monolit *g.* słup z jednej sztuki kamienia.

Monolog *g.* rozmowa jednej osoby samej z sobą (na scenie).

Monometalizm *g.* system waluty jednokruszcowej, uznającej tylko jeden z kruszców szlachetnych

za istotny materiał pieniężny; przeciwieństwo bimetalizmu uznającego zarówno złoto jak srebro za materiał walutowy.

Monopol *g.* prawo państwa do wyłącznego handlu lub wytwarzania pewnego przedmiotu: także przywilejem lub faktycznym stanem rzeczy wytworzone prawo takie na korzyść prywatnych jednostek.

Monosylabowy *g.* jednozłłoskowy.

Monotelizm *g.* wiara w jednego Boga.

Monoteleci *g.* sekta chrześcijańska, według której Chrystus ma jedną tylko wolę.

Monotonny *g.* jednostajny, nudny.

Monselgneur *f.* (mąseniör) i **Monsignor** *w.* (monsiniör) Wasza Wysokość.

Mons pietatis *ł.* (góra pobożności, dobrych uczynków), nazwa kościelnych zakładów zastawniczych.

Monstrancya *ł.* wspaniałe naczynie, służące do przechowania Hostyi św.

Monstrualny *ł.* potworny.

Monstrum *ł.* straszycło, potwór.

Montować *f.* przytwierdzić, urządzić, zaopatrzyć, ułożyć (n. p. maszynę).

Monument ł. pomnik.

Monumentalny ł. pomnikowy, wieczny.

Mora ł. odblask falisty na papierze i tkaninach.

Moralizować ł. dawać nauki i uwagi moralne.

Moralność ł. nauka o obyczajach, obowiązkach i cnocie.

Morał ł. nauczka moralna, uwaga, sens moralny.

Moratorium ł. zwłoka, udzielenie sądowe zwłoki w wypłacie długów.

Mores ł. obyczaje, karność.

Morfeusz ł. bóg snu i marzeń.

Morfina ł. pierwiastek roślinny znajdujący się w opium.

Morfologia *g.* nauka o tworzeniu się i ukształcaniu ciał organicznych.

Morganatyczne małżeństwo *g.* małżeństwo między członkiem panującej rodziny a kobietą innego stanu i w ogóle małżeństwo nie uznane przez ustawę familijną jakiegoś rodu, z którego to małżeństwa zrodzone dzieci wykluczone są od praw rodowych; małżeństwo niepewne.

Morituri ł. mający umrzeć.

Mormoni *a.* sekta popierająca wielożeństwo (w półn. Ameryce).

Mortyfikacya ł. umartwienie, dręczenie ciała.

Moslem *tur.* mahometanin.

Mosso *w.* prędko (w muz.)

Mozus ł. piżmo.

Motla ł. połowa, współnictwo w grze.

Motor ł. przyrząd wprawiający w ruch maszynę; sprawca.

Motto *w.* godło, przytoczenie (cytacya) słów jakiego autora jako myśli przewodniej, temat.

Motu proprio ł. z własnego popędu.

Motyw ł. pobudka, powód działania, myśl zasadnicza, przewodnia; główna melodia utworu muzycznego; motywować ł. uzasadnić.

Mozaika *f.* kunsztowna robota w obrazy lub desenie z różnokolorowych kamyków ułożona, rozmaitość.

Muezzin *ar.* u mahometan zwołujący do modlitwy.

Muffy *ar.* najwyższy kapłan w Turcyi.

Mulat *hiszp.* urodzony z ojca białego a matki murzynszynki lub na odwrót.

Multum ł. wiele.

Multyplikacya ł. mnożenie.

Mumia ł. zwłoki przez zambalsamowanie uchronione od zepsucia; przen. człowiek wyschły, jakby bez życia.

Mundować ł. przepisać na czysto.

Municypalność ł. zwierzchność miejska.

Muskularny ł. mający dobrze rozwinięte mięśnie, silny.

Muskuły ł. mięśnie.

Musować f. pienie się.

Musson, monsun *malaj.* wiatr peryodyczny na oceanie Indyjskim.

Mustang *a.* (mösteng) dziko żyjący koń, pół-dziki koń amerykański.

Mustra *n.* ćwiczenie żołnierzy w obrotach wojсковych.

Muskiet *f.* strzelba.

Muszkietier *f.* żołnierz piechoty z gwardyi królów francuskich uzbrojony muszkietem.

Mutacya ł. zmiana (zw. zmiana głosu w wieku młodzieńczym).

Mutatis mutandis ł. z potrzebnymi zmianami.

Mutualizm ł. system wzajemności usuwający zysk przedsiębiorców.

Muzy *g.* boginie nauk i sztuki, natchnienie poetyckie.

Muzeum *g.* zbiory okazów nauki, sztuki, natury, przedmiotów pamiątkowych; stał muzealny i tp.

Muzykalia ł. utwory, kompozycje muzyczne.

Myologia *g.* dział anatomii traktujący o mięśniach.

Myopia *g.* krótki wzrok.

Myt *g.* podanie, baśń.

И.

Nabab albo **Nabob** *arab.* namiestnik w Indyi, przen. człowiek bardzo bogaty.

Nacya ł. naród.

Nacyonalny ł. narodowy.

Nadir *arab.* przeciwległy zenitowi punkt sfery niebieskiej.

Nafta *g.* skalny, ziemny olej.

Nalwność ł. naturalność, dobroduszość, prostota, nieświadomość rzeczy.

Najada *g.* nimfa wodna.

Nargille *tur.* przyrząd do palenia tytoniu, w którym dym przechodzi przez wodę.

Narkotyk *g.* środek odurzający, usypiający, w większych dozach trujący.

Narracya ł. opowiadanie.

Narrator ł. opowiadacz.

Narty, długie a lekkie sanie używane na Syberyi; łyżwy do biegania po śniegu.

Natura ł. przyroda, właściwość przyrodzona.

Naturalista ł. badacz, przyrodnik.

Naturalizacya ł. otrzymana

nie w innym państwie
prawa obywatelstwa.

Naturalizować się ł. przy-
jąć w obcym kraju oby-
watelstwo.

Naturalność ł. prostota,
brak przesady, zgodność
z naturą, prawdą, istotą
rzeczy.

Naturalny ł. zgodny z na-
tura, bez przesady.

Nawa ł. okręt. wewnątrz ko-
ściola.

Nawigacya ł. żegluga.

Na zdar czes. szczęście Bo-
że! pomysłności!

Negacya ł. przeczenie.

Negatywa ł. w fotografii: o-
braz odbity na szkłe,
mający cienie jasne,
a światła ciemne.

Negatywny ł. odmowny,
przeczący.

Negliż f. ranne lub nocne
ubranie domowe.

Negliżować f. zaniedbywać,
nie zważać na kogo; ne-
gliżować się, zaniedby-
wać się.

Negocyacya ł. prowadzenie
układów, umawianie się.

Negocyant ł. załatwiający
sprawy, pośrednik han-
dlowy, kupiec.

Negocyator ł. umawiający
się.

Negować ł. zaprzeczać.

Negr ł. murzyn.

Negus negestl, król kró-
łów, tytuł władców Abis-
synii.

Nekrolog g. krótki opis
życia świeżo zmarłej o-
soby, wiadomość o czy-
jej śmierci; nekrologia,
dział czasopisma po-
święcony nekrologom.

Nekromancya g. rzekoma
sztuka wywoływania du-
chów i zaklinania ich
dla wyjaśnienia przy-
szłości; stąd nekroman-
ta, wywoływacz duchów,
czarnoksiężnik.

Nekropolis g. miasto zmar-
łych, cmentarz.

Nekrotomia g. otwieranie
zwłok.

Nektar g. napój bogów,
słodycz, rokosz.

Nemesis g. bogini zemsty
i karzącej sprawiedli-
wości; Nemesis histo-
ryczna, sprawiedliwość
dziejowa.

Nemrod hebr. myśliwy.

Neofita g. ten, który przy-
jął nową wiarę, zwła-
szcza przyjmujący wiarę
chrześcijańską.

Neologia g. wprowadzanie
do języka nowych wy-
razów.

Neologizmy g. nowo wpro-
wadzone wyrazy i zwro-
ty w mowie.

Neoplatonizm g. nauka fi-
lozoficzna 3—6 w. po
Chr. łącząca platońskie
idee z poglądami chře-
ścijan.

Nepotyzm ł. wynoszenie

przedewszystkiem krewnych na posady i godności.

Neptunizm ł. teoria przypisująca ukształtowanie się powierzchni ziemi działaniu wody.

Nequam ł. niepoń, niegodziwiec.

Nereidy *g.* morskie nimfy.

Nervus rerum ł. (nerwrze-czy) przen. pieniądze jako główna sprężyna ludzkich czynności.

Nerwowy ł. mający osłabione nerwy, drażliwy, wrażliwy.

Nerwy ł. narzędzia czucia i ruchu w organizmie zwierzęcym.

Neser i Neserka *f.* toaletka, pudełko na podręczne drobiazgi.

Nestor *g.* jeden z bohaterów Homera; przen. mądry, doświadczony, najstarszy między ludźmi jednego zawodu.

Netto *w.* waga towaru bez opakowania; czysty dochód po strąceniu kosztów, także cena odpowiadająca własnym kosztom.

Neurastenia *g.* nerwowa niemoc.

Neurologia *g.* nauka o nerwach.

Neuropata *g.* cierpiący nerwowo.

Neuropatologia *g.* nauka o chorobach nerwowych,

Neurostena *g.* chorobliwa czułość nerwów.

Neuroza *g.* nerwowa choroba.

Neutralizacja ł. zobojętnienie, ubezwładnienie (stronnictw).

Neutralność ł. bezstronność; nie mieszanie się do państw będących w wojnie.

Neutralny ł. bezstronny, obojętny; neutralne państwo, państwo nie mieszające się do wojny i do spraw innych państw.

Newralgia *g.* ból nerwowy.

Nexus ł. związek.

Niedyskrecya *f.* niedelikatność, niedochowanie tajemnicy.

Niedyskretny *f.* niedochowujący sekretu, nie lubiący dotrzymywać tajemnicy, zbyt ciekawy.

Niedyspozycya ł. złe usposobienie.

Niedyspozyt ł. niezdrow, w złem usposobieniu.

Nieparlamentarny, nieprzywzwoity, grubiański sposób wyrażania się.

Nihilisci ł. tajne stronnictwo w Rosyi, dążące do zupełnego obalenia istniejącego porządku społecznego i państwowego.

Nihilizm ł. nicość, teoria dążąca do unicestwienia obecnych stosunków.

Nihilować ł. niszczyć, unicestwiać.

Nikotyna ł. trujący pierwiastek tytoniu.

Nimb ł. tyle, co aureola.

Nimfy *g.* półboginie, opiekunki mórz, rzek, lasów.

Nirwana *ind.* nicosć, oderwanie umysłu od rzeczy ziemskich.

Nisza *n.* zagłębienie ściany, rodzaj alkowy.

Nitować *n.* łączyć, spajać.

Nitrogilceryna *g.* płyn oleisty posiadający własność wybuchania.

Niwelacya *f.* sprowadzenie do poziomu, poziomowanie; wyrównywanie nierównego pola (terenu).

Nizam *tur.* turecki żołnierz regularny.

Nobilitacya ł. wyniesienie do stanu szlacheckiego.

Noblesse *f.* szlachta; noblesse oblige *f.* (obliż) szlachectwo nakłada obowiązki.

Nocya ł. zabranie znajomości, pojęcie; poszukiwanie *n. p.* usterek i wytknięcie usterek *n. p.* wytknięcie braku stempla na podaniu; stąd nocyonować, podać do wiadomości władzy brak stempla na podaniu; toż nocyonowanie.

Nokturn ł. utwór muzyczny o smętnym charakterze.

Nomadowie *g.* ludy koczownicze.

Nom de guerre *f.* (na de ger), przybrane nazwisko, przydomek.

Nomenklatura ł. zbiór nazw i technicznych wyrazów dotyczących pewnej nauki; sposób nazywania.

Nominacya ł. mianowanie; nominat, mianowany.

Nominalny ł. imienny; wartość nominalna: wartość wyrażona na pieniądzech lub papierach wartościowych częstokroć nie odpowiadająca wartości realnej, względnie faktycznej.

Nonchalant *f.* (naszalan) swobodny w ruchach i ubiorze — bez ceremonii; nonszalaneyca, bezceremonialność.

Noniusz, przyrząd do mierzenia bardzo drobnych długości.

Non licet ł. nie wolno.

Nonpareille *f.* (naparel) gatunek czeconek bardzo drobnych.

Nonsens ł. niedorzeczność.

Non troppo *w.* nie nazbyt.

Norma ł. prawidło, zasada, przepis.

Normalny ł. prawidłowy, zgodny z przepisami, należyty, zwykły.

Normować ł. uregulować, ustalić, uporządkować podług pewnych zasad.

Nosologia *g.* nauka o chorobach.

Nostalgia *g.* choroba pochodząca z tęsknoty za rodzinnym krajem.

Nostryfikacya *ł.* uznanie przez władze dyplomu doktorskiego otrzymanego za granicą.

Nota bene *ł.* (N. B.) zwyżó należy, zapamiętać należy.

Nota *ł.* znak, zapisek; zapisek o postępach ucznia; odezwa n. p. nota dyplomatyczna — odezwa rządu jednego państwa do drugiego.

Notable *f.* najznakomitsi obywatele.

Notacya *ł.* oznaczanie znakami umówionymi.

Notaty *ł.* uwagi, znaczenia.

Notaryat *ł.* biuro notaryusza, instytucya notaryuszów.

Notaryusz *ł.* urządowie ustanowiony prawnik dla uwierzytelniania umów, podpisów na dokumentach, dla pertraktacyj spadkowych i t. d.

Notoryczny *ł.* powszechnie znany, jawny; notoryczność, wykluczenie dowodzenia przed sądem rzeczy powszechnie znanych i uznanie ich za udowodnione.

Notturmo *w.* zob. Nokturn.

Notyfikacya *ł.* oznajmienie,

uwiadomienie, zaznaczenie.

Nouveauté *f.* (nuwote) nowość.

Nowacya *ł.* nowość.

Nowalia *ł.* pierwszy raz w roku podana ogrodowizna.

Nowatorstwo *ł.* wprowadzenie nowych rzeczy, pojęć, nowości.

Nowella *ł.* dodatek do obowiązującej ustawy; rodzaj powieści w małych zarysach szkicującej obrazy z życia.

Nowelista, piszący nowele, powiastki.

Nowenna *ł.* dziewięciodniowe nabożeństwo.

Nowicyat *ł.* czas próby w zakonie.

Nowicyusz *ł.* nowo wstępujący do jakiegoś zakonu, zakonu.

N. S. nowego stylu, według Gregoriańskiego kalendarza.

Nuance *f.* (niuans) odcień, lekka różnica, niezauważalne przejście.

Numeracya *ł.* oznaczenie numerem, liczbą.

Numeryczny *ł.* liczebny.

Numizmatyk *g.* znawca starych monet i medali; numizmatyka, opis dawnych monet i nauka o nich; numizmat, stara moneta.

Nuncyusz *ł.* poseł papieski.

Nuncyatura ł. urząd i siedziba nuncyusza.

Nupcyalny ł. weselny.

Nuta ł. znak dźwięku, tonu.

Nyktalopia g. dzienna ślepotą, widzenie w nocy (oczna choroba).

O.

Oaza arab. obfitujące w wodę i roślinność miejsce wśród pustyni.

Obdukcya ł. sądowe oglądanie uszkodzeń ciała lub zwłok.

Obducent ł. lekarz przeprowadzający sądowe oględziny.

Obediencya ł. posłuszeństwo.

Obellsk g. rodzaj kolumny czworokątnej, u wierzchu kończastej z napisami po bokach.

Objekcya ł. zarzut.

Objektywność ł. przedmiotowość, przedstawianie rzeczy tak, jak się miała istotnie; **objektywny** ł. przedmiotowy, rzeczywisty, odpowiadający naturze i własności przedmiotu; **szkło objektywne** (objektywa), zewnętrzne szkło w lunecie, zwrócone ku przedmiotowi obserwowanemu.

Oblata ł. wniesienie aktu do ksiąg.

Oblig ł. pisemne przyzna-

nie należytości, skrypt dłużny, rewers.

Obligacya ł. zobowiązanie, pisemne przyznanie długu; **obligacye** ł. papiery procentowe stopniowo umarzane (spłacane).

Obligato ł. w muzyce: obowiązkowo.

Obligować ł. zobowiązać, usilnie zapraszać.

Obol g. stara grecka moneta (dawana zmarłym w usta).

Obrogacya ł. zmiana jakiegoś postanowienia ustawy.

Obscene f. sprośny, nieprzyzwoity; dwuznaczny, tłusty dowcip.

Obsekwie ł. żałobne nabożeństwo.

Obserwacya ł. badanie, przypatrywanie się, uważanie.

Obserwacyjny ł. badawczy, spostrzegawczy.

Obserwant ł. trzymający się ściśle przepisów.

Obserwatorium ł. budynek przeznaczony do spostrzeżeń astronomicznych; **obserwować** ł. przypatrywać się, badać, pilnować; **przestrzegać** czegoś, zachowywać coś (przepisy).

Obskurant ł. ciemny, nieoświecony, przeciwnik oświaty, człowiek zacofany.

Obskurantyzm ł. dążność przeciwna wszelkiej oświacie.

Obskurny ł. brudny, niejasny.

Obstrukcyja ł. zatwardzenie; obstrukcyonizm, przeciąganie rozpraw w parlamencie w celu przeszkodzenia rozstrzygnięciu sprawy.

Opstypui ł. zdumiałem się.

Obstynacyja ł. upór, krnąbrność.

Obsygalacyja ł. sądowe opieczętowanie nieruchomości.

Obwoluta ł. owinięcie, wierzchnia okładka.

Ochlokracyja g. panowanie gminu ulicznego.

Ochmistrz n. marszałek dworu.

Oda g. wzniosła pieśń liryczna na cześć czyją pisaną.

Odaliska tur. kobieta sułtańskiego haremu.

Odeon i Odeum g. gmach na przedstawienia muzyczne przeznaczony.

Odiosa ł. wstrętne, nienawistne rzeczy.

Odlum ł. nienawiść, niechęć, wstręt.

Odontalgia g. ból zębów.

Odontoterapia g. sztuka leczenia chorób zębów.

Odontolit g. kamień winny na zębach; zęby skamieniałe.

Odontyna g. lekarstwo na ból zębów.

Odór ł. zapach, woń.

Odwach n. miejsce straży wojskowej.

Oedema g. obrzęknięcie.

Oeuvre f. (öwr) dzieło.

Ofenzywa ł. stan zaczepny.

Ofenzywny ł. zaczepny.

Oferta ł. ofiarowanie, propozycya, oświadczenie n. p. chęci kupna; ofertowa rozprawa, licytacyja za pomocą ofert.

Officinalia ł. dozwolone środki lekarskie.

Officyum ł. nabożeństwo, obowiązek, służba.

Oficyalista ł. urzędnik prywatny, zw. w gospodarstwie wiejskiem.

Oficyalnie ł. urzędownie.

Oficyalny ł. urzędowy.

Oficyał ł. stopień urzędniczy.

Oficyna ł. boczna lub tylna część większego domu; pracownia.

Ofir hebr. bajeczna kraina bogactw.

Oftalmia g. zapalenie oczu.

Oftalmologia g. zob. okulistyka.

Oftalmoskop g. wziernik oczny.

Okaryna w. instrument muzyczny dęty.

Okazyja ł. sposobność, okoliczność. powód.

Okcydentalny ł. zachodni.

Okno w. miara używana

- w Turcji, Rumunii i na Bukowinie.
- Oktawa** *ł.* cała objętość 8 tonów; 8-mio dniowy obchód.
- Okseft** *a* wielka beczka.
- Oksydacya** *g.* utlenienie, chemiczne połączenie z tlenem czyli kwasorodem; oksydować, utleniać *n. p.* metale; stąd oksydowany.
- Oktet** *ł.* utwór na 8 głosów lub instrumentów.
- Oktrojowanie** *f.* nadanie przywilejów, (*n. p.* handlowych) nadanie przez rząd konstytucyi.
- Okulista** *ł.* lekarz chorób ocznych.
- Okulistyka** *ł.* nauka o oku i jego chorobach.
- Okullzacya** *ł.* oczkowanie, szczepienie drzew.
- Okultyzm** *ł.* tajemnicza nauka czarodziejska.
- Okupacya** *ł.* zatrudnienie; tymczasowe zajęcie kraju.
- Oligarchia** *g.* panowanie w kraju kilku arystokratycznych rodzin; możnowładztwo.
- Olimp** *g.* mitologiczna siedziba bogów.
- Olimplada** *g.* czterolecie od jednych igrzysk olimpijskich do drugich, rachuba czasu u Greków starożytnych.
- Olsza** *n.* skórzany futerał u siodła na pistolety.
- Ombrometr** *g.* przyrząd do mierzenia ilości opadu deszczowego, wogóle opadów atmosferycznych.
- Omega** *g.* ostatnia litera alfabetu greckiego, stąd: koniec.
- Omen** *ł.* znak, przepowiednia.
- Omisyja** *ł.* opuszczenie, pominięcie.
- Omlet** *f.* legomina z jaj.
- Onanista** *g.* popełniający samogwałt.
- Onania** *g.* samogwałt; onanizm, oddawanie się samogwałtowi.
- Ondulacya** *p.* undulacya.
- Ondyna** *f.* wodna nimfa.
- Onomastikon** *g.* słownik ułożony w systematycznym, a nie alfabetycznym porządku.
- Onomatopeja** *g.* naśladowanie głosów natury w mowie; wyraz naśladujący jakiś dźwięk wydawany przez zwierzęta — *n. p.* „gdakać“, „gęgać“, „miauczeć“ i t.p.
- On revient toujours à ses premiers amours** *f.* (a rewie tużur za se premie zamur) stara miłość nie rdzewieje.
- Ontologia** *g.* nauka o bycie, dział metafizyki.
- Onus probandi** *ł.* obowiązek dowodzenia, przeprowadzenia dowodu (w procesie).

Oologia *g.* nauka o ja-
jach i gniazdach pta-
sich.

Op. skrót. Opus zob.

Oparafować *f.* policzbować
karty księgi, przecią-
gnąć sznurem i opa-
trzyć pieczęcią tudzież
podpisem na końcu.

Opcya *ł.* wybór; swobodny,
wolny wybór.

Opera *ł.* dzieło dramatycz-
no-muzyczne ze spiewa-
mi; budynek, w którym
się odbywają przedsta-
wienia oper.

Operacya *ł.* prowadzenie
jakiejs większej czyn-
ności, czynność chirurg-
iczna n. p. amputacya;
czynność w ogóle n. p.
obracanie pieniędzmi, o-
peracya finansowa.

Operacyjna linia *ł.* ogólny
sytuacyjny kierunek wo-
jennych działań.

Operat *ł.* opracowanie pi-
semne jakiejs sprawy
biurowej.

Operator *ł.* lekarz prze-
prowadzający operacye.

Operetka *ł.* utwór drama-
tyczny przeplatany śpie-
wem zwykle wesołej tre-
ści.

Operować *ł.* działać; prze-
prowadzać czynność chi-
rurgiczną.

Oplat *ł.* środek usypiają-
cy, z opium sporządzony.

Opinia *ł.* zdanie, sąd ludz-

ki, głos powszechny, po-
wszechnie mniemanie;
mieć dobrą opinię, mieć
dobre imię u ludzi, do-
brą sławę.

Oponent *ł.* przeciwnik.

Oponować *ł.* sprzeciwiać
się.

Oportunista *ł.* naginający
się do stosunków, umie-
jący wyzyskiwać oko-
liczności, korzystając
z nich.

Oportunizm *ł.* sposób ży-
cia lub polityka zastoso-
wana do okoliczności dla
tem pewniejszego doj-
ścia do celu.

Opozycya *ł.* opór, sprze-
ciwianie się; stronnictwo
(partya) przeciwne n. p.
w parlamencie.

Opresya *ł.* ucisk, gnębie-
nie.

Oprymować *ł.* uciskać.

Optometr *g.* przyrząd do
oznaczania siły wzroku.

Optować *ł.* dobrowolnie
wybierać.

Optyczny *g.* tyczący się
wzroku; optyczne złu-
dzenie: złudzenie świetl-
ne.

Optyk *g.* wyrabiający op-
tyczne przyrządy.

Optyka *g.* nauka o świetle
i wzroku.

Optymista *ł.* zapatrujący
na wszystko z najlepszej
strony, widzący wszyst-
ko w najlepszym świetle.

- Optymizm** ł. zapatrywanie się na wszystko z najlepszej strony, widzenie wszystkiego w najlepszym świetle; żywienie ciągle dobrej nadziei.
- Opugnować** ł. czynić zarzuty; zwalczać czyjeś twierdzenie, prowadzić spór, sprzeciwiać się.
- Opus** ł. dzieło, praca.
- Oracya** ł. mowa, przemowa.
- Oranż** *f.* pomarańczowy kolor.
- Oranżada** *f.* napój z pomarańcz i cukru.
- Oranżerya** *f.* cieplarnia,
- Orator** ł. mówca.
- Oratorski** ł. krasomówczy.
- Oratoryum** ł. utwór muzyczny treści religijnej; sala modlitwy.
- Orbis pictus** ł. świat malowniczy w obrazach.
- Orbita** ł. jama oczna; droga obiegu planet.
- Ordalla** ł. średniowieczne boże sądy, posługujące się dla dowodów winy ogniem i wodą.
- Order** ł. znak zasługi; odznaczenia udzielane przez panujących.
- Ordre de bataille** *f.* (ordre de bataj) porządek bitwy.
- Ordre du jour** *f.* (ordre du jour) dzienny rozkaz, porządek obrad.
- Ordynacya** ł. familijna u-
- stawa przyznająca prawo dziedziczenia najstarszemu synowi; ordynacya wyboreza, ustawa postanawiająca sposób i porządek wyborów do sejmu, parlamentu. rad gminnych i t. d.
- Ordynans** *f.* rozkaz; żołnierz będący w służbie, na rozkazach starszych wojskowych.
- Ordynarya** ł. zwyczajny dodatek w zbożu i innych artykułach żywności dodawany wiejskiej gospodarskiej służbie i urzędnikom do płacy.
- Ordynaryjny** ł. zwyczajny, pospolity.
- Ordynaryusz** ł. zarządzający; gospodarz klasy.
- Ordynat** ł. właściciel majątku podległego prawom ordynacyi.
- Ordynek** ł. porządek, szyk.
- Ordynować** ł. rozkazywać; przepisywać (lekarstwo), opatrywać.
- Ordynator** ł. lekarz ordynujący w szpitalu.
- Orfeum i Orfeon** *g.* nazwa pewnych towarzystw muzycznych.
- Organ** *g.* narząd ciała, dziennik, czasopismo pewnego towarzystwa, o tegoż sprawach traktujące; organy, instrument muzyczny kościelny.
- Organiczny** *g.* posiadający

- narządy stanowiące o zdolności życia i rozwoju, tworzący całość, związek organiczny.
- Organizacya** *g.* ustrój, urządzenie tworców żyjących i rozwijających się; układ, porządek, system.
- Organizm** *g.* ustrój, układ narządów ciała, budowa.
- Organmistrz** *g.* fabrykant organów.
- Orgla** *g.* hulatyka, piatyka, nierząd.
- Orkan** *w.* gwałtowna burza z wichrem.
- Orklestra** *g.* grupa osób razem grających na różnych instrumentach.
- Orkiestrion** *g.* instrument muzyczny większy z mechanizmem naśladowującym grę całej orkiestry.
- Orlean** *f.* barwa pomarańczowa; tkanina półjedwabna.
- Ornamenty** *ł.* ozdoby w rysunkach i w sztuce architektonicznej.
- Ornamentyka** *ł.* sztuka przyozdabiania ornamentami; ornamentacya *ł.* przyozdabianie ornamentami.
- Ornat** *ł.* ubiór kapłański.
- Ornitolog** *g.* uczony, znawca ptaków.
- Ornitologia** *g.* nauka o ptakach.
- Ornitomancya** *g.* wróżenie z lotu ptaków.
- Orografia** *g.* część geografii zajmująca się górami.
- Orszada** *f.* napój z migdałów, cukru i wody.
- Orszak** *węg.* drużyna, towarzystwo, otoczenie.
- Ortodoksya** *g.* prawowierność, ścisłe trzymanie się wyznawanej religii.
- Ortoepla** *g.* nauka o właściwym wymawianiu.
- Ortografia** *g.* poprawne pisanie, pisownia.
- Ortograficzny** *g.* zgodny z prawidłami pisowni.
- Ortologia** *g.* poprawność mowy.
- Ortopedya** *g.* nauka o leczeniu i prostowaniu ułomności u dzieci i samo leczenie tychże; stąd zakład ortopedyczny.
- Oryentalista** *ł.* znawca wschodnich krajów, języków i literatury.
- Oryentalny** *ł.* wschodni.
- Oryentować się** *ł.* rozpoznawać miejsce, położenie; pomiarkować się.
- Oryentacyjny zmysł**, dar szybkiego oryentowania się.
- Oryginalność** *ł.* pomysłowość, pierwiastkowość, właściwość, osobliwość, pochodzenie wprost z właściwego źródła, z pierwszej ręki, stąd oryginalny *ł.* źródłowy, nienaśladowany, osobliwy.

- Oryginał** ł. pierwowzór; dziwak.
- Oscylacya** ł. wahanie się, kołysanie, drganie.
- Osmanowie** tur. turecy.
- Osmologia** g. nauka o powonieniu.
- Osmoza** g. przenikanie płynów przez błony.
- Ostalgia** g. ból kości.
- Ostentacya** ł. chełpienie się, przepych, okazałość.
- Osteologia** g. nauka o kościach.
- Ostracyzm** g. sąd skorupkowy; wydalenie z kraju potężnych i wpływowych osób bez podania powodów.
- Otlatra** g. lekarz chorób usznych.
- Otlatrya** g. nauka o chorobach uszu.
- Otomanka** tur. sofa turecka.
- Otomański**, turecki.
- Otoskop** g. wziernik uszny.
- Owacya** ł. uczczenie, okazale przyjęcie.
- Owal** f. forma okrągło-podłużna (jajowata).
- Ozon** g. tlen czysty.
- Ozonometr** g. przyrząd do mierzenia zawartości tlenu w powietrzu.

P.

- P.** skrócone w matematyce = procent; p. = stopa %;
- p. w nutach = piano;
- p. albo pag. = pagina.

- Pacht** n. dzierżawa, аренда.
- Packet-boat** a. (peket but) statek parowy.
- Pacta conventa** ł. zobacz pakt.
- Pacyent** ł. cierpiący, chory pozostający pod opieką lekarza.
- Pacyfikacya** ł. uspokojenie kraju; uśmierzenie powstania; zawarcie pokoju. przywrócenie pokoju.
- Pacyfikał** ł. schowek na świętość w kościele katolickim; krzyż dawany do całowania.
- Paczula** f. *chińs.* rodzaj perfumy.
- Padyszach** pers. tytuł sułtana tureckiego.
- Paean** g. zob. Pean.
- Pagina** ł. strona książki; paginować, liczbować strony książki lub zeszytu, stąd paginacya; pagina fracta, stronica przełamana wzdłuż na dwie połowy, z których tylko jedna ma być zapisaną.
- Pagoda** ind. świątynia pogańska w Indyach i Chinach.
- Pajuk** pers. pokojowiec, służba przyboczna utrzymywana dawniej podwojach dla przepychu.
- Pakt** ł. umowa, ugoda;

pacta conventa, układy króla z narodem.

Paktol, rzeka w Azyi mn. złotodajna w starożytności, stąd opływanie w dostatki.

Paladyn *f.* rycerz szukający przygód, błędny rycerz, awanturnik.

Palankin *port.* nosze, lektyka.

Palatyn *ł.* dawny urząd w Niemczech; w Węgrzech namiestnik królewski, wojewoda.

Pale-ale *a.* (pel-el) piwo angielskie.

Paleografia *g.* znajomość i umiejętność odczytywania starych rękopisów.

Paleologia *g.* nauka i znajomość starożytności.

Paleontologia *g.* nauka o skamieniałościach roślinnych i zwierzęcych przedpotopowych.

Palestra *g.* korporacja sądowa obrończa w Polsce, praktyczna szkoła nauki prawa i advokatury.

Palestrant *g.* należący do palestry.

Paleta lub **Palettra** *f.* deseczka, na której umieszcza się farby.

Paliatywa *f.* załagodzenie, łagodzący środek; paliatywny środek, łagodzący.

Pallndromon *g.* wiersz mający jedno znaczenie

przy czytaniu wprost i wspak.

Palingenezya *g.* odradzanie się; odradzanie się ducha na drodze wyższego postępu.

Pallodya *g.* śpiew na inną nutę; poezya, w której autor chwali to, co dawniej ganił.

Pallowy kolor *f.* kolor słomkowy.

Palisada *f.* ogrodzenie z zastrzonych pali, obwarowanie.

Palisander, rodzaj drzewa kosztownego zmieniającego na powietrzu barwę fioletową na ciemną.

Pallum *ł.* noszona na szyi przez biskupów w kościele katolickim tasma z białej wełny, naszywana krzyżykami, oznaka godności biskupiej.

Palladium *g.* świętość; miejsca dla nas święte.

Palpitacya *ł.* przyspieszone bicie serca i pulsu.

Paludament *ł.* płaszcz purpurowy.

Pamflet *g.* pisemko złośliwej treści.

Panaceum *g.* ogólny środek lekarski na wszystkie choroby.

Pancerz *n.* blacha okrywająca piersi walczącego, boki okrętu i t. p.

Pandekty *g.* zbiór praw cywilnych rzymskich.

- Pandemia** *g.* choroba w jednej miejscowości wiele osób dotykająca.
- Pandemiczny** *g.* powszechny, ogólny.
- Pandemonium** *g.* miejsce zamieszkania demonów (złych duchów).
- Pandory puszka** *g.* z której wyspały się na ziemię dolegliwości, klęski i choroby (mitol.)
- Pandur** *węg.* pieszy żołnierz, żandarm w Węgrzech.
- Panegyryk** *g.* mowa, pismo lub wiersz pochwalny.
- Pangermanizm** *g.* dążenie do zjednoczenia wszystkich Niemców.
- Panhelenizm** *g.* dążność do zjednoczenia Greków w państwową całość, stąd panhelenista.
- Panika** *g.* przerażenie, popłoch, przestрах.
- Panis** ł. chleb; *p.* bene merentium, chleb (utrzymanie) dla dobrze zasłużonych; nagroda za usługi dla społeczeństwa.
- Panklastyt** *g.* materiał wybuchowy złożony z kwasu podazotnego, oliwy, nafty i t. p. stąd wszystko druzgoczący.
- Pankreatyczny sok** *g.* sok trawiący w żołądku.
- Panleksykon** *g.* słownik zawierający wyrazy w wielu językach.
- Panoplia** *g.* całkowita zbroja rycerska.
- Panoptikon** *g.* zbiór osobliwości wszelkiego rodzaju.
- Panorama** *g.* widoki malowane oglądane przez szkła powiększające, również piękny rozległy widok w naturze lub sztucznie przedstawiony.
- Panotyp** *g.* fotografia na ceracie warstwą koluminową pokrytej.
- Panslawizm** *g.* dążność do połączenia Słowian w jedną polityczną całość, stąd panslawista.
- Pantamorfia** *g.* zupełna bezkształtność.
- Panteista** *g.* zwolennik panteizmu.
- Panteizm** *g.* pogląd filozoficzny utożsamiający Boga z wszechświatem.
- Panteon** *g.* świątynia wszystkich bożków w starożytności, miejsce wiecznego odpoczynku znakomitych ludzi.
- Pantomina** *g.* wyrażenie uczuć i myśli ruchami ciała, mimika.
- Papier maché** *f.* (papier maszé) masa papierowa używana na wyroby rozmaitego rodzaju.
- Papista** ł. stronnik papieżstwa.
- Papyrus** *g.* staroegipski papier.

Par *f.* (pair) tytuł członka izby wyższej w parlamentach.

Paratola *g.* przypowieść; w geom. rodzaj linii krzywej.

Parachronizm *g.* błąd w liczeniu czasu.

Parada *f.* okazałość, wystawność; odbicie ciężcia w szermierce.

Paradny *f.* okazały, strojny.

Paradoks *g.* zdanie przeciwne ogólnie przyjętemu, przeciwne nauce, pozornie sprzeczne, dziwaczne.

Paradyz *f.* (raj) galerya w teatrze.

Parafia *g.* okrąg zostający pod zawiadywaniem jednego proboszcza.

Parafialny *g.* należący do parafii.

Parafina *f.* tłuszcz z brunatnego węgla służący do wyrobu świec.

Parafonia *g.* wada głosu, głos niemiły.

Parafować *g.* zob. oparafować.

Parafraza *g.* powtórzenie tej samej rzeczy innemi słowami (tautologia).

Parafrazować *g.* przedstawiać (określać) jedno i to samo różnemi słowami, mówić obszernie, rozwleknie rozprawiać.

Paragram *g.* dodatek, sfał-

szowanie, przemiana liter lub wyrazów.

Paralela *g.* równoległość; porównanie.

Paraliż *g.* porażenie, ubezwładnienie ruchów.

Paraliżować *g.* ubezwładniać, psuć czyje zamiary.

Paralogizm *g.* fałszywy, błędny wniosek.

Parapet *f.* oparcie, mur służący do oparcia n. p. przy moście, przy oknie wystający na wewnątrz.

Paratonla *g.* przesada, egzaltacja.

Paratrofia *g.* nieprawidłowe odżywianie się.

Parazyt *g.* pasożyt.

Parbleu! (parblö) do licha!

Parcela *f.* dział, część, kawałek roli.

Parcelować *f.* dzielić na części.

Parcyalny *ł.* stronny, stronniczy, jednostronny; bezparcyalny, bezstronny, sprawiedliwy.

Parcyalność *ł.* stronniczość.

Pardon *f.* przebaczenie, darowanie życia na wojnie: przeproszam (parda); pardonować, przebaczać.

Parentela *ł.* ród, familia, krewni.

Parere, orzeczenie rzeczoznawców.

Par excellence *f.* (exselans) przede wszystkim; oznaczać coś przez wypowiedzenie cechy najwybi-

tniejszej, najcharakterystyczniejszej.

Par exemple *f.* na przykład.

Par force *f.* (par fors, przemocą, siłą).

Parl w. (al pari) nominalnej wartości.

Paricida *ł.* ojcobójca.

Paricidium *ł.* ojcobójstwo.

Park a. większy sztuczny ogród naśladowujący naturę, zatem pełen dzikich drzew, strumyków i t. p.; park artyleryjski, działa i amunicja wraz z ich obsługą

Parki *ł.* boginie losów ludzkich snujące nić życia; gdy się ta przewie, człowiek umiera (podanie starożytnych Greków).

Parkiet *f.* posadzka z tafli (n. p. ozdobnych drewnianych, zwanych parkietami), dolne siedzenie w teatrze (parter).

Parlament *f.* ciało ustawodawcze, zgromadzenie przedstawicieli narodu, posłów; Rada państwa.

Parlamentarny *f.* sejmowy.

Parlamentaryzm *f.* system polityczny w państwie polegający na współudziale parlamentu w ustawodawstwie; wpływ i udział parlamentu w rządzie.

Parlamentarz *f.* poseł stro-

ny walczącej układający się z drugą co do spraw wojennych n. p. zawieszenia broni, poddania się i t. d.

Parlamentować *ł.* zawierać układy z nieprzyjacielem.

Parlando *w.* w śpiewie: wymawiając wyraźnie słowa.

Parlatorium *w.* pokój w klasztorach przeznaczony do rozmowy z osobami świeckimi, rozmownica.

Parlować *f.* paplać po francusku nie umiejąc dobrze tego języka, lub tylko dla popisu.

Parmezan *w.* rodzaj sera.

Parnas *g.* góra w Grecji mityczna siedziba muz, stąd dziedzina poezji i poetów; wejść na Parnas: być poetą.

Paroch *g.* proboszcz, pleban.

Parochia *g.* probostwo.

Parodya *g.* przedstawienie rzeczy poważnej w sposób niezdatny lub śmieszny, wystawienie poważnej rzeczy na śmiech, stąd parodować.

Paroksyzm *g.* silny atak choroby.

Parol *f.* hasło; zagać parol, czyhać na coś; podwójna wygrana; słowo honoru (parole d' honneur) *f.*

Par ordre *f.* z rozkazu, stosownie do rozkazu.

Parować *f.* zastawiać się, odbić, *n. p.* uderzenie pałasza.

Pars *ł.* część.

Partenon *g.* świątynia Minery w Atenach.

Parter *f.* mieszkanie na dole, dolne miejsca w teatrze.

Partner *a.* współuczestnik *n. p.* w grze.

Partya *ł.* oddział, stronnictwo, korzystne małżeństwo, gra.

Partycya albo **partytura** *w.* nuty podające utwór muzyczny lub wokalny we wszystkich głosach lub instrumentach, zestawionych w pewnym oznaczonym porządku *n. p.* Sopran, Tenor, Alt, Bas.

Partycypować *f.* uczestniczyć w czym; brać udział *n. p.* w jakim przedstawieniu.

Partykularny *ł.* częściowy, odnoszący się do pewnej części kraju.

Fartykularyzm *ł.* dążenie do odrębności, popieranie wyłącznie interesów pewnych okolic, okręgów.

Partykularz *ł.* licha miłościna, zakątek.

Partykuła *ł.* nieodmienna część mowy *n. p.* spójnik, wykrzyknik.

Partytura zob. **Partycya.**

Partyzant *f.* ochotnik walczący w podjazdowej wojnie.

Partyzantka *f.* podjazdowa wojna prowadzona małymi oddziałami złożonymi zwyczajnie z ochotników.

Paryazi *ind.* ludzie z najniższej klasy, pogardzani.

Parweniusz *f.* dorobkiewicz.

Pas *f.* (pa) krok w tańcu.

Pasamanteryja, pasamontctwo *f.* szmuklerstwo.

Pasaż *f.* kryte przejście między domami, melodyjną przejście między następującymi po sobie tonami.

Pasażer *f.* podróżny.

Pascha *hebr.* Wielkanocne święta.

Paschał *g.* wielka poświęcana świeca, z pięciu otworami na pamiątkę pięciu ran Chrystusa Pana.

Paser *f.* przechowujący kradzione rzeczy.

Pas mal *f.* nieźle.

Pasować *f.* przystosowywać; stosować się; pasować na rycerza, nadawać uroczyscie rycerstwo; pasować się, mocować się.

Passable *f.* ujdzie.

Passaty *ł.* stałe wiatry międzyzwrotnikowe.

Passe partout *f.* (pas partu) bilet sezonowy t. j. dający wstęp na wszystkie przedstawienia w pewnym okresie czasu; ramka tekturowa.

Passez moi le mot *f.* (pase moa le mo) darujcie, że takiego wyrażu użyję.

Pastel *f.* kolorowa kredka, sucha farba, pastelowe malowidło, malowanie suchymi farbami (kredkami) na odpowiednio przyrządzonym papierze.

Pastor *ł.* pasterz, duchowny ewangelicki.

Pastorał *ł.* laska biskupia, władzę biskupią oznaczająca.

Pas trop de zèle *f.* za wiele gorliwości.

Pastyłki *ł.* cukierki zawierające lekarstwo.

Pasya *ł.* historia męki Chrystusa; gniew namiętność.

Pasyans *f.* jednoosobowa gra w karty połączona z wróżbami.

Pasyjny *ł.* odnoszący się do męki Chrystusa.

Pasyonat *ł.* złośnik, unoszący się lada czego gniewem.

Pasywa *ł.* stan bierny np. kupca, przedsiębiorstwa; długi mające być zapłacone.

Pasza lub **Basza** *tub.* namiestnik turecki; pasza-

lik, prowincya przezeń zarządzana.

Paszkwil *w.* pisemko zjadliwe wymierzone przeciw jakiejś osobie lub partyi politycznej.

Paszport *f.* zezwolenie władzy na wyjazd do obcego kraju.

Paszтет *f.* potrawa z drobiu, zwierzyny lub ryb; ironicznie: przykra wiadomość, wielka przykrość.

Pat *w.* niemożliwość posunięcia króla w grze w szachy.

Patena *ł.* talerzyk złoty lub pozłacany służący do złożenia Hostyi w czasie nabożeństwa.

Patent *ł.* wyłączny przywilej prowadzenia pewnego proceduru urzędowo zatwierdzony. dalej świadectwo, dyplom n. p. lekarski i t. p.

Patentowany *ł.* uprzywilejowany, posiadający patent (świadectwo).

Patera *g.* ofiarna czaza.

Pater familias *ł.* ojciec rodziny.

Pater noster *ł.* Ojciec nasz.

Pater patriae *ł.* ojciec ojczyzny (zbawca).

Patetycznie *g.* rozczulająco, wzruszająco.

Patogeneza *g.* początki choroby, rozwijanie się tejże.

Patologia *g.* nauka o ro-

- dzajach, przyczynach i oznakach chorób.
- Patos** *g.* podniosłość, wzruszające i namiętne przedstawienie rzeczy.
- Patrol** *f.* straż wojskowa obchodząca ulice i posterunki, podjazd wojenny, stąd patrolować.
- Patrologia** *g.* nauka o ojcach kościoła św. katolickiego i pisarzach kościelnych.
- Patron** *ł.* opiekun św.: opiekun prawny; opiekun naczelny jakiejś instytucji lub towarzystw, związanych pod wspólnym opiekunstwem (patronatem) n. p. patron kółek rolniczych w Poznaniu, mający prawo nadawania prezenty na probostwo; wzór powycinany używany przez malarzy pokojowych; nabój do strzelby.
- Patronat** *ł.* prawo nadawania prezenty na probostwo.
- Patrontasz** *n.* torebka na naboje.
- Patryarcha** *ł.* najstarszy, głowa rodziny, przodek, starzec, najwyższa godność duchowna w greckim kościele.
- Patryarchalnie** *ł.* według zwyczaju przodków, uznających władzę najstarszego z rodziny.
- Patryarchat** *ł.* zakres, obręb władzy patryarchy.
- Patrycyat** *ł.* szlachta miejska, obywatele.
- Patrycyusz** *ł.* szlachta ródowa u Rzymian; arystokrata miejski.
- Patrymonium** *ł.* ojcowizna; stąd patrymonialny, na prawach ojcowstwa oparty.
- Patryota** *ł.* miłujący ojczyznę.
- Patryotyczny** *ł.* pełen miłości ojczyzny, obywatelski.
- Patryotyzm** *ł.* miłość ojczyzny.
- Pauper** *ł.* biedny, nędzny, dawniej ubogi uczeń.
- Pauperyzm** *ł.* zubożenie pewnej części ludności.
- Pauza** *ł.* przerwa, znak przestanku.
- Pawilon** *f.* skrzydło domu, budynek o okrągłym dachu (często w ogrodzie).
- Pawiment** *f.* posadzka.
- Paź** *f.* giermek, młody chłopiec szlachetnego rodu, będący w usługach królów lub książąt.
- P. compl.** = **par complaisance** *f.* przez grzeszność.
- Pean** *g.* hymn, pieśń pochwalna, zwycięska, okrzyk radosny pełen zachwyty.
- Pech** *n.* brak powodzenia.
- Pecunia** *ł.* pieniądz.

- Pedagog** *g.* wychowawca, nauczyciel.
- Pedagogika** *g.* umiejętność wychowania, nauka traktująca o wychowaniu.
- Pedał** *ł.* klawiatura dolna w organach i fortepianie poruszana nogą; pedały, (żartoliwie) nogi.
- Pedant** *g.* trzymający się do przesady pewnych stałych form w postępowaniu, drobnostkowiec, nudziarz.
- Pedanteryja** *g.* lub pedantyzm, sztywność, drobnostkowość.
- Pedyatria** *g.* nauka leczenia dziecięcych chorób.
- Pegaz** *g.* mityczny skrzydlaty rumak muz; dosiąść pegaza, próbować sił na polu poezyi.
- Peignoir** *f.* (penioar) ranny długi kaftanik używany przy czesaniu.
- Pejzaż** *f.* obraz, krajobraz.
- Pejzażysta** *f.* malarz widoków.
- Pektoralny** *ł.* piersiowy.
- Pektorał** *ł.* krzyż noszony na piersiach przez wyższe duchowieństwo katolickie.
- Pele-mèle** *f.* mieszanina, okruchy, nieład, zgiełk, tyle co miscelanea.
- Penaty** *ł.* opiekuńcze bóstwa domów, stąd dom, rodzina.
- Pendant** *f.* pandan) przedmiot odpowiadający drugiemu, tworzący z nim całość.
- Pendent** *ł.* pas od pałasza.
- Penduł** *ł.* wahadło; pendułowaty (zegar), wahadłowaty.
- Penetrować** *ł.* przeszukiwać, badać, przenikać.
- Penitencyarz** *ł.* kapłan mający prawo rozgrzeszania w zastrzeżonych przez kościół wypadkach.
- Penitent** *ł.* spowiadający się, skruszony.
- Pensum** *ł.* zadanie, ćwiczenie.
- Pensya** *ł.* płaca.
- Pensyonat** *ł.* (pensya) zakład naukowy prywatny.
- Pontometr** *g.* pięciostopowy wiersz.
- Pentateuch** *g.* pięcioksiąg Mojżesza.
- Pepniernia** *f.* szkółka.
- Pepsyna** *g.* najgłówniejsza część składowa soku żołądkowego; pepton, pokarm przetworzony wskutek działania pepsyny.
- Per** *ł.* przez.
- Per abusum** *ł.* przez nadużycie; „wyrażając się pes abusuŃ“, „wyrażając się niewłaściwie“.
- Per accord** *ł.* za umową.
- Per aquit** *f.* (aki) kwituje z odbioru.
- Per cassa** *ł.* gotówką.

Percepcya ł. odbieranie wrażenia.

Percepta ł. dochód pieniężny.

Perceptować ł. zaznaczać wpływ pieniędzy.

Per comptant ł. (per kantan) za gotowe pieniądze.

Pereat! ł. niechaj zginie, niech przepadnie!

Peregrynować ł. podróżować.

Peremptorycznie ł. stanowczo; bez odroczenia.

Perfekcya ł. doskonałość.

Perfidya ł. zdrada, wiaroniomstwo.

Perforować ł. przedziurkować papier celem łatwego oddzierania pewnej jego cząstki.

Perfumy *f.* pachnidła.

Pergamin ł. skóra zwierzęca przyrządzona do pisania.

Perigeum *g.* punkt najbliższego stanowiska planety względem ziemi.

Perihelium *g.* punkt przyśłoneczny; punkt najkrótszego oddalenia planety od słońca.

Peristrofa *g.* przekręcenie dowodu przeciwnika.

Peritus ł. biegły, świadomy, doświadczony.

Perkusya ł. wstrząśnienie, opukiwanie lekarskie chorego.

Permanencya ł. stałość, trwałość.

Permanentny ł. ustawiczny, stały; permanentka, stała karta.

Permutacya ł. przemiana.

Peron *f.* miejsce przed dworcem kolejowym do wsiadania i wysiadania z pociągów.

Perora ł. przemowa, gadanina.

Perorować ł. robić uwagi lub wymówki, zwłaszcza w sposób długi, nużący.

Per procura *w.* w zastępstwie, prawem pełnomocnictwa, prokurą zwanego.

Perpetuum mobile ł. przyrząd wiecznie się poruszający; przen. mrzonka.

Per saldo *w.* pozostałość z ostatniego obrachunku.

Persona ł. osoba (poważna), persona grata, osoba do brze widziana.

Personal *f.* skład osób pewnej instytucji.

Personat ł. poważna osobistość.

Personifikacya ł. uosobienie.

Perspektywa ł. luneta, narzędzie do patrzenia na większe odległości, widoki na przyszłość, umiejętność przedstawiania przedmiotów położonych w przestrzeni na jednej płaszczyźnie, tak

aby uwidocznić bliskość i odległość.

Perswadować ł. przekonywać, doradzać, odradzać, wybijać z głowy, tłómaczyć.

Perturbacja ł. zaburzenie.

Peryferya g. obwód; objętość.

Peryod g. epoka, przeciąg czasu; kilka zdań złożonych, okres.

Peryodyczny g. powtarzający się w pewnych odstępach czasu.

Perypatetyka g. sposób wykładania filozofii według Arystotelesa, który przechadzając się nauczał.

Perypetya g. nagła zmiana losu, przełom w dramacie.

Perystyl g. galerya otoczona kolumnami.

Pestylencya ł. zaraza.

Pesymista ł. patrzący na wszystko z najgorszej strony, widzący wszystko w czarnych barwach.

Pesymizm ł. zapatrywanie się na świat z najgorszej strony.

Petarda f. przyrząd zawierający nabój do wysadzania przedmiotów w powietrze.

Petent ł. proszący, wnoszący podanie.

Petit f. drobny druk.

Petrografia g. spis skał.

Petroleum g. nafta.

Petycyja ł. prośba, żądanie, podanie.

P. f. v. na karcie wizytowej, dla złożenia wizyty (pour faire visite f.)

Pia causa ł. cel dobroczynny.

Pianino w. rodzaj fortepianu z pionowemi strunami.

Pianissimo ł. w muzyce: jak najciszej.

Pianista f. grający na fortepianie.

Piano ł. lekko, cicho w muzyce.

Pianoforto ł. średnio silnie.

Piastr w. moneta włoska, hiszpańska i turecka różnej wartości.

Pick pocket a. rzeźmie szek.

Piedestał f. podstawa, podwyższenie, wywyższenie.

Pletyzm ł. cześć i poszanowanie czego, gorliwość w praktykach religijnych.

Pigmejczyk g. karzeł, małutki człowiek (mieszkający w Abisynii, jak wierzą w starożytnej Grecyi).

Pikieta f. mały oddział żołnierzy stojący na czatach.

Pikle a. młode jarzynki marynowane.

Piknik f. towarzyska, składkowa zabawa.

- Pikulina** *w.* piszczałka.
- Pilastr** *ł.* ozdobny słup przy ścianie, podpieraający sufit.
- Pilot** *a.* sternik wprowadzający do portu okręty, zwłaszcza w miejscach niebezpiecznych piloty, słupy.
- Pinakoteka** *g.* galerya obrazów i zbiory dzieł sztuki.
- Pince-nez** *f.* okulary, cwiekier.
- Pincz** *w.* mały kudłaty piesek.
- Pion** *f.* przyrząd budowniczy wskazujący kierunek pionowy, prostopadły do powierzchni ziemi, a względnie zmierzający do jej środka).
- Pionek** *f.* figura w szachach.
- Pionier** *f.* żołnierz sypiący szańce, człowiek drugim drogę torujący; pionierzy *f.* pierwsi osadnicy w niezaludnionym jeszcze kraju.
- Piquant** *f.* (pikan) ostry, szczypiący, podniecający ciekawość.
- Piramidy** *g.* olbrzymie grobowce starożytnych egipskich królów w kształcie czworokątnych ostrosłupów świątyni; piramidalny, olbrzymi, uajający kształt piramidy.
- Pirat** *g.* rozbojnik morski.
- Piroksyllna** *g.* strzelnicza bawełna.
- Pirometr** *g.* przyrząd do mierzenia wysokiej temperatury.
- Pirotechnika** *g.* sztuka wyrabiania sztucznych ogni.
- Piruet** *f.* w tańcu szybki obrót na jednej nodze.
- Piston** *f.* przyrząd metalowy w broni palnej z masą zapalną, kapsla także rodzaj traby.
- Plu** *w.* więcej; piu adagio trochę wolniej.
- Plum desiderium** *ł.* pobożne życzenie, rzecz trudna do osiągnięcia.
- Pluska** *ł.* czapka noszona przez duchownych.
- Pizzicato** *u.* w muzyce: granie na instrumencie smyczkowym szarpaniem strun palcami, podobnie jak na gitarze.
- Placet** *ł.* zezwolenie panującego na ogłoszenie i wykonywanie papieskich rozporządzeń.
- Plafon** *f.* sufit, obraz na suficie.
- Plagiat** *ł.* kradzież literacka, przywłaszczenie sobie cudzych pomysłów lub pracy.
- Plaglator** *ł.* pisarz podający ustępy z obcych dzieł za własne silnie: się wyrażając — rozbojnik literacki.
- Plagoskop** *g.* przyrząd

- wskazujący kierunek wiatru.
- Plaldoyer** *f.* mowa przed sądem, obrona.
- Plaka** *f.* posrebrzane wyroby.
- Plakat** *f.* publiczne ogłoszenie nalepione na murach ulic lub innych widocznych miejscach.
- Plan** *ł.* rysunek, zarys, zamiar, cel, układ.
- Planeta** *ł.* ciało niebieskie krążące koło słońca, gwiazda krążąca koło innej.
- Planetoidy** *g.* małe planety.
- Planiglob** *g.* mapa przedstawiająca obie półkule ziemskie.
- Planimetrya** *g.* nauka o płaszczyznach (część geometrii).
- Planować** *f.* projekta układać, zamysłać, ukartować co.
- Plansza** *f.* płyta rytowana do odbijania rycin, sztych, rycina.
- Plant** *f.* nasyp np. kolejowy.
- Plantacya** *ł.* obszar gruntu, użyty pod uprawę; miejsce spacerowe.
- Plantować** *f.* równać ziemię.
- Plastografia** *g.* wydatność, wyrazistość kształtów.
- Plastyka** *g.* przedstawianie kształtów w wydatnych wypukłych formach; wyrazistość, wydatność, w rysunku : wybitnie od
- tła odbijający, wystający; plastyczne sztuki, sztuki polegające na przedstawieniu w sposób dotykalny kształtów, a więc architektura i rzeźba (także płasko-rzeźba).
- Platerowanie** *f.* powlekanie metali warstwą złota lub srebra.
- Platforma** *g.* płaski dach, sztuczne podwyższenie.
- Platoniczna miłość** *g.* idealna, wolna od zmysłowości.
- Platonizm** *g.* system Platona, którego podstawą są idee: dobra, piękna, prawdy.
- Platyna** *hiszp.* szlachetny metal koloru szarawo-białego.
- Plazma** *g.* pierwiastkowa materya organicznych tworów.
- Plebejusz** *ł.* człowiek z gminu, z ludu, prosty.
- Plebiscyt** *ł.* uchwała całego narodu, powzięta na powszechnem zgromadzeniu.
- Plebs** *ł.* lud, gmin, motłoch.
- Pled** *f.* wielki szal, zastępujący płaszcz.
- Plejada** *g.* zbiór gwiazd w konstelacji byka; szereg znakomitych pisarzy żyjących w jednym czasie.

Plenarny ł. ogólny.

Plenarne zebranie (posiedzenie) zebranie się wszystkich członków pewnej instytucji, towarzystwa.

Plenipotencya ł. pełnomocnictwo, upoważnienie do czego.

Plenipotent ł. pełnomocnik.

Plenum ł. ogół.

Pleonazm *g.* określanie rzeczy większą ilością wyrażań, niż w istocie do zrozumienia wystarcza.

Pleorama *g.* przyrząd przesuwający ruchome obrazy przed oczyma patrzącego.

Pleura *g.* opłucna (błona).

Pleuritis *g.* zapalenie opłucnej.

Pleń *f.* przysiad, ruch w tańcu połączony ze zgięciem kolan.

Plik ł. pęk, zwój papierów.

Plisa *f.* obłożenie damskiej sukni w rodzaju szerszej taśmy.

Plomba *f.* pieczęć ołowiana przy towarach jako dowód oryginalności.

Plombowanie *f.* przyczepianie pieczęci; wypełnienie cementem lub metalem zepsutego zęba.

Pludry *n.* szerokie spodnie.

Plumaż *f.* pióropusz, kita z piór.

Plus ł. więcej.

Plus catolique que le pape *f.* (plü katolik ke le pap), większy katolik jak papież, przesadnie gorliwy.

Plus minus ł. mniej więcej, w przybliżeniu.

Pluta ł. słota, ulewa.

Plutokracya *g.* panowanie bogaczy, kapitalistów.

Pluton ł. bóg podziemia; oddział wojska.

Plutoniczny ł. powstały wskutek działania podziemnego ognia.

Pluviometr ł. narzędzie do mierzenia ilości spadłego deszczu.

Pneumatyczna *g.* kolej, kolej podziemna, poruszana ciśnieniem zgęszczonego powietrza; pneumatyczna machina *g.* pompa powietrzna.

Pneumatyczny *g.* powietrzny.

Pneumatyka *g.* nauka o powietrzu.

Poco allegro *w.* nieco żywiej.

Podagra *g.* choroba, polegająca na nabrzmieniu stawów u nóg.

Podesta *w.* burmistrz, wójt we Włoszech.

Podium ł. stopień, wzniesienie.

Poemat *g.* utwór poetyczny większych rozmiarów.

Poeta *g.* rymotwórca, wieszcz.

- Poetyczny** ł. pełen poezyi, obrazowy.
- Poetyka** ł. wykład i teoria poezyi.
- Poetyzować** ł. marzyć, idealizować.
- Poezya** *g.* sztuka wyrażania uczuć i myśli wierszowaną mową; utwór wierszowany.
- Point** *f.* punkt oko w kartach i grze w kostki, ścieg, haft, rodzaj koronki.
- Point d'appui** *f.* punkt oparcia.
- Pointe** *f.* (poet) ostrze, kolec, bystra myśl, ostry dowcip.
- Polarny** ł. biegunowy, podbiegunowy; gwiazda polarna ł. gwiazda północna.
- Polemika** *g.* spór publiczny pomiędzy uczonymi lub dziennikarzami.
- Polemizować** *g.* prowadzić spór w czasopismach lub broszurach i rozprawach.
- Polerować** *f.* nadawać metalowi gładką i lśniącą powierzchnię.
- Poliandrya** *g.* istniejący u niektórych dzikich ludów zwyczaj, mocą którego kobieta usługuje kilku mężów, wielomęstwo.
- Poliarchia** *g.* forma rządu, według której wielu naraz panuje.
- Pollchromia** *g.* różnobarwność.
- Polica** lub **pollsa** *g. f.* dowód na zawartą umowę asekuracyjną.
- Poliemia** *g.* krwistość.
- Polifiletyzm** *g.* teoria wyprzedzająca jestestwa od kilku gatunków pierwotnych.
- Polidoniczny** *g.* wielogłosowy (w muzyce).
- Poligamia** *g.* wielożeństwo.
- Poliigłota** *g.* dzieło w wielu językach napisane, człowiek władający wieloma językami.
- Polygonia** *g.* płodność, urodzajność.
- Pollhistor** *g.* pisarz, autor, wszechstronnie wykształcony, posiadający obszerną naukową wiadomości.
- Pollhymnia** *g.* muza poezyi lirycznej i muzyki.
- Poliklinika** *g.* praktyczne uczenie się medycyny na chorych w prywatnych mieszkaniach tychże, praktyka.
- Polikracya** *g.* panowanie wielu.
- Polilalla** *g.* brzuchomowstwo.
- Polimorfizm** *g.* wielokształtność.
- Polinezya** *g.* wyspy australskie.
- Polip** *g.* zwierzokrzew (żyjący w morzu), także rodzaj choroby.

- Poliskop** *g.* szkło o kilku ścianach pod kątem nachylonych, które odbija kilkakrotnie obserwowany przedmiot.
- Poliszynel** *f.* pajac.
- Politechnika** *g.* wyższa szkoła techniczna.
- Pelteizm** *g.* wiara w wielu bogów, pogaństwo.
- Polltelsta** *g.* wierzący w wielu bogów.
- Politrofia** *g.* zbyt silne odżywianie się.
- Politura** *f.* gładkość i połysk nadawane wyrobom z drzewa; ogłada.
- Polityk** *g.* mąż stanu; także człowiek trzymający się form; przebiegły, zręczny.
- Polityka** *g.* umiejętność rządzenia państwem i utrzymywania stosunków z obcymi państwami; także przebiegłość, zręczność.
- Politykować** *g.* rozprawiać o polityce, robić ceremonie, udawać, być nie szczerym.
- Poltruizm** *g.* miłość ogółu.
- Pomolog** *g.* uczony znawca owoców.
- Pomolog czny** *g.* owocowy.
- Pomona** *g.* bogini owoców.
- Pompa** *f.* przyrząd podnoszący wodę do góry n. p. ze zbiornika; przepych, okazałość, wystawność.
- Pompatycznie** *g.* wystawnie, okazale.
- Pompier** *f.* strażak ogniowy.
- Poncz** *a.* napój z wody, rumu, cytryn i cukru.
- Poniterować** *f.* stawiać na kartę (w grze).
- Ponszo** *hiszp.* rodzaj płaszcza bez rękawów.
- Pontifex maxlmus** *ł.* najwyższy kapłan.
- Pontony** *f.* duże łodzie służące do zarzucania mostów w czasie wojny.
- Pontyfikalne nabożeństwo**, nabożeństwo odprawione uroczyście przez biskupa.
- Pontyfikat** *ł.* papieżstwo.
- Pony** *a.* mały konik szkocki.
- Populacya** *ł.* ludność, zaludnienie; populacyjna teoria, teoria o warunkach i interesach wzrostu zaludnienia ziemi.
- Popularność** *ł.* wziętość u ogółu, uzyskanie dobrego imienia i zaufania u ludzi.
- Popularny** *ł.* cieszący się wziętością lub miłością ogółu, powszechnie lubiany; przystępny, zrozumiały.
- Popularyzować** *f.* upowszechniać, uprzystępniać n. p. dzieło jakie uczynić powszechnie zrozumiałem.
- Porcelana** *w.* najlepszy

wyrób garncarski z ka-
olinu.
Porcja *ł.* część, cząstka.
 odmierzona ilość pewnej
 rzeczy.
Pornografia *g.* pisanie o
 lubieżnych rzeczach; o-
 pisy i rysunki skanda-
 liczne.
Port *ł.* przystań morska.
Portal *ł.* wielkie główne
 drzwi, wspaniałe wejście
 do budynku.
Portatif *f.* kieszonkowy.
Porte-cigarres *f.* papiero-
 snica.
Port-feuille zob. Portfel.
Porte-lettres *f.* (port letr)
 teczka na listy.
Porter *a.* silne angielskie
 piwo.
Portfel *f.* teka na listy i
 papiery; portfel weksło-
 wy, zapas weksłów w ban-
 ku; przen. teka i go-
 dność ministryalna.
Portyer *f.* odźwierny.
Portyera *f.* zasłona u drzwi.
Porto, portoryum *w.* opła-
 ta pocztowa.
Portret *f.* wizerunek, po-
 dobizna.
Portyk *ł.* przedsiónek z rzę-
 dami kolumn, galeria.
Pory *g.* drobne otworki.
Posesor *ł.* dzierżawca.
Posesya *ł.* posiadłość, po-
 siadanie; dzierżawa.
Posesyonat *ł.* posiadacz
 gruntowej własności.

Postdatować *ł.* położyć da-
 te późniejszą.
Poste-restante *f.* list pozostający na poczcie aż do własnoręcznego odbioru przez adresata, oznaczonego czasem literami pewnymi lub znakiem.
Posterunek *f.* straż wojskowa, stanowisko.
Post factum *ł.* po spełnieniu czegoś, po dokonaniu.
Post festum *ł.* po uroczystości, po wszystkim, zapóźno.
Postponować *ł.* lekceważyć.
Post scriptum *ł.* skr. p. s. dopisek do listu.
Postulant *ł.* żądający czegoś, starający się o coś.
Postulat *ł.* stanowcze żądanie (wymogi), zdania nie ulegające zaprzeczeniu, pewnik.
Postument *ł.* podstawa.
Postumus *ł.* pogrobek, — po śmierci ojca urodzony.
Postylla *ł.* wykład ewangelii na niedziele i święta.
Potencya *ł.* potęga, siła.
Potentat *ł.* mocarz.
Potpourri *f.* (popuri) utwór muzyczny, złożony z poszczególnych ustępów rozmaitych utworów.
Pour acquit *f.* (pur aki) kwit odbioru.

Pour le mérite *f.* (pur le merit) order zasługi.

Poza *ł.* mina, postawa.

Pozować *ł.* przybierać pewną postawę lub minę, służyć za model artystyczne.

Pozycya *ł.* położenie, stanowisko, stan, miejsce.

Pozytywizm *ł.* kierunek filozoficzny, opierający się na stwierdzonych doświadczeniach wynikach nauk.

Pozytywny *ł.* oparty na pewnej podstawie, pewny, rzeczywisty, stanowczy.

P. P. = par politesse *f.* przez grzeczność (napis na listach).

P. P. = Praemissis praemitendis *ł.* na listach: w miejsce tytułów i wstępu.

Praesens *ł.* obecny, teraźniejszy.

Praeterita *ł.* przeszłość, rzeczy minione.

Pragmatyczna g. historia, przedstawianie dziejów z wykazaniem związku przyczyn i skutków poszczególnych faktów: **pragmatyczna sankcya**, publiczny układ dotyczący ważnych spraw n. p. następstwa tronu.

Pragmatyczny g. tyczący się logicznego związku rzeczy.

Pragmatyka g. znajomość sprawy w przyczynach i skutkach, przepisy postępowania (n. p. pragmatyka służbowa dla urzędników).

Praktyczny *ł.* doświadczony, umiejący korzystać z okoliczności, patrząc zawsze na korzyść.

Praktyka *ł.* wykonywanie, doświadczanie, zastosowanie w teorii, w działaniu, biegłość w czem, zajmowanie się czemś.

Praktykant *ł.* ćwiczący się w zawodzie pewnym celem nabycia biegłości, wprawy.

Prasa f. druk, tłoczarnia; dziennikarstwo.

Praszczur, ojciec prapradziada.

Prabenda *ł.* dobra kościelne oddane do użytku proboszczowi.

Precedencya *ł.* pierwszeństwo; to, co przed jakimś faktem zaszło.

Precedens *ł.* wypadek zaszły pierwiej; pierwotne zarządzenie służące za wzór i podstawę do dalszych zarządzeń w podobnych wypadkach (praecedens).

Precepta *ł.* przepisy.

Preceptor *ł.* nauczyciel; wydający przepisy.

Precesor ł. poprzednik (praecesor).

Precipitando w. spiesznie.

Precyoza ł. klejnoty, kosztowności.

Precyzya f. dokładność, dosadność, zwięzłość.

Predamnacya ł. potępienie z góry.

Predestynacya ł. przeznaczenie, wiara w nie.

Predominacya ł. górowanie, przewaga.

Predyktant ł. kaznodzieja.

Predylekcyja ł. szczególniejsze upodobanie w czym.

Preegzystencya ł. poprzedni byt, istnienie duszy przed złączeniem się z ciałem.

Prefacya ł. wstęp, przedmowa.

Prefekt ł. przełożony.

Preferans f. dawanie pierwszeństwa; gra w karty.

Preferować ł. przekładać rzecz jaką lub osobę nad drugą.

Prejudykat ł. wyrok sądowy poprzedni, służący za normę w podobnych wypadkach późniejszych.

Prekludować ł. wyłączyć, usunąć.

Prekluzya ł. termin ostateczny, po upływie którego utracą się przysługujące prawa; (termin prekluzyjny).

Prekonizacya ł. potwierdzenie nominacyi bisku-

pa przez papieża.

Prelatura ł. godność kościelna prałata.

Prelekcyja ł. wykład, odczyt; prelegent, odczytujący.

Preliminarny ł. tymczasowy, wstępny.

Preliminarz f. poprzednie obliczenie i zestawienie dochodów i rozchodów.

Preludium ł. przegrywka, wstęp.

Premedytacya ł. rozwaga, rozmyśl.

Premier f. pierwszy, minister prezydujący.

Premiera f. pierwszy raz w pewnym teatrze grany utwór dramatyczny.

Premiować ł. przyznać nagrodę.

Premissa ł. zdanie poprzedzające wniosek, założenie w dowodzie, przesłanka.

Premium lub **premia** ł. nagroda, zapłata; bezpłatne dodatki do czasopism; wypłacana w towarzystwie ubezpieczeń roczna rata na rachunek ubezpieczenia.

Prenotacya ł. zapisanie jakiegos faktu, z którego w przyszłości mają lub w ogóle mogą wynikać jakieś skutki (prawne); wpis (warunków) jakiegos prawa tabularnego do ksiąg gruntowych,

czyli hipotecznych lub wykreślenie warunkowe t. j. pod warunkiem późniejszego usprawiedliwienia; zanotowanie kogoś jako starającego się o posadę, która nie jest otwartą, w tym celu, aby starający się miał pierwszeństwo przed tymi, którzy potem starania poczynili.

Prenumerando ł. przedpłatnie, płacąc z góry.

Prenumerata ł. przedpłata t. j. cena uiszczona z góry za wychodzące pismo lub dzieło.

Preopinant ł. przedmowca, ten, który pierwaj aniżeli drugi z wnioskiem lub mową wystąpił.

Preparacya ł. przygotowanie (zw. pisemne dla szkoły).

Preparat ł. przyrządzenie, przetwór, n. p. zabalsmowane lub zakonserwowane po odczyszczeniu narządy ludzkie wewnętrzne, dla celów naukowych.

Preparować ł. przyrządzać, przygotowywać.

Preponderancya ł. przewaga.

Prepotencya ł. nadmierna siła.

Prerogatywa ł. przywilej.

Prerye *f.* stopy w Ameryce.

Presbiteryanie *g.* protestanci angielscy, nie uznający władzy biskupa.

Presbyter *g.* kapłan mszalny.

Presbyteryum ł. część kościoła, gdzie mieści się wielki ołtarz.

Présence d'esprit *f.* (prezans despri) przytomność umysłu.

Preskrypcya ł. przedawnienie.

Prestacya ł. uiszczenie się z długu, wypełnienie powinności, obowiązkowe świadectwo n. p. prestacya drogowa, polegająca na dostarczaniu dla utrzymania drogi robocizny.

Prestige *f.* (prestiz) czar, kuglarstwo, dziwne zjawisko, urok, oszustwo.

Prestissimo *w.* jak najszybciej.

Presto *w.* szybko; *łac.* tuż pod ręką); obecnie.

Presto assai *w.* bardzo szybko.

Prestydigitator ł. kuglarz.

Presumcyja ł. domniemanie prawne, w nauce prawa i praktyce prawnej mające częste zastosowanie.

Presumować ł. domniemywać się.

Presuponować ł. z góry przypuszczać.

Presya ł. nacisk, przymus.

Pretekst ł. pozór.

Pretendent ł. roszcący sobie pretensyę do czegoś, ubiegający się o coś np. o tron (pretendent do tronu).

Pretendować ł. rościć sobie do czego prawo, ubiegać się.

Pretensya ł. roszczenie sobie prawa, prawo do żądania jakiego świadczenia.

Pretensjonalność ł. wymuszoność, przesada.

Pretium ł. cena; pretium affectionis, cena polegająca na szczególnem upodobaniu.

Pretoryanie ł. przyboczna gwardya dawnych cesarzy rzymskich.

Prewalencya ł. przewaga.

Prewencya ł. uprzedzenie.

Prewencyjna cenzura ł. uprzedzająca cenzura, urząd przeglądający rękopisy przed wydrukowaniem.

Prewencyjny ł. uprzedzający, zapobiegający.

Prezencya ł. (dosł. obecność) postawa i powierchowość.

Prezent *f.* podarunek.

Prezenta ł. przedstawienie kogo do zatwierdzenia na posadę.

Prezentacya ł. przedstawienie.

Prezentować ł. przedsta-

wiać; także przedstawiać kogo jako kandydata na posadę.

Prezerwatywa ł. środek zapobiegający, ochraniający.

Prezerwatywny ł. ochronny.

Prezes ł. przełożony, przewodniczący.

Prezydent ł. przewodniczący, przełożony.

Prezydować ł. przewodniczyć na zebraniu.

Prezydium ł. władza naczelna jakiegoś urzędu n. p. prezydium sądu tj. prezydent i jego biuro.

Prima ł. pierwsza; w muz.: pierwszy ton gamy.

Prima Aprilis ł. pierwszy kwietnia.

Prima balierina *w.* pierwsza baletnica.

Primadonna *w.* pierwsza śpiewaczka opery.

Prima nota ł. księga kupiecka, służąca do notowania na przedce, dla celów buchalteryjnych.

Prima sorte ł. najcenniejszy gatunek.

Prima vista *w.* za pierwszym okazaniem; n. p. wypłata za pierwszym okazaniem weksłu; granie z nut pierwszy raz widzianych od razu bez przygotowania.

Prima volta *w.* w muzyce pierwszy raz.

Prima weksel ł. pierwszy weksel ciągniony.

Primo ł. (pro primo) po pierwsze.

Primogenitura ł. pierworodztwo.

Primo gradu ł. pierwszego rzędu.

Primo impetu ł. za pierwszym popędem.

Primo voto ł. z pierwszego małżeństwa, „za pierwszym mężem“.

Primula ł. pierwiosnek.

Primus inter pares ł. pierwszy między równymi.

Principlum ł. główna zasada.

Priorytety ł. papiery wartościowe, wydane przez Towarzystwo akcyjne, celem zwiększenia kapitału, a zaopatrzone prawem pierwszeństwa do poboru procentu przed wypłatą dywidendy.

Privatim ł. poufnie.

Prix fixe *f.* stała cena.

Pro anno ł. na lub za rok.

Probabilizm ł. metoda filozoficzna, przecząca możliwości zupełnego osiągnięcia prawdy, a przyjmująca samo tylko prawdopodobieństwo.

Probacya ł. próba, doświadczenie.

Probatum est ł. zatwierdzono.

Frobiernia *n.* urząd probierczy, oznaczający pró-

bę złota i srebra, probierz; kamień probierczy, przyrząd lub w ogóle rzecz, za pomocą której dowiadujemy się prawdy.

Problem *g.* zadanie, zagadnienie do rozwiązania, zagadka.

Problematyczny *g.* wątpliwy, zagadkowy; niepewny, niestanowczy (*n. p.* wniosek).

Procedencya ł. pochodzenie, rodowód.

Proceder ł. rzemiosło, zajęcie, zawód (fach).

Procederzysta ł. zajmujący się pewnym przemysłem, handlem.

Procedura ł. ustawa procesowa, przepisy postępowania w sprawach sądowych.

Procent ł. odsetki; procentować, dawać na procent; procentować się, przynosić zysk, dochód.

Proces ł. spór, prowadzenie sprawy drogą sądową; następstwo zmian dokonywujących się w pewnym ciele (proces chemiczny).

Procesować się ł. prawować się, pieniać się.

Procesowicz ł. pieniacz.

Procesya ł. pochod uroczysty.

Prodroma *g.* przedwstępna

- rozprawa, przedwstępne oznaki (n. p. choroby).
- Producent** ł. wyrabiający.
- Produkcya** ł. wytwarzanie, wyrób; płody.
- Produkcyjny** ł. odnoszący się do produkeyi; zdolny do wytworzenia; płodny, wydajny.
- Produkować** ł. wytwarzać. (towary); produkować się, popisywać się.
- Produkt** ł. wytwór, płód.
- Produktywny** ł. wydający owoce, n. p. praca produktywna, skuteczna.
- Pro et contra** ł. za i przeciw.
- Profan** ł. nieznający się na czem, niewtajemniczony.
- Profanacya** ł. zbeszczenie, znieważenie.
- Profes** ł. zakonnik, który złożył wszystkie śluby zakonne.
- Profesor** ł. nauczyciel w wyższym zakładzie naukowym.
- Profesya** ł. stan, zawód, rzemiosło, zajęcie; śluby zakonne.
- Profil** *f.* kontur twarzy lub przedmiotu widzianego z boku.
- Profilaktyczny** *g.* środek zapobiegający chorobie lub w ogóle jakiemuś niebezpieczeństwu.
- Profitować** ł. zyskiwać.
- Pro forma** ł. dla formy, pozor, z grzeczności, przyzwoitości.
- Progenitura** ł. potomstwo.
- Progimnazjum** ł. gimnazjum niezupełne 4- lub 6-klasowe.
- Prognostyk** *g.* znak, przepowiednia, wróżba.
- Prognoza** *g.* rokowanie, przepowiednia np. przebiegu i końca choroby.
- Program** *g.* plan, układ, wyszczególnienie.
- Progresya** ł. postępowanie stopniowe naprzód lub w górę, postęp.
- Progresywny** ł. stopniowo się zwiększający.
- Prohibicya** ł. zakaz.
- Prohibicyjny system** ł. system ograniczający ilość wywozu i przywozu towarów.
- Projekcyja** ł. rzut, rysunek wykonany podług pewnych prawideł.
- Projekt** ł. zamysł, zamiar, plan.
- Projektować** *f.* zamysłać, układać plany.
- Proklamacya** ł. odezwa do ogółu.
- Proklamować** ł. ogłaszać, oznajmić.
- Prokonsul** ł. zarządca prowincyi w dawnym państwie rzymskim.
- Prokrusta łożo** (mitol.) łożo męki; przen. wtła-

- czanie w nieodpowiednie formy.
- Prokura** *f.* pełnomocnictwo; rodzaj obszernego pełnomocnictwa w sprawach handlowych.
- Prokuracya** *ł.* pełnomocnictwo; małżeństwo przez prokurację, ślub pomiędzy dwoma osobami zawarty za pośrednictwem pełnomocnika, który w imieniu mocodawcy poślubia pannę młodą.
- Prokurator** *ł.* urzędnik przestrzegający zachowania ustaw; oskarżyciel publiczny.
- Prokurent** lub prokurzysta *ł.* pełnomocnik domu handlowego lub bankowego, mający pełnomocnictwo zwane prokurą.
- Prokurować** *ł.* wystarać się, załatwić
- Prolacya** *ł.* przedłużenie.
- Prolegomena** *g.* wstępne objaśnienia.
- Proletaryat** *ł.* stan ubogi, ludzie bez stałego zajęcia i sposobu do życia.
- Prolog** *g.* wstęp, przedmowa.
- Prolongata** *ł.* zwłoka, przedłużenie.
- Prolongować** *ł.* przedłużać termin.
- Pro memoria** *ł.* dla pamięci.
- Promenada** *f.* miejsce przechadzki; przechadzka.
- Promesa** *ł.* obietnica, przyrzeczenie; zapewnienie skutecznego wypłaty w razie, gdy należytość stanie się płynną n. p. promesa na przysłać się mającą kwotę pożyczkową, na losy mające wygrać.
- Pro mille** *ł.* 1 od tysiąca t. j. 0.1 ($\frac{1}{10}$) część odsetki.
- Promisoryum** *ł.* przyrzeczenie piśmienne.
- Promocya** *ł.* przejście z klasy niższej do wyższej; udzielenie stopnia akademickiego.
- Promotor** *ł.* popierający, protektor, opiekun.
- Promować** *ł.* popierać, wynosić na wyższy stopień; promować się, uzyskać stopień uniwersytecki.
- Promulgacya** *ł.* ogłoszenie.
- Pronunciamento** *hiszp.* wezwanie do rewolucyi.
- Pronuncyacya** *ł.* wymowa.
- Propaganda** *ł.* rozpowszechnianie pewnych przekonań n. p. wiary; zgromadzenie w Rzymie kształcące misjonarzy.
- Propagator** *ł.* szerzyciel pewnych zasad.
- Propagować** *ł.* szerzyć, rozpowszechniać.
- Propedeutyka** *g.* nauki

- przygotowawcze, wstępne.
- Propinacya g.** (dosł. przepijanie) utrzymywanie gospody i szynku tj. prawo wyszynku: propinator szynkujący, wydzierżawiający prawo wyszynku i gospody.
- Proponować ł.** podawać projekt lub wniosek.
- Proporcya ł.** odpowiedni stosunek, wymiar.
- Proporcjonalny ł.** w odpowiednim stosunku będący, kształtny.
- Propozycya ł.** wniosek, projekt.
- Propria manu ł.** własną ręką, własnoręcznie.
- Proprio motu ł.** z własnej chęci, z własnego powodu.
- Pro primo ł.** po pierwsze; pro secundo, po drugie; powtóre, pro tertio. po trzecie.
- Pro publico bono f.** dla dobra publicznego.
- Pro rata ł.** w stosunku do udziału.
- Prorektor ł.** zastępca rektora.
- Prorogacya ł.** przedłużenie, odłożenie terminu; rozszerzenie, rozciągnięcie ustawy na szerszy zakres wypadków.
- Proscenium ł.** część teatru przy scenie samej.
- Pro secundo ł.** powtóre.
- Prosektor ł.** kierujący ćwiczeniami anatomicznymi.
- Prosektoryum ł.** miejsce do ćwiczeń i doświadczeń anatomicznych, sala sekcyjna.
- Prosit! ł.** niech będzie na zdrowie! niech żyje!
- Proskrypcya ł.** wydalenie z kraju, wyjęcie z pod prawa.
- Prospekt ł.** zapowiedzenie, n. p. jakiegoś wydawnictwa, ogólny zarys, pogląd, widok.
- Prosperować ł.** pomyślnie się rozwijać, powodzić się.
- Prostracya ł.** omdlenie, opadnięcie z sił.
- Prostytucya ł.** nierząd.
- Protégé f.** (proteże) popierany.
- Protęgować ł.** opiekować się, popierać.
- Proteina ł.** białko; ciała proteinowe, ciała białkowe.
- Protékcyja ł.** opieka; poparcie.
- Protékcyjny system ł.** opieka rządu nad przemysłem krajowym, zasadzająca się na nakładaniu wysokich cel na wyrobę obce.
- Protéktor ł.** popierający.
- Protéktorat ł.** zwierzchnictwo, władza opiekuńcza.
- Protest ł.** prawne zastrzeżenie przeciw czemu;

sprzeciwienie się; protest wekslowy, akt notaryalny stwierdzający jakiś stosunek wekslowy n. p. protest z powodu niezapłacenia weksłu.

Protestacya ł. publiczne oświadczenie się przeciw, wystąpienie przeciw czemu.

Protestantyzm ł. wyznanie ewangelickie.

Protokół g. zapisanie pewnego zajścia w głównych zarysach; księga służąca do zaciągania w streszczeniu bieżących spraw urzędu lub zakładu.

Protomedyk g. główny lekarz.

Protonotaryusz g. wysoki dostojnik w kościele katolickim.

Protoplasta g. najstarszy przodek rodu; pierwotwór.

Protoplazma g. pierwsza, pierwotna materya organicznego życia.

Prototyp g. pierwowzór, wzór.

Protozoa g. pierwotniaki.

Prowent ł. dochód z wiejskiego gospodarstwa; prowentowy pisarz, utrzymujący kontrolę dochodów wiejskiego gospodarstwa.

Prowiant ł. żywność.

Prowiantować ł. zaopatrzyć

w żywność; prowiantura, urząd wojskowy dla zaopatrywania wojska.

Prowidencya ł. opatrność.

Prowidować ł, zaopatrywać.

Prowincya ł. część państwa lub kraju, przen. miejscowość od miasta głównego oddalona.

Prowincyał ł. naczelnik klasztoru.

Prowincjonalizmy ł. wyrazy i zwroty właściwe pewnej okolicy lub prowincyi.

Prowizor ł. zarządzający apteką.

Prowizoryczny ł. tymczasowy.

Prowizoryum ł. stan tymczasowy; tymczasowe załatwienie sprawy spornej przed ostatecznem jej rozstrzygnięciem w drodze procesu.

Prowizya ł. wynagrodzenie, procent, zapasy żywności.

Prowokacya ł. wyzwanie, napaść.

Proza ł. zwykła mowa, powszedność, rzeczywistość.

Prozalczny ł. pisany prozą, zwykły, pospolity.

Prozaik ł. piszący prozą.

Prozapia ł. początek rodu; linia genealogiczna.

Prozelita g. przyjmujący inne wyznanie.

- Prozellyzm** *g.* żarliwość w nawracaniu na inne wyznanie.
- Prozodya** *g.* nauka o ilości i czasie głosek (długości i krótkości) w wierszowaniu.
- Prozopopeja** *g.* figura krasomówcza, w której wprowadza się osobę jakoby przemawiającą do słuchaczy, uosobnienie.
- Pruderya** *f.* udana skromność, wstydlivość.
- P. r. v. = pour rendre visite** *f.* (pur randr wizit) z oddaniem wizyty.
- Prym** *ł.* pierwszeństwo.
- Prymarya** *ł.* pierwsza msza św. poranna.
- Prymaryusz** *ł.* najstarszy lekarz.
- Prymas** *ł.* pierwszy arcybiskup kraju.
- Prymicye** *ł.* pierwsza msza św. nowo wyświęconego kapłana.
- Prymitywny** *ł.* pierwotny, pospolity.
- Pryncypalny** *ł.* główny.
- Pryncypał** *ł.* właściciel zakładu (np. handlowego) w stosunku do podwładnego n. p. pomocnika.
- Prywacya** *ł.* ogołocenie kogo z czegoś, pozbawienie.
- Prywata** *ł.* szukanie własnej jedynie korzyści, osobiste cele.
- Prywatny** *ł.* domowy, niepubliczny, nieurzędowy.
- Pryzmat** *g.* trójścienny graniastosłup, szkło rozszczepiające światło na jego składowe barwy.
- P. s. post scriptum** *ł.* dopisek.
- Psalmodya** *g.* melodia i spiewanie psalmów.
- Psalmy** *g.* pieśni religijne starego testamentu.
- Psalterz** *ł.* zbiór psalmów.
- Pschutt** *a.* (pszütt) modne dziwaństwo.
- Pseudo** *g.* (w złożeniach) fałszywy n. p. pseudouczony, podający się za uczonego.
- Pseudonim** *g.* zmyślane imię lub nazwisko, przybrane przez autora nie chcącego występować jawnie.
- Psyche** *g.* dusza, upostaciowanie ducha nieśmiertelności.
- Psychiatria** *g.* nauka leczenia umysłowych chorób; psychiatra, lekarz chorób umysłowych.
- Psychiczny** *g.* umysłowy, duchowy.
- Psycholog** *g.* uczony badacz objawów ducha ludzkiego.
- Psychologia** *g.* część filozofii traktująca o duszy i objawach tejże.
- Psychopata** *g.* choroby umysłowe.

Psychometr *g* przyrząd do mierzenia zawartości wilgoci w powietrzu.

P. T. = Pleno titulo ł. (całym tytułem), napis na okólnikach. ogłoszeniach, zamiast tytułów.

Publicysta ł. piszący w dziennikach (o polityce i rzeczach społecznych).

Publicystyka ł. dziennikarstwo.

Publika ł. publiczność, widzowie, słuchacze; wyciągnięcie jakiej sprawy przed sąd publiczności, na widok publiczny.

Publikacja ł. ogłaszanie, wydanie na widok publiczny świeżo wydrukowanego dzieła, lub świeżo wydanej ustawy.

Publikować ł. głosić, ogłaszać.

Puder *f.* bielidło; proszek ryżowy używany jako bielidło.

Pudreta *f.* sproszkowany nawóz.

Puff *a.* umyślnie w obieg puszczone kłamstwo.

Puginał ł. długi obosieczny nóż, sztylet.

Pularda *f.* tuczona kura, potrawa z kury.

Pulcinello *w.* pajac.

Pulpit *f.* podstawa, podpórka.

Puls ł. tętno, (krwi w żyłach).

Pulsacya ł. bicie serca.

Pulweryzator ł. przyrząd do rozpylania płynów.

Pulweryzować ł. rozpylać.

Punkt ł. kropka; warunki umowy.

Punktacya (*e*) ł. przedwstępna umowa w zarysie.

Pupil ł. wychowaniec zostający pod opieką.

Pupilla ł. źrenica.

Purée *f.* (piure) owoce lub warzywa rozgotowane na gęsto i przecierane.

Purgans ł. środek przeczyszczający.

Purgacya ł. przeczyszczenie.

Purgatywny ł. przeczyszczający.

Purpura ł. farba pasowa (czerwono-fioletowa).

Purpurat ł. kardynał, dostojnik kościoła.

Pur sang *f.* (pür san) czystej krwi.

Puryfikacya ł. oczyszczenie.

Purysta ł. dbający o czystość języka.

Purytanie ł. sekta religijna; purytanin, przestrzegający czystości obyczajów.

Puryzm ł. oczyszczenie języka z cudzoziemskich wyrazów i zwrotów, przesadna czystość w mowie.

Pusować *f.* naprzód pchać, popierać osobę lub interes wszystkimi siłami.

Pusztą *węg.* step.

Puzon *f.* rodzaj trąby.

Pyrhusowe zwycięstwo, zwycięstwo pozorne, nie przynoszące korzyści.

Pytya g. kapłanka Apollina posiadająca dar wieszczenia, wróżka.

Q.

Quand même f. (kan mem) bądź co bądź.

Quantum satis ł. tyle, ile potrzeba.

Quarto ł. po czwarte.

Quasi ł. jakoby, na kształt, pozornie.

Question a. (kwezczn) pytanie; that is the question (zöt is zö kweszczn) oto pytanie.

Quid novi? ł. co nowego? co słyhać?

Quinto ł. po piąte.

Qui pro quo ł. jeden zamiast drugiego, zamiana, pomyłka polegająca na przestawieniu.

Qui vive f. (ki wiw) kto idzie? kto tam?

Quod libet ł. co kto lubi, rozmaitości.

Quos ego! ł. ja was (wyuczę)! dam ja wam!

Quo titulo ł. z jakiego tytułu, jakim prawem.

Quo vadis ł. dokąd idziesz?

Qui vivra, verra f. kto dożyje, zobaczy.

Quo usque tandem ł. dopóki że? jak długo? (zw. z oburzeniem).

R.

Rabat f. ustępstwo z ceny towaru dla kupującego w większej ilości.

Rabaty ł. wyłogi munduru odmiennej barwy, wąskie pasy ziemi otaczające kłomby zasiane kwiatami.

Rabbi hebr. rabin, mistrz, nauczyciel; uczony żydowski, przełożony gminy żydowskiej.

Rabulista ł. krętacz; krzykacz; rabulizacya, rabulistyka, kręctwo, matactwo, krzykactwo.

Rachitis g. choroba angielska u dzieci polegająca na skrzywieniu kości.

Raca w. zob. rakietka.

Racya ł. powód, dowód, słuszość.

Racyonalista ł. tłumaczący sobie wszystko rozumowo, wytłumaczający rozumowo wiarę objawioną.

Racyonalizm ł. kierunek filozoficzny, opierający swe twierdzenia jedynie na wywodach rozumowych.

- Racyonalny** ł. rozumowo uzasadniony.
- Radius** ł. promień.
- Radix** ł. korzeń, pierwiastek.
- Radykalista** lub **Radykał** ł. dążący do gruntownej zmiany społeczno-ustroju państwa, krańcowy.
- Radykalizm** ł. dążność do zupełnego przekształcenia istniejących urzędzeń w państwie.
- Radykalny** ł. gruntowny, sięgający do podstaw.
- Radża** *sansk.* książę u Hindusów.
- Rafinada** *f.* oczyszczanie cukru, oczyszczony cukier w głowach.
- Rafinerya** *f.* fabryka oczyszczająca pewien wytwór n. p. cukier, naftę; część fabryki, w której oczyszczają pewien materiał.
- Rafinowanie** ł. oczyszczanie chemicznym sposobem; drobiazgowo obmyślenie czego.
- Rafinowany** ł. oczyszczony; doświadczony; przemysłny.
- Ragout** *f.* (ragu) potrawka.
- Ra'sbret** *n.* rysownica.
- Rajtarya** *n.* ciężka kawalerya.
- Rajszula** *n.* ujeżdżalnia.
- Rakieta** *w.* rodzaj ognia sztucznego wylatującego w górę, często jako sygnał używany.

- Ramifikacya** ł. rozgałęzienie.
- Ramota** *g.* lichy utwór literacki.
- Rampa** *f.* poręcz, pomost, podjazd.
- Ranga** *f.* stopień, godność.
- Rankor** ł. uraza.
- Ranżerować** *f.* porządkować, wybrakować.
- Raport** *f.* sprawozdanie (pisemne); stąd raportować.
- Rapsod**, **Rapsodya** *g.* poemat bohaterski; część większego utworu epicznego; utwór muzyczny.
- Rapsodyczny** *g.* urywkowy.
- Raptularz** ł. brulion.
- Raptus** ł. poryweczy.
- Rara avis** ł. rzecz rzadka.
- Rarytas** ł. rzadkość.
- Rasa** *f.* plemię, pokolenie ludzi, gatunek u zwierząt.
- Rata** ł. część dłużnej sumy w pewnym czasie do zapłaty przypadająca.
- Ratafia** *w.* wódka korzenna.
- Ratyfikacya** ł. zatwierdzenie umowy.
- Raut** *f.* zabawa wieczorna bez tańców: także rodzaj klejnotu.
- Razzia** *arab.* rabunek, rzeź.
- Reagować** ł. oddziaływać, działać w przeciwnym kierunku.
- Reakcyja** ł. oddziaływanie, działanie w przeciwnym kierunku, odporne dzia-

- łanie; usiłowanie powstrzymania postępu w życiu społecznem.
- Reakcyonista** ł. człowiek wstecznych dążeń.
- Real** *hiszp.* obiegowa moneta w Hiszpanii i Portugalii.
- Realista** ł. zapatrujący się na wszystko z rzeczywistego punktu widzenia; zwolennik realizmu.
- Realizm** ł. kierunek filozoficzny, opierający wszelką wiedzę na rzeczywistych spostrzeżeniach; naśladowanie natury, jako najwyższy cel sztuki.
- Realizować** ł. urzeczywistniać, sprzedawać, spieniężyć, zapłacić dług.
- Realne nauki** ł. nauki kształcące w praktycznym kierunku, będące głównym przedmiotem studyów w szkołach realnych i na politechnice (w przeciwieństwie do klasycznych).
- Realność** ł. rzeczywistość, posiadłość.
- Realny** ł. rzeczywisty, istotny; realna wartość, wartość materiału w przeciwstawieniu do wartości nominalnej pieniądza.
- Reasekuracja** ł. ubezpieczenie na wypadek straty w skutek asekuracji.
- Reasumcyja** ł. wznowienie n. p. procesu.
- Reasumować** ł. zebrać na nowo; wznowić np. proces.
- Rebelia** ł. bunt, powstanie.
- Rebelizant** ł. powstaniec.
- Rebus** ł. zagadka obrazkowa.
- Recenzent** ł. sprawozdawca, oceniający dzieło lub sztukę.
- Recenzya** ł. ocena dzieła lub utworu sztuki, sprawozdanie recenzenta.
- Recepcya** ł. przyjęcie.
- Recepis** ł. potwierdzenie odbioru.
- Recepta** ł. przepis lekarski.
- Reces** ł. odstąpienie n. p. od skargi, zrzeczenie się pr. tensyi.
- Recipient** ł. (dosł. przyjmujący) zbiornik gazów w pracach chemicznych.
- Recitativo** *w.* śpiew przybierający formę zwyczajnej mowy, zwykle w operze z towarzyszeniem orkiestry.
- Record** *a.* zapisanie się na wyścig i t. p. o zakład lub nagrodę.
- Recte** ł. należycie.
- Recydywa** ł. powtórzenie się pewnej choroby, powtórne zapadnięcie w tę samą chorobę.
- Recydywista** ł. powtórnie popełniający występki, zbrodnie.

- Recytować** ł. wygłaszać z pamięci.
- Redagować** ł. układać, wydawać czasopismo, kierować wydawnictwem.
- Redakcja** ł. skład osób należących do literackiego kierownictwa pismem periodycznym lub wydawnictwem dzieła zbiorowego i t. p.
- Redaktor** ł. kierujący literackim układem czasopisma lub dzieła, a zwykle i wydawnictwem tegoż.
- Redivivus** ł. zmartwychwstały.
- Reductio** ł. patrz redukcya; *reductio ad absurdum* ł. dowód przez wykazanie niedorzeczności przeciwnego twierdzenia.
- Redakcja** ł. sprowadzenie do pierwotnego stanu, (zasadniczego), sprowadzenie do oznaczonej mniejszej miary.
- Redukować** ł. ograniczać, zmniejszać.
- Reduta** *f.* szaniec polny, bal maskowy.
- Re et nomine** ł. z czynów i z imienia.
- Refakcja** ł. potrącenie należności zw. przewozowej za dostarczone towary z powodu uszkodzenia tychże, niżenie należności przewozowej.
- Refektarz** ł. sala jadalna w klasztorze.
- Referat** ł. piśmienne opracowanie pewnej sprawy, sprawozdanie.
- Referencya** ł. rekomendacya, polecenie.
- Referendarz** *f.* urzędnik zdający sprawę z podawanych prośb.
- Referent** ł. wypracowujący sprawę, wypracowujący referaty; przedstawiający jakąś sprawę.
- Referować** ł. urzędownie załatwiać lub przedstawiać pewną sprawę; referować przysięgę, odrzucić ją z żądaniem tejże od przeciwnej strony.
- Refleks** ł. odbicie się światła lub głosów, odblask, bezwiedny odruch.
- Refleksya** ł. zastanawianie się, rozważanie; odbicie promieni światła, głosu.
- Reflektant** ł. liczący na pewną rzecz, mający na celu pewien interes.
- Reflektować** ł. przywieść kogo do zastanowienia się rozwagi; odbijać promienie światła.
- Reflektor** ł. przyrząd do odbijania światła.
- Reforma** ł. przekształcenie, poprawa.
- Reformacya** ł. zmiana dogmatów kościoła katolickiego, wprowadzona

- przez Lutra w 16-tym wieku.
- Reformator** ł. wprowadzający zmianę, ulepszenie.
- Reformować** ł. przekształcać, poprawiać, ulepszać.
- Refrain** *f.* (refrę) wiersz, powtarzany w każdej zwrotce, często powtarzane wyrażenie.
- Refrakcja** ł. załamanie się promieni światła.
- Refraktor** ł. luneta, przyrząd powiększający przedmioty na mocy załamania się światła.
- Refugium** ł. ucieczka, schronienie.
- Refutacja** ł. odparcie, odbicie dowodów przeciwnej strony.
- Reg** zob. rej.
- Regalia** ł. wyłączne prawo państwa do pewnych dochodów lub źródeł dochodu, oznaki godności królewskiej.
- Regał** ł. rząd piszczałek w organach, rejestr organowy.
- Regaty** *w.* wyścigi na łodziach.
- Regencya** ł. rząd tymczasowy sprawowany zwykle przez grono osób w zastępstwie n. p. małoletniego panującego.
- Regeneracya** ł. odrodzenie, odnowienie.
- Regens** ł. przełożony zakładu.
- Regent** ł. tymczasowy zarządca spraw państwa, członek regencyi.
- Regesta** ł. zbiór dokumentów w chronologicznym porządku.
- Registratura** ł. oddział urzędu, gdzie się przechowuje akta.
- Regiae collationis** ł. parafie takie, w których rząd wykonuje prawo patronatu.
- Regime** *f.* (reżim) porządek, system pewny w postępowaniu.
- Regiment** ł. pułk.
- Regimentarz** ł. zastępca hetmana w Polsce.
- Region** ł. okolica; regiony, warstwy powietrza.
- Regle**, leśne przestrzenie w Tatrach.
- Regres** ł. prawo żądania od pewnej osoby wynagrodzenia za straty poniesione z powodu innej osoby; np. regres wekslowy do ręczyciela.
- Regulacya** ł. uporządkowanie, sprostowanie np. koryta rzeki.
- Regulamin** ł. zbiór przepisów i reguł.
- Regularność** ł. prawidłowość, kształtność, punktualność.
- Regulator** ł. przyrząd do regulowania ruchu maszyny.

Regulatywa *ł.* przepis, postanowienie, które wykonawcy ma służyć za wskazówkę.

Regulówka *ł.* spulchnienie ziemi głębokiem przekopaniem.

Reguła *ł.* prawidło.

Rehabilitacya *ł.* uniewinnienie się, uzyskanie czci i znaczenia, przywrócenie do czci i pierwotnego stanowiska.

Reinkarnacya *ł.* wcielanie się duszy w coraz nowe twory, według niektórych spirytystów.

Reintegracya *ł.* przywrócenie do posiadania.

Reja, poprzeczny drąg żagłowy na maszcie.

Rejencya zob. regencya.

Rejent zob. notaryusz.

Rejestr *ł.* spis, wykaz.

Rejterada *ł.* odwrót.

Rejwach *n.* hałas, zamieszanie.

Rekapitulacya *ł.* powtórzenie w krótkości głównych punktów poprzednio wypowiedzianej rzeczy, zestawienie działów rachunkowych.

Reklama *ł.* polecenie się za pomocą ogłoszeń; rozgłos.

Reklamacya *ł.* dopominanie się zwrotu; zarzut, skarga.

Reklamować *ł.* domagać się

zwrotu; reklamować się, polecać się w pismach.

Rekognicya *ł.* rozpoznanie.

Rekognoscent *ł.* poświadczający tożsamość osoby.

Rekognoskować *ł.* śledzić, rozpoznawać okolice.

Rekolekcyja *ł.* rozmyślanie, ćwiczenia duchowe, pokuta za przekroczenie.

Rekomendacya *ł.* polecenie; rekomendowany, polecony (list).

Rekompensacya *ł.* potrącenie swej pretensyi przy wypłacie długu; wynagrodzenie.

Rekoncylacya *ł.* pojednanie, poświęcenie powtórne sprofanowanego kościoła.

Rekonesans *f.* zwiady celem rozpatrzenia nieprzyjacielskiego stanowiska.

Rekonstrukcyja *ł.* odbudowanie.

Rekonstituować *ł.* napowrót urządzić, przywrócić, odnowić.

Rekonwalescencya *ł.* powrót do zdrowia.

Rekonwalescent *ł.* przychodzący do zdrowia.

Rekonwencya *ł.* wzajemna skarga oskarżonego przeciw oskarżycielowi.

Rekreacya *ł.* wypoczynek, rozrywka, czas wolny.

Rekredytywa *f.* pismo odwołujące.

Rekrut *f.* świeżo zaciągnięty do wojska; stąd rekrutować.

Rekryminacya *ł.* wyrzut, wzajemne oskarżanie się.

Rektor *ł.* zwierzchnik wyższego naukowego zakładu;

Rektyfikacya *ł.* sprostowanie n. p. granic; oczyszczanie np. spirytusu.

Rekurs *ł.* odwołanie się do wyższej władzy.

Rekuza *ł.* odmowa, odprawa.

Rekwirować *ł.* wymagać, żądać.

Rekwizycya *ł.* żądanie ze strony jednej władzy, aby druga załatwiła jaką sprawę; w ogóle żądanie ze strony władzy.

Rekwizyta *ł.* sprzęty do pewnego celu lub zatrudnienia potrzebne.

Rekwizytor *ł.* dostarczający scenicznego urzędzenia teatrowi.

Relacya *ł.* zdanie sprawy, wzajemny związek, stosunek.

Relata *ł.* wieści.

Relatywny *ł.* względny, odnośny.

Relegować *ł.* wydalać, usuwać np. ucznia ze szkoły.

Relewacya *ł.* ulżenie, ułatwienie.

Relicytacya *ł.* powtórna licytacya.

Relief *f.* wypukła robota, płaskorzeźba.

Religia *ł.* wiara i przywiązywane do niej obrzędy.

Religiant *ł.* zachowujący ściśle zasady i przepisy religii.

Relikwie *ł.* szczątki świętych, drogie pamiątki.

Relikwiarz *ł.* puszka na relikwie.

Relsy *a.* szyny kolejowo.

Relutum *ł.* wynagrodzenie za ubytek czego.

Remanent *ł.* pozostałość, załęgłość podatkowa.

Remedium *ł.* środek zaradczy.

Remessa zob. Rimessa.

Reminiscencya *ł.* przypomnienie, wspomnienie.

Remis *f.* odłożenie; w grze w szachy: nierozegrana partya.

Remisya *ł.* odłożenie sprawy na inne posiedzenie.

Remitenda *ł.* książki otrzymane w komis i odesłane napowrót.

Remitent *ł.* ten, któremu lub na zlecenie którego ma być weksel wypłacony.

Remitować *ł.* zwracać, odsyłać.

Remiza *f.* wozownica, powóz do najęcia.

Remonstranci *ł.* sekta w kościele protestanckim.

Remonstrować *ł.* czynić zarzuty, występować z zarzutami.

- Remont** ł. zakupno koni dla wojska.
- Remonta** *f.* koń zakupiony dla wojska, nie wyćwiczony w służbie wojskowej.
- Remuneracya** ł. wynagrodzenie, zapłata.
- Renaissance** *f.* (renesans) odrodzenie się dobrego smaku w sztukach pięknych; styl renensansowy, styl odrodzenia w łukowym systemie.
- Rerdant** *f.* prowadzący rachunki.
- Rendez-vous** *f.* (rande wu) umówiona schadzka.
- Renegat** ł. odszczepieniec, odstępeca od wiary.
- Renesans** zob. Renaissance.
- Renoma** *f.* dobre imię, dobra opinia, wziętość.
- Renomowany** *f.* z ustalonym dobrem imieniem; zwykle o jakimś przedsiębiorstwie lub przedsiębiorcy, o kupcu, o przemysłowcu.
- Renons** *f.* odmowa; w kartach brak pewnego koloru.
- Renowacya** ł. odnowienie.
- Renta** *f.* czysty dochód; renta gruntowa, czysty dochód z ziemi, oznaczony dochód roczny od majątku, danego komuś w zamian za ten dochód.
- Rentier** *f.* człowiek pobie-
- rajacy rentę lub z renty żyjący.
- Rentować się** *f.* przynosić dochód, opłacać się.
- Renuncyacya** ł. zrzeczenie się czego, zaniechanie.
- Reorganizacya** ł. przekształcenie
- Reparacya** ł. naprawa.
- Repartycyja** ł. podział, rozłożenie stosunkowe n. p. podatków.
- Reperkusyja** ł. odbicie
- Repertorium** ł. skorowidz, wykaz.
- Repertuar** *f.* spis sztuk teatralnych przeznaczonych do odegrania na scenie.
- Repetier** ł. zegarek bijący kieszonkowy.
- Repetitorium** ł. lekcyja powtarzania i ćwiczeń; książka zawierająca w skróceniu wykłady szkolne.
- Repetować** ł. powtarzać.
- Repetycyja** ł. powtórzenie.
- Replika** ł. odpowiedź powoda na obronę oskarżonego; w muz. powtórzenie melodyi.
- Reponenda** ł. akta odłożone dla oddania registraturze w przechowanie.
- Reponować** ł. odkładać.
- Report** ł. przeniesienie sumy z jednej strony na drugą; na giełdzie, spekulacya na różnicę kursu

papierów w końcu miesiąca

Reporter a. zbierający wiadomości dla codziennego pisma.

Represalia ł. odwet, środki prześladowcze, gwałtowne środki odwetu.

Represya ł. ucisk, gnębienie.

Reprezentacya ł. przedstawianie kogo w zastępstwie, zastępstwo; rząd reprezentacyjny, rząd rządzący przy współudziale przedstawicieli narodu, względnie państwa i krajów.

Reprezentant ł. przedstawiciel.

Reprobacya ł. odrzucenie, nagana; reprobowany przy egzaminie, odrzucony, spalony.

Reprodukcya ł. odtwarzanie; odbicie obrazu lub szkicu.

Reprymenda ł. nagana, bura.

Reprymować ł. powstrzymywać.

Republika ł. rzeczpospolita.

Repugnancya ł. niechęć, odraza.

Repulsya ł. odrzucenie; wstręt.

Reputacya ł. znaczenie, opinia, dobre lub złe imię.

Requiem ł. śpiew żałobny; requiem zaśpiewać komu, pochować kogo.

Reskrypt ł. rozporządzenie wyższej władzy.

Res nullius ł. rzecz do nikogo nie należąca, którą można nabyć przez zawłaszczenie.

Resort f. zakres władzy, urzędowania.

Resorbcyja ł. chłonięcie.

Resory ł. sprężyny podtrzymujące pudło powozu lub bryczki.

Respective ł. odnośnie, względnie.

Respekt ł. wzgląd, szacunek.

Respiracya ł. oddychanie.

Respirator ł. przyrząd chroniący od wdychania zimnego powietrza.

Respiro ł. przeciąg czasu, przez który mimo zapadnięcia należytości n. p. dłużnej raty lub należnej opłaty nie jesteśmy w myśl umowy narażeni na zaskarżenie ze strony wierzyciela.

Respons ł. odpowiedź.

Res publica zob. republika.

Restancya ł. zaległość, pozostałość dłużna.

Restauracya ł. naprawa, odnowienie, przywrócenie na tron upadłej dynastyi; traktyernia, jadłodajnia.

Restrykcyja ł. ograniczenie, zastrzeżenie.

Restytucya ł. zwrot, przywrócenie; restitutio in

integrum ł. przywrócenie do pierwotnego stanu,

Résumé *f.* streszczenie (przebiegu rozprawy przed sądem przysięgłych przez przewodniczącego).

Resursa *f.* lokal przeznaczony na miejsce zabaw dla członków towarzystwa zabawowego i samo towarzystwo.

Retman *u.* sternik.

Retor *g.* mowca.

Retoryka *g.* teoria wymowy; nauka wymowy.

Retorta *f.* naczynie do destylacji i prac chemicznych.

Retorsya ł. odwet.

Retour *f.* (retur) napowrót.

Retradycya ł. zwrot publicznie zabranych rzeczy.

Retro ł. napowrót, wstecz.

Retrograd ł. wstecznik.

Retrogradacya ł. cofanie się (n. p. pozorne cofanie się planety).

Retrospektywny ł. spoglądający wstecz, odnoszący się do tego, co dawniej było; historyczny.

Retuszer ł. wykańczający tuszem fotografie.

Retuszować *f.* poprawiać tuszem fotografie lub rysunki, wykańczać.

Reumatyzm ł. gościec, ból w stawach i mięśniach.

Reunion *f.* (reünia) połączenie, zgromadzenie; zgromadzenie się w celu

zabawy; wojny zaborcze Ludwika XIV.

Reverie *f.* dumanie, marzenie.

Reverendissimus *f.* najczcigodniejszy, najprzewielebniejszy.

Revers *f.* odwrotna strona monety, medalu.

Review *a.* zob. Revue.

Revue *f.* przegląd jako tytuł rozdziałów; czasopismo.

Rewakcynacya ł. powtórne szczepienie ospy.

Rewanż *f.* odwet, odwzajemnienie się.

Rewelacya ł. wykrycie, objawienie.

Rewerber *f.* blacha wzmacniająca światło latarni.

Rewerencya ł. uszanowanie.

Rewerenda ł. suknia księży.

Rewers ł. dowód otrzymania; skrypt dłużny.

Rewia *f.* przegląd wojska.

Rewident *f.* urzędnik rewidujący.

Rewidować *f.* przeglądać, kontrolować.

Rewindykacya ł. odebranie, odzyskanie.

Rewir *f.* obwód, dzielnica, cyrkuł.

Rewlzor ł. urzędnik kontrolujący.

Rewizya ł. przetrząsanie, sprawdzanie.

Rewokacya ł. odwołanie, cofnięcie.

Rewolta *f.* powstanie, bunt.

Rewoltować *f.* podbudzać, buntować.

Rewolucya *ł.* powstanie.

Rewolucjonista *ł.* dążący do zmiany formy rządu lub do politycznego przewrotu w kraju.

Rewolwer *a.* pistolet kilka strzałowy z przyrządem magazynowym obracającym ładunki do otworu w lufie.

Rezerwa *ł.* odwód, wojska zapasowe, zachowanie na wypadek potrzeby.

Rezerwista *ł.* żołnierz do rezerwy należący.

Rezerwoar *f.* zbiornik.

Rezerwować *ł.* zachowywać; zastrzegać.

Rezolucya *ł.* rozstrzygnięcie sprawy, postanowienie, uchwała, stanowcza odpowiedź.

Rezolutny *f.* stanowczy, śmiały, odważny.

Rezolwować *ł.* rozstrzygać.

Rozon *f.* pewność siebie, dobra mina.

Rezonans *ł.* rozdźwięk; dźwięk instrumentu muzycznego.

Rezoner *f.* zarozumiały gadała.

Rezonować *f.* rozprawiać, dowodzić.

Rezultat *ł.* wynik ostateczny.

Rezurekcya *ł.* (dosł. powstanie na nowo) Zmar-

twychwstanie Pańskie; nabożeństwo uroczyste rozpoczynające święto zmartwychwstania.

Rezydencya *ł.* stolica, miejsce zamieszkania panującego, wysokiego dygnitarza, dostojnika.

Rezydent *ł.* minister, pełnomocnik państwa przy obcym rządzie; stałe w czyim domu bawiący; zarządca domu, w którym sam właściciel nie mieszka.

Rezydować *ł.* stałe mieszkać.

Rezygnacya *ł.* zrzeczenie się czegoś, poddanie się losowi.

Rezygnować *ł.* wyrzec się czego.

Reżyser *ł.* artysta wybierający do gry utwory dramatyczne, rozdający role i pilnujący dobrego wykonania tychże.

Rimessa *w.* zapłcenie należitości gotówką lub wekslem.

Ripienista *w.* aktor uzupełniająca i wzmacniająca swą grą główne role.

Riposta *w.* żywa, a trafna odpowiedź, odcięcie się; w szermierce trafne odparowanie.

Ritardando *w.* zwlekając, wolniej (w muzyce).

Ritornela *w.* powtarzająca się zwrotka pieśni.

Risconto *w.* księga rachunków bieżących.

Ritus *ł.* obrządek; ritus latini, obrządku rzymskiego; ritus graeci, obrządku greckiego.

Robinsonada *a.* przesadne opowiadania żeglarzy.

Rober *a.* dwie partye wygrywane w wista.

Roboracya *ł.* wzmocnienie, urzędowe potwierdzenie prywatnej umowy.

Robron *f.* rodzaj dawnej sukni.

Rodomontada *w.* samochwalstwo, junakierya, blaga.

Rojalista *f.* stronnik władzy królewskiej.

Rojalizm *f.* zwolennictwo królewskiej władzy, przeciwięstwo republikanizmu.

Rokoko *w.* nazwa stylu odznaczającego się krzywymi liniami, zwojami i girlandami i t. p. licznymi, a rozmaitemi ozdobami.

Roksolania *ł.* Ruś czerwona.

Rola *f.* część dramatycznego utworu przeznaczonego dla każdego aktora do grania, przybranie obcego charakteru, stanowisko, działalność.

Rolada *w.* zimna potrawa mięsna.

Rolka *f.* zwój, kołko, bloczek ruchomy.

Romans *o.* powieść osnuta na tle stosunku miłosnego. miłosny stosunek.

Romańskie języki, języki biorące początek z łacińskiego n. p. włoski, francuski.

Romantyczność. Romantyzm, w literaturze: oddalenie się od wzorów klasycznych, a zwrócenie się do pierwiastków narodowych i indywidualnych t. j. do podań, pieśni ludowych; także uczucia.

Romantyczny *f.* poetyczny, malowniczy, pełen powabu fantastycznego.

Romantyk *f.* autor tworzący na tle życia narodu i uczuć swoich; zwolennik romantyzmu.

Romanza *w.* piosnka uczuciowej treści.

Romb *g.* skośny kwadrat; romboid, skośny prostokąt (ukośny kwadrat wydłużony).

Rondeau *f.* (rondo) utwór muzyczny, w którym główny temat powtarza się kilkakrotnie.

Rondo *f.* okrągłe pismo, koło w tańcu lub zabawie; miejsce koliste dla zabawy.

Roraty *ł.* ranne nabożeństwo adwentowe.

- Rosolis** *f.* wódka słodka, likier.
- Rosynant** *hiszp.* szkapa Don Kiszota, przen. lichy pegaz, licha fantazyja.
- Rota** *ł.* oddział żołnierzy, formuła przysięgi.
- Rotacya** *ł.* obrót, krążenie; okres czasu w płodozmianie.
- Rotacyjny** *ł.* wirowy (ruch), obracający się; (siła rotacyjna).
- Rotowy ogień**, szeregowy, plutonowy.
- Rotunda** *ł.* okrągły budynek, altana; rodzaj okrycia damskiego.
- Rouge et noir** *f.* (ruż e noir) czerwona i czarna (barwa karty), gra hazardowa.
- Royal** *f.* (rojal) królewski; nazwa wspaniałych hotelów, kawiarni i t. p. — nazwa papieru w wielkim formacie.
- Rozeta** *f.* mały z jednej strony u ścianki szlifowany dyament, ozdoba w kształcie rozety.
- Rubikon przejść**, uczynić krok stanowczy.
- Rubrum** *ł.* napis na złożonych podaniach, zawierający treść (osnowę) tychże.
- Rubryka** *ł.* linie i przedziałki w książkach, przeznaczono na wpisywanie.
- Rudel** *g.* ster na statku.
- Rudera** *ł.* zniszczony budynek.
- Rudymenta** *ł.* podstawowe wiadomości.
- Rufa** *n.* tylna część okrętu.
- Rugować** *ł.* usunąć z miejsca.
- Ruina** *f.* gruzy, zwaliska, strata majątku, upadek.
- Rujnować** *ł.* gubić, niszczyć, stąd rujnacya.
- Rulada** *f.* rodzaj potrawy; w śpiewie: szybkie następstwo tonów.
- Ruleta** *f.* hazardowna gra.
- Rulon** *f.* zwój.
- Rumacya** *ł.* przymusowe wyprowadzenie się, termin pozostawiony do wyprowadzenia się.
- Rumfordzka zupa**, zupa z kości, krwi i jarzyn dla biednych.
- Rumor** *ł.* zgiełk, hałas; pogłoska, rozruch.
- Ruptura** *ł.* przepuklina.
- Rustykalny** *ł.* włościański.
- Rutyna** *f.* wprawa, biegłość.
- Rydwan** *ł.* wspaniały wóz.
- Rygał**, stół zecerski ze skośnym wierchem, na którym kładzie się kasztę, mieszczący w sobie także schowki na kaszty; także papier rysunkowy.
- Rygor** *ł.* surowość, karność, przymus prawny.
- Rygorozja** *ł.* ścisłe egzami-

na akademickie dla uzyskania doktoratu.

Rygorysta *ł.* surowy przestregacz prawa lub obyczajów.

Rygoryzm *ł.* surowość, ścisłość (zbyteczna).

Rygować *ł.* liniować papier np. na nuty; przesywać rzadkim ściegiem.

Rym *ł.* jednakowe brzmienie końcowych zgłosek w wierszach.

Rymować *ł.* układać wiersze, zgadzać się.

Rynsztunek *n.* uzbrojenie, zbroja.

Ryps *f.* gęsta tkanina w prążki.

Rys *n.* oznaka, znak, krótki wykład, szkic.

Rysa *n.* szpara, kresa, bliźna.

Rytm *g.* miarowy takt (dźwięk) wiersza.

Rytmiczny *g.* miarowy, dźwięczny, stąd także rytmiczność.

Rytmy *g.* wiersze.

Rytuał *ł.* księga obrzędów kościelnych.

Rywal *f.* współubiegający się, współzawodnik, przeciwnik.

Rywalizacja *f.* współzawodnictwo.

Ryzyko *w.* niebezpieczeństwo; przedsięwzięcie niebezpieczne.

Ryzykować *ł.* odważyć się

na co, narazić się, stać się na los szczęścia.

S.

Sabeizm *hebr.* oddawana gwiazdom cześć boska.

Sacharyna *ł.* wytwór z węgli kamiennych 250 razy słodszy, niż cukier.

Saboty *f.* drewniane trzewiki.

Sacrè-coeur *f.* (sakre-kör) serce Chrystusa, nazwa zakonu żeńskiego wychowawczego.

Sacrilegium *ł.* świętokradztwo.

Safian *tur.* delikatnie wyprawiona i ofarbowana skóra owiec lub kóz.

Safo *g.* słynna poetka w starożytności,

Sago *malajs.* krupy i mączka jadalna z rdzenia azyatyckiej palmy.

Sahajdaczny, hetman kozacki.

Saint-Simonizm (sę simonizm) system religijno-socjalny zbudowany na podstawie pism Saint-Simona o połączeniu ludzi w jedną wielką moralno-polityczną rodzinę.

Saison morte *f.* (seżą mor) martwa pora roku; nie dająca zajęcia, nie przynosząca zmian); czasy ogórkowe.

Sajdak *lat.* kołczan.
Sajeta *f.* cienkie sukno.
Sakada *f.* silne a szybkie pociągnięcie smyczkiem, biorące kilka tonów naraz.
Sakra *ł.* wyświęcenie kapłana, święcenia kapłańskie.
Sakramentalny *ł.* uroczysty, uświęcony.
Sakryfikować *ł.* poświęcić co komu, czynić ofiary.
Salarium *ł.* płaca.
Saldo *w.* pozostała reszta do zapłacenia, po obrachunku: saldować, zamykać rachunki w księdze.
Saliny *ł.* żupy solne lub warzelnie soli.
Saliwacya *ł.* ślinotok.
Salmiak, sól amoniakowa.
Salon *f.* pokój bawialny wystawa (galerya) obrazów.
Salonowość *f.* wykwintne ułożenie, sposób obejścia się.
Salto mortale *w.* niebezpieczny skok, skok śmiertelny.
Salutować *ł.* pozdrawiać, oddawać honory wojskowe.
Salve! *ł.* witaj.
Salve Regina *ł.* witaj Królowo! początek pieśni do N. M. P.
Salvo honore *ł.* bez ujmy honoru; salvo jure, z zachowaniem prawa.

Salwa *ł.* zbiorowe, ogólne strzelanie, strzelanie w czasie uroczystości.
Salwować *ł.* ratować, ocalić.
Samson *hebr.* człowiek niezwykle silny.
Sanacya *ł.* uzdrowienie.
Sanatorium *ł.* zakład leczniczy.
Sanctus *ł.* święty; część mszy świętej.
Sanctissimum *ł.* Hostya; Najświętszy Sakrament.
Sancyt *ł.* wyrok sejmowy; uchwała.
Sandały *g.* obuwie, zwykle podeszwy przywiązane rzemykami.
Sandżak *tur.* chorągiew; obwód, powiat.
Sangwiczny *ł.* krwisty, żywy, gorący (temperament).
Sangwinik *ł.* człowiek prędki, krewki.
Sanitarny *ł.* zdrowotny, tycejący się zdrowia.
Sankcyja *ł.* zatwierdzenie przez najwyższą władzę, uprawomocnienie.
Sankcyonować *ł.* potwierdzić; nadać moc prawną.
Sankiułoci *f.* nazwa szycerza nadawana w czasie wielkiej rewolucyi francuskiej partyi ludowej (dosł. bez spodni).
Sanktuarjum *ł.* miejsce dla przechowania Najśw. Sakramentu.

- Sanktyfikacya** ł. ogłoszenie świętym.
- Sans façon** *f.* (san fasa) bez ceremonii, formy.
- San gène** *f.* (san zen) bez żenady, wstydzienie się.
- Sanskryt**, dawny język Hindusów, od którego wywodzą się języki indo-europejskie.
- Sans peur et reproche** *f.* (san per e reprosz) bez trwogi i bez zarzutu.
- Saperzy** *f.* oddziały wojska zajmujące się sypaniem szanćów lub innymi robotami ziemnymi.
- Saraceni** *arab.* nazwa arabów i turków.
- Sardanapal**, imię króla asyryjskiego, przen. człowiek zniewieściały, w zbytkach i rozkoszach zatopiony.
- Sardoniczny** *g.* naigrawający się, uszczypliwy, szydery.
- Sarkastyczny** *g.* szyderski, żłośliwy.
- Sarkazm** *g.* przycinek, szyderstwo.
- Sarkofag** *g.* wspaniały grobowiec, (w kształcie trumny).
- Sarkoma** *g.* mięsna narośl.
- Sarmacya** *g.* starożytna Polska.
- Saszetka** *f.* woreczek lub poduszeczka napuszczona perfumą.
- Satelita** ł. nieodstępny towarzysz, planeta około głównej planety krążąca.
- Satis** ł. dosyć.
- Satrapa** *g.* wielkorządca perski; przen. tyran.
- Saturacya** ł. nasycenie płynu rozpuszczalnym przedmiotem n. p. solą, cukrem.
- Saturn** ł. bożek czasu, jedna z planet.
- Saturnalie** ł. uroczystości dawne w Rzymie; rozpustne zabawy.
- Satynować** *f.* gładzić, nadać połysk.
- Satynówka** *f.* maszyna do gładzenia.
- Satyr** *g.* bożek leśny; symbol nieokrzesańca, prostactwa i zmysłowości.
- Satyra** *g.* rodzaj utworu poetyckiego wyszydający z humorem i dowcipem wady, ułomności tak ludzi pojedynczych jak i całego społeczeństwa.
- Satysfakcyja** ł. zadość uczynienie.
- Savoir faire** *f.* (sawoar fer) zręczność, znajomość rzeczy.
- Savoir vivre** *f.* (wiwr) sztuka życia, znajomość form towarzyskich.
- Sawantka** *f.* kobieta popisuująca się uczonością.
- Scena** *g.* widowia, zdarzenie, widok, zajście.
- Sceneryusz** ł. książka, do której wpisuje się po-

- rzadek występów aktorów.
- Scenerya** ł. przyozdobienie sceny.; krajobraz.
- Sceptycyzm** *g.* filozoficzny kierunek powątpiewania, podawania wszystkiego w wątpliwość.
- Sceptyk** *g.* człowiek o wszystkiem wątpiący; w nic nie wierzący.
- Scheda** ł. spadek.
- Schemat** *g.* zarys, wzór, forma.
- Schematyzm** *g.* postępowanie podług pewnych oznaczonych wzorów; rocznik rządowy, skorowidz urzędów i t. d.
- Scherzando** *w.* (skercando) w muzyce: żartobliwie.
- Scherzo** *w.* (skercio) utwór muzyczny żartobliwej, wesołej treści.
- Scholastyk** ł. (filozof średniowieczny), tudzież zajmujący się filozofią średniowieczną czyli scholastyką; jeden z kanoników.
- Scholla** ł. krótkie objaśnienia wyrazów w księgach naukowych.
- Schyzma** *g.* odszczepieństwo od kościoła.
- Scentyficzny** ł. ściśle naukowy.
- Scil.** skrót. **scilicet** ł. rozumie się, to jest, mianowicie.
- Scento** (dysconto) *w.* po-
- tracenie pewnego wynagrodzenia za zapłacenie należitości przed terminem.
- Scorso** *w.* ubiegły miesiąc, miniony termin wekslu.
- Scylla**, niebezpieczna dla żeglugi skała w cieśninie sycylijskiej naprzeciw wiru Charybdy; stąd „między Scyllą a Charybdą“, znaczy: być w niebezpieczeństwie.
- Scyoptikon** *g.* czarnoksięska latarnia.
- Scysya** ł. rozdwojenie, niezgodność zdań, nieporozumienie.
- Seans** *f.* posiedzenie.
- Secesya** ł. odłączenie się, wystąpienie z czego.
- Secesyonista** ł. odstępeca.
- Secundo** ł. powtórę.
- Secundo voto** ł. drugiego ślubu.
- Sedentaryusz** ł. prowadzący siedzące życie.
- Segno** *w.* (senio) znak; dal segno, od znaku; al segno, do znaku (w muz.)
- Segregować** ł. odłączać, oddzielać.
- Seigneur** *f.* (seniör) pan.
- Sekatura** *w.* dokuczanie, ciemienie.
- Sekciarz** ł. odszczepieniec, stronnik jakiejś sekty.
- Sekcyja** ł. otwieranie zwłok; wydział, oddział.
- Sekluzyja** ł. wyłączenie.

Sekować *w.* dokuczać, dręczyć, nękać.

Sekret *ł.* tajemnica.

Sekretarz *ł.* urzędnik pomocniczy, zw. czuwający nad biegiem spraw do biura wpływających; gra towarzyska; wzory pisania listów.

Seksta *ł.* szósta klasa; w muzyce: szósty ton od głównego.

Sekstern *ł.* zeszyt do pisania.

Sekstet lub **Sekstuar** *ł.* utwór na 6 głosów ludzkich, lub tyleż instrumentów muzycznych.

Seksualny *ł.* płciowy.

Sekta *ł.* stronnictwo religijne odstępujące od zasad kościoła głównego.

Sekularyzacya *ł.* przemiana stanu lub dóbr zakonnych na świeckie.

Sekund *ł.* drugi głos, wtór.

Sekundant *ł.* świadek przy pojedynku.

Sekundarya *ł.* następne groźniejsze objawy pewnej choroby, następstwa pierwszej niewyleczonej.

Sekundować *ł.* służyć za świadka przy pojedynku.

Sekundycye *ł.* pięćdziesięcioletni kapłański jubileusz.

Sekutnica *ł.* kobieta dokuczliwa, swarliwa, Ksan-typa.

Sekwencya *ł.* następstwo, kolej.

Sekwestr *ł.* (sekwestracya) zajęcie dochodów czyjej własności na rzecz wierzyciela lub skarbu.

Sekwestrator *ł.* urzędnik dokonujący sekwestru.

Selecta *ł.* wyjątki z dzieł, wypisy, najwyższa klasa gimn.

Seledynowy *hiszp.* blade zielony.

Selenici *g.* domniemani mieszkańcy księżyca.

Selenografia *g.* opis księżyca.

Self-help *a.* samopomoc; pomoc własna.

Self made man *a.* (self med man) człowiek, który o własnych siłach doszedł do celu.

Semafor *g.* telegraf do dawań sygnalów (kolejowych).

Semasiologia *g.* nauka o znaczeniu wyrazów.

Semestr *ł.* półrocze szkolne.

Semici, narody szczepu semickiego np. Arabowie i Żydzi; zw. Żydzi.

Seminaryum *ł.* zakład naukowy dla kształcenia duchownych i nauczycieli szkół ludowych.

Semiotyka *g.* nauka o zewnętrznych oznakach chorób.

Senat *ł.* najwyższa rada w państwie rzymskim i

- obecnie w niektórych państwach.
- Senator** ł. członek senatu.
- Senior** ł. starszy, przełożony.
- Se non è vero è ben trovato** w. jeżeli to jest nieprawda, to przynajmniej jest dobrze zmyślone.
- Sens** ł. treść, znaczenie, myśl, rozum.
- Sensacya** ł. wielkie wrażenie.
- Senzacyjny** ł. sprawiający wielkie wrażenie.
- Sensat** ł. poważny.
- Sensualizm** ł. zmysłowość; systemat filozoficzny biorący za podstawę wszelkich pojęć wrażenia zmysłowe.
- Sentencya** ł. myśl, zdanie treściwe.
- Sentencyonalny** ł. pełen zdań lub myśli pouczających.
- Sentyment** ł. uczucie.
- Sentymentalność** ł. czułośćkowość, też sentymentalizm.
- Separacya** ł. odłączenie, rozłączenie małżeństwa.
- Separatka** ł. oddzielny pokój n. p. w restauracyi.
- Separatyzm** ł. wyodrębnianie się, wyłączenie się.
- Sep'a** g. mątewka (mięczak); czarna farba
- Septenat** ł. (septenium), siedmioletcie.
- Septentryonalny** ł. północny.
- Septet** ł. muzyczny utwór na 7 głosów lub 7 instrumentów.
- Septyczny** g. sprowadzający gnicie.
- Septyma** ł. siódmy ton od głównego.
- Sepultura** ł. akt stwierdzający zgon.
- Sequens** ł. sąsiad, następny.
- Seraf, Serafin** hebr. anioł.
- Seraj** tur. pałac sułtana; oddział domu tureckiego przeznaczony dla kobiet.
- Seraskier** tur. wysoki dygnitarz wojskowy turecki.
- Serenada** hiszp. muzyka pod oknami ukochanej lub czczonej osoby; w ironicznym znaczeniu, hałas, kocia muzyka.
- Serenissimus** ł. jaśnie oświecony.
- Serpentyna** ł. krzywa szabla; łukowo prowadzona droga.
- Servus** ł. sługa.
- Serwantka** ł. oszklona szafa.
- Serwilizm** ł. płaszczenie się, niewolnicza uniżoność; serwilista, płaszczący się.
- Serwis** f. zastawa stołu, z porcelany, szkła lub srebra.
- Serwitut** ł. służebność ciążąca na nieruchomości

- n. p. służebność przechodzenia przez grunt sąsiada.
- Serya** *ł.* szereg (liczb) kolejno po sobie następujących; dział.
- Seryo** *ł.* poważnie, bez żartu.
- Sesya** *ł.* posiedzenie.
- Seson** *f.* pora roku; pora stosowna n. p. do kąpieli, (sezon kąpielowy) i t. p.
- Sfera** *g.* przestrzeń nieba okalająca ziemię; zakres myśli, wiedzy, warstwa społeczna.
- Sferoida** *g.* ciało kształtu kuli spłaszczonej.
- Sferoidalny** *g.* kulisty.
- Sferyczny** *g.* kulisty.
- Sfinks** *g.* mityczny potwór, o lwim tułowiu a kobiecej głowie i piersiach; symbol tajemniczości.
- Sformułować** *ł.* ująć w prawidło.
- Sforsować** *ł.* zmęczyć.
- Sforzando** *w.* w muzyce: silnie, z naciskiem.
- Sfragistyka** *g.* nauka o pieczęciach i znajomość tychże
- Shocking** *a.* (schoking) nieprzyzwoicie, niewłaściwie.
- Sic** *ł.* tak, dosłownie.
- Sideralne światło** *g.* bardzo jaskrawe światło.
- Siderylity** *g.* gliniane na-
- czynia pokostowane lub pociągnięte brązem.
- Sierżant** *f.* podoficer.
- Siesta** *w.* wypoczynek.
- Signor** *w.* (sinior) **signora** pan, pani.
- Signum** *ł.* znak.
- Signum temporis** *ł.* znak, (znamię) czasu.
- Silentium** *ł.* milczenie.
- Silograf** *g.* satyryk.
- Silva rerum** *ł.* tytuł książki lub rękopismu zawierającego różne zdarzenia i rzeczy w luźnym związku.
- Simplex** *ł.* pojedynczy, zwykły.
- Singularis** *ł.* liczba pojedyncza.
- Singleton** *a.* jedyna karta z pewnego koloru (przen. a żartobliwie samotny człowiek, samotnik).
- Sir** *a.* (sör) pan.
- Sire** *f.* (sir) najjaśniejszy panie.
- Sirlasis** *g.* porażenie słoneczne,
- Sirocco** *w.* suchy gorący wiatr południowo-wschodni.
- Siurpryza** *f.* niespodzianka.
- S. J.** *ł.* skrót **Socletatis Jesu**, z Towarzystwa Jezusowego.
- Skafandra** *g.* korkowe ubranie lub pęcherze nadęte, służące do utrzymania ciała na wodzie, względnie pomaga-

- jące do wypłynięcia po zanurzeniu jak np. nurka; ubranie nurka.
- Skala** *w.* miara, objętość; stosunek mapy do rzeczywistości, wykazany na podziałce; pewien szereg tonów.
- Skalp** *a.* skóra z włosami ściągnięta z głowy zabitego; znak zwycięstwa u Indyan; stąd skalpować.
- Skalpel** *f.* nóż chirurgiczny.
- Skandal** *ł.* zdarzenie przynoszące wstyd, awantura.
- Skandaliczny** *ł.* przynoszący wstyd, oburzający, gorszący.
- Skandować** *ł.* czytać wiersze z uwzględnieniem iloczasu.
- Skarpa** *f.* przemurowanie lub nasyp, podpierający ścianę, a rozszerzający się ku końcowi.
- Ski** *norw.* łyżwy do biegania po śniegu.
- Skir** *g.* rak (choroba).
- Skofia** *g.* rodzaj czapeczki używanej przez duchownych.
- Skolioza** *g.* skrzywienie stosu pacierzowego.
- Skomplikowany** *ł.* składający się z wielu różnych części.
- Skoncentrowany** *ł.* skupiony, sprowadzony w jeden punkt, w jedno miejsce.
- Skondensowany** *f.* zgęszczony.
- Skonsolidowanie** *ł.* ubezpieczenie papierów publicznych na dochodach państwowych.
- Skonstatować** *ł.* sprawdzić, przekonać się o czym.
- Skonsternowany** *ł.* zbity z tonu, z tropu, zatrwożony, zgnębiony.
- Skorbut** *a.* rodzaj choroby polegającej na gniciu dziąseł, łamaniu kości i t. p.
- Skotograf** *g.* przyrząd do pisania w ciemności.
- Skorpion** *ł.* niedźwiadek, skorapiak jadowity.
- Skrofuty** *ł.* choroba o dziedziczna objawiająca się gruczołami na szyi, ranami i niszczeniem kości.
- Skrupulatność** *ł.* dokładność w najdrobniejszych szczegółach.
- Skruput** *ł.* wątpliwość, czy co jest dobre, czy złe; waga aptekarska = 20 granom.
- Skrupullizować** *ł.* być zbytnio ostrożnym.
- Skrutynlum** *ł.* badanie wyniku głosowania.
- Skryba, skrybent** *ł.* pisarz.
- Skrypt** *ł.* pismo, rewers, „skrypt dłużny“.
- Skryształizowany** *ł.* posiadający stały kształt.
- Skulptura** *ł.* snycerstwo, rzeźba.

Skupczyzna *serb.* sejm w Serbii.

Skwer *a.* miejsce zasiane trawą i zasadzone drzewami.

Skweres *ł.* wielki kłopot.

Sleeping-car *a.* wagon sypialny.

Slōjd *szw.* nauka zręczności.

Słowianofil, przyjaciel Słowian i wszystkiego, co słowiańskie.

Smaltowy *a.* błękitny.

Snob *a.* człowiek udający pana, z niskimi popędami, głupiec z siebie zadowolony.

Snycerz *n.* rzeźbiarz.

Socyalista *ł.* stronnik socjalizmu.

Socyalizm *ł.* dążenie do zupełnej równości praw i równego podziału mienia i pracy.

Socyalny *ł.* dotyczący społeczeństwa ludzkiego.

Socyal - demokraci, stronnictwo socjalistyczne.

Socynlanie *ł.* sekta religijna nie uznająca bóstwa Chrystusa.

Socytologia *ł.* nauka o podstawach, rozwoju i urzędzeniu społeczeństwa.

Socyzusz *ł.* towarzysz, współnik.

Sodalis *ł.* członek bractwa.

Sodalis Marianus *ł.* członek bractwa Maryi.

Sofista *g.* filozof w Grecyi,

należący do pewnej odrębnej szkoły; dzisiaj: człowiek umiejący fałsz przedstawić w wrzekomem świetle prawdy.

Sofisterya *ł.* wnioskowanie oparte na fałszywych podstawach.

Sofizmat *g.* wniosek pozorne prawdziwy, oparty na błędnem rozumowaniu lub błędnej zasadzie.

Softa *pers.* student szkół wyższych w Turcyi.

Soirée *f.* (soare) zabawa wieczorna.

Sol-disant *f.* (soa dizan) tak zwany, niby.

Sokratyczna ironia *g.* udawanie nieświadomości, celem dokładniejszego poznania sposobu myślenia innego człowieka.

Sokratyczna metoda, naprowadzanie na odpowiedź właściwą za pomocą stosownych pytań.

Solarny *ł.* słoneczny.

Solaryum *ł.* zegar słoneczny.

Soldateska *w.* żołnierstwo niekarne.

Solecyzm *g.* gruby błąd gramatyczny.

Solenizacya *ł.* uroczystość.

Solenizant *ł.* obchodzący swoją uroczystość, n. p. imieniny.

Solenny *ł.* świąteczny, uroczysty.

Solfeggio *w.* (solfedžio)

- ćwiczenia głosowe w nauce śpiewu.
- Sollicytant** *ł.* domagający się; pomocnik adwokata udający się do strony przeciwniej (także solicytator).
- Soldarnie** *ł.* łącznie, wzajemnie.
- Solidarność** *ł.* łączność, wzajemne wspieranie się.
- Solidny** *ł.* mocny, pewny, rzetelny.
- Sollista** *f.* śpiewak lub muzyk sam jeden występujący lub trzymający prym w muzyce.
- Sollter** *ł.* tasiemiec; duży dyament osobno oprawiony.
- Solo** *w.* sam jeden.
- Solstycyum** *ł.* przesilenie dnia z nocą.
- Solucya** *ł.* rozwolnienie żołądka; rozwiązanie zagadnienia
- Solvować** *ł.* rozwiązać, zapłacić.
- Somacya** *ł.* żądanie lub odezwa połączona z zagrożeniem, ultimatum.
- Somatologia** *g.* nauka o ciele ludzkim.
- Somatyczny** *g.* dotyczący ciała.
- Somnambulizm** *ł.* zob. lunatycyzm.
- Sonata** *w.* utwór klasyczny, muzyczny z 3 lub 4 części złożony.
- Sonda** *f.* przyrząd do mierzenia głębokości morza; instrument chirurgiczny
- do badania głębokości rany.
- Sondować** *f.* badać, mierzyć głębokość.
- Sonet** *w.* rodzaj utworu poetycznego, złożony z 14 wierszy w 4-rech zwrotkach, zawierający zwykle 4 rymy.
- Sonore** *w.* w muzyce: jasnymi tonami, dźwięcznie.
- Soporyficzny** *ł.* usypiający, senny, nudny.
- Sopran** *w.* najwyższy głos kobiecy.
- Sorbet** *arab.* chłodzący napój.
- Sordino** *w.* przyrząd do przytłumiania tonów skrzypcowych.
- Sortować** *f.* gatunkować.
- Sortyment** *f.* wybór towarów lub książek.
- Sospirando** *w.* w muzyce: żałośnie.
- Sostenuto** *w.* w muzyce: wstrzymując tony.
- Sotto voce** *w.* półgłosem.
- Sous bande** *f.* (su band) pod opaską (przesyłka pocztowa).
- Souvenir** *f.* (suwnir) pamiątka, pamiętnik.
- Spacya** *ł.* w drukarstwie: odstęp między literami.
- Spacyum** *ł.* przestrzeń, odstęp jakiego słowa; spacyować, rozstawiać litery; spacyowany druk, roztrzelony.

- Spahi tur.** lekka jazda tu-recka.
- Sparodyować f.** naśladować śmiesznie dzieło lub myśl poważną.
- Spartański g.** surowych obyczajów.
- Spauzować ł.** przerwać, wstrzymać się.
- Spazmatyczny g.** kurczowy.
- Spazmy g.** kurcze, choroba nerwowa.
- Species ł.** gatunek, rodzaj.
- Specimen ł.** okaz, wzór.
- Spectrum ł.** zob. Spektrum.
- Specyjalista ł.** kształcący się przeważnie w pewnym kierunku i oddający się wyłącznie pewnemu zajęciu.
- Specjalizować ł.** szczegółowo określać.
- Specjalność ł.** wyłączna znajomość czego, biegłość w czem.
- Specjalny ł.** wyłączny, właściwy, szczegółowy; umyślny.
- Specyał ł.** pszysmak wyszukany.
- Specyficzny ł.** wyłączny, właściwy czemu.
- Specyfik ł.** lekarstwo używane wyłącznie w pewnej chorobie.
- Specyfikacja ł.** szczegółowe wyliczenie, spis.
- Spedycya w.** załatwienie wysyłanie rzeczy lub towarów.
- Spektakt ł.** widowisko, scena publiczna, teatralne przedstawienie, zwykle w znaczeniu ujemnem.
- Spektator ł.** widz.
- Spektralna analiza,** badanie naukowe widma słonecznego, widm ciał niebieskich i w ogóle ciał płonących w celu poznania ich składu chemicznego
- Spektroskop g.** przyrząd do obserwowania widma słonecznego tudzież widm innych ciał płonących.
- Spektrum g.** widmo; obraz, który się ukazuje przy patrzeniu na ciała płonące przez pryzmat.
- Spekulacya ł.** badanie; dociekanie; rachuby; widoki; prowadzenie interesów.
- Spekulant ł.** goniący za zyskiem.
- Spekulatywny ł.** badawczy.
- Spelunka ł.** pieczara, jaskinia, przen. lokal brudny.
- Speranda ł.** spodziewany zysk, nadzieje lub widoki.
- Spiralny ł.** ślimakowaty.
- Spiritus ł.** duch.
- Spiritus movens ł.** główny sprawca, pobudka, sprężyna jakiejś sprawy.
- Spirometr g.** przyrząd do mierzenia ilości powie-

trza, jaką płuca mogą objąć.

Sprytualia ł. trunki.

Sprytualizm ł. pogląd filozoficzny traktujący o niezależności duszy od ciała i odrębnem istnieniu tejże.

Sprytus ł. wyskok alkoholowy.

Spirytyzm ł. wiara w istnienie, duchów i w związek, jaki ma istnieć między nimi a światem żyjących.

Sprytysta ł. zwolennik spirytyzmu, wywołujący duchy.

Spleen *a.* (splin) choroba śledziony, smutek i przykre usposobienie; obrzydzenie życia.

Splenalgia *g.* choroba śledziony.

Splendor ł. świetność, okazałość.

Spodyum ł. nawóz z kości.

Spolia ł. łupy wojenne.

Spoliacya ł. złupienie; wyzucie gwałtem z posiadania.

Spondej *g.* stopa wierszowa składająca się z 2 długich zgłosek.

Spontaniczny ł. dobrowolny.

Sporadyczny *g.* w pojedynczych okazach się objawiający.

Sporco *w.* w handlu tyle co brutto.

Sport *a.* gry, rozrywki, polegające na zrzeczności,

n. p. polowanie, jazda konna, ślizgawka i t. p.

Sportsmen *a.* lubownik polowania, jazdy i innych podobnych rozrywek.

Squire *a.* (skuajr) wielmożny.

S. T. = Salvo titulo ł. z uwzględnieniem należnych tytułów.

Stabilizacya ł. zatwierdzenie na posadzie zajmowanej dotąd prowizorycznie.

Stabilizm ł. system starający się zachować stan obecny i nadal.

Staccato *m.* w muzyce: w sposób urywany.

Stacya ł. miejsce zatrzymania się (pociągu, poczty i t. p.)

Stacyonować ł. przebywać; (o wojsku, stać.

Stadium *g.* przebieg lub stan jakiegoś zdarzenia *n. p.* choroby i t. d.

Staffage *f.* (stafaż) ozdoby obrazu przedstawiające postaci ludzkie lub zwierzęce.

Stagnacya ł. zastój.

Stalagmity *g.* nacieki wapienne na spodzie jaskini.

Stalaktyty ł. nacieki usklepienia w kształcie sopli.

Stalle ł. ławki kościelne przy wielkim ołtarzu.

Stambuł *tur.* Konstantynopol.

Staniol ł. blaszka cynowa, cynfolia.

Stante pede ł. natychmiast.

Start *a.* miejsce, od którego konie wyścigowe bieg zaczynają.

Startcr *a.* dający znak do rozpoczęcia biegu przy wyścigach konnych.

Stataryczne czytanie ł. czytanie wolne, z przystankami, celem objaśnienia czytanej treści.

Statua ł. posąg, figura.

Statuder *hol.* namiestnik (w Holandyi).

Statuetka ł. posążek, figurka.

Statura ł. postać, postawa.

Status ł. stan, położenie.

Status in statu ł. państwo w państwie; status quo: jak dotąd; extra statum, nadzwyczajny.

Statut ł. zbiór ustaw, praw; zbiór postanowień, którymi się ma rządzić jakie towarzystwo.

Statyczny *g.* znajdujący się w stanie równowagi.

Statyka *g.* nauka o prawach równowagi sił.

Statysta ł. mąż stanu, dyplomata; figurant na scenie.

Statystyka ł. w liczby ujęte przedstawienie życia społecznego pewnego kraju lub narodu; umiejętność cyfrowego przedstawienia społecznego

życia i jego rozwoju.

Steeplechase *a.* (stiplezes) wyścigi z przeszkodami.

Steganografia *g.* pisanie liczbami oznaczającymi poszczególne litery i odczytywanie takiego pisma.

Stegnoza *g.* skurczenie.

Stelegrafia *g.* rycie napisów na słupach, kolumnach.

Stenografia *g.* sztuka szybkiego pisania za pomocą właściwych skrótów i znaków.

Stenogram *g.* rzecz napisana stenografią, szybkim pismem.

Stentando *w.* wstrzymując.

Stentorowy głos *g.* bardzo silny głos.

Ster *n.* przyrząd do kierowania statkiem; naczelnictwo, kierownictwo.

Stereochromia *g.* rodzaj malarstwa na ścianie, podobnego do fresków.

Stereografia *g.* rysowanie brył w perspektywie na płaszczyźnie.

Stereometria *g.* część geometrii traktująca o bryłach.

Stereoskop *g.* przyrząd optyczny, w którym dwa jednakowe obrazy obok siebie umieszczone przedstawiają się przez szkła jako jeden, plastyczny.

Stereotyp *g.* płyta metalo-

- wa z odlewem czcionek na powierzchni, ułożonych już do druku; odruk na papierze z takichże płyty; stąd stereotypia.
- Stereotypowy** *g.* odbity z płyty stereotypowej; niezmienny.
- Sterkoryzacya** *ł.* użyźnianie pól przez nawóz.
- Sterling** *a.* moneta angielska wartości 12 zł.
- Sterylizacya** *ł.* wyjałowienie surowego mleka.
- Stetoskop** *ł.* przyrząd do badania chorych.
- Stoicyzm** *g.* system filozoficzny żądający znoszenia jednakowym umysłem dobrej i złej doli; stałość, niezłomność; obojętność na wszelkie cierpienia.
- Stoik** *g.* zwolennik stoicyzmu, człowiek stały, niezłomny.
- Stop** *a.* wstrzymaj, stój, (wyrażenie marynarskie),
- Stora** *ł.* zasłona u okna.
- Storno** (ristorno) *w.* sprostowanie pomyłki w buchalteryi.
- Straca** *w.* dziennik handlowy, księga podręczna.
- Strangulacya** *ł.* uduszenie, powieszenie.
- Strategia, Strategika** *g.* sztuka umiejętnego prowadzenia wojny, działania wojenne.
- Strategik** *g.* obeznany ze sztuką wojenną.
- Strategiczny** *g.* dotyczący sztuki prowadzenia wojny; kolej strategiczna, kolej zbudowana w celach wojskowych.
- Strefy** *g.* pasy klimatyczne na ziemi.
- Stretto** *w.* ciasno, kuso; w muzyce: szybko przyspieszając.
- Stricte** *ł.* dokładnie, ściśle.
- Strike** *a.* (strajk) zмова robotników i powstrzymanie się od pracy celem uzyskania lepszych warunków pracy.
- Stroboskop** *g.* zabawka optyczna w której figury przez szybkie obracanie przybierają pozorny ruch.
- Strofa** *g.* zwrotka.
- Strofować** *n.* ganić, karcić.
- Struggle for life** *a.* (strögl for lajf) walka o byt.
- Struktura** *ł.* budowa.
- Stryktura** *ł.* zwężenie się przewodu w organizmie (med.).
- Studiosus** *ł.* uczeń uniwersytetu.
- Studya** *ł.* nauki, badania.
- Studyować** *ł.* uczyć się, badać, rozważać.
- Stuła** *ł.* część ubioru kapłańskiego.
- Stychiologia** *g.* nauka o początku wszechrzeczy.

- Stygmata** ł. znak, blizna; znaki krwawe u ascetów mimo braku rany.
- Styl** *g.* narzędzie do pisania u starożytnych; sposób przedstawiania rzeczy ustnie lub piśmieniem; sposób pisania; sposób budowania; (styl dorycki, sposób budowania o prostych kolumnach z wierzchołkami bez ozdób; styl gotycki, odznaczający się ostrymi łukami i szeregami długich, a cienkich kolumn; styl japoński, odznaczający się lekkością budowy i ozdobami u wierzchołków słupów); w ogóle sposób wykonania dzieła (rachuba czasu (według starego i nowego stylu).
- Styl sta** ł. piszący ładnym stylem.
- Styllstyka** *g.* nauka prawidłowego i pięknego wyrażania się i opisywania.
- Styllzacya** ł. sposób przedstawiania pewnego tematu
- Stymulacya** ł. podniecenie, pobudzenie.
- Stypendyum** ł. żołd; stała roczna zapomoga z odsetek kapitałów funduszowych dla uczącej się młodzieży.
- Styptyczne środki** *g.* środki do tamowania krwi.
- Stypulacya** ł. umowa, ugoda, postanowienie.
- Stypulować** ł. zastrzegać w umowie warunki, układać się.
- Styx** *g.* mitologiczna rzeka w świecie podziemnym.
- Sua sponte** ł. dobrowolnie, z własnej woli.
- Sub** ł. pod.
- Subaltern** *n.* podwładny.
- Subarendować** ł. poddzierżawić.
- Subarktyczny** ł. podbiegunowy.
- Sub conditione** ł. pod warunkiem.
- Subdyakon** *g.* kleryk z wyższym święceniem, ale niższym od dyakona.
- Subdywizya** ł. poddział.
- Subhastacya** ł. przymusowe wywłaszczenie z majątku nieruchomego; licytacya przymusowa.
- Subjekcyja** ł. trud, kłopot.
- Subjekt** ł. podmiot, jednostka, indywiduum; pomocnik handlowy.
- Subiektywność** ł. osobiste zapatrywanie się na rzeczy.
- Subiektywny** ł. podmiotowy, zależny od osobistego zapatrywania się.
- Sub love** ł. pod gołem niebem.
- Sublimacya** ł. uwolnienie

- pewnego ciała stałego od związku z innymi ciałami.
- Sublimat** ł. chemiczne połączenie rtęci z chlorem; środek desinfekcyjny, używany przez lekarzy.
- Sublime** *f.* (sublim) wzniosły.
- Sublokator** ł. odnajmujący mieszkanie od lokatora, podnajemca.
- Submersya** ł. zanurzenie, zatopienie.
- Submisya** ł. pokora, uległość.
- Subordynacya** ł. karność, posłuszeństwo.
- Subordynować** ł. poddawać pod władzę.
- Subretka** *f.* sprytna pokojówka.
- Subrogacya** ł. podstawienie w miejsce czyjeś kogo innego wejście w prawa wierzyciela.
- Sub rosa** ł. w tajemnicy, toż **Sub secreto** ł.
- Subsekwencya** ł. następstwo.
- Sub sigillo** ł. pod pieczęcią tajemnicy; sub sigillo confessionis, pod pieczęcią spowiedzi św.
- Subskrybent** ł. podpisujący się na coś, w dowód pewnego zobowiązania się n. p. do współdziałania w przedsiębiorstwie akcyjnem.
- Subskrypcya** ł. podpisy zobowiązujące do składki lub do finansowego udziału w przedsiębiorstwie.
- Substancya** ł. istota, główny pierwiastek składowy; majątek, mienie.
- Substrat** ł. podstawa, podkład, fundament.
- Substytucya** ł. podstawienie, zastępstwo.
- Substytuować** ł. podstawić, dać w zastępstwo.
- Substytut** ł. zastępca.
- Subsumować** ł. podporządkować, podciągnąć pod jedno prawidło.
- Subsydyum** ł. zasiłek; pomoc pieniężna.
- Subtelność** ł. dokładność, delikatność, bystrość.
- Subtelizować** ł. traktować drobnostkowo, rozumować drobiazgowo.
- Subtelizowanie** ł. drobnostkowe rozpatrywanie lub przedstawianie sprawy.
- Subtelny** ł. wątkły, drobny, delikatny.
- Subwencya** ł. pomoc pieniężna.
- Subwersya** ł. przewrót, upadek.
- Sufficit** ł. wystarcza, dosyć.
- Suffrage universelle** *f.* (süfraz üniwerzel) powszechne głosowanie.

Suffragium ł. głos wyborczy. głosowanie.
Sufiks ł. w gramatyce; przyrostek.
Suflit w. pułap.
Sufler f. podpowiadający (w teatrze).
Sufokacya ł. uduszenie się.
Sufragan ł. biskup nie mający własnej diecezyi; pomagający innemu biskupowi.
Sulcidlum ł. samobójstwo.
Sul generis ł. w swoim rodzaju,
Sujet f. (süże) osobnik; temat, treść.
Sukces f. powodzenie, poklask.
Sukcesor ł. spadkobierca.
Sukcesya ł. spadek.
Sukurs ł. pomoc, zasiłek.
Sułtan arab. cesarz turecki.
Sumarycznie ł. ogólnie, krótko, bez formalności.
Sumaryusz ł. spis, zbiór, wyciąg.
Summa ł. wynik z dodania kilku ilości, ogół; msza św. wielka.
Summa cum laude ł. z najwyższą pochwałą.
Summa summarum ł. w ogóle, krótko, słowem.
Summum ł. najwyższej, najwyższy stopień.
Sumpt ł. koszt, nakład.
Superabundacya ł. nadmiar
Superarblter ł. rozjemca,

sędzie, którego zadaniem jest godzenie niezgodnych zdań arbitrów.
Superata ł. przewyżka.
Superbe f. (süperb) wyborny, wysmienity.
Superdywidenda ł. powtórnie do podziału przypadający zysk spółki.
Superfinowy f. przedni, wyborny.
Superrewizya ł. sprawdzanie powtórne (sprawdzanie stanu zdrowia i budowy fizycznej rekrutów).
Superfosfat ł. nadfosforan wapna używany na nawóz sztuczny.
Superintendent ł. w kościele ewangelickim: starszy pastor, przełożony nad pewnym kościelnym okręgiem.
Superior ł. wyższy, starszy; przeor klasztoru.
Superlatywy ł. przymiotniki w najwyższym stopniu; stąd przesadnie określone przymioty.
Supersaturacya ł. przesylenie.
Superstycya ł. zabobon.
Suplement ł. uzupełnienie.
Suplent ł. zastępca profesora.
Suplika ł. pisemna prośba.
Supplikacye ł. pieśni błagalne, przedewszystkiem pieśń zaczynająca się od słów: „Święty Boże“.

Suplikant ł. podający prośbę.

Suponować ł. przypuszczać, domyslać się.

Supozycja ł. przypuszczenie.

Supremacya ł. przewaga (n. p. władzy kościelnej nad świecką; sup. papieża lub odwrotnie).

Suprymować ł. przytłumić, znieść.

Surogat ł. sędzia duchowny zasiadający w konsystorzu; w medycynie: środek podobny pod względem własności do innego, zastępujący go; w handlu: towar nasładowany, zastępujący towar właściwy.

Sursum corda ł. w górę serca.

Suscepcya ł. przyjęcie.

Suspendować ł. zawiesić w pełnieniu obowiązków.

Suspensa ł. zawieszenie w urzędowaniu.

Suspensoryum ł. bandaż dla podwiązania i podtrzymania uszkodzonej lub chorej części ciała.

Sutanna f. ubiór księdza.

Sutasz f. plecionka wełniana do obszywania.

Suterena f. mieszkanie pod parterem.

Suum cuique ł. każdemu, co się mu należy.

Suweren a. moneta angielska = 20 szylingów.

Suweren f. panujący, zwierzchnik.

Suzeren f. udzielny, niepodległy książę.

Swada ł. łatwość wysławiania się, dar wymowy.

Sweepstake a. rodzaj biegu na wyścigach, bieg „składkowy“.

Swita f. orszak.

Sybaryta g. prowadzący życie zniewieściałe wśród rozkoszy.

Syblilla g. prorokini, wróżbitka, wieszczka.

Syfills g. przymiot (choroba weneryczna zaraźliwa).

Syfon g. przyrząd do przechowywania cieczy i przelewania tejże za pomocą ciśnienia gazów.

Sygnalizować ł. dawać znak, uwiadamiać.

Sygnal ł. znak; sygnal semaforyczny g. telegraf optyczny na kolei żelaznej.

Sygnatura ł. znak na towarze, napis, podpis, liczba porządkowa arkuszy w książce, rowek w czcionce.

Sygnaturka ł. karteczka przy lekarstwie z opisem sposobu użycia; dzwonek na wieży kościoła.

Sygnet ł. pierścień z dro-

- gim kamieniem, na którym zwykle jest herb lub litery, służące do pieczętowania.
- Sygnifikacya** ł. znaczenie wyrazów, zaznaczenie.
- Sygnować** ł. oznaczyć, podpisać; dzwonić.
- Sykofant** g. donosiciel, oszczerca, szpieg.
- Sylaba** g. zgłoska.
- Sylabus** ł. spis wszystkich nauk i teorii przez papieża potępionych.
- Sylf, Sylfida** g. bajeczne duchy napowietrzne przen. sylfida, baletnica.
- Sylogizm** g. pewnego rodzaju wniosek logiczny.
- Sywan** ł. bóg leśny.
- Sylweta (tka)** f. profil twarzy lub postaci zrobiony czarno.
- Symbol** g. znak, godło, uzmysłowienie pewnego pojęcia; symbol wiary, wyznanie wiary.
- Symboliczny** g. obrazowy, uzmysławiający.
- Symetria** g. układ i wymiary poszczególnych części zgodny z całością.
- Symfonia** g. utwór muzyczny przedstawiający pewną ideę, za pomocą instrumentalnej charakterystyki.
- Symonia** g. świętokupstwo, kupeństwo urzędami duchownymi.
- Sympatya** g. współczucie, przychylność, skłonność.
- Sympatyczny** g. pociągający, miły; sympatyczny atrament, atrament, stający się widocznym dopiero po wystawieniu na działanie wilgoci, ognia lub po upływie pewnego czasu.
- Sympatyzować** g. podzielać uczucia czyje, mieć wzajemną skłonność.
- Symplegma** g. grupa kilku posągów, stanowiących jedną całość.
- Sympifikacya** ł. uproszczenie, ułatwienie.
- Symptomat** g. objaw, oznaka (n. p. choroby).
- Symptomalogia** g. nauka o oznakach choroby.
- Symulacya** ł. udawanie.
- Symulant** ł. udający, nie-szczery.
- Symultanny** t. wspólny współwyznaniowy.
- Synagoga** g. bożnica.
- Synapizm** g. okład z gorczycy.
- Synchronistyczny** g. współczesny.
- Synchronizm** g. zestawienie wypadków współczesnych w dziejach.
- Syndyk** g. doradca prawny jakiejś instytucji n. p. gminy, banku; pełno-

mocuik wierzycieli ma-
sy upadłości; burmistrz.

Synekura ł. korzystny ur-
ząd, nie wymagający
pracy, odpowiedniej do-
chodom.

Synkrasya *g.* połączenie.

Synod *g.* zjazd biskupów;
zebranie wyższych du-
chownych ewangelickich.

Synonim *g.* wyraz równo-
znaczny.

Synonimika *g.* nauka obja-
śniająca synonimy.

Synoptyka, synopsis *g.*
krotki przegląd pewnej
nauki.

Syntaxis *g.* składnia.

Syntetyczny *g.* zbierający
i grupujący poszczegól-
ne części lub szczegóły
w całość.

Synteza *g.* skupianie, me-
toda prowadząca od
szczegółów do ogólnych
poglądów i zasad.

Syon *hebr.* niebo.

Syrena *g.* mityczna istota:
pół ryby, pół kobiety,
nimfa wabiąca śpiewem;
stąd kobieta wabiąca
wdziękami.

Syrop *g.* cukier rozpu-
szczony i gotowany sam
lub z dodatkiem soków
owocowych.

Syrta *g.* ruchome piaski.

Sysmograf i **Sysmometr** *g.*
przyrząd do oznaczania

kierunku trzęsienia zie-
mi.

System, systemat *g.* uło-
żenie w pewną całość,
układ naukowy, sposób
postępowania, metoda.

Systemalogia *g.* nauka o
umiejętnem uporządko-
waniu rzeczy.

Systematycznie *g.* według
pewnego porządku.

Systematyk *g.* trzymający
się pewnego stałego, ob-
myślonego porządku w
postępowaniu; pedant.

Systematyka *g.* umiejętność
ułożenie podług pewne-
go systemu.

Sytofobia *g.* wstręt do po-
karmów.

Sytuacja ł. położenie.

Szyfła *praca* *g.* ciężka, a
bezcelowa i daremna pra-
ca.

Szablon *f.* model, wzór
wycinany.

Szablonowy *f.* podług je-
dnego wzoru, jednostaj-
ny, zwyczajny.

Szach *pers* król perski;
w grze w szachy: za-
grożenie królowi lub
królowej; szach-mat,
w grze w szachy: prze-
grana.

Szachy *pers.* rodzaj gry,
zasadzającej się na kom-
binacyi ruchów figur do
gry należących.

Szafir *g.* ciemno-niebieski szlachetny kamień.
Szafot *f.* rusztowanie przeznaczone do tracenia przestępców.
Szafować *n.* rozdawać, trwonić.
Szagrzyn *f.* skóra kozła delikatnie wyprawiona, groszkowana.
Szala, Szalka *n.* talerzyk przy wadze, na który kładzie się przedmioty do ważenia.
Szalet *f.* domek wiejski w gęście szwajcarskim.
Szalowac *n.* obijać deskami.
Szalupa *f.* łódź wiosłowa z pomostem.
Szamada *f.* znak poddania się przez obleżonych wystawiony.
Szambelan *f.* urząd dworski; podkomorzy.
Szamerować *n.* bramować; obszywać.
Szamo *f.* kolor żółtawy.
Szampinion *f.* pieczarka (grzyb).
Szaniec *n.* obronny wał ziemny.
Szansa *f.* widoki powodzenia dobre i złe.
Szansonetka *f.* śpiewaczka kawiarniana.
Szantaż *f.* wymuszanie groszami, wyzysk,
Szanża *f.* zmiana.
Szapoklak *f.* cylinder do składania.

Szarada *f.* zagadka.
Szarlatan *f.* oszust.
Szarlotka *f.* legumina z jabłek.
Szarmant *f.* grzeczny, e-legancki.
Szarpią *f.* skubane płótno do zaopatrywania ran.
Szarwark *n.* obowiązek członków gminy do utrzymywania drogi w dobrym stanie.
Szarytka *f.* siostra miłośierdzia.
Szarża *f.* atak; ranga; w teatrze: przesada.
Szarżować *f.* napadać przesadzać.
Szaser *f.* strzelec pieszy lekkozbrojny.
Szatra *węg.* namiot, szalas.
Szatyn *f.* mający włosy ciemno-blond.
Szef *f.* naczelnik, przełożony, dyrektor.
Szelk *arab.* naczelnik arabskiego plemienia.
Szellak *n.* rodzaj żywicy figowej.
Szemat zob. Schemat.
Szematyzm zob. Schematyzm.
Szeryf *a.* urzędnik sądowy w Anglii i w Stanach Zjednoczonych pn. Ameryki.
Szewiot *f.* gatunek tkaniny wełnianej.
Szewron *f.* pasek naszyty

- na rękawie munduru, zaszczytna odznaka.
- Szezlóng** *f.* rodzaj sofy.
- Szkarlatyna** *w.* choroba gorączkowa, płonica.
- Szkarłat** *w.* barwa ciemnoczerwona, purpurowa.
- Szkarpa** zob. Skarpa.
rowanie podtrzymujące ścianę.
- Szkieł** *w.* zarys, rysunek w zarysie tylko; plan czegoś *n. p.* mowy, budowy.
- Szkielet** *g.* kościotrup; kościoskład; przen. główne wiązanie jakiejś budowy.
- Szkorbut** zob. Skorbut.
- Szlak** *n.* droga: pas ozdobny przy ubraniu, na meblach i t. d.
- Szlaka** *n.* rodzaj odpadu przy wytapianiu żelaza; żuźle.
- Szlam** *n.* muł.
- Szlichtada** *n.* przejażdżka saniami.
- Szlifa** *n.* oznaka oficerska, noszona na ramionach.
- Szlifywać** *n.* wygładzać, ostrzyć.
- Szluza** *n.* upust przy młynach i t. p.
- Szmaragd** *g.* kamień szlachetny zielonego koloru.
- Szmelc** *n.* emalia.
- Szmelcować** *n.* topić, przetapiać.
- Szmermel** *n.* rodzaj sztucznych ogni.
- Szmlnka** *n.* farba do barwienia twarzy.
- Szosa** *f.* gościniec, droga.
- Szowinizm** *f.* przesada w objawach patryotyzmu.
- Szpaler** *f.* dwa rzędy drzew lub krzewów, prowadzone równolegle z obu stron ścieżki ogrodowe; szereg podwójny.
- Szpalta** *n.* szereg wierszy druku złożonych wiersz pod wierszem; łam: także miejsce odpowiadające szerokości i długości szpalty.
- Szpunt** *n.* czop.
- Szrama** *n.* blizna z cięcia.
- Szranki** *n.* miejsce ogrodzone na igrzyska; granica, kres.
- Szrapnel** *a.* pękająca kula działowa napełniona mniejszemi kulami.
- Sztab** *n.* starsi oficerowie zarządzający korpusem lub pułkiem.
- Sztafeta** *f.* depesza.
- Sztafirowanie** *f.* strojenie się z przesadą.
- Sztambuch** *n.* pamiętnik, książka do wpisywania imion osób przyjaznych.
- Sztamować** *n.* jeden kawałek drzewa wpuszczać w drugi.
- Sztanca** *w.* forma stalowa do wytłaczania odcisków *np.* na blasze lub skórze.
- Sztandar** *f.* chorągiew

- sztandary, słupy podtrzymujące rusztowanie.
- Sztanga** *n.* drażek.
- Sztos** *n.* pehnięcie; gra hazardowna w karty; szczęście; dobry humor.
- Sztucer, sztuciec** *n.* krótka strzelba.
- Sztuka** *n.* pojedyncza rzecz część, okaz; sposób, podstęp; umiejętność.
- Sztukateria** *w.* ozdoby architektoniczne z gipsu; sztukator, sporządzający te ozdoby.
- Szturm** *n.* zdobywanie; natarcie.
- Sztych** *n.* pehnięcie; rycina ryta; wystawić na sztych, narazić kogo.
- Sztychować** *ł.* ryc.
- Sztylet** *g.* krótki nóż; szydło zecerskie.
- Szufla** *n.* szeroka łopata.
- Szwadron** *ł.* oddział konnicy, liczący 130 do 200 koni.
- Szwank** *n.* uszkodzenie.
- Szwankować** *n.* cierpieć, utykać.
- Szwelggeld** *n.* łapówka za zamilczenie o nieczystej sprawie.
- Szwejsowanie** *n.* spajanie żelaza w ogniu.
- Szwindel** *n.* oszustwo.
- Szwolężery** *f.* lekka jazda.
- Szyb** *n.* wejście do kopalni.
- Szych** *n.* haft fałszywym złotem lub srebrem; fałszywy blask.
- Szycha** *n.* warstwa; czas pracy wyznaczony górnikowi.
- Szychtować** *n.* porządkować, układać warstwy.
- Szyfer** *n.* łupek.
- Szyfonierka** *f.* schowek z tektury na drobiazgi kobiece.
- Szyfrowe, szyfrowane** pismo lub depesza, tajemniczemi znakami pisane.
- Szyk** *n.* porządek wyrazów, układność.
- Szykana** *f.* dokuczanie, posmiewisko.
- Szykować** *n.* przygotować, przysposobić.
- Szyldkret** *n.* skorupa z morskiego żółwia.
- Szyldwach** *n.* żołnierz stojący na warcie; warta.
- zynlon** *f.* warkocz przyprawiony.
- Szyper** *n.* zawiadowca statku rzecznoego, mający dozór nad flisakami, najstarszy dozorca okrętowy.
- Szyszak** *węg.* hełm.

T.

Tabela *ł.* spis lub wykaz zestawiony w odpowiednim porządku.

Tabernaculum *ł.* namiot,

- szafka na ołtarzu do przechowania komunikatów.
- Tabes** ł. schnięcie mlecza paciierzowego; tabetyk, dotknięty tą chorobą.
- Tablatura** *n.* dawne pismo muzyczne oznaczające tony literami; płótno do malowania.
- Tableau** *f.* (tablo) obraz, widowisko, żywy obraz, tablica obwieszeń.
- Table d' hote** *f.* (tabld'ot) obiad dla wszystkich gości w restauracyi w oznaczonym czasie.
- Tabor** *tur.* obóz otoczony bagażami; bagaże, ciągnące za wojskiem.
- Tabula** ł. patrz hipoteka.
- Tabula franka** *w.* wspólna uczta ze składki uczestników.
- Tabula rasa** ł. czysta tablica; przen. pusta głowa.
- Tabun**, stado koni na stepie.
- Taburet** *f.* krzesło wyściełone bez oparcia.
- Tachlować** *n.* szachrować.
- Tachygrafia** *g.* sposób prędkiego pisania zapomocą skrótów tyle co stenografia.
- Tacito consensu** ł. za milczącym zezwoleniem.
- Tafla** *n.* płyta.
- Tafta** *f.* kitajka.
- Taksa** ł. urzędownie ustanowiona cena, szacunek.
- Taksacya** ł. oszacowanie.
- Taksator** ł. biegły w ocenianiu wartości rzeczy.
- Takt** *g.* (w muzyce) wymiar czasu; rozsądne i stosowne postępowanie.
- Taktowny** *g.* rozsądnie, oględnie postępujący.
- Taktyka** *g.* umiejętnie prowadzenie wojny, przeczorne postępowanie.
- Talent** *g.* dar wrodzony; w staroż., suma pieniędzy około 2.400 zł.
- Talia** *f.* kibić, figura, postawa; odpowiednia ilość kart do grania.
- Taliter qualiter** ł. jako tako.
- Talizman** *arab.* środek czarodziejski, przedmiot tajemniczej mocy.
- Talmi-złoto**, pozłacany mosiądz.
- Talmud** *hebr.* komentarz Pisma św. u żydów.
- Talon** *f.* przekaz na dalsze kupony wartościowego papieru.
- Tama** *n.* grobla, zawada, przeszkoda.
- Tamborek** *f.* bębenek do robót kobiecych, haftów.
- Tamborino** *w.* bębenek ręczny z dzwonekami.
- Tambur-major** *f.* najstarszy dobosz w kapeli wojskowej.
- Tamować** *n.* powstrzymać.
- Tanatologia** *g.* nauka o śmierci.

Tandem *a.* welocyped na dwie lub więcej osób.
Tandem *ł.* nareszcie, nakoniec.
Tandeta *ł.* handel starzyzną, ladajaki wyrób.
Tanina *ł.* garbnik.
Tantala *mękl.* męczarnie mitycznego Tantala, polegające na niemożności zaspokojenia pragnienia i głodu, mimo bliskości wody i pięknych owoców, stąd męczarnie z powodu niemożności osiągnięcia czegoś, mimo bliskiego celu.
Tantiema *f.* udział w zysku.
Tantum-quantum *ł.* o tyle, o ile.
Tapeta *g.* papierowe obicie ścian.
Taplować *ł.* drobno ukarbować włosy.
Tara *w.* waga samego opakowania towaru.
Taran *g.* machina do robijania murów.
Taranty, konie białe, czarno centkowane.
Taras *f.* ziemne lub kamienne wzniesienie podnoszące się stopniami.
Tarasować *n.* mocno zamykać, zastawiać czem.
Tarcza *w.* broń ochronna kształtu owalnego.
Tarlatan *f.* delikatny muślin.
Tarok *w.* rodzaj gry w karty.

Tarpejska skała, skała, z której w starożytnym Rzymie, zdrajców w przepaść rzucono; (nazwa od Tarpei, która pierwsza z tej skały rzuconą została); przen. zupełna zagłada.

Tartan *szk.* tkanina szkocka w różno kolorowe kraty.

Tartar *ł.* piekło u starożytnych Rzymian.

Tartuffe *f.* (tartiuf) świętoszek.

Taryfa arab. spis cen, wykaz opłat celnych.

Tattersal *a.* (tetersel) zakład przeznaczony na publiczną sprzedaż koni lub powozów; także ujeżdżalnia.

Tatuowanie *polinez.* robienie rysunków na ciele ludzkim zapomocą nakłuwania i zapuszczania farbą.

Taumatologia *g.* nauka o cudach.

Taumaturg *g.* cudotwórca.

Tautochronizm *g.* równoczesność.

Tautogram *g.* utwór poetyczny, w którym każdy wiersz zaczyna się od tej samej litery.

Tautologia *g.* powtarzanie zbyteczne tej samej myśli innymi wyrazami.

Tawerna *f.* szynk, karczma, gospoda.

Teatr *g.* budynek na wido-

wiska sceniczne przeznaczoney.

Teatromania *g.* przesadne zamiłowanie teatru.

Techniczny *g.* odnoszący się do nauk technicznych; w ogóle właściwy pewnej umiejętności n. p. wyraz, termin techniczny.

Technik *g.* posiadający teoretyczne i praktyczne wiadomości w zakresie pewnego zawodu

Technika *g.* zbiór prawideł, dotyczących wyrobów w dziedzinie przemysłu i rzemiosł; biegłość, wprawa w wykonaniu.

Technolog *g.* biegły w naukach dotyczących wytwarzania wyrobów przemysłowych.

Technologia *g.* nauka o sposobach przetwarzania surowców na wyroby przemysłowe.

Te Deum *ł.* nazwa hymnu pochwalnego — od początkowych słów tegoż.

Teina *g.* trujący pierwiastek w herbacie.

Telnt *f.* (tę) barwa skóry, cera, płeć.

Teista *g.* wierzący w jednego Boga.

Teka *ł.* okrycie, futerał na papiery lub książki; teka ministeryalna, zakres działania ministra.

Tekst *ł.* treść, osnowa; ob-

jaśnienia do ilustracyi; słowa podkładane pod muzykę; rodzaj czcionek.

Tekstualnie *ł.* dosłownie.

Tektonika *g.* umiejętność wyrabiania snycerskich ozdób na sprzętach.

Tektura *ł.* gruby papier w kilkoro sklejony.

Telautograf *g.* rodzaj telegrafu, powtarzający pismo lub rysunek.

Telefon *g.* przyrząd do rozmawiania ze znacznych odległości.

Telegraf *g.* elektro-magnetyczny lub optyczny przyrząd służący do szybkiego przesyłania wiadomości.

Telegram *g.* telegraficzna wiadomość, depesza.

Teleologia *g.* nauka o celowości w wszechświecie.

Telepatya *g.* przenikanie i przesyłanie myśli na odległość bez pośrednictwa zmysłowych przyrządów.

Teleskop *g.* dalekowiedz (przyrząd optyczny)

Telurlum *g.* przyrząd uzmysławiający obrót ziemi i księżyca.

Teluryczny *g.* odnoszący się do ziemi.

Temat *g.* przedmiot do opracowania, myśl główna, zadanie; źródło słów; motyw muzyczny.

- Temblak** *tat.* pas zawieszony u szyi dla podtrzymywania chorej ręki: pas podtrzymujący szablę.
- Temida** *g.* bogini sprawiedliwości.
- Temperament** *ł.* wrodzone usposobienie zależne od ustroju nerwowego w człowieku.
- Temperatura** *ł.* ciepłota, stan powietrza.
- Temperować** *ł.* łagodzić, miarkować; zacinać.
- Tempi passati** *w.* minione czasy.
- Tempo** *w.* iloczyn w wykonywaniu utworu muzycznego; stopień szybkości.
- Temporalia** *ł.* dochody z urzędami kościelnymi połączone.
- Temporyzować** *ł.* stosować się do czasu i okoliczności, zwlekać.
- Tendencya** *ł.* cel, dążność, kierunek.
- Tendencyjny** *ł.* z pewną dążnością, z jawnym lub ukrytym celem.
- Tenor** *w.* wysoki głos męski.
- Tenor** *ł.* brzmienie, osnowa (np. wyroku, pisma).
- Tensya** *ł.* napięcie, wyprężenie.
- Tentent** *ł.* odgłos kroków konia.
- Tentować** *ł.* usiłować, ku-
- sić się, próbować.
- Tenuta** *w.* dzierżawa, rata dzierżawna.
- Teogonia** *g.* rodowód starożytnych bogów.
- Teokracya** *g.* rządy kapłańskie sprawowanie w imieniu bóstwa.
- Teolog** *g.* uczony w rzeczach wiary.
- Teologia** *g.* nauka o Bogu i religii.
- Teorban**, rodzaj lutni.
- Teoremat** *g.* twierdzenie naukowe.
- Teoretyk** *g.* uczony, posiadający dokładnie jakąś uniejętność, bez znajomości praktycznego jej stosowania.
- Teorya** *g.* pogląd naukowy, znajomość lub zbiór prawideł jakiejś nauki lub sztuki.
- Teozofia** *g.* znajomość Boga na podstawach filozoficznych.
- Ter** *n.* smoła pogazowa.
- Terakota** *w.* rodzaj palonej gliny.
- Terapeuta** *g.* biegły w leczeniu, lekarz.
- Terapia** *g.* sztuka lecznicza.
- Tercero'a** *f.* krótki pistolet, króciça.
- Tercet** *w.* utwór na 3 głosy lub 3 instrumenty muzyczne; także wykonanie takiego utworu.
- Tercya** *ł.* w muz.: trzeci

ton od głównego.

Tercyan ł. woźny, stróż szkolny.

Tercyarze i Tercyarki ł. bracia i siostry trzeciego zakonu św. Franciszka; ludzie świeccy zachowujący regułę zakonną, bez prawa noszenia habitu.

Teren *f.* obszar ziemi, miejscowość, okolica, grunt.

Tergiwersacya ł. zwrot w tył, wykręty, matactwo.

Termin ł. granica, czas oznaczony; określenie, wyraz.

Terminologia ł. wyrazy i nazwy właściwe pewnej nauce lub sztuce.

Termoelektryczność *g.* elektryczność powstająca pod wpływem ciepła.

Termomagnetyzm *g.* magnetyzm, powstający pod wpływem ciepła.

Termometr lub **Termoskop** *g.* ciepłomierz.

Termomikrofon *g.* telefon magnetyczny o wielkiej sile i wrażliwości.

Termy *g.* gorące źródła, ciepłe kąpiele.

Terno *g.* delikatny wyrób wełniany; trzy numery wygrywane na loteryi.

Teroryzm ł. panowanie przy pomocy postrachu i kar.

Terpentyna, płyn żywiczny.

Terpsychora *g.* muza tańców.

Terra incognita ł. ziemia nieznaną przen. rzecz nieznaną.

Tertio ł. po trzecie.

Teryna *f.* miseczka.

Terytoryalny ł. należący do pewnego obszaru ziemi, do pewnego kraju.

Terytoryum ł. obszar ziemi, obwód, posiadłość.

Testacya ł. poświadczenie.

Testament ł. rozporządzenie ostatniej woli, zawierające ustanowienie dziedzica; pismo św.; testament polityczny, tendencya polityczna pozostawiona następcom.

Testator ł. robiący testament.

Testimonium ł. świadectwo; testimonium maturitatis, świadectwo dojrzałości; testimonium paupertatis, świadectwo ubóstwa; testimonium baptismi, świadectwo urodzin, metryka; testimonium copulalorum, świadectwo ślubu; testimonium mortis, świadectwo śmierci.

Testować ł. świadczyć, zapisać coś; przekazać testamentem.

Testyfikacya ł. dowody świadków.

Tetanus ł. tężec (choroba).

Tête à tête *f.* (tet a tet) sam na sam, w cztery oczy.

Tetrachord *g.* czworo-strun-ny instrument; akord.
Tetrametr *g.* wiersz czte-ro-stopowy.
Tetrarcha *g.* wielkorządca 4-tej części kraju.
Teurgia *g.* sztuka wywoły-wania duchów.
Teutonowie *n.* dawny szczep Germański; przen. Niem-cy.
Teza *g.* zdanie mające być dowiedzionem, temat pu-blicznej dysputy.
Thalia *g.* jedna z 9 muz, opiekunka sztuki drama-tycznej.
That is the question *a.* zob. Question.
Tiara *g.* potrójna korona papieska.
Tiers-état *f.* (tier zeta) trzeci stan we Francyi, mieszczenie i wieśniacy.
Tilbury *a.* (tilböri) lekki powozik o dwu kołach.
Timbre *f.* (tębr) brzmienie.
Times is money *a.* (tajm-is möni) czas to pieniądz.
Tingl-tangl, podrzędna ka-wiarnia lub piwiarnia z spiewaczkami „szan-sonistkami“.
Tiui *f.* delikatna tkanina siatkowata.
Tivoli *w.* nazwa pięknych ogrodów publicznych.
Toaleta *f.* gotowalnia, stroj-ne ubranie.
Toast *a.* wzniesienie zdro-wia.

To be or not to be *a.* (tu bi or not tu bi) być albo nie być.
Toccata *w.* rodzaj utworu muzycznego.
Toga *ł.* długa suknia rzym-ska używana obecnie przez profesorów uniwer-sytetu; przen. oznaka powagi.
Tokologia *g.* położnictwo.
Toksykologia *g.* nauka o truciznach.
Tolerancya *ł.* znoszenie czego, poszanowanie, po-błażanie, *n. p.* toleran-cya religijna poszano-wanie innych religii.
Tolerować *ł.* znosić, cier-pieć, pobłażać, zezwalać.
Tomahawk *ind.* topór wo-jenny Indyan północnej Ameryki.
Tombak *f.* czerwony mo-siądz.
Tombola *w.* zabawa pu-bliczna połączona z lo-teryą.
Ton *g.* dźwięk, głos; spo-sób życia, obejścia się.
Tonacya *g.* w muz. upo-rządkowanie szeregu to-nów według pewnego prawidła.
Toniczny *g.* orzeźwiający, wzmacniający, sprężysty, jędrny.
Tonika *g.* zasadniczy ton gamy.
Tonna *a.* okretowa — waga 1000 kg.

- Tontyna**, ubezpieczenie rent tego rodzaju, że po śmierci którejkolwiek z osób należących do grona tontynowo ubezpieczonych renta tej osoby przyrasta do rent reszty osób, tak iż największą rentę dostaje ta osoba, która żyje najdłużej.
- Tonzura** ł. koliste wystrzyżenie włosów na głowie u księży na znak przyjęcia święceń.
- Topiczne środki** *g.* środki lecznicze miejscowe.
- Topika** *g.* nauka o wyszukiwaniu i umiejętnem zestawieniu dowodów dla poparcia twierdzenia, o szyku wyrazów.
- Topograf** *g.* opisujący miejscowość.
- Topografia** *g.* opisanie szczegółowe miejscowości, stąd topograficzny np. mapa topograficzna. zawierająca dokładne oznaczenie miejscowości.
- Tor** *f.* droga. kolej, bieg.
- Tora** *hebr.* księga praw Mojżeszowych.
- Tore dor, torero** *hiszp.* zapasnik w walce byków.
- Torf** ł. gatunek ziemi powstałej z rozkładu roślin, używanej na paliwo
- Tornister** *n.* torba skórzana.
- Torpedy** *hiszp.* miny podwodne.
- Torpilla**, przyrząd wybuchowy podwodny; ryba wydająca prądy elektryczne t. j. „drętwa“.
- Tors** *w.* tułów, posąg bez głowy i odnóży.
- Toreada** *f.* frendzla.
- Torsya** ł. skręcenie, wymioty.
- Tortury** ł. męki w dawnem sądownictwie zadawane dla wymuszenia zeznań, przyrzady do męczenia, katusze.
- Torysi** *a.* stronnictwo arystokratyczno - konserwatywne w Anglii.
- Totalizator** ł. rodzaj loteryi przy wyścigach konnych
- Totumfacki** ł. powiernik.
- Totus** ł. cały, wszystek.
- Tour de force** *f.* (tur de fors) czyn wymagający siły i zręczności.
- Tour de mains** *f.* (tur de mę) obrót dwu osób trzymających się za ręce w tańcu.
- Tout comme chez nous** *f.* (tu kom sze nu) wszystko, jak u nas.
- Trab** *w.* kłus, trucht, (bieg konia).
- Trabant** *w.* straż przyboiczna; księżyc, płaneta, satelita.
- Trachea** *g.* kanał oddechowy, tchawica.

Tracheotomia *g.* rozcięcie tchawicy.

Trachit *g.* rodzaj wulkanicznej skały.

Trachoma *g.* egipskie zapalenie oczu.

Trade-mark *a.* (tred mark) marka fabryczna, znak ochronny.

Trades-Unions *a.* (tredz juniens) związki robotnicze.

Tradować *ł.* zabierać własność czyją za dług; wykładać przedmiot naukowy.

Tradukcya *ł.* tłumaczenie, przekład.

Tradycya *ł.* podanie.

Tradycjonalizm *ł.* nauka kościoła opierająca się na podaniach.

Tradycjonalny *ł.* przekazany podaniem.

Tragedya *g.* utwór dramatyczny, w którym bohater ginie w walce z przeciwnościami losu.

Tragiczny *g.* smutny, przerażający, okropny.

Tragi-komiczny *g.* smutnowesoły.

Training *a.* (trening) ćwiczenia w celu nabycia wprawy i zręczności.

Trajekcya *ł.* przrzucenie, przedstawienie.

Trakcya *ł.* siła pociągowa lokomotywy i sam przewóz za jej pomocą.

Trakt *ł.* droga bita, go-

ściniec.

Traktament *ł.* częstowanie, uczta, żołd, płaca.

Traktat *ł.* nauka, rozprawa, układ między państwami.

Traktować *ł.* mówić o czym, układać się o co.

Tram *ł.* belka podpierająca inne.

Trampolina *f.* deska pochyla służąca do skakania (przy gimnastyce).

Tramwaj *a.* kolej konna.

Tranchons le mot *f.* (tranchon le mo) nazwijmy rzecz po imieniu.

Trans *ł.* za, poza.

Transatlantycki *ł.* zaatlantycki.

Transcendentalność *ł.* nadzmysłowość.

Transcendentalny *ł.* dotyczący pojęć oderwanych.

Transferować *ł.* przenosić.

Transfert *ł.* przeniesienie na inną osobę.

Transfiguracya *ł.* przekształcenie,

Transforacya *ł.* przedziurawienie.

Transformacya *ł.* przekształcenie, przemiana, przeobrażenie.

Transfuzya *ł.* przelewanie, przenikanie.

Transgresya *ł.* przekroczenie prawa, rozkazu.

Transito *ł.* przewóz towarów przez pewien kraj do innego.

Transkrypcya ł. przepisanie, przerobienie n. p. nut do śpiewu, na fortepian.

Translator ł. tłumacz.

Translitawia ł. Zalitawia, kraje korony węgierskiej.

Translokacya ł. przeniesienie na inne miejsce.

Transmigracya ł. przesiedlenie, wędrownia dusz.

Transmisya ł. przenoszenie sił za pomocą n. p. pasów; przyrządy do przenoszenia siły i zmiany jej kierunku.

Transmutacya ł. przemiana, przeobrażenie.

Transparent ł. przezroczysty rysunek lub napis oświetlony z tyłu, przezroczce.

Transpiracya ł. pocenie się, poty.

Transponować ł. przełożyć n. p. sztukę muzyczną na inny ton.

Transport ł. w rachunku: przeniesienie sumy na drugą stronicę; wywóz lub przywóz towarów, w ogóle przewóz.

Transportowy ł. przewozowy.

Transpozycya ł. w muz.: przełożenie utworu muzycznego na inny ton.

Transsept ł. skrzydło poprzeczne w budowlach, skrzydło przecinające nawę kościoła.

Transsubstancyacya ł. przeciwstoczenie chleba i wina w ciało i krew Chrystusa Pana.

Transudacya ł. przesiąkanie.

Transsumpt ł. wyciąg, wypis z oryginału.

Transwersalny ł. poprzeczny, w poprzek przecinający.

Transze *f.* rowy obłążnice.

Tranzakcyja ł. układ, umowa, pisemna ugoda.

Tranzytowy handel ł. handel przewozowy

Trapez *g.* czworokąt; w gimnastyce: orczyk, drążek wiszący.

Trapiści ł. zakon męski o bardzo surowej regule.

Trapper *a.* (treppr) myśliwy w pustyniach Ameryki północnej

Trasa *f.* wytyczona droga.

Trasant *w.* wystawiający weksel.

Trasat *w.* ten, na którego weksel wystawiono.

Trasować *w.* na drugą osobę weksel wystawić; wytknąć kierunek drogi.

Trata *w.* weksel trasowany, ciągniony.

Traumatyczny *g.* dotyczący rany.

Trawers *f.* poprzeczna belka.

Trawersya ł. przejście.

Trawestacya *w.* przekreślenie

- nie, żartobliwe przero-
bienie poważnej rzeczy
np. utworu poetyckiego.
- Trefić** *n.* włosy strojnie
czesać, zapiekać.
- Trel** *w.* drżący ton śpiewu.
- Trema** *g.* drzenie, obawa,
punkty nad samogłoska-
mi w piśmie.
- Tremolo i Tremolando** *w.*
w muz.: drżącym gło-
sem, wibrująco.
- Tren** *g.* pieśń żałobna, żal.
- Tren** *f.* ogon u sukni dam-
skiej; tabor wozowy np.
w wojsku.
- Trenodya** *g.* żałobne pieśni.
- Trenowanie** *a.* wprawianie
konia do wyszcigów; stąd
trener.
- Trepanacya** *g.* operacya,
przepiłowywanie lub
przewiercanie czaszki.
- Trepidacya** *ł.* drzenie ze
strachu.
- Tresowanie** *n.* układanie
koni do jazdy; psów do
myślistwa i w ogóle o-
swajanie i układanie
zwierząt.
- Trianguł** *g.* trójkąt, trójką-
cik ze stali używany przy
muzyce.
- Triennium** *ł.* trzylecie,
trzechletni przeciąg cza-
su.
- Trleur** *f.* (trier) przebieracz,
sortownik, (przyrząd do
oczyszczania kości).
- Trio** *w.* trzecia część utwo-
ru muzycznego.
- Triolet** *f.* forma zwrotki
złożonej z 8miu wierszy,
z których pierwszy po-
wtarza się po trzecim, a
następnie wraz z dru-
gim po szóstym.
- Triple-allance** *f.* (tripl-
alians) trójprzymierze,
związek trzech państw.
- Triplex** *ł.* potrójny.
- Trochej** *g.* wiersz składa-
jący się z pierwszej dłu-
giej, a drugiej krótkiej
zgiłosci.
- Trofeje** *g.* znaki zwycię-
stwa, (broń, sztandary
i t. d.)
- Troglodyci** *g.* starożytni
mieszkańcy jaskiń.
- Tron** *ł.* krzesło monarsze;
wstąpić na tron, objąć
rządę.
- Tropiczny** *g.* obrazowy,
przenośny.
- Tropikalny** *g.* podzwrotni-
kowy.
- Troppe** *w.* nazbyt; non
troppo, nleżbyt, umiar-
kowanie.
- Tropy** *g.* retoryczna figu-
ra, obrazowy sposób mó-
wienia.
- Trotuar** *f.* chodnik.
- Trubadur** *f.* średnio-wieczny
śpiewak i poeta (truwer).
- Trucht** *n.* kłus konia.
- Trufla** *f.* grzyb rosnący
pod ziemią.
- Trumeau** *f.* (trümo) duże
zwierciadło od sufitu do
podłogi.

- Trupa** *n.* towarzystwo aktorów dramatycznych.
- Trust** *a.* (tröst) kartel, zmo-wa fabrykantów dla podniesienia cen wytworów.
- Trutynować** *ł.* rozbierać, roztrząsać.
- Tryangulacya** *g.* mierzenie płaszczyzn za pomocą podziału na trójkąty; stąd punkty tryangulacyjne.
- Tryb** *ł.* sposób; koło zębate.
- Trybulacya** *ł.* niepokój, drzenie, wdzięk.
- Trybularz** *ł.* kadzielnica.
- Trybun** *ł.* obrońca praw ludu u Rzymian; przywódcą ludu.
- Trybuna** *ł.* miejsce wzniesione dla mowcy lub widzów.
- Trybunał** *ł.* miejsce posiedzeń sądu; sąd wyższy, instancya sądowa; sąd w ogóle.
- Trybuszon** *f.* korkociąg,
- Trybut** *ł.* danina, haracz, podatek.
- Trychina** *g.* robak drobny znajdujący się w mięsie trzody chlewnej.
- Trycykl** *g.* trójkołowiec, welocyped o 3 kołach.
- Trykoty** *f.* tkanina robiona sposobem pończoszko-wym.
- Trylogia** *g.* dramat złożony, z trzech części z których każda stanowi dla siebie całość.
- Trynitarze** *ł.* dawny zakon Sw. Trójcy zajmujący się wykupywaniem jeńców z tureckiej niewoli.
- Trypla** *ł.* glinka do pole-rowania; w grze bilar-dowej: uderzenie powodujące dwukrotne odbicie się kuli.
- Tryplika** *ł.* trzecie pismo powoda w procesie pi-semnym.
- Tryplikat** *ł.* trzecia kopia.
- Tryton** *g.* bóstwo morskie, postaci pół człowieka, pół ryby z nogami konia.
- Tryumf** *ł.* zwycięstwo, o-znaka zwycięstwa, radość z powodu zwycię-stwa.
- Tryumfalna brama**, ozdoba budowla w kształcie bramy.
- Tryumfalny** *ł.* zwycięski.
- Tryumfator** *ł.* zwycięzca.
- Tryumwirat** *ł.* panowanie trzech mężów.
- Trywialny** *ł.* gminny, po-spolity, płaski, nieprzy-zwoity.
- Tuba** *ł.* rura z blachy do przesyłania głosu na większą odległość, instrument o najniższym tonie.
- Tubalny** *ł.* głośny, grzmiący, donośny.
- Tuberkuloza** *ł.* suchoty, gruźlica.
- Tuberkuły** *ł.* wrzodziki na płucach.

- Tubka** *f.* rurka na farby i t. p. w jednym końcu zamknięta.
- Tu l' as voulu** *f.* (tü la wulü) sam tego chciałeś.
- Tum** *n.* kościół katedralny.
- Tuman** *tur.* gęsto kurzawa.
- Tumult** *ł.* zgietk, zbiegowisko.
- Tundra** *fińs.* trzęsawisko pokryte liściastym mchem.
- Tunel** *a.* droga podziemna przeprowadzona pod rzeką lub przez górę.
- Tunika** *ł.* rzymska suknia spodnia; suknia pod ornatem; część sukni kobiecej.
- Tupet** *f.* czupryna, peruka.
- Tura** *f.* obrót (w tańcu); droga, podróz, następstwo.
- Turbacya** *ł.* niepokój, kłopot.
- Turban** *tur.* zawój na głowę.
- Turbina** *ł.* koło wodne poziome, służące do poruszania machin.
- Turbować** *ł.* niepokoić.
- Turf** *a.* tor wyścigowy.
- Turkus** *g.* kamień drogi, zielonawo-niebieski.
- Turma** *n.* wieża, więzienie.
- Turmalin** *g.* minerał okazujący po ogrzaniu zjawiska elektryczne.
- Turnieje** *f.* średniowieczne igrzyska rycerskie.
- Turnikiet** *f.* przyrząd chirurgiczny do tamowania krwi; kołowrót.
- Turnus** *ł.* porządek, kolej.
- Turysta** *f.* odbywający dalsze wycieczki lub podróże pieszo.
- Tusculum** *ł.* wiejskie zacisze.
- Tusz** *f.* czarna farba; kąpiel natryskowa; huczna muzyka trąb i kotłów.
- Tuszować** *f.* malować, cieniować tuszem; natryskiwać wodą: coś zatrzeć n. p. złe wrażenie.
- Tutti** *w.* wszyscy.
- Tutti-frutti** *w.* owoce wszelkiego rodzaju, mieszani-bni.
- Tutti-quant** *w.* i tym podobna.
- Tużurek** *f.* rodzaj surduta.
- Tybet**, tkanina wełniana.
- Tyfoidalna gorączka**, tyfuszowa gorączka.
- Tyfus** *g.* dur, choroba gorączkowa.
- Tygiel** *n.* naczynie do topienia metali, rynka.
- Tymokracya** *g.* arystokracya pieniężna, panowanie i rządy bogatych.
- Tynk** *n.* wapienna powłoka ścian budynku.
- Tynktura** *ł.* alkoholowy wyciąg z leczniczych ziół.
- Tynta** *w.* ton, barwa obrazu.
- Typ** *ł.* kształt zasadniczy, znamię, przedstawiciel rodzaju lub gatunku.
- Typografia** *g.* drukarnia.
- Typotelegraf** *g.* telegraf elektryczny drukujący literami.
- Typy** *g.* czcionki drukarskie; postacie charakte-

rystyczne.

Tyrada *f.* w muz.: szybkie przebieganie tonów; przesadna mowa.

Tyran *g.* samowładca; okrutnik, ciemiężca.

Tyrania *g.* okrutne samowolne rządy, ciemiężstwo.

Tyranizacya *g.* dręczenie, znęcanie się.

Tyranizować *g.* znęcać się, dręczyć.

Tyrus *ł.* laska bożka Bachusa.

Tytan *g.* olbrzym.

Tytularny *ł.* posiadający tytuł bez władzy, honorowy.

Tytulatura *f.* forma tytułowania.

Tytuł *ł.* nazwa, napis na dziele; prawo do czegoś; miano.

Tyzanna *f.* odwar z leczniczych ziół.

U.

Ubikacya *ł.* pomieszkanie.

Ukartować *ł.* uknuć, usnuć.

Ulceracya *ł.* ropienie rany, jątżenie się.

Ulem *tur.* uczony duchowny i prawnik u Turków.

Ultima ratio *ł.* rozstrzygające zdanie, ostateczny ratunek.

Ultimatum *ł.* nieodwołalny warunek, ostateczne po-

stanowienie.

Ultimo *ł.* w ostatnim dniu miesiąca.

Ultimus *ł.* ostatni.

Ultra *ł.* z tamtej strony; nadto, zbyt wiele.

Ultra-demokrata *ł.* krańcowy demokrata.

Ultra-liberalny *ł.* krańcowo-wolnomyślny.

Ultramarina *ł.* niebieska farba.

Ultramontanin *ł.* stronnik wszechwładzy duchownej (papieża i duchowieństwa).

Ultra-rojalista *ł.* zapalony stronnik władzy królewskiej.

Umbra *ł.* kreda brunatna; zasłona na lampę.

Umbrelka *ł.* zasłona, daszek na lampę.

Una corda *w.* znak naciśnięcia lewego pedału (przy fortepianie, org).

Uncya *ł.* dwunasta część funta.

Uncyalne litery *ł.* calowe czcionki, jedne z największych.

Undulacya *ł.* falowanie.

Undyna *f.* wodna dziewica, nimfa.

Unia *ł.* związek, połączenie.

Unifikacya *ł.* zjednoczenie.

Uniform *ł.* przepisane przez władzę jednolite ubranie.

Uniformiści *ł.* stronnictwo

- dążące do równoukształtowania państw pod względem praw i religii.
- Unikat** ł. jedyny w swoim rodzaju, nadzwyczajna rzadkość.
- Union fait la force** *f.* (union fe la fors) w łączności siła.
- Unioniści** ł. zwolennicy związku.
- Unisono** *w.* jednogłośnie, jednym głosem, tonem.
- Unitaryusze** lub Unitaryanie ł. sekta przecząca istnieniu Trójcy św. a wierząca w Boga o jednej tylko osobie.
- Uniwersalizm** ł. powszechność, dążność do objęcia wszystkiego.
- Uniwersalny** ł. powszechny, wszechstronny.
- Uniwersał** ł. list panującego, odezwa do narodu.
- Uniwersum** ł. wszechświat.
- Uniwersytet** ł. najwyższy zakład naukowy, wszechnica.
- Uproporcjonować** ł. stosownie ułożyć, ustosunkować.
- Uragan** *hiszp.* burza gwałtowna.
- Urania** *g.* muza astronomii.
- Uranografia** *g.* opis nieba.
- Urlop** *n.* czasowe uwolnienie od pełnienia służby.
- Urna** ł. gliniane lub metalowe naczynie służące do przechowywania popiołów zmarłych.
- Uroscopia** *g.* badanie moczu.
- Uryańskie perły** *f.* (od Orient) prawdziwe perły.
- U. s. (ut supra)** ł. jak powyżej.
- Usance** *f.* (üsans) przyjęty zwyczaj.
- Uso** ł. zwykły termin wypłaty weksłu.
- Usque ad finem** ł. aż do końca.
- Usus** ł. zwyczaj.
- Utensylia** ł. sprzęty i narzędzia, przybory.
- Utile cum dulci** ł. przyjemne z pożytecznym.
- Ut Infra** ł. jak niżej.
- Uti possidetis** ł. = **status quo**, tak jak dotychczas, w dotychczasowym stanie posiadania.
- Utopia** *g.* wymarzona kraina, rzecz urojona, sprzeczna z rzeczywistością, mrzonka.
- Utopista** *g.* marzyciel.
- Utrakwistyczny** ł. o dwujęzykach.
- Utrakwizm** ł. system dwujęzykowy, zastosowany w zakładach naukowych w krajach, gdzie są dwa krajowe języki.
- Utriusque juris doktor** ł. doktor obojga praw (kanonicznego i cywilnego).
- Ut supra** ł. jak powyżej.
- Utylitarność** ł. pożyteczność.
- Utylitaryzm** ł. system filozoficzny nakazujący tak

żyć i postępować, aby jak najwięcej korzyści przysporzyć sobie i społeczeństwu; dążenie do osiągnięcia największego dobrobytu społecznego.

Uwertura *f.* wstęp, otwarcie; wstęp do muzycznego utworu.

Uzurpacya *ł.* bezprawne roszczenie, przywłaszczenie.

Uzurpator *ł.* przywłaszczyciel bezprawny.

Uzurpować *ł.* rościć sobie niesłuszną pretensję, przywłaszczać sobie niesłuszenie.

V.

V. = vide *ł.* zob.

Vacans *ł.* nie zajęte, wolne miejsce.

Vacat *ł.* brak, brakuje.

Vademecum *ł.* przewodnik, podręcznik.

Vade retro *ł.* odstap!

Vadium *ł.* patrz kaucya.

Vae *ł.* biada, *n. p.* vae victis, biada zwyciężonym.

Vale *ł.* bądź zdrów.

Valenciennes *f.* (walansien) najlepsze koronki niciane.

Varia *ł.* rozmaite rzeczy, różnorodności.

Vel *ł.* skrót. *v.* albo.

Veloce *w.* w muz.: szybko.

Vendetta *w.* krwawa zem-

sta prowadzona przez całe pokolenia i rodziny (u mieszkańców Korsyki).

Veni Creator *ł.* początek hymnu: przyjdź Duchu św.

Venia aetatis *ł.* zwolnienie kandydata na posadę od warunku posiadania pewnego oznaczonego wieku wymaganego do objęcia posady.

Venia legendi *ł.* udzielenie docentowi prawa wykładania na uniwersytecie.

Venia studiorum *ł.* zwolnienie kandydata na posadę od warunku wykazania się ukończonymi studjami, wymaganiami dla objęcia posady.

Ventre à terre *f.* (wantr a ter) co koń wyskoczy, galopem.

Verba veritatis *ł.* słowa prawdy.

Verso *ł.* na odwrotnej stronie karty.

Vertatur albo **Verte** *ł.* obróć (kartę).

Veto *ł.* nie pozwalam.

Via *ł.* droga; przez *n. p.* via Kraków, przez Kraków.

Vice *ł.* zamiast, w zastępstwie.

Vice versa *ł.* naodwrot, nawzajem.

Victoria *ł.* zwycięstwo.

Vide *ł.* zobacz.

Vidi ł. widziałem.
Viola *w.* altówka.
Virago ł. dragon - baba ; Herod-baba.
Vigoroso *w.* żywo, z naciiskiem.
Viribus unitis ł. wspólnymi siłami,
Virtuti militari ł. za zasługę wojskową.
Vis à vis *f.* (wizawi) naprzeciw.
Vis comica ł. siła komizmu.
Vis major ł. siła wyższa, elementarna ; przewaga fizyczna.
Visum repertum ł. lekarskie sprawozdanie z oględzin ciała.
Vivace *w.* żywo, ochoczo.
Vogue *f.* (wog) wziętość, sława, rozgłos.
Vogue la galère *f.* (wog la galer) niech się dzieje, co chce !
Vol. zob. **volumen**.
Volapük, sztuczny język międzynarodowy.
Vol au vent *f.* (wołowan) lekki pasztecik.
Volens nolens ł. chcąc, nie chcąc.
Volte face *f.* (wolt fas) zmiana frontu, obrót.
Volumen ł. zeszyt pewnego wydawnictwa, tom ; w muzyce : objętość i siła głosu.
Volumina iegum ł. zbiór praw.
Vostro *w.* wasz.

Votum ł. ślub, głos.
Votum separatum ł. wniosek jednego z uprawnionych do głosowania zapisany do protokołu, ale odmienny od uchwalonego.
V. s. = **veteris styli** ł. według kalendarza Juliańskiego.
Vulgo ł. zwykle, pospolicie, powszechnie.

W.

W. a. = walutą austryacką.
Wachmistrz *n.* najwyższy stopień podoficerski.
Wagabunda ł. włóczęga.
Wagon *a.* wóz kolejowy.
Wagon-lit *f.* (wagą li) wagon sypialny.
Wajdelota *lit.* pogański kapłan w Litwie, wieszcz.
Wakacje ł. czas wolny od nauki szkolnej, ferye.
Wakans ł. nieobsadzone miejsce, posada niezajęta.
Wakcyna ł. krowianka.
Wakcynacya ł. szczepienie ospy.
Walet *f.* figura w kartach, chłopiec.
Walhalla, (w germańskiej mitologii), raj, niebo poległych w boju bohaterów ; nazwa dawana budowlom przeznaczonym na przedstawienia.
Wali *tur.* gubernator tureckiej prowincyi.

Wallza *f.* kuferek.

Walkiryje *n.* mityczne boginie kierujące losami bit-w.

Walog *ł.* znaczenie, wartość.

Walory *ł.* papiery wartościowe.

Waltornia *n.* instrument dęty metalowy.

Waluta *ł.* nadanie charakteru, wartości pieniądzu przez państwo, wartość pieniężna.

Walwacya *ł.* ocenienie wartości, urzędowe ustanowienie stosunków cen różnych pieniędzy.

Wamplr *n.* upior.

Wandalizm *ł.* niszczenieabytków oświaty, żądza niszczenia, barbarzyństwo, dzikość; duch niszczenia.

Wapory *ł.* wyziewy.

Waporyzacya *ł.* parowanie.

Warrant *a.* świadectwo wydane na złożone w składzie towary, uprawniające do zaciągnięcia pożyczki.

Waryacya *ł.* przemiana; w muzyce: przeprowadzanie pewnej melodyi w coraz odmienny sposób; obłąkanie.

Waryant *ł.* odmienny tekst poematu (*n. p.* przed poczynieniem poprawek).

Waryat *ł.* obłąkany.

Wasal *ł.* hołdownik, lennik.

Wata *f.* w odpowiedni sposób przyrządzona bawełna.

Wataha *tat.* banda.

Watażka *tat.* dawny kozak ukraiński, przywódca bandy zbójckiej.

Waterklozet *a.* wychodek z przypływem wody.

Waterproof *a.* (uoterpruf) nieprzemakalna tkanina.

Watykan *ł.* pałac papieski w Rzymie, rząd papieża, stolica papieska.

Waza *ł.* naczynie w kształcie głębokiej misy; stąd wazon, doniczka.

Web *n.* cienkie płótno lniane.

Weda *sans.* święte księgi Hindusów.

Wedgewood *a.* (uedżud) cenne wyroby garncarskie.

Wegetabilia *ł.* rośliny; pokarmy roślinne.

Wegetacya *ł.* roślinność.

Wegetaryanizm *ł.* żywienie się wyłącznie roślinnymi pokarmami.

Wegetować *ł.* żyć roślinnym trybem; rosnąć, wzrastać, żyć z dnia na dzień.

Wehemencya *ł.* gwałtowność, namiętność.

Wehikuł *ł.* pojazd, wóz.

Weksacya *ł.* dręczenie, dokuczanie.

Weksel *n.* w pewnej ustawą wekslową przepisanej formie napisane zobowiązanie do wypłaty oznaczonej sumy pieniężnej.

Welln *f.* piękny, gładki papier.

Welocyped *f.* przyrząd do jazdy, poruszany nogami jadącego.

Welon *ł.* zasłona kobieca.

Welwet *a.* tkanina bawełniana robiona na sposób aksamitu.

Wena *ł.* żyła, talent poetycki, ochota do czego; humor.

Wenerować *ł.* cześć, poważać.

Wenerya *ł.* syfilis; weneryczny, odnoszący się do chorób płciowych.

Wenta *f.* sprzedaż, targowisko.

Wentyl *ł.* klapa w maszynie.

Wentylacja *f.* urządzenie do przewietrzania, odświeżanie powietrza w pokoju.

Wentylator *ł.* przyrząd wpuszczający świeże powietrze.

Wenus *ł.* bogini miłości i piękności; nazwa gwiazdy porannej.

Weranda *w.* rodzaj altany przybudowanej do budynku.

Werbalny *ł.* słowny, dosłowny.

Werbel *n.* bębnienie.

Werbować *n.* zbębniać, zaciągać.

Werbunek *n.* zaciąg do wojska.

Werdykt *a.* wyrok sądu przysięgłych.

Weredyk *ł.* mówiący prawdę, tnący prawdę w oczy.

Werk *n.* mechanizm.

Werkführer i **Werkmistrz** *n.* kierownik techniczny warsztatu lub fabryki.

Werniks *f.* płyn przezroczysty służący do nadawania przedmiotom (np. obrazom) błyszczącej powierzchni.

Wersaliki *ł.* w drukarstwie: początkowe wielkie litery.

Wersya *ł.* zwrot w mowie; powien sposób opowiadania jakiejś wieści; według innej wersyi; według innego przedstawienia rzeczy.

Wersyfikacja *ł.* wierszowanie.

Wersyfikować *ł.* układać wiersze.

Wertebralny system *ł.* system nerwowy mleczajacierzowego.

Wertykalny *ł.* pionowy, wierzchołkowy.

Werwa *f.* uniesienie, za-
pał.

Weryfikować ł. sprawdzać.

Weryfikacya ł. sprawdzanie n. p. wyborów.

Westa ł. bogini niewinności i ogniska domowego, nazwa planety.

Westalka ł. kapłanka Westy, dziewica strzegąca wiecznego ognia Westy; dziewica niepokalanie czysta.

Westybul ł. przedsionek, przedpokój.

Westminster a opactwo i miejsce grobów królów i ludzi zasłużonych w Londynie.

Weteran ł. stary, wysłużony żołnierz.

Weterynaryja ł. nauka leczenia chorób zwierzęcych.

Weterynarz ł. lekarz zwierząt.

Wety, przysmaki na zakończenie uczy.

Wezykatoryja ł. naciągający plaster.

Wezyr tur. minister; wielki wezyr, pierwszy minister.

Whisky a. (uiski) angielska wódka ze zboża.

Wiadukt ł. droga budowana nad wawozami, ulicami lub bagnami i t. p.

Wiatyk ł. opatrzenie na drogę, ostatnia komunija dawana konającym.

Wibracyja ł. drganie.

Wicynalny ł. do wsi pro-

wadzący; kolej wicynalna, poboczna kolej, prowadząca do mniejszych miejscowości.

Wideta w. placówka, warta.

Widymat ł. urzędowe poświadczenie.

Widynować ł. poświadcząć urzędownie.

Wigilancyja ł. czuwanie, czujność.

Wigilla, **Willa** ł. dzień poprzedzający święto, wigilie, nabożeństwo za zmarłych.

Wigor ł. siła, dzielność, rzeźkość.

Wigowie a. liberalne stronnictwo w Anglii.

Wigwam a. namiot Indian amerykańskich.

Wikaryusz lub **Wikary** ł. pomocnik proboszcza; wikary apostolski, dostojnik duchowny mający pełnomocnictwo papieża.

Wikt ł. żywność: stół, życie.

Wiktuały ł. artykuły spożywcze.

Willa w. letni domek, pałacyk wiejski.

Willegiatura w. (willedżatura) letni pobyt na wsi, wypoczynek.

Winda n. przyrząd do podnoszenia ciężarów.

Windować n. podnosić do góry.

Winduga n. miejsce nad rzeką, przeznaczone na

skład mającego się spławić drzewa.

Windykacya *ł.* wywalczenie prawne, dochodzenie własności.

Windykować *ł.* domagać się prawnie oddania własności.

Winiety *f.* drobne rysunki na listach, w książkach i t. p.

Winkielak *n.* drukarniany, zecerski przyrząd do umieszczania czcionek przy składaniu tychże w wyrazy.

Wiolacya *ł.* znieważenie, gwałt, zgwałcenie.

Wiolencya *ł.* gwałtowność, przemoc, porywczosć.

Wiolinowy klucz, (w muzyce) klucz skrzypcowy.

Wiolinista *f.* skrzypek.

Wiolonczela *w.* instrument smyczkowy większy od skrzypiec.

Wir *ł.* kręcenie się w kółko, zamieszanie, odmęt.

Wirować *ł.* kręcić się w kółko; krażyć.

Wirtuoz *ł.* artysta po mistrzowsku wykonywujący utwory muzyczne.

Wirydarz *ł.* ogródek kwiatowy.

Wiryny głos *ł.* osobny głos, oddzielny, w imieniu własnem dawany; prawo zasiadania z urzędu w sejmie lub w radzie państwa.

Wist *a.* gra w karty.

Wiszor *n.* szczotka działowa do czyszczenia dział po strzale.

Wiszorek *n.* przyrząd do cieniowania ołówkiem wykonywanych rysunków.

Witalny *ł.* życiowy.

Witerunek *n.* węż, przyjęta na zwierza.

Witraż *f.* okno malowane.

Witryna *ł.* szafa oszklona, okno wystawowe.

Witryol *ł.* siarczan żelaza lub miedzi.

Wiwandierka *f.* markietanka (sprzedająca wiktuały w obozie).

Wiwat *ł.* niech żyje!

Wiwenda *ł.* fundusz na życie.

Wiwifikacya *ł.* ożywienie, przywrócenie do życia.

Wiwisekcyja *ł.* krajanie żywych zwierząt celem doświadczeń fizjologicznych.

Wiza *ł.* urzędowe poświadczenie paszportu.

Wizować *ł.* potwierdzić; mierzyć do celu.

Wizya *ł.* widzenie, urojenie, przywidzenie.

Wizyoner *ł.* miewający wizye.

Wizyta *ł.* odwiedziny.

Wizytacya *ł.* zwiedzanie.

Wizytator *ł.* wizytujący np. zakłady naukowe.

Wizytki *ł.* zakon żeński

Nawiedzenia Najśw. Maryi Panny.

Woal *f.* zasłona.

Wodewil *f.* sztuka dramatyczna lekkiej treści przeplatana śpiewami.

Wojaż *f.* podróż.

Wojażer *f.* podróżny.

Wokabuły *ł.* wyrazy, słówka.

Wokacya *ł.* powołanie, skłonność.

Wokalizy *f.* ćwiczenia do śpiewu bez tekstu.

Wokalna muzyka *ł.* śpiew.

Wokanda *ł.* spis spraw przeznaczonych do osądzenia, porządek wywoływania tychże.

Wolant *ł.* piłka do zabawy; lekki powozik odkryty.

Wolta *f.* zręczny, szybki obrót, kręty bieg koni (w koło).

Woltyżer *f.* dawniej żołnierz piechoty walczący w rozprószonym szyku; linoskok; woltyżerowanie *f.* zeskakiwanie i wskakiwanie na konia, zręczne toczenie koniem, sztuki na koniu lub linie.

Woluntaryusz *ł.* ochotnik.

Wotant *ł.* głosujący; sędzia zasiadający w trybunale kolegialnym.

Wotować *ł.* czynić ślub, głosować.

Wotum *ł.* ślub, dar ofiarowany na czyją intencją,

głos oddany na pewną osobę.

Wotywa *ł.* msza odprawiana na czyją intencję; msza śpiewana przed sumą.

Wulgarny *ł.* pospolity, gminny.

Wulgata *ł.* przekład łaciński pisma św.

Wulkan *ł.* bożek ognia, góra wybuchająca ogniem.

Wulkaniczny *ł.* powstały pod działaniem ognia.

Wulkanizm *ł.* teoria o powstaniu ziemi skutkiem działania ognia.

Wulkanizować *ł.* roztopiać; hartować w ogniu przy użyciu siarki; wulkanizowany kauczuk, zmieszany z siarką.

Wyderkaf *n.* odkup; datek wyłudzony.

Wyrafinowany *f.* wyszukany, wymyślony.

Wysforować, wykierować, wyprzeć kogo.

Wysztafirować *f.* wystroić, wymuskać przesadnie.

X.

X. rzymska cyfra = 10.

X. skróć. ksiądz; XX. księża.

x. = cent.

Z.

Zadokumentować *ł.* stwier-

- dzie podpisem, zaznaczyć.
- Zakasować** *n.* zaćmieć kogo, przewyższyć.
- Zakrystya** *g.* izba przy kościele służąca do przechowywania przyborów kościelnych.
- Zakrystyan** *g.* sługa kościelny mający dozór nad zakrystyą.
- Zamsz**, wyprawiona skóra giemzy (koziicy alpejskiej).
- Zamtuz** *n.* dom nierządu.
- Zblazowany** *f.* przesycony, znudzony.
- Zdar** *czesł.* powodzenie; Na zdar! powitanie — na zdrowie.
- Zecer** *n.* składający czcionki drukarskie.
- Zefir** *g.* łagodny wietrzyk zachodni.
- Zelant** *g.* zapaleniec, gorliwiec; toż zelator, zelota.
- Zelotyzm** *g.* gorliwość w wierze.
- Zendawesta** *pers.* księga święta starożytnych Persów.
- Zendrówka** *n.* cegła mocno wypalona.
- Zenit** *arab.* najwyższy punkt na niebie, wprost nad naszą głową, najwyższy punkt wzniesienia się.
- Zeus** *g* Jowisz.
- Zmanierowany** *f.* przesadny, nienaturalny.
- Znicz** *lit.* ogień święty w pogańskiej Litwie; przen. ogień miłości tego, co święte, zapal.
- Zodyak** *g.* zwierzyniec niebieski zawierający 12 konstelacyi.
- Zoil** *g.* zazdrosny krytyk, uszczypliwie wszystko krytykujący.
- Zoochemia** *g.*chemiczne badanie zwierzęcego ciała.
- Zoofag** *g.* mięsożerca.
- Zoofity** *g.* zwierzokrzewy.
- Zoografia** *g.* opisanie zwierząt.
- Zoolatrya** *g.* oddawanie czci bałwochwalczej zwierzętom.
- Zoologia** *g.* historia naturalna zwierząt.
- Zootomla** *g.* sekcya zwierząt w naukowych celach.
- Zoolity** *g.* skamieniałości zwierzęce.
- Zoomagnetyzm** *g.* magnetyzm zwierzęcy.
- Zoonomia** *g.* fizjologia zwierząt.
- Zooplasta** *g.* snycerz lub rzeźbiarz, modelujący zwierzęta.
- Zooterapia** *g.* nauka leczenia zwierząt.
- Zootomia** *g.* anatomia zwierząt.
- Zygzak** *f.* linia kręta.

Ż.

Żabot *f.* fałdowany przód koszuli.

Żagiel *n.* płótno rozpinane na masztach okrętowych.

Żakiet *f.* rodzaj surduta męskiego.

Żaluzya *f.* zasłona u okien.

Żandarm *f.* żołnierz wojskowej policji.

Żardiniera *f.* ozdobna podstawa lub kosz pod kwiaty.

Żargon *f.* zepsuta mowa, pełna poprzekręcanych wyrazów.

Żelatyna *f.* klej z kości, galareta.

Żenada *f.* nieśmiałość, przymus.

Żenować się *f.* wstydzić się.

Żeton *f.* metalowy znaczek.

Żiwio! *serb.* niech żyje!

Żold *n.* płaca, zwłaszcza wojskowych.

Żongler i Dżongler *f.* kuglarz.

Żuawi *f.* francuska piechota w Algierze.

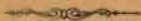
Żurnal *f.* dziennik; pismo modom poświęcone.

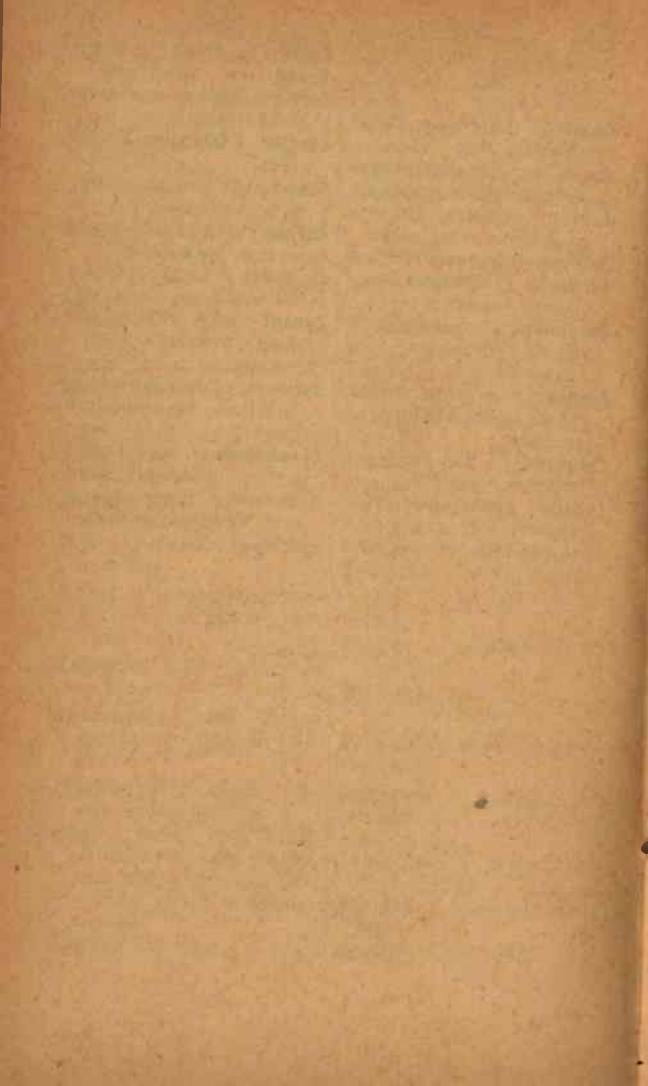
Żyrandol *f.* pająk ozdobny, świecznik.

Żyrant *w.* przekazujący sumę wekslową osobie trzeciej.

Żyro *w.* przekazanie sumy wekslowej na osobę trzecią.

Żyrondyści *f.* umiarkowane republikańskie stronnictwo w czasach pierwszej rewolucji francuskiej.

ZWROTY I PRZYSŁOWIA ŁACIŃSKIE

NAJCZĘŚCIEJ UŻYWANE.

ad Calendas graccas

A.

Ab irato. W gniewie.

Ab ovo. Od początku.

Ab uno disce omnes. Z jednego sądz o wszystkich.

A capite et membris. Hasło zupełnej reformy społeczeństwa od warstw najwyższych do najniższych.

Ad captandam benevolentiam. W celu zjedwania sobie względów.

Aequam memento rebus in arduis servare mentem. W przykrem położeniu zachowaj niewzruszony umysł.

Ad feliciora tempora. Do lepszych czasów.

Ad impossibilia nemo tenetur (obligatur). Nikt nie jest obowiązany do rzeczy niemożliwych.

Ad majorem Dei gloriam. Ku większej chwale Boga; na większą chwałę bożą.

Ad meliora tempora. Do lepszych czasów.

Ad multos annos. Długich lat.

Ad perpetuam rei memoriam. Ku wiecznej pamięci rzeczy.

Ad pias causas. Na cele dobroczynne.

Ad unum omnes. Wszyscy co do jednego.

Ad usum Delphini. Nazwa prac pismienych przeznaczonych dla młodzieży.

A fortiori. Tem bardziej.

Alea jacta est. Kości (w grze) zostały rzucone. (Słowa Cezara wyruszającego z wojskiem przeciw Rzymowi; oznacza: śmiałe a nieodwołalne postanowienie, zdecydowanie się na wszystko).

Ambo mellores. Jeden lepszy od drugiego.

Amicitia vitam ornat. Przyjaźń jest ozdobą życia.

Amicus Plato, sed magis amica veritas. Drogi mi jest Platon, droższą jednak prawda (słowa oznaczające bezwzględną wyższość prawdy); także: **Amicus mihi Cato, amicus mihi Plato, amicissima autem veritas.**

Amor omnia vincit. Miłość wszystko zwycięża.

A nescire ad non esse. Wniosek, że pewnej rzeczy niema wyprowadzony stąd, że się o niej nie wie.

Antiquo more. Starym zwyczajem.

Aquila non captat muscas. Orzeł nie chwytą much; przen. on by się tak nie poniżał.

Ars longa, vita brevis. Sztuka długa, życie krótkie

Artificem commendat opus. Dzieło mistrza chwali.

Asinus asinorum. Osieł nad osłami.

Asinus asinum laudat. Chwali swój swego.

Audaces fortuna juvat. Śmiałym sprzyja szczęście.

Auri sacra fames. Przeklęta żądza złota.

Audiat et altera pars. Niechaj będzie wysłuchaną i druga strona; zasada bezstronności.

Aurea mediocritas. Złota mierność.

Aurora musis amica. Jutrzenka przyjaciółką muz; kto rano wstaje, temu Pan Bóg daje.

Aut Caesar aut nihil. Albo Cezarem zostać, albo niczem; albo wszystko, albo nic.

Ave Caesar, morituri te salutant. Witaj Cezarze, mający umrzeć pozdrawiają cię (okrzyk gladiatorów).

B.

Beati possidentes. Szczęśliwi posiadający.

Beatus, qui tenet. Szczęśliwy, kto posiada, kto jest w posiadaniu.

Bellum omnium contra omnes. Wojna wszystkich przeciw wszystkim, powszechna wojna.

Bene natus et possessionatus. Dobrze urodzony i uposażony (określenie majątnego szlachcica).

Bis dat, qui cito dat. Dwa razy daje, kto prędko daje.

Bis repetita placent. Dwa razy powtórzone podoba się; dobrze jest jeszcze powtórzyć.

Bona fide. W dobrej wierze.

C.

Caecus de coloribus. Ślepy o kolorach.

Caeteris paribus. Przy równych zresztą warunkach.

Canis timidus vehementius latrat, quam mordet. Pies bojaźliwy bardziej szczeka, niż kąsa; krowa, co dużo ryczy, mało mleka daje.

Cantabit vacuus coram latrone viator. Darmo będzie śpiewał wobec rozbójnika podróżny; daremne są twoje prośby.

Caveant consules. Niech konsulowie pilnie baczą; ostrzeżenie o niebezpieczeństwie.

Carpe diem. Używaj dnia (życia); korzystaj z każdej chwili,

Clara pacta claros faciunt amicos. Szczere układy robią szczerych przyjaciół.

Cogito, ergo sum. Myślę, więc istnieje.

Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur. Zgoda buduje, niezgoda rujnuje.

Communi omnium consensu. Za wspólną zgodą.

Conditio, sine qua non. Warunek bez którego obejść się nie można; konieczny, nieodzowny.

Consensu omnium. Za zgodą wszystkich.

Consuetudo est altera natura. Przyzwyczajenie staje się drugą naturą.

Contraria contrariis curantur. Przeciwnie leczyc przeciwnem.

Crescat, floreat. Niech wzrasta, niech się rozwija!

Crescit in adversis virtus. Wzrasta, hartuje się duch w przeciwnościach; potrzeba matką wynalazków.

Cui bono? Dla czyjego dobra? dla kogo?

Cum beneficio inventarii. Z dobrodziejstwem inventarza.

Cum duobus testamentis nemo deceditur. Tylko jeden testament może być ważnym (zasada prawnicza w Rzymie).

Cum eximia laude. Z najwyższą pochwałą.

Cum grano salis. Ze szczyptą dowcipu; rozsądnie, z niedowierzaniem.

Cum recte vivis, ne cures verba malorum. Żyjąc uczciwie, nie dbaj o złe języki.

Curantes jura juvant. O dbałych prawa dbają.

Currente calamo. Szybko i bez namysłu.

D.

De gustibus non est disputandum. Nie ma co rozprawiać o gustach, t. j. każdy ma swe upodobanie.

De lana caprina. O drobno-
stki się sprzeczać.

Delenda est Carthago. Na-
leży zburzyć Kartaginę;
(powracać uporeczywie do
tej samej myśli).

De mortuis nil nisi bene.
O zmarłych nie należy
mówić nic, lub tylko
dobre rzeczy.

**De mortuis aut bene, aut
nihil.** O zmarłych albo,
dobrze wspominać, albo
wcale nie.

De nihilo nihil. Z próżnego
nie nalejesz.

De publicis. O sprawach
publicznych.

**De rebus omnibus et qui-
busdam a'is.** O wszy-
stkich rzeczach i niektó-
rych innych; o wszy-
stkiem i o niczem.

**Deus mirabilis, fortuna va-
riabilis.** Fortuna kołem
się toczy; chłop strzela,
Pan Bóg kule nosi.

**Dimidium facti jam, qui coe-
pit, habet.** Połowy czynu
dokonał, kto zaczął.

Dictum, factum Powie-

dziano skończono, spra-
wa skończona.

Diem perdidit. Straciłom
dzień.

Dies diem docet. Z każdym
dniem nabywa się do-
świadczenia; także: **Dies
diei consulit.**

**Difficile est satyram non
scribere.** Trudno nie pi-
sać satyry.

Divide et impera. Rozdzie-
laj, siej niezgodę (waśń)
i panuj; wprowadzaj
waśni w stronnictwa, ce-
lem osłabienia tychże.

**Divitiae grandes sunt ho-
mini vivere parce.** O-
szczędność jest wielkiem
bogactwem.

Docendo discimus. Ucząc
drugich uczymy się sa-
mi.

**Donec eris felix, multos
numerabis amicos; tem-
pora si fuerint nubila,
solus eris.** Jak długo
będziesz szczęśliwym,
będziesz miał wielu przy-
jaciół; w nieszczęściu
będziesz sam jeden.

Dos est magna parentum

virtus. Dzielni rodzice wielkim są skarbem.

Do, ut des. Daję tobie, abyś mnie dał (zasada odpłatności w prawie).

Dubius eventus belli. Wątpliwy wynik wojny.

Dum Romam veneris, romano vivito more. Gdy jesteś w Rzymie żyj wedle zwyczaju tamtego (gdys wlaźł między wrony).

Dum spiro, spero. Dopóki żyję, ufam; nadzieja do grobu nie opuszcza człowieka).

Duobus litigantibus tertius gaudet. Gdy się dwóch czubi, to trzeci korzysta.

Dura lex sed lex. Twarde prawo, lecz prawo.

Dura necessitas. Twarda konieczność.

E.

Ejusdem farinae. Z tej samej mąki; tensam gatunek.

Ex ipso. Tensamem.

Errare humanum est. Ludzka rzecz jest błądzić.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines. W każdej rzeczy jest pewna miara, są granice (których przestąpić nie wolno).

Et haec facienda et illa non omittenda. Należy zrobić i to i tamtego nie pominać.

Et haec meminisse juvabit. Przyda się i to zapamiętać.

Exegi monumentum. Wystawiłem pomnik.

Exitus acta probat. Koniec dzieło chwali.

Ex libro doctus, ex capite stultus. Z książki uczony, bez książki nieuk.

Experientia est optima rerum magistra. Doświadczenie jest najlepszą mistrzynią spraw.

Extra Hungariam non est vita. Poza Węgrami nie ma życia (Szowinizm węg.)

Ex ungue leonem. Poznać
lwa z pazurów; poznać
pana po cholewach.

Ex uno disce omnes. zob.
Ab uno.

F.

Facilis descensus Averno.
Łatwo zejść do podzie-
mia t. j. śmierć czyha
na każdym kroku.

Fama crescit eundo. Wieść
rośnie z każdą chwilą;
wyleciało wróblem, po-
wróciło wołem.

Festina lente. Spiesz się
powoli t. j. ciągle po-
stępuj i pracuj, ale nie
w nagłych skokach.

Fiat voluntas tua. Niech
będzie wola twoja.

Finis coronat opus. Koniec
wieńczy dzieło.

Floreat et crescat zob.
Crescat, floreat.

Fortuna audaces juvat.
Szczęście sprzyja śmia-
łym; także **Fortes for-
tuna juvat.**

Fortuna vitrea (caeca) est.
Fortuna kołem się to-
czy.

**Fronde in silvis non vi-
des.** Liści w lesie nie
widzisz (t. j. patrzysz
a nie widzisz).

Fugit irreparabile tempus.
Czas mija i nie wraca.

Fuimus Troes, fuit Ilium.
Przen. minęły owe czasy.

Furor teutonicus. Szał teu-
toński; dosadne określe-
nie niemieckiego szo-
winizmu i dążności ger-
manizacyjnych.

G.

Gaudeamus igitur. A więc
radujmy się (początek
pieśni studenckiej).

Genus irritabile poetarum.
Drażliwy ród poetów.

Gesta Dei per Francos. Do-
konane przez Franków
(Francuzów) dzieła boże.

Gloria in excelsis Deo.
Chwała Panu na wyso-
kościach.

Gradus ad Parnassum. Stopień do Parnasu (siedzi-by muz).

Graeca fides — nulla fides. Grecka wierność nie jest żadną wiernością — nie można na niej polegać.

Gratius ex ipso fonte bibuntur aquae. Przyjemniej pić wodę z samego źródła.

III.

Habemus Papam. Mamy Papieża; okrzyk po dokonaniu wyboru papieża lub w ogóle wyboru jakiego dostojnika.

Haec facienda et illa non omittenda. Należy zrobić to, ale i tamtego nie pomijać.

Haec meminisse juvabit. zob. **Et haec meminisse.**

Hannibal ante portas. Hannibal przed bramami miasta (okrzyk trwogi Rzymian na wieść o zbliżaniu się Hannibala), stąd przen.: Nieprzyjaciel się zbliża.

Hic et nunc. Tu i zaraz, natychmiast.

Hic haeret aqua. W tem sęk, w tem rzecz, toż
Hic jacet lepus.

Hic Rhodus, hic salta. Tutaj pokaż swoją sztukę.

Hinc illae lacrimae. Tu jest istotna przyczyna.

Historia est magistra vitae. Historya jest mistrzynią życia.

Hoc erat in votis. Tego gorąco pragnąłem.

Hodie fac, quod cras fieri debet. Zrób dzis, co masz zrobić jutro.

Hodie mihi, cras tibi. Dziś mnie, jutro tobie.

Homo homini lupus. Człowiek względem człowieka jest wilkiem (t. j. nieprzyjazny).

Homo proponit, Deus disponit. Człowiek strzela. Pan Bóg kule nosi.

Homo sum, humani nihil a me alienum puto. Człowiek

wiekiem jestem i obcho-
dzą mię wszystkie sprawy
ludzkie.

Honores mutant mores.

Godności zmieniają oby-
czaje (t. j. człowieka).

Honoris causa. Dla za-
szczytu.

Honos alit artes. Sztuka
potrzebuje uznania.

Horribile dictu. Okropność,
o zgrozo!

I.

Ibi patria, ubi bene zob.
Ubi bene.

**Idem Accio, quod Titio jus
esto.** Równe prawo dla
wszystkich (tak dla Akey-
usza, jak dla Titiusa).

Idem per idem. Podobne
podobnem (objasniać).

**Iliacos intra muros pecca-
tur et extra.** Wina po
jednej i po drugiej stro-
nie.

In articulo mortis. W obec
niebezpieczeństwa śmier-
ci.

**Incidit in Scyllam, qui vult
vitare Charybdim** Wpada
w Scyllę, kto unika Cha-
rybdy; być między mło-
tem a kowadłem.

**In corpore sano mens sa-
na.** W zdrowem ciele
zdrowa dusza.

In dubiis lenius. W razie
wątpliwości należy są-
dzić (i karać) łagodniej.

**Ingratus unus omnibus mi-
seris nocet.** Jeden nie-
wdzięcznik szkodzi wszy-
stkim biednym.

In hoc signo vinces. Pod
tym znakiem zwyciężysz.

In medias res. W sam
środek rzeczy (od razu
do rzeczy).

In medias res rapit poeta.
Poeta przedstawia nam
rzeczą od razu w pełnym
toku (t. j. nie opowiada
od początku).

In medio virtus. Miara we
wszystkiem najlepsza.

**In necessariis unitas, in
dubis libertas, in omni-
bus charitas.** W potrze-
bie jedność, w wątpli-
wych rzeczach swoboda,
a we wszystkim miłość.

In optima forma. W naj-
najlepszej formie.

In partibus infidelium. „Dla-
okolic należących do nie-
wiernych“ ustanowiony
biskup lub kapłan, ale
tam nie przebywający.

**In perpetuam rei memo-
riam.** Ku wiecznej pa-
mięci rzeczy.

In statu quo ante. W tym-
samym stanie, co przed-
tem.

In summo. Razem.

In summo gradu. W naj-
wyższym stopniu.

Intra muros. W murach, u
siebie.

In verba magistri jurare.
Iść za słowami nauczy-
ciela.

In vino veritas. Prawda
w winie (człowiek pija-
ny wszystko wypowie).

Irritable genus zob. **Ge-
nus.**

Is fecit, cui prodest. Ten
uczynił, komu to korzyść
przyniosło.

lucundi acti labores. Miły
spoczynek po pracy.

lurare in verba magistri
zob. **In verba.**

L.

Lana caprina. Wełna ko-
zła; mówić „de lana ca-
prina“, mówić o czezej
rzeczy.

Litera docet, litera nocet.
Czasem jedna litera po-
może lub zaszkodzi.

**Longum iter per praecepta,
breve et efficax per
exempla.** Przykład le-
pszy, niż nauka.

Lucus a non lucendo. Dla-
tego gaj zwie się „lu-
cus“, że w nim ciemno,
(„a non lucendo“); obja-
śnianie tegosamego tem-
samem (idem per idem).

Lupus in fabula. O wilku
mowa, a wilk tu.

M.

Magister dixit. Mistrz po-
wiedział.

Magnum vectigal est parcimonia. Oszczędność jest wielkim dochodem.

Mala fide. W złej wierze.

Male parta. Rzeczy źle nabyte; w polsk. przysłowie: Male parta do czartha.

Malum necessarium. Złe konieczne.

Manu propria. Własnoręcznie.

Manus manum lavat. Ręka rękę myje.

Mater semper certa est — pater quem nuptiae demonstrant. Zasada prawa rzymskiego: Matka dziecięcia zawsze jest wiadomą — a za ojca należy uważać tego, na którego wskazuje stosunek małżeński.

Maxima debetur puero reverentia. Dziecko należy chronić od złych wpływów.

Maximo cum labore. Z wielkim trudem.

Maximo cum studio. Z największą starannością.

Medice, cura te ipsum! Lekarzu, wylecz naprzód siebie samego; widzi cudze pod lasem, a swego nie widzi pod nosem.

Medium tenere beati. Błogosławieni umiarkowani.

Memento mori. Pamiętaj o śmierci.

Mens agitat molem. Duch rządzi materją.

Mens sana in corpore sano. Zdrowa dusza w zdrowym ciele.

Miserum est miseris insultare. Nikczemną jest rzeczą, znęcać się nad nieszczęśliwymi

Morituri te salutant. Mający umrzeć pozdrawiają cę (okrzyk gladyatorów przed walką).

Mors ultima ratio. Śmierć jest ostatecznym przeznaczeniem.

Motu proprio. Z własnego popędu.

Mundus vult decipi, ergo decipiatur. Świat chce być oszukiwanym, a więc go oszukujmy.

Mutatis mutandis. Zmieniwszy to, co zmienić należy.

N.

Natura horret vacuum. Natura nie znosi próżni.

Naturalia non sunt turpia. To co jest przyrodzone, nie jest szpetne.

Necessitas frangit legem. Konieczność łamie ustawę.

Nec Hercules contra plures. Ani Herkules (sławny bohater grecki) wielom się nie oprze (wiele złego, dwóch na jednego).

Nec locus, ubi Troja (fuit). Niema ani śladu z Troi (przysł. oznacza zupełną zagładę czegoś).

Ne misceantur sacra profanis. Nie należy mieszać świętych rzeczy z światowemi.

Neminem captivabimus nisi jure victum. Zasada I-szej konstytucyi angielskiej: Nikt nie może być uwięzionym przed prawem zasądzeniem.

Nemo judex in causa sua. Nikt nie powinien być sędzią w swej własnej sprawie.

Nemo nostrum sine vitis est. Nikt z nas nie jest bez błędów.

Nemo propheta in patria sua. Nikt nie jest prorokiem we własnej ojczyźnie.

Ne simus severi censores aliorum. Nie bądźmy surowymi sędziami drugich.

Ne sutor ultra crepidam. Szewc niech kopyta pilnuje (przysł. wysmiewające tych, którzy się biorą do nieswoich rzeczy).

Ne quid nimis. Aby nie nadto, t. j. co zanadto, to niezdrowo.

Nihil agendo homines male agerent discunt. Próznowanie jest matką występków.

Nihil est in intellectu, quod non erat in sensu. Nie ma tego w umyśle, co nie weszło przez zmysły.

Nihil est ab omni parte beatum. Nie masz zupełnego szczęścia na świecie.

Nihil probat, qui nimium probat. Niczego nie dowiedzie ten, kto zawiele dowodzi.

Nil admirari. Nie dziwić się niczemu.

Nil ad rem. Nie ma to nic do rzeczy (żadnej łączności z sprawą).

Nil desperandum. Nie należy rozpaczać.

Nil nisi bene. Nie inaczej, tylko dobrze.

Nil novi sub sole. Nie nowego pod słońcem.

Nolens, volens. Chcąc, nie chcąc.

Noli me tangere. Nie dotykaj mnie.

Nomen et omen habet. Nazwa sama wskazuje człowieka.

Nomen (est) omen. Nazwisko bywa wróżbą (nieraz w niem tkwi myśl pewna).

Nomina sunt odiosa. Wyimienianie nazwisk często bywa szkodliwe.

Non bis in idem. To samo nie powtarza się dwa razy.

Non licet. Nie wolno.

Non plus ultra. Nie nad to lepszego.

Non scholae, sed vitae discimus. Uczymy się dla siebie, nie dla szkoły.

Nosce te ipsum. Poznaj siebie samego.

Nulla dies sine linea. Ani jednego bez kreski (pracy).

Nulla regula sine exceptione. Nie ma reguły bez wyjątków.

Nulla salus bello! Pacem te poscimus omnes. Na nic zda się wojna! Wszyscy pragniemy pokoju.

Nunc est bibendum. Teraz pić należy (czas do picia, sposobność) i t. p.

O.

Oleum et operam perdidit.

Szkoda było na to czasu i atłasu.

Omne initium difficillimum

est. Każdy początek jest trudny.

Omne trinum perfectum.

Wszystko czego po trzy razem to najlepsze.

Omnia ad maiorem Dei

gloriam. Wszystko ku większej chwale Boga.

Omnia cum Deo, nihil sine

eo. Wszystko z Bogiem, nie bez Niego.

Omnia mea mecum porto.

Cały majątek noszę przy sobie (to moje, co na mnie),

Omnia praeclara rara. Co

dobre, to rzadkie.

Ora et labora. Módl się i

pracuj.

Ordo est anima rerum.

Porządek jest duszą wszystkiego.

O sancta simplicitas! O

święta prostoto! święć się prostoto!

O tempora! o mores! O

czasy! o obyczaje!

Otlum post negotium. Wy-

poczynek po pracy.

Ovem lupo credis. Wpu-

szczasz wilka do owczarni.

P.

Panem et circenses. Chle-

ba i zabaw (okrzyk młócho rzymskiego w czasach zepsucia obyczajów).

Parturiunt montes, nasci-

tur ridiculus mus. Wiele krzyku, roboty mało; przygotowuje się coś wielkiego, tymczasem powstaje rzecz drobna.

Parva scintilla magnum saepe

excitat incendium.

Mała iskra wznieca często wielki pożar.

Pater noster. Ojciec nasz.

Powiedzieć komu „Pater noster“, powiedzieć mu prawdę w oczy. zgromić go.

Pater, peccavi. Ojeze, zgrzeszyłem.

Patientia omnia vincit. Cierpliwość mury przebijają.

Paulatim summa petuntur. Powoli dosięga się celu; nie odrazu Kraków zbudowano.

Pax tecum. Pokój z tobą.

Pax vobiscum. Pokój z wami.

Peccavi. Zgrzeszyłem.

Pecunia non olet. Pieniądz nie cuchnie; ma wartość bez względu na to, z jakiego pochodzi źródła.

Pereat mundus, fiat justitia. Świat niech zginie, lecz sprawiedliwości niech się stanie zadość.

Per angusta ad augusta i Per aspera ad astra. Przez ciernie do sławy.

Per fas et nefas. Godziwie i niegodziwie (wszelkimi sposobami).

Periculum in mora. W zwłoce niebezpieczeństwo (leży).

Per nefas. Niegodziwie, niesłusznie.

Per pedes apostolorum. Sposobem apostołów t. j. pieszo.

Per risum multum debet cognoscere stultum. Poznać głupiego po śmiechu jego.

Pisces natate doces. Ryby uczysz pływać (daremnej imasz się roboty, dając rady doświadczonym).

Plenus venter non studet libenter. Pełny żołądek do pracy przeszkadza.

Plus potest negare asinus, quam probare philosophus. Łada osieł potrafi krytykować.

Post pisces vinum misces. Po rybie pij wino.

Post hoc, ergo propter hoc. Błędny wniosek, że wcześniejszy wypadek musi być przyczyną późniejszego.

Post nubila Phoebus. Za chmurami słońce, t. j. wróca dobre lata.

Post tot discrimina rerum. Po tylu różnych kole-
jach losu.

Prima charitas ab ego. Pierwsza miłość od sie-
bie (zasada egoizmu)

Primus inter pares. Pierw-
szy między równymi.

**Principiis obsta, sero me-
dicina paratur.** Opieraj
się w początkach zle-
mu, (chorobie), bo potem
będzie zapóźno.

Pro anno. Rocznie, na rok.

Pro aris et focis. Za ołta-
rze i ogniska domowe.

Procul negotiis. Zdala od
zajęć.

Pro domo sua. We wła-
snej sprawie, we wła-
snym interesie.

Pro et contra. Za i prze-
ciw.

Pro forma. Dla formy, dla
pozoru.

Pro honore domus. Dla ho-
noru domu.

Pro informatione. Dla wia-
domości.

Propria laus sordet. Wła-
sna pochwała śmierdzi.

Proprio motu. Z własnego
popędu.

Pro publico bono. Dla do-
bra publicznego.

Pro venia legendi. Dla u-
zyskania prawa wykła-
dania na uniwersytecie.

Q.

Quantum mutatus ab illo.
Jakże zmieniony od o-
wego czasu; jak niepo-
podobny do tego, czem
był ongiś.

Quantum satis. Tyle, ile
potrzeba.

Quantum tantum. Tyle, ile.

Quid novi (ex Graecia)?
Co słyhać nowego?

**Quidquid delirant reges,
plectuntur Achivi** Błędy
królów opłakują narody.

**Quidquid agis — praden-
ter agas et respice fi-
nem.** Cokolwiek czy-

nisz — czyń roztropnie
i oglądaj się na koniec.

**Qui nlmium probat, nihil
probat.** zob. **Nihl probat.**

**Quisque suae fortunae fa-
ber.** Jak sobie pościelisz,
tak się wypisz.

Quis scit? Któż wie?

Qui tacet, probat. Kto mil-
czy, ten zdaje się po-
twierdzać.

Quod Ders bene vertat!
Oby Bóg dobrze pokie-
rował sprawą!

Quod erat demonstrandum.
Czego należało dowieść.

**Quod felix, faustum fortu-
natumque sit.** Co oby
przyniosło szczęście i
pomyślność; w imię Bo-
ga.

**Quod licet Jovi, non licet
bovi.** Co wolno Jowiszo-
wi, nie wolno wołowi;
trywialnie: Co wolno
wojewodzie,

Quod scripsi, scripsi. Co
napisałem, napisałem,
t. j. ma pozostać.

Quorum pars magna ful.

W czym i ja brałem
wielki udział.

Quos ego! Ja was (nau-
czę)!

**Quo semel est inbuta re-
cens, servabit odorem
testa diu.** Czem skorupka
za młodu nasiąknie, tem
na starość trąci.

Quo titulo? Jakiem pra-
wem?

**Quot capita tot sensus i
Quot homines, tot senten-
tiae.** Ile ludzi, tyle zdań
• t. j. co głowa to rozum.

**Quo usque tandem abutere
Catllina patientia nostra?**
Jak długo nadużywać
będziesz Katyliny naszej
cierpliwości (po. zątek
słynnej mowy Cyclerona)
przysł. ostrzegające.

Quo vadis? Dokąd idziesz?

R.

Rara avis. Rzadkość.

**Rare fumant felleibus a-
rae.** Rzadko dymią się
ołtarze szczęśliwych (kie-
dy trwoga, to do Boga).

Ratio physica. To ci powód! to ci wytłumaczenie!

Reddenda est terra terrae. Ziemię oddać trzeba ziemi; z prochu powstałeś i w proch się obrócisz.

Redde quod debes. Oddaj coś winien.

Relata refero. To co usłyszałem, przytaczam, opowiadam.

Requiescat in pace. Niech spoczywa w pokoju (używa się także ironicznie)

Repetitio est mater studiorum. Powtarzanie jest matką nauk.

Respice finem. Patrz końca! Uważaj na koniec!

Res sacra miser. Nędza jest świętą rzeczą.

Ridendo castigant mores. Śmiech poprawia obyczaje.

Risum teneatis amici. Powstrzymajcie śmiech przyjaciele, nie śmiejcie się z tego.

S.

Saepe stylum vertas. Poprawiaj, co napisałeś.

Salus rei publicae suprema lex. Dobro ojezyny jest najwyższem prawem.

Saluta libenter! Bądź ujęmy dla wszystkich.

Sapientl sat. Mądrej głowie dość dwie słowie.

Senectus ipsa morbus. Starość sama jest chorobą

Septem horas dormivisse satis esse juveni. Siedm godzin snu młodzieńcowi wystarcza.

Sero venientibus ossa. zob. **Tarde venientibus.**

Servus servorum Dei. Sługa sług bożych — tytuł Papieża.

Sic fata tulere. Tak los zrządził.

Sic itur ad astra. Tak postępuje się na szczyt sławy i dostojeństw.

Sic transit gloria mundi.

Tak mija sława świata.

Sic volo, sic jubeo.

Tak chcę, tak rozkazuję.

Sic vos non vobis.

Pracujecie nie dla siebie.

Si fabula vera.

Jeżeli prawdą to, co mówią.

Si duo faciunt idem, non est idem.

Jeżeli dwóch czyni to samo, to już to nie jest to samo.

Similia similibus curantur.

Podobne leczy się podobnym.

Similis similli gaudet.

Równy z równym chętnie przestaje.

Simplex servus Dei.

Prostaczek dobroduszny, zwykły sługa boży.

Sine dubio.

Bez wątpienia.

Sine ira et studio.

Całkiem bezstronnie.

Sine me de me.

Bezemnie o mnie.

Sine qua non domyslne conditio.

Warunek nieodzowny.

Sint, ut sunt, aut non sint.

Niech będą tak jak są — lub niech ich wcale nie będzie.

Si rota defuerit, tu pede carpe viam.

Gdy nie ma wozu, ruszaj piechotą. (Tak krawiec kraje, jak materyi staje).

Si tacuisses, philosophus mansisses; quia non tacuisti, asinus mansisti.

Gdybyś był milczał, uchodziłbyś za filozofa; ponieważ nie milczałeś, okazałeś się osłem.

Sit modus in rebus.

Dał ci Bóg dary, używajże miary.

Sit tibi terra levis.

Niech ci ziemia będzie lekka.

Sit venia verbo.

Że tak się wyrażę, że tego słowa użyję.

Si vis pacem, para bellum.

Jeżeli chcesz (używać) pokoju, bądź gotów do wojny.

Si vis vera loqui, disce pati.

Jeżeli chcesz mówić prawdę, naucz się cierpieć.

**Sperne voluptates; nocet
empta dolore voluptas.**
Pogardzaj rozkoszami;
rozkosz opłacona bole-
ścią szkodzi.

Spiritus fiat, ubi vult. Duch
objawia się tam, gdzie
chce.

Status quo (ante). Stan do-
tychczasowy.

Stat pro ratione voluntas.
Wola (rozkaz) starczy
za powód.

**Suae quisque fortunae fa-
ber.** zob. **Quisque suae.**

Sua sunt cuique vitia.
Wszystko ma swoje u-
jemne strony; nikt nie
jest bez „ale“.

**Suaviter in forma fortiter
in re.** Łagodnie, ale sta-
nowczo.

Sub auspiciis imperatoris.
Pod opieką monarchy.

Sub iudice lis est. Sprawa
jeszcze nie rozstrzygnię-
ta.

Summa cum laude. Z naj-
wyższym odznaczeniem.

Summum jus, summa injuria.

Zbytnie (przesadne) prze-
strzeganie prawa, prowa-
dzi (czasem) do wielkiej
niesprawiedliwości.

Sunt lacrimae rerum. Mar-
twe przedmioty zdają się
płakać.

**Suprema lex regis volun-
tas.** Wola panującego
jest najwyższym prawem.

Surdo fabulam narras. Głu-
chemu opowiadasz; pró-
żne twoje gadanie.

Suum cuique. Każdemu od-
dać, co się mu należy.

T.

Tacito consensu. Za mil-
czącym zezwoleniem.

Tarde venientibus ossa.
Kości temu, co późno
przychodzi na ucztę, (kto
późno przychodzi, sam
sobie szkodzi).

**Tempora mutantur et nos
mutamur in illis.** Czasy
się zmieniają i my z ni-
mi.

Tendit in ardua virtus. Na
stromie szezycy wspina

się cnota. Cnota sięga w niebiosy.

Tertius gaudet. zob. **Duobus litigantibus.**

Timeo Danaos et dona ferentes. Obawiam się Greków, nawet dary niosących (zdanie Wergiliusa znaczy: obawiać się trzeba złego człowieka, nawet gdy sprzyja pozornie).

Toto caelo aberravit. Pomylił się o całe niebo.

Tres faciunt collegium. Trzech wystarcza, stanowi komplet (zw. do rozpoczęcia wykładu przez profesora).

U.

Ubi bene, ibi patria. Tam ojezyzna, gdzie dobrze (zdanie kosmopolitów).

Ultra posse nemo obligatur. Nikt nie jest obowiązany czynić więcej niż może.

Una salus victis nullam sperare salutem. Jedynym ratunkiem dla

zwycięzcy jest nie oczekiwać żadnego ratunku.

Unguibus et rostro. Dziobem i pazurami t. j. wszelkimi sposobami n. p. bronić się.

Urbi et orbi. Miastu (Rzymowi) i światu.

Usus est magister optimus. Doświadczenie jest najlepszą nauką.

Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas. Dobrze chęci staną za uczynek.

Ut exemplum docet. Jak przykład uczy.

Ut fabula docet. Jak bajka (przypowieść) uczy.

Utinam ego tertius vobis amicus adscribar! Wszyscy trzej odtąd bądźmy przyjaciółmi.

Utinam falsus vates sim. Obym był fałszywym prorokiem.

Utriusque juris doctor. Doktor obojga praw t. j.

cywilnego i kanonicznego.

Ut salubris, ita salutaris. Jak ty komu, tak on tobie.

Ut semel emissum est, volat irrevocabile verbum. Co raz powiesz, tego nie odwołasz.

Usque ad finem. Aż do końca.

Vade retro satanas. Precz szatanie.

Vae tibi ridenti, quia mox post gaudia flebis. Po śmiechu następuje płacz.

Vae victis! Biada zwyciężonym!

Vale! Bądź zdrow!

Vale et salve et me amare perge! Bywaj zdrow i o mnie nie zapominaj.

Vana sine viribus ira. Próżny gniew, gdy nie ma siłą.

Vanitas vanitatum et omnia vanitas. Próżność nad próżnościami i wszystko próżność.

Varietas delectat. Rozmaitość bawi.

Variae sunt rerum figurae. Różne są postacie rzeczy. Rozmaicie się przedstawiają sprawy.

Veni creator. Początek pieśni: „Przyjdź duchu Święty“.

Veni, vidi et Deus vicit. Przybyłem, ujrzałem, a Bóg zwyciężył.

Veni, vidi, vici. Przybyłem, ujrzałem, zwyciężyłem (słowa Cezara; oznaczają szybkie i pomysłne załatwienie sprawy).

Venturae memores iam nunc estote senectae. Już dziś pamiętajcie o starości.

Verba docent, exempla trahunt. Słowa uczą, przykłady pociągają tj. przykład lepszy, niż nauka.

Verba et voces, praeterea nihil. Słowa, więcej nic.

Verba veritatis. Słowa
prawdy.

**Verba volant, scripta ma-
nent.** Słowa ulatują, pi-
smo zostaje.

**Verbum nobile debet esse
stabile.** Słowo honoru
winno być dotrzymane.

Vice versa. Na wzajem,
na odwrót.

Vide, cui fidas. Patrz, ko-
mu ufasz; zaufaniem nie
darz lada kogo.

**Video mellora proboque,
deteriora sequor.** Widzę
i uznaję co lepsze, ale
czynię źle.

**Villus argentum est auro,
virtutibus aurum.** Tań-
szem jest srebro od zło-
ta, od cnót złoto.

**Vincuntur molli pectora du-
ra prece.** Twarde serca
pokorna prośba zwycię-
ża; pokora przebija nie-
biosa.

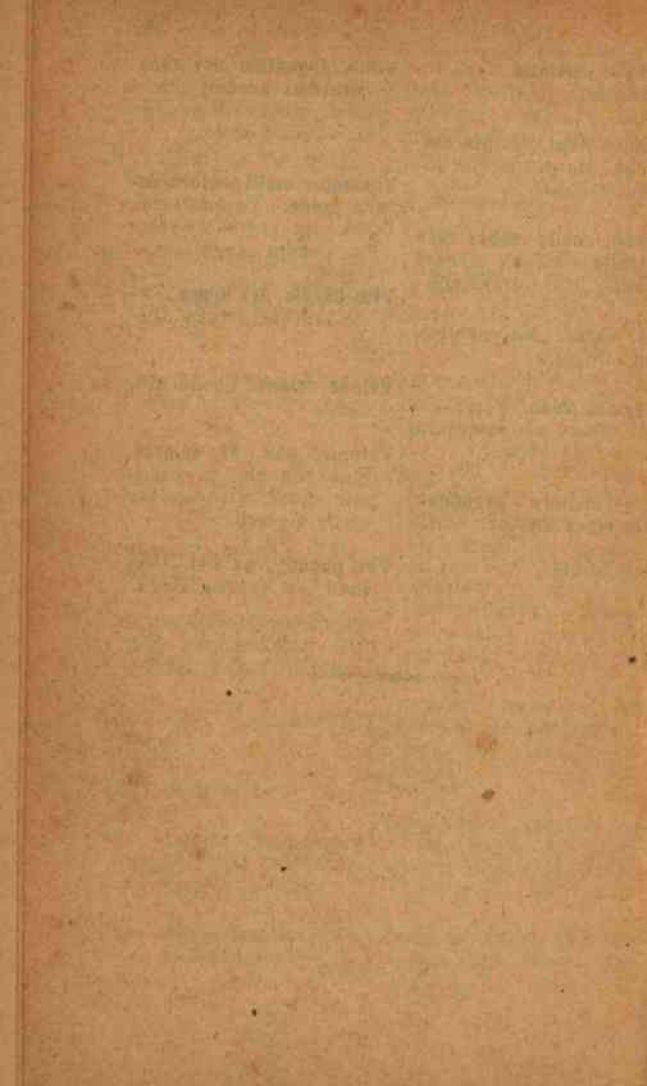
Vita brevis, ars longa. Ży-
cie krótkie, sztuka dłu-
ga.

Volens nolens. Chcąc nie-
chcąc.

Volenti non fit injuria.
Stało mu się to, czego
sam żądał, więc nie ma
czego się żalić.

Vox populi, vox Dei. Głos
ludu jest głosem Boga.

BIBLIOTEKA
UMCS
LUBLIN

WŁADYSLAW SZYMAŃSKI
SCHODNICA

BLADYELATY SYPYAKY
BUDACONIDA

Biblioteka Uniwersytetu
M. CURIE-SKŁODOWSKIEJ
w Lublinie

A 47006

BIBLIOTEKA U. M. C. S.

Do użytku tylko w obrębie
Biblioteki

1000182616